

Átalvető

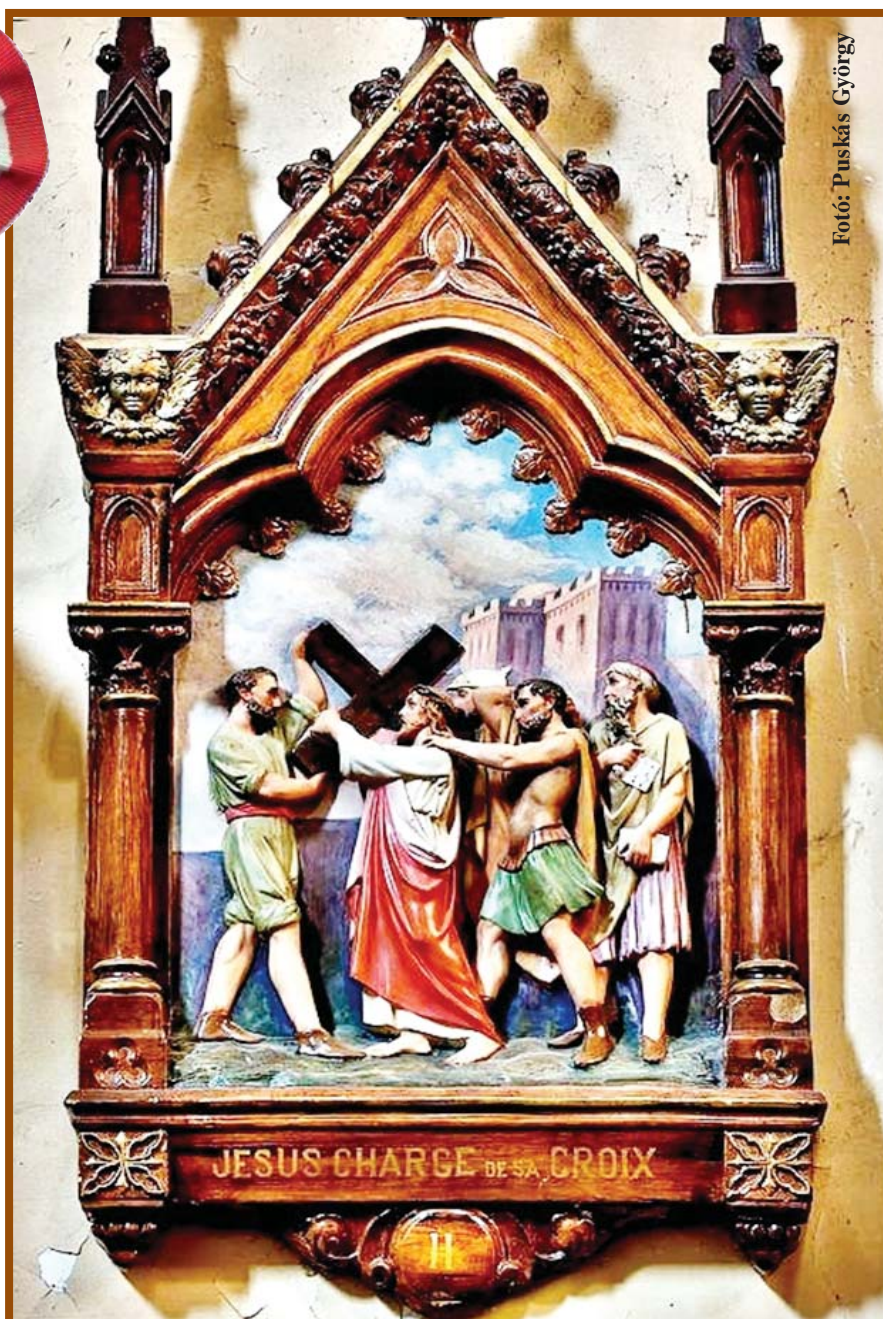
2017. március

Az Erdélyi Körök Országos Szövetségének és az Erdélyi Magyarok Tolna Megyei Egyesületének negyedéves lapja

A TARTALOMBÓL

Osvát Ágnes: Ami a 100. számból kimaradt	3
Csapó Endre újról gondolatok (Hosszú kanala legyen annak, aki az ördöggel egy tálból lakomázik)	4
Ágoston András: A balkáni koccintás	6
Borbély Zsolt Attila erdélyi politikai elemzője	10
Szász I. Tas: „Ép testben ép lélek” előadás a nemzettudatról	14
Szabó István: Bogarászás a párizsi békeszerződés hordalékában	20
Makkai József: A román történelem hiányzó ezer éve	22
Gyárfás András és Nagy-Major Gábor jegyzetei	28
In memoriam: Bárányi Ferenc, Borbély Imre	32
A Pelikán jegyében – beszélgetés Kiss J. Botond biológussal	36
Gállfalvi Gábor: Életem végéig a falut szolgálom Medgyesen is velünk van Csaba testvér...	42
Serdült Benke Éva: Szellemi átalvetőink (Makkai Ádám)	44
Hazanézó: Hunyad megye – Gáspár Barra Réka írása	49
Eleven hagyomány: Fodor Sándor	56
Csipike, a gonosz törpe	61

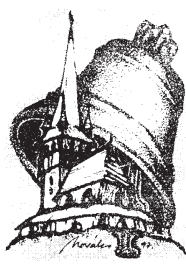
Fotó: Puskás György

Reményik Sándor

Békesség Istentől

Reggel mondd, délből
mondd és este mondd
A Feltámadott első, szép szavát.
És ragyogóbbá lesz a reggeled
És csillaghímesebb az éjszakád.
És békességesebb az éjszakád.
Békesség Istentől.

Békesség Istentől:
mi így köszönjük,
Hogy köszöntésünkben lélek legyen -
Vihartépett fák - ágainkon mégis
Vadgalamb bűg és Békesség terem.
Békesség: köszöntésünk ez legyen.
Békesség Istentől.

EKOSZ

Komlói Erdélyi Kör

1. 1916. november 14-én Reményik Sándorra emlékeztünk halálának 75-ik évfordulója alkalmából. Irodalmi összeállítást tartott a *Komlói Országjárók Baráti Köre*, valamint a *Komlói Nyugdíjas Könyvbarát Kör*.

2. 1916 december 12-én, az '56-s forradalom 60-ik évfordulója alkalmából hivatalos vendégünk volt *Kaszás Ferenc* mérnök, pécsi lakos, egyetemi tanár aki beszámolót tartott a Budapesti forradalom alatt átélt egyetemi emlékeiről.

3. 1917. február 11-én tartottuk a már hagyományossá vált Erdélyi Farsangi Bált.

Lovász Antal

Salgótarjáni Erdélyi Kör

2016. november 17-i összejövetelünkön video-vetítéses beszámolót hallgattunk meg a Csángó-földi útról. Kísérő szöveggént a résztvevők eleve-nítették fel ottani élményeiket. *Dr. Kúti István* felolvasta az Új Ember 1956. november 4-i számában megjelent *Fekete István Levél Bécsbe* című írását.

A 2016-os évet december 21-én zártuk, amelyen *Gréczi-Zsoldos Miklós* Erdélyről tartott történelem órát. Pénzadományt gyűjtöttünk a Kárpátaljai Ferences Misszió javára.

2017. január 18-i rendezvényünk *Lőrincz Gézné* megemlékezett Madách Imréről, és a kutatásai alapján készült *Lapujtói Krónika 5. köteteként* megjelent *Dr. Papp-Szász Tamás ügyvéd, földbirtokos élete és kora (1885–1944)* című könyvét mutatta be. *Dr. Kúti István* a forradalom 60. évfordulójára emlékezve felolvasta *dr. Pákozdy Ferenc* debreceni költő XXVI-os sorszámu versét, amelyet 1957. január 29-én írt.

2017. február 14-i összejövetel témája *dr. Kúti István* az óradnai kapcsolat 15 évéről készült II. díjas múzeumi pályázatát ismertette. Kiemelte, hogy a Salgótarjáni Erdély-Körnek és vezetőjének, *Valiskó Ferencnek* milyen nagy szerepe volt a kapcsolat felvételében és fejlesztésében. Az ismertetésben külön kitért **gróf Zichy Domonkos** veszprémi püspök életének alakulására, Óradnához való kötődésére. Az emlékeztést azért tartotta fontosnak, mert 125 évvel ezelőtt nevezték ki Veszprém püspökének. Sajnos a tragikus események miatt nem sokáig töltötte be ezt a tisztséget.

Valiskó Ferenc SEK elnök

Győri Erdélyi Kör

Tisztújító közgyűlést tartott február 11-én a GYEK. Elfoglaltsága miatt az elnöki tisztelet Kádár Csaba eddigi elnök nem tudta tovább vállalni, az új elnök *Pintye Tamás* lett. Egyik első ténykedése az erdélyi bál megszervezése volt.

Az Adománydobozba összegyűlt 32.600 Ft-ot 50.000 Ft-ra felkerítették, és azt a Kommandó helységi leégett iskola javára már át is utalták. A kör további adományokat és könyveket gyűjt az iskola javára.

25. évfordulóját ünnepelte a Mezőberényi Erdélyi Kör

Összeállításunk a 27. oldalon olvasható.

Timmermans alelnök levele**Morvai Krisztinának az erdélyi magyarokról**

Morvai Krisztina EP képviselő levélben fordult az Európai Bizottsághoz az erdélyi őshonos magyar közösséget érő rendszeres zaklatások és durva diszkrimináció, jogsértések miatt. A beadványra *Frans Timmermans* alelnök, Juncker első helyettese válaszolt, meg-
lepetésre nem „lerázó”, semmitmondó tartalommal, hanem elismerve, hogy

az EU tud a gyalázatos helyzetről, s tájékoztatást adott arról, hogy a Bizottság folyamatos párbeszédet folytat Romániával az ügygel (a jelenséggel) kapcsolatban, egészen addig, amíg megoldás nem születik. Morvai kéri az erdélyi magyarokat, hogy a levelet az őket érő diszkrimináció, gyűlölet-cselekmények esetén a hatósági ügyintézéshez használják fel, azt az illetékes hatóságok vezetőinek juttassák el (különös tekintettel arra, hogy Románia gondosan ügyel arra, hogy az EU és a nemzetközi közösség előtt jó benyomást keltsen), továbbá tájékoztassák Timmermans biztost az erdélyi magyar közösség tagjait érő atrocitásokról. (Timmermans elérhetősége: e-mail: postacím: Frans Timmermans First Vice-president, European Commission, Rue de la Loi/Wetstraat 200, 1049 Brussels, Belgium)

Az ige testté lett**Erdélyi református élet**

A marosvásárhelyi Bolyai téri unitárius egyházközség Dersi János-termében január 29-én 12 órakor kerül sor **Ábrám Zoltán: Az ige testté lett. Erdélyi református élet c. fényképkiallításának** a megnyitójára, amely az öt-száz évvel ezelőtti reformációnak állít emléket. A kiállítás bővített anyagát külön kiadvány tartalmazza.

A kolozsvári teológia szószerzőtől kiindulva partiumi és erdélyi templomokat és templombelsőket, parókiákat, egyházi tárgyakat és motívumokat, hitbeli és nemzeti értékeket tár elénk.

A keresztlőtől a temetőig követi a református lelket. A „kiválasztottak” lelkészi indíttatása végül mindannyiunk vallások és nemzetek feletti Megváltó Krisztusához, a „Szekélyföld felett magasló” Jézus Szíve kilátóhoz vezet el. *Verbum caro factum est (Az ige testté lett)*

Szerkesztőbizottság:

Dr. Kövesdy Pál főszerkesztő, *B. Osvát Ágnes* (irodalom és gyermekoldal), *Szabó M. Attila* (Szekelyudvarhely)

Kiadja az EKOSZ elnöksége

Alapító főszerkesztő: **Orbán László**

Levelezési cím: *Dr. Kövesdy Pál – 7100 Szekszárd, Otthon u. 2. Tél./fax: (36) 74/417-705*
E-mail: ekosz@tolna.net

A kiadásért felel a lap főszerkesztője • ISSN 1416-4698

Nyomdai előkészítés: Galamb Marietta • Nyomdai munkák: Böcz Nyomda, Szekszárd

A 100. szám margójára, és ami kimaradt belőle

„Mért jár mezítláb az erény,
a mocskok meg cipőben?
Hány fonákság van, Istenem,
mérhetetlen erődben?”

(Tarasz Sevcsenko)

Néha kábítószert nélkül is lehet narkózisba esni, talán ennek tulajdonítható, hogy az ünnep és ünnepeltetés eurófiája közepette sajnos elmaradt azoknak a – korántsem teljes – névsora, akik az indulástól kezdve mellettem voltak, bátorítottak és mindig visszaadták az önbizalmamat, amit bizony elég sokszor megtéptak egyes, „helyzetben lévő” „jóakaróink”, mondván: „az Átalvető egy olyan lap, amit számításba se kell venni, majd megszűnik úgy, ahogyan tömérdek, 1990 után indult újság, folyóirat már rég süllyesztőbe került. Mert ez nem lehet egy életképes folyóirat, hiszen innen-onnan összegereblyézett cikkek tömegéből állítják össze a létrehozói.” (Erre a kényes kérdésre egyébként megadta a megfelelő választ dr. Kövesdy Pál, a jubileumi számunkban). „Hogy az Átalvető, mint olyan, nem képvisel semmilyen irodalmi vagy akár társadalmi építő jellegű irányzatot sem”, blablabla... Sőt, egy irodalmi körökben elismert, nemrégén öröklétbe költözött személyiség azt is szemembe vágta nem egyszer, hogy az Átalvető egy fasiszta lap. Hm... köpni nyelni nem tudtam erre az igaztalan vádra. Hogy az illető honnan, milyen fals ideológiából táplálkozott egész életében, azt nem taglalom, mert ez nem az én tisztem. Nincs is miért tovább sorolnom a néha nehezen lenyelhető sérelmeket, semmi értelme nem lenne. A jelenlétünk úgyis önmagában már rég rácafolt ezekre a fanyalgókra. Wass Albert igazságát követtük eddig is, és követni fogjuk mindaddig, amíg létezni tudunk: „A szellemi ember felelőssége nem ismer megalkuvást és a jövőendő könyörtelenül számon kér rajta minden kimondott szót... Köteles kimondani hangos szóval az igazságot, kínzókamrában és bitófán éppen úgy, mint bársonyszékben.”

Egyszer azt is elmondtam valakinek, hogy nem mi veszítjük el az álmainkat, hanem ők hagynak el minket, ha nem figyelünk rájuk.. Ami azután következik, ott már nincs tétje semminek. Talán, ha nagyon tudatosan vigyázunk... talán akkor... Hát mi megpróbálunk nagyon vigyázni az álmainkra, amibe szervesen beilleszkedik az Átalvető létrehozásának és fenntartásának álma is.

Tisztában vagyok azzal, hogy a tudás megszerzése fájdalmas kiábrándulással jár, azt hiszem, ha most kellene kezdenem az egészséget, talán lemondanék erről a sok kínnal megszerzett tudásról. Nem mintha addig a Paradicsomban éltem volna. Szó sincs róla. De mostanra már értem, hogy miért üzetett ki az ember a Paradicsomból, s miért tudta rávenni Lucifer, hogy megszegje az Isten parancsát. Így jár az ember, ha arra vállalkozik, hogy felapozza az Ördög lexikonját.

Az Átalvető becsületét és létjogosultságát pedig hadd védjék meg helyettem azok az értelmiségiek, akik az idők folyamán mellénk szegődtek, és akiknek a szava mégiscsak nyom valamit a latban. De nem is ezért ültem most képernyő elé. Sokkal inkább azokért, akik – nem kevesen – fizikailag eltávoztak már erről a sárgolyóról, ám meggyőződésem, hogy a lelkük odaátrol is integet és bátorít, valahányszor meginog bennem az a bizo-

nyos önérzetnek nevezett törekeny valami. Nagy fájdalomunkra, töméntelen sokan hagytak itt a 25 év folyamán, számuk szinte felbecsülhetetlen, képtelen lennék felsorolni mindenkit név szerint. Mégsem tehetem meg, hogy néhányuk nevét (legalább azokét, akikkel személyes kapcsolatban álltam) ne próbáljam meg felidézni, azokét, akik a kezdetektől lelkesen mellettem álltak és minden lehető segítséget azonnal megadtak nekem, ha hozzájuk fordultam bármiért is. Ők voltak a bázis, ami persze az idők folyamán egyre bővült, akikre mindig és mindenben számíthatam, lett légyen akárcsak egyetlen bátorító szó is. Hadd emlékezzem hát Róluk tisztelettel és nagy szeretettel, ugyanakkor fájdalmas tudomásul vétellel, hogy már csak odafönről kísérik figyelemmel küzdelmeimet, esetleges sikereimet, kudarcaimat. A felsorolás korántsem teljes, ám biztos vagyok benne, hogy akiket kihagytam, elnéző mosollyal fogják ezt megbocsátani nekem.

Kezdem tehát legkedvesebb, egykori barátnőim, barátaim nevével, akiknek innen üzenem, hogy nagyon-nagyon hiányoznak az életemből. Nem eltávozásuk sorrendjében: **Lázár-Szini Karola** orvostörténeti szakíró, **Szabó Irma** magyartanár és férje, **Szabó László** biológianár. (Utóbbi éppen jubileumi számunk kézbevétele előtt néhány nappal távozott, amikor éppen készültem egy nagy beszélgetésre Vele, a 100-ik lapszámunk kapcsán.) **Kóródy Cecilia** magyartanár és férje, **Kóródy Ferenc** (a 100-ik számban olvashattak Róla), **dr. András Zoltán** orvos-költő, **Kamentizky Antal** költő, **Mester Judit** magyartanár, **Klosz Viktor** biológianár, **dr. Bálint Ernő**, **Fekete Zsolt** festőművész, **Bálint Magdolna**, **Varga Erzsébet** tanárnő, **Illyés Kinga** színművésznő, **Kolcsár Sándor** unitárius lelkész, **Mihály Sándor** ügyvéd, **dr. Papp Zoltán**, **Kakassy Erzsébet**, **Kocsis Margit**, **Fodor Imre** Marosvásárhely volt polgármestere, prof. **dr. László János**, **Erdős Ella** matektanár, prof. **dr. Kisgyörgy Árpád**, prof. **dr. Kisgyörgy Zoltán**, **Tóth István** költő, esszéíró, **Székely János** költő, drámaíró és felesége, **Varró Ilona** író (Ők ketten a kezdetek kezdetén, szívvel-lélekkel mellém álltak, sajnos a sors nagyon rövid időt engedélyezett számukra ebben a nemes feladatban), **Huber András** író, **dr. Dezső István**, **Gyallay Pap Enikő** biológianár, **dr. Bukaresti László**, **dr. Kerekes Medárd** (aki Németországból bátorított leveleivel, telefonhívásaival), **dr. Cseh Zoltán** és **dr. Cseh Felicia**, a nagynéném **Osvát Katalin** újságíró és férje **Kaján Tibor**, Pulitzer-díjas grafikusművész Budapestről, **Borsai Olga** az Egyesült Államokból, és még jó néhányan.

Fájdalmas dolog elkönyvelni, hogy ennek a felsorolásnak a végére soha nem lehet pontot tenni, az idő, sajnos, teszi a dolgát. Az égre pedig nem lehet felírni a fájdalmainkat. Mindannyiuk kiválása helyén mély szakadék, pótolhatatlan űr keletkezett. Isten áldása legyen haló poraikon, és hiszem, hogy az örökkévalóságban újra találkozni fogunk. Ha eljön az idő, majd egy égisz erő lajtorján csak fel tudok kapaszkodni közéjük én is. Ahogyan írtam egy novellámban: az igazságot ne a földön keressük, mert az igazság úgyis odaát van. De amíg ideát vagyunk, soha ne engedjük kővé válni a lelkünket.

B. Osvát Ágnes

Csapó Endre

Újévi gondolatok a 2016. év végén

Át kell lépni egy új korszakba

„Kedves Vendégeink! Vannak gazdasági és politikai korszakok, amikor úgy érezzük, hogy a szabályokat, amelyek az ismert világot működtetik, mi teljes egészében megértettük; ismerjük a működési szabályokat és a rendező elveket, ilyenkor csak egyetlen dolgunk van, tudni kell, mik is ezek a játékszabályok, és azokat tudni kell a legjobban alkalmazni. Azonban egyszer csak kiderülhet, hogy a tankönyvi gazdasági receptúrák többé nem működnek; kiderülhet, hogy az a tudás, amit megszereztünk, hirtelen veszít érvényességéből, gyakran elveszítheti teljes érvényességét. Ilyen volt a helyzet Magyarországon a 2000-es évek második felében, de ilyen volt a helyzet és ilyen ma is Európában, amikor hirtelen kiderül, hogy Európa a legtöbb válságra, melytől szenved, nem találja a megoldást. Legyen szó az euró projektjének leblokkolásáról, legyen szó az ukrán válságról, vagy éppen legyen szó a modernkori népvándorlásról, a migráció válságáról.

Ilyenkor, tisztelt Hölgyeim és Uraim, vezetésre van szükség. Az én mondandómnak az első pontja abban áll, hogy vannak korszakok, amikor határozott és világos politikai vezetés nélkül nem jön létre sikeres gazdaságpolitika. Ilyenkor személyes vezetőkre, erős vezetőkre van szükség, politikai stabilitásra van szükség, erős parlamenti többségre van szükség, hogy az új megközelítéseken nyugvó gazdaságpolitikát érvényre lehessen juttatni. Ilyenkor vezetés kell, mert át kell lépni egy új korszakba, és tudni kell elszakadni a régi megoldásoktól. Ez történt Magyarországon is, hiszen egy olyan gazdaságpolitikai mixet kezdtünk alkalmazni, amely a növekedést, a költségvetési fegyelmet, a foglalkoztatottság növelését és az adósságsökkentést egyidejűleg, egyszerre akarta végrehajtani. A tankönyvek szerint ez nem lehetséges. A gyakorlat azonban azt bizonyítja, hogyha szakítunk régi beidegződésekkel, ha elég bátrak vagyunk, hogy új utakon induljunk el, akkor a növekedés, a költségvetési fegyelem, a foglalkoztatottság növelése és az adósságsökkentés igenis egyszerre, és egy időben is sikerülhet.”

Miről is szólt Orbán Viktor miniszterelnök az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (EBRD) konferenciáján Budapesten, november 10-én?

Bejelentette hivatalosan is, hogy Magyarország megtagadta annak a gazdasági filozófiának az érvényét, amely a nemzetközi gyakorlatban uralkodó elv, amit követni politikailag korrekt. A gazdasági módszer, amit Magyarország bevezetett 2010-ben, eltér a szinte előírásos gyakorlattól, ami kedvezőtlen volt az ország számára, azt sorra lecserélte. Lázadásként értékelik, veszélyesnek minősítik a vonalas közgazdászok és politikusok, és persze a hazai ellezékiek is.

Az ország érdekét előtérbe helyező gazdaságpolitika csak a kétharmados parlamenti kománypárti győzelemmel érvényesülhetett 2010-ben és 2014-ben. És csak akkor maradhat fenn 2018-ban, ha a Fidesz-KDNP kormánypárt ismét megakapja a kétharmados parlamenti eredményt.

Jelenleg Magyarországon nincs olyan ellenzéki párt, amely kormányzásra képes lenne. A baloldali teljes egészében leszerepelt 1989 és 2010 között. Az ország népe a nemzeti elkötelezettségben látta a megoldást. A Jobbik nevű pártot is a nemzeti irányzatnak a hívei segítették nem is kevés érvényesülésre, de ebben a képletben sem mutatkozik kormányképeség. A Jobbik vezetőinek egyre gyakoribb jelzésértékű állásfoglalása kétsé-

gessé teszi a fennen hirdetett nemzetérdekűség szilárdságát. (Mintha előre látta volna Cs. E Vona Gábor pálfordulását. A szerk.)

Európa szemlélet- és lelkületváltása

Magyarország igazán csak mostanában ismerkedik meg a liberális parlamenti demokrácia lényeges elemeivel. A XIX. század harmadik harmadában érvényesült a nyugati gyakorlatban már kialakult parlamenti demokrácia, de akkor még a politikai etika Magyarországon a választóköri körzetek képviselőjét jelentette meg az Országgyűlés házában. Az újdonság akkor csak annyi volt, hogy az évszázadokon át érlelődött magyar alkotmányosság választási rendszerében immár nemcsak a nemesi nemzetet, hanem a települések teljes lakosságát képviselte a megválasztott személy.

A felvilágosodás ideológiák sorát alkotta meg, azok hatottak a társadalom kialakuló új rendjére. Politikai ideológiák születtek a szellemi műhelyekben, a pártokhoz érdekek kötődnek. Az ideológia – természete szerint – általánosságra tör, nem ismer határokat. Internacionális, nemzetek feletti köteléket, lojalitást követel. Az ideológiákat sem a hajnali szellő viszi tovább, terjesztésük eszközei az egyetemek, tudományos társulatok és folyóiratok, majd a közvéleményépítést elvégző mindennapi média szolgálata.

Két világháború eredményeképpen Európa nyugati felén a politikai pártok elveszítették kibékíthetetlen hevületüket, mindazt, ami a XIX. századi forradalmakat és a XX. századi háborúskodást gerjesztette. Mindez hasznosnak is minősíthető, mint Amerika ma is fennálló katonai jelenléte, gazdasági irányítása termékeként. A viszonylagos jólétben és békés, de vezetettségi állapotban mind a jobb, mind a baloldali pártok a jelen századra elveszítették egykori ideológiai alapjukat is, jól megférnek egymással egy följük terült új ideológiai ernyő alatt.

1945-ben a szétrombolt Európában egyetlen erő akarata érvényesült. Minden ami létrejött, ennek az egy erőnek tulajdonítható, akarata ellenében semmi nem történhetett. Ide tartozik Európa keleti felének szovjet uralom alá vetése 45 évre. 1945 jelölhető meg az amerikai világhatalmi törekvés kezdő évszámaként. Azonnal elkezdődött Európa nyugati felén a klasszikus liberalizmus átalakítása a gazdasági globalizmus kiépülése számára, amit ma *neoliberalizmus*nak neveznek. Amit a háború utáni konjunktúrában Európa népei készségesen elfogadtak, de bármelyik pártra szavaztak, az mind a neoliberalizmust erősítette.

Európa keleti felének gleichschaltolása

Lássuk az 1990-ben bekövetkezett szovjet összeomlást követő időben létrejött helyzetet Európa felszabadult keleti felében. (*Gleichschaltolás*, sokat emlegetett német elnevezés, a győztes által az elfoglalt országokra erőltetett ideológiai azonosulás. – A szerk.)

Naponta halljuk, olvassuk a szóösszetételt: *nemzetközi közösség*. Esetenként nagy kezdőbetűkkel: Nemzetközi Közösség. Pedig ilyen intézmény nincs, a szópár ötletesen nevesíti azt a hatalmi rendszert, amely eluralkodott a világon a második

világháború után, és kiterjeszkedett a Szovjetunió összeomlását követően. A hatalmi rendszer egyik alapja az Egyesült Államok fegyveres jelenléte a Föld stratégiai pontjain, a másik eleme a dollár alapú globális pénzügyi rendszer. Politikailag mindazon államok kormányzata, amelyek az említett hatalmi rendszer szolgálatában, szövetségi körében az amerikai liberalista parlamenti demokrácia elvei alapján végzik állami feladataikat.

Természetesen Magyarország is ebbe a képletbe került bele kikerülhetetlenül. A nemzetközi közösség egyedeire is jellemző a birodalmi szigor utasításainak kötelező követése.

Visszatérve a gondolati fonalhoz, a fentebb tárgyalt politikai rend magyarországi gyakorlatában is úgy működik, hogy a magyar parlamentben jelen vannak a nemzetközi elkötelezettségű politikai pártok, és elvi elkötelezettségük értelmében védelmezik a nemzetközi közösség érdekeit olyan esetekben is, amikor a kormány, jelen éveinkben a nemzeti kormány, az ország érdekeit részesíti előnyben.

A neoliberalizmus intézményes lehetőséget biztosít bármely országban nemzetközi elkötelezettségű civil szervezet létesítéséhez. Így jut **George Soros** egyetem alapításához Magyarországon, ahol az ország liberalista vezetésére alkalmassá nevelik a válogatott hallgatókat. Továbbá teljesen szabadon nyújthat pénzbeli támogatást politikai mozgalmaknak. Elháríthatatlan beavatkozás ez is Magyarország belügyeibe. Veszélyességét Ukrajna esete példázza.

Korlátozott ellenállás

Tudjuk, 1990-ben nem történt Magyarországon semmiféle ideológiai változás. Nem tetszettek forradalmat csinálni. A hatalom birtokosai sem, haszonélvezői sem tetszettek megvédeni az eszmét, a korábban nyakér-dagadásig dicsőített kommunizmust. A magánvagyon-rendszer nagyon tetszett az állami vagyon igazgatóinak. A pártállam is azonnal igazodott, azonnal megjelent a szabadpiac-imádat pártja, az SZDSZ – egyelőre antikommunista retorikával –, számítva a közös szajré nagyobbik felére, amit meg is kapott. Majd a politikai pályát uralták 1994–1998 és 2002–2010 között. Összesen 12 éven át. Sok tekintetben ide számolhatjuk az Antall–Boross-kormány négy évét is, hiszen az MDF–SZDSZ paktum a neoliberalista politikát érvényesítette, ami Mark Palmer amerikai nagykövet folyamatos beavatkozásával jött létre. A vegyes összetételű MDF meghajolt az amerikai akarattal, bár az is igaz, hogy akkor nem igen lehetett még ismerni Amerika szándékait. Az ország kifosztatásának mértéke csak lassan tudatosult a kormányzati körökben, de már tehetetlenek voltak, az IMF vezényelt.

Hasonló a tapasztalat az Európai Unióval is. Szükséges lenne, hogy Európa, országainak összetett erejével vívja ki, szerezzé vissza a világban elfoglalt vezető szerepét. Azonban egyre világosabbá válik, hogy a földrész politikai elitje a szuverenitás eszmerendjével merőben ellentétes függőségi viszonyban látja a fejlődés menetét. A nagy mese az Európai Unió. A valóság: az Egyesült Államok katonai és gazdasági erejével elindított globális monetáris (világméretű magánmonopóliummá alakult nemzetközi pénzügyi rendszer) nyomulása minden ország (gazdasági egység) pénzügyi ellenőrzése, eladósítása érdekében.

Magyarország ebből a kelepceből kiszabadult, ugyanakkor rászabadult az Egyesült Államok és az Európai unió adminisztrációjának támadása és belügyeibe való avatkozása. Az amerikai neoliberalista hatalom nyílt szövetségese lett a magyar kormány megbuktatását hirdető magyarországi nemzetellenes ellenzéknek.

Az ördöggel egy tálból ...

Nehezen emészthető lehet a magyarországi baloldali ellenzék számára a nemzeti kormány méretes társadalmi támogatottsága, két cikluson keresztül is fennmaradt népszerűsége. Mindent megtennének azért, hogy a harmadik négy évet ne érje meg a Fidesz-kormány. A privatizáción meggazdagodott oligarchia médiafölényét is hiába veti be, politikai pártjai néptelenek, kormányváltó népszerűsége nincs reményük.

De nem nyugszanak. A legfőbb célpont a miniszterelnök. Mindent bevetnek lejáratására. A cél a nemzeti kormány megbuktatása. Ezzel a szándékkal teljesen azonosul az Egyesült Államok kormánya, a látszatra sem ad, természetesnek veszi, hogy beleszól Magyarország belügyeibe, kritika nélkül átveszi a magyarországi ellenzék képtelen hazugságait. Az Európai Unió mindent elkövet a magyar kormány engedelmességre szorítása érdekében.

Másfél év van hátra a harmadik Orbán kormány idejéből. Az általános képlet a politikai pártok tekintetében egyszerű: vannak nemzeti pártok, és vannak nemzetellenes pártok. Ahogy fentebb láttuk, utóbbiak teljesen legálisan ártnak, azután is hogy bebizonyosodott, hogy mindig, kormányzati helyzetükben is, külhatalmi érdekeket szolgáltak a magyar érdekek ellenében. A liberális recept szerint a politikai hatalom mechanizmusa úgy szabályos, ha az ellenzék a kormány megbuktatására törekszik, hogy kézbe vegye a kormányzást, olyan indoklással, hogy jobban végzi a dolgát. A mai baloldali ellenzék tudja, hogy jelenleg erre nincs esélye.

A Jobbik nevű jobboldali ellenzék ugyancsak meghirdette a programot az Orbán-kormány leváltására. Vona Gábor, a Jobbik elnöke bejelentette, miniszterelnök akar lenni. Ennek érdekében felzárkózott a baloldali ellenzék Orbán-ellenes hőzöngő kampányához. A nemzeti kormány eredményeit tagadó, haszontalanságát hirdető nagyon erős médiakampány a Jobbikban nagy segítséget kapott.

A tájékoztató intézményeknek nagy hatása van a választások kimenetelére. A nemzeti kormány javított a korábbi média-hátrányán, de még mindig a baloldal kap nagyobb támogatottságot. Két éve Simicska Lajos media-oligarcha elvitte médiumait (Hír TV, Lánchíd Rádió, Magyar Nemzet, Heti Válasz) a nemzeti oldalról a baloldalra. Mit látunk a Magyar Nemzetben? A baloldal dicsérete mellett szinte naponta szerepel a Jobbik, harásny Orbán-ellenes, kormányellenes oktalanságaival.

A felállás tehát baloldalon: gyenge, esélytelen pártok, erős media-támogatás.

A baloldalnak is és a Jobbiknak is csak akkor van választási győzelemre esélye, ha a Fidesz–KDNP nem lépi túl az 50 százalékot, és össz-ellenzéki koalíciót alkotnak. Bármennyire bizarr a szélsőjobb–szélsőbal képlet, a Jobbik viselkedése ezt mutatja.

Milyen más volt Csurka István MIÉP pártja az első Orbán-kormány idején! Amit Csurka helyesnek talált a kormány részéről, azt támogatta, ellenesetben ellenezte. Tisztességes, nemzeti, jobboldali viselkedés. Ez a Jobbiknál egyetlen esetben sem mutatkozott.

Abban a bonyolult gazdasági és külpolitikai helyzetben, amiben az Orbán kormány sikeres tudott lenni, a Jobbik egy nap alatt megbukna, kipróbált, szakértő gazdasági és közügyi kormányzati gárda hiányában. Mi lenne az eredménye? Visszajönne a baloldal kormányzása neoliberális szakértői csapatával, nagy nemzetközi támogatottsággal.

Hosszú kanala legyen annak, aki az ördöggel egy tálból lakomázik.

Ágoston András

A balkáni koccintás

Ha a balkáni politikáról beszélünk, abban benne van az „átver, kifoszt, és még ocsmányul szidalmaz is”. Magyar oldalon pedig a trianoni trauma, és mindaz, amivel az országcsönkítés az elmúlt csaknem egy évszázad alatt járt. Magyarországon a balliberális és a nemzeti oldal között szignifikáns különbség van, de erről nem érdemes vitatkozni. Különösen, ha arról jelennek meg hírek, hogy a sikeres magyar kormány tevékenységével utat mutatva, meghaladja a trianoni traumát.

A balkáni politizálásra vegyünk három példát. A Magyar Idők c. napilapban ezt olvashattuk: „A magyar külügyminiszter végre kimondta az őszinte tutit: nem poharazunk a románokkal Erdély bekebelezésének évfordulóján. Nagyon helyesen tette, mintha megérezte volna azt, hogy a román diplomácia a legaljasabb módon aláaknázza a csíksomlyói búcsú világörökséggé nyilvánítását is. Kár volt eddig várni, egy évszázad alatt bebizonyosodott: nincs az a román párt vagy politikus, amely betartaná a gyulafehérvári nyilatkozatban vállaltakat”.

Emlékeztet, hogy tizennégy évvel ezelőtt Adrian Nastase, román szociáldemokrata miniszterelnök Budapesten koccintott a trianoni békediktátum évfordulóján. Kordokumentumnak számít a sajtóban is megjelent fénykép, melyen a nagytermetű jovialis nemzetközi jogász látható, aki Budapesten erdélyi magyar fegyverhordozója és a magyar közjogi személyiségek koszorújában „fogadja a jókívánságokat”. Igaz, a polkorrekt viselkedéskultúra jegyében a következő évben ő is elment a március 15-i fogadásra a bukaresti magyar nagykövetségre, de ez a lényegen mit sem változtat. Csaknem egy évszázada nincs foganatja a gyulafehérvári nyilatkozatban foglaltaknak.

Itt tartunk most.

Azaz nem egészen. A kisebbségérzetből fakadó „merjünk kicsik lenni”, politikai filozófiának Budapesten az ellenzéki sajtóban ma is vannak követői. Az amúgy is nyakatekert gondolatmeneteiről ismert **Heti Válasz** így látja a december elseje idej, magyar percepcióját: „Nem nehéz észrevenni, hogy a december 1-jei román nemzeti ünnep és az arról Szijjártó külügyminiszter által eltiltott diplomata ügyéből keletkezett kétoldalú botrány – Basescu román exelnök ugyebár válaszként a Tisza-partra vizionálta országa határait – szépen illeszkedik a kissé túltölti választási felkészülésbe. Semjén Zsolt pedig tovább hergelte a kedélyeket, mondván, „a megromlott viszonyban a magyar diplomáciának nincs felelőssége, ha kritika illeti, csak abból a szempontból, hogy »nem vágtak előbb az asztalra«”. Értik, ugye? A magyar diplomácia vezetője eltiltja a beosztottjait december 1-jén, botrány lesz belőle – vagyis megromlik a viszony –, de a magyar diplomácia ártatlan.”

Nem lehet nem észrevenni, hogy a hetilap a botrány kirobantásáért a magyar diplomáciát tartja felelősnek.

Lehet azt mondani, hogy Semjén Zsolt „tovább hergelte a kedélyeket”, hiszen az asztalcsapkodás valóban nem a magyar diplomácia sajátja, de látni kell, Szijjártó Péter kemény, ugyanakkor elvszerű viselkedése megfelelt a helyzetnek. Nem Basescu butaságainak, hanem a román hatóságok rendszerre fejlesztett nyomás-stratégiájának, amely

abból indulhat ki, hogy a migránsügyek miatt – a Romániába telepített fegyverrendszerekről most még csak szó se essen – Magyarország majd összehúzza magát, és újra felveszi a fél-szeg alapállást, amit elvárnak tőle. Kisebbségi vonatkozásában pedig eltűri a jogelvonás egyre látványosabb megnyilvánulásait.

Hát nem. Az erősödő Magyarország határait a túloldalon, anélkül, hogy minősítenénk a vezetőket, nem gáncsnélküli lovagok pásztázzák. Magyarországon viszont a gazdasági felemelkedéssel párhuzamosan, helyesen, kialakul a megfelelő politikai alapállás. A migránsválsággal kapcsolatos magatartás Magyarországnak jelentős tekintélyt szerzett. Ha jobban megnézzük, a német vezetők már a kvótákhoz is csak a munder becsületének megóvása miatt ragaszkodnak.

S a trianoni traumát, amelyet a nagyvilág hatalmasai, részben mert ludasak a tragédiában, másrészt mert ugye van sok más elfuserált politikai projektumuk is, igyekeznek semmibe venni, mihamarabb elfelejteni. Igen ám, de egészséges, demokratikus eszközökkel meghaladni csak akkor lehet, ha minden esetben, amikor erre szükség van, néven nevezzük a gyereket. Akkor is, ha az érintett esetleg megsértődik.

A magyar kormány eredményekre alapozó magabiztos lépése, hogy kilép a Nyílt Kormányzati Együttműködés elnevezésű nemzetközi kezdeményezésből, az ellenzék élénk tiltakozása ellenére a nemzetközi politikai színtéren is bizonyítja: ez a Magyarország már nem az a Magyarország. Amelyet az amerikai külügyminisztériumi valaki és minden ún. nemzetközi civilszervezet megleckéztethet. Milyen alapon?

Jelen számunkat Puskás György fotóművész, Le Muy-ben (Franciaország) készített Golgota-sorozata képeivel díszítettük.

Örülhetünk

Szép eredményt tudhat maga mögött az erdélyi magyarság. Szavazataival bizonyította be önmagának, s egyben a nemzet egészének, hogy a magyar virtus, ha valóban nagy a tét, kötelezően megmutatkozik. Egyszóval, ha a veszély, hogy a románok átnéznek a fejünk fölött, megjelenik, nincs más hátra, mint megmutatni: lehet nemzetben gondolkodni és akként is cselekedni.

Bizonyára több oka is van a választói erények ilyen mérvű felcsillantásának, de mivel információs társadalmakban élünk, egyet külön is ki kell emelnünk. Az a kampánystratégia, amelyet a magyarországi és ennek eredményeként az erdélyi felelős politikusok is alkalmaztak, eljutott a magyar szavazók széles rétegeihez. Más adatok is utalnak arra, hogy a 2010-es magyarországi rendszerváltó nemzeti fordulat óta a magyarság egészében túlsúlyba került a magyarság érdekeinek megfelelő magatartás. A felemelkedő, öntudatos nemzet egyre több ismervét tudjuk közösségként is felmutatni. A kettős állampolgársággal járó felelősség, a lehetőségekkel arányosan növekvő, a valóban anyaországi támogatások napi tapasztalattá teszik az átértett nemzeti irányultság konkrét megnyilvánulásait.

Az, hogy a következő időszakban az erdélyi és általában a romániai magyarság az erős, jól érzékelhető, kiterjedt többségi nyomás ellenében képes volt a demokratikus, az arányosnál jobb parlamenti megjelenésre, az érintett erdélyi magyarság nagy győzelme, s tanulságul szolgál az egyéb utódállamokban élő nemzetiség számára is. A kettős állampolgároknak pedig egyben útmutatás a 2018-as magyarországi parlamenti választásokra nézve.

Figyelemmel a Temesvárhoz köthető 1989-es forradalmi eseményekre, amelyek Tőkés László kezdeményezéseként, immár történelmi távlatból szemlélve, nemcsak a magyaroknak, de a románoknak is becsületére válnak, hozzá kell tenni: a későbbi püspök, majd európai parlamenti képviselő máig tartó viaskodása a nemzetnyomorító titkosszolgálatok tevékenységével, s azok „posztkommunista” továbbélésével, máris külön monográfiát érdemelne. (...)

Mert mától kezdve újra szembe kell nézni mind a helyi és országos gondok megoldásában jelentkező feladatokkal, továbbá a nemzeti megosztottságot okozó ellentétekkel, s ami várható veszély, a helyi hatalmi megosztó igrékezettel is.

Aki vállalta a küzdelmet, s ehhez megkapta a szavazók bizalmát, annak kijár a felelősség is. Legalább három kérdésben kell zöld ágra vergődni, nemcsak Erdélyben.

Meg kell találni az autonómiamodellt, amelyet szembeállítunk a százéves jubileumra készített román „meglepetésekkel”. S itt nem elmélkedésre van már szükség, hanem valódi, hadra fogható autonómiamodellre. Amelyet valószínűleg megelőzhet legalább a nem területi autonómia ismérveinek egyetértő megfogalmazása.

Másodszor, látni kell, hogy a többpártiság demokratikus elfogadása megilleti a kisebbségi közösségeket is. Mi ezt a Vajdasági Magyar Demokrata Pártban (VMDP), húsz éve, a számarányos parlamenti képviselőlet máig megvalósíthatatlan követelésében fogalmaztuk meg. (Pedig ez nem lehetetlen, hiszen Horvátországban ma is alkalmazzák.)

Harmadszor, s erre is alkalmas lehet a Nemzeti Együttmű-

ködés Rendszere (NER), a nemzet egésze szintjén meg kell találni annak a módját, hogy a nemzetközi politikai szintén is megjelenítsük egyrészt, hogy a Trianoni trauma máig hat, s hogy annak az autonómia útján történő demokratikus feloldása nem lehetetlen. Igen, eközben a tőlünk lényegében független eredetű, de számunkra végzetes veszélyt, a migránsok beözönlését sem hagyhatjuk figyelmen kívül. Olyannyira nem, hogy ez a nemzet egészének érdekében folytatott politika ma elsődleges fontosságú.

Ez azonban a kisebbségi közösségek nemzeti erőit nem menti fel a felelősség alól. Számukra az autonómiáért és a közösségek regionális érdekeiért folytatott kemény kiállással járó harc Erdélyben és másutt is megkerülhetetlen kötelezettség. A migránsveszély nem lehet kifogás a tétlenségre, vagy a különböző háttéralkuk megkötésére.

Örülhetünk hát az erdélyi magyarok büszke győzelmének, de a puskaport minden esetre tartasuk szárazon. A politikai feszültség állandó szinten tartásával, a jó példa alapján a többi kisebbségi közösségben is.

Fordulat előtt?

A Hitel-Est rendezvényén minap elhangzottak nyomán – a félrevert harangok zúgása közepette – egy megállapítás önként adódik: fejezzük be végre az autonómiával kapcsolatos polkorrekt politikai beszédet. Ha valaki Európában, mi magyarok bizonyára érdekelték vagyunk abban, hogy világosan beszéljünk, s az igényeinket félreérthetetlen formában jelentsük be a nemzetközi politikai szintén.

Szili Katalin az autonómiaügyi miniszterelnöki megbízott, még a régi zsargonban, ezt úgy fejezte ki, hogy „a huszonnyedik órában vagyunk az autonómia létrehozásához”.

Igen, ez így van, s ha nem lépünk a tettek mezejére, könnyen csak a szélsőséges szerb nacionalista, Seselj vajda ígéretére hagyatkozhatunk. Aki még a múlt század kilencvenes éveinek legelején megígérte: a vajdasági magyarok akkor kapnak autonómiát, ha számuk öt százalékra apad. Ezt persze senki sem szeretné, de ha belegondolunk, hogy az elmúlt negyed században a helyi többségi eliték minden határon túli nemzetiség esetében sikerrel darálták be a kisebbségi eliték anyagiakkal megfogható részét, a jövőnkét tekintve csak módjával lehetünk derűlátóak.

Felváltható-e mégis a polkorrekt belső magyar kommunikáció az egyenes beszéddel? Talán. Az alap minden esetre adott. Emlékeztet, hogy Orbán Viktor a 2014. évi beiktatásakor véleményt mondott és támogatást adott, mondván, a magyar közösségeket a határon túl megilleti az autonómia. Ez egyenes beszéd volt. S mi történt? Semmi. Pontosabban, néhány kisebbségi, sőt egy budapesti tisztségviselő is, elkezdtek csúzni-csavarni a mondottakat, hátha a szavak nemcsak elszállnak, de egyben köddé is válnak. Azóta zajlik a „kommunikáció”, de semmi sem történik. Legalább is valami, amit ma érdemes lenne jó szívvel emlegetni.

Hogy ki a hibás? A magyar miniszterelnökön kívül felelős itt minden hazai és külföldi rangos magyar illetékes. Élükön a miniszterelnöki megbízottal, aki csak most, a ciklus vége felé kondítja meg a vészharangot.

Szili Katalint ennek ellenére megilleti az elismerés. Mert egyáltalán felemelte a hangját.

Ez nem új dolog egyetlen felelősnek sem, készítsünk mégis rövid összefoglalást. Itt van a területi és a nem területi (magyar) autonómia. Nem kellene már egyszer kimondani, hogy a nem területi az magyar, a területi viszont csupán magyar többségű autonómia? Vagy, nem lehetne, már a tavaszi politikai évadban, mondjuk a trianoni trauma meghaladása okán megjelenni az EP-ben, meg a helyi parlamentekben is a magyar nemzeti követeléssel, s ebben indításként, legalább a nem területi (magyar) autonómia ismerveivel? Például azokkal, amelyek megírták már a Kárpát-medencei Magyar Képviselők Fóruma (KMKF) egyes előkészítő lépéseit? Mindezt csak azért, mert őszre elő kellene állnunk a magyar (perszonális) autonómia közös, hadra fogható modelljével. Elsősorban persze az utódállamok parlamentjeiben. Nem ez lenne az utódállamokban zajló lázas készülődés közepette a méltó, demokratikus hozzájárulás a Trianonnal kapcsolatos jubileumok történelmi hitelességéhez?

Hogy ez nagyot durranna? Nagyobbat, mint a 2015-ben emelt kerítés?

Zárjuk le ezt a gondolatsort, mielőtt nagyon elszállnánk vele. Nem a helyességét illetően, hisz az vitán felül áll, de az esetleges kedvezőtlen külső körülmények miatt. Az ellenséges fogadtatást nem lehet ugyan kizárni, mégis a döntést meg kellene hagyni a magyar kormánynak. Ha megszületett a jó döntés az ideiglenes biztonsági határzár felépítése, majd az autonómiaigény magyar kormányfő részéről történt ünnepélyes bejelentése ügyében, a mérlegelésbe most sem csúszhat hiba.

Mi magyarok tartozunk ezzel az elmúlt száz évnek.

Szórvány és autonómia

A napokban több erdélyi hír is arra figyelmeztet bennünket, hogy az ottani történések így vagy úgy, de érintenek minden, a Kárpát-medencében élő magyar kisebbségi közösséget. Még inkább, ha a hátrányos megkülönböztetésről, az autonómiáról és a szórványról kapunk (rossz) híreket.

Betiltották az Igazi Csíki Sör gyártását, zsugorodik a magyar nyelvű oktatás, az autonómia nem más, mint visszatérő rögeszme.

Annak idején előszeretettel fogyasztottuk Erdélyben a Csíki Barnát. A barna sört, amelyet újdonságként, ebben a külső országban, nemzeti sikerünként tarthattunk számon. Most meg itt az újsághír: a marosvásárhelyi táblabíróság jogerős ítéletében nem a helyi magyar felíratos jó sört, hanem a dán Heineken román felíratú sörét részesítette előnyben és az Igazi Csíki Sör gyártását betiltotta.

Az újvidéki Magyar Szó tiszteletre méltó időszerűséggel, elkötelezetten, megszólaltatta Lénárd Andrást, az Igazi csíki sört gyártó cég vezetőjét, aki kimondta: „*Meg voltam győződve, hogy győz az igazság, de ki kell mondani, ez az ítélet tulajdonképpen egy székegyföldi magyar cég elleni támadás: sokaknak szúrta a szemét, hogy magyarul szólítottuk meg fogyasztóinkat, használtuk szimbólumainkat*”.

Felszisszenve, hogy a bíróság az bíróság, döntését el kell fogadni: Szerbiában, bírósági berkekben évszázados a mondas: ha csak az eskürről van szó, a tehénke a miénk.

Úgy látszik a marosvásárhelyi táblabíró is a balkáni vélekedés híve. A tehénke iránti szimpátiájának következmé-

nyeként mintegy 140 dolgozó munkahelye került közvetlen veszélybe.

„*Az autonómia nem más, mint visszatérő rögeszme*” – minősítette a minap Titus Corlatean volt román külügyminiszter a Székelyföld területi autonómiáját előirányzó törvénytervezetet, amelyet polgári kezdeményezésként a román parlament elé akar terjeszteni a Gyergyószéki Székely Tanács által megalakított kezdeményező bizottság. Magyarozatként hozzátette: egyetlen kötelező érvényű európai dokumentum sem fogadja el az etnikai alapú politikai autonómia gondolatát, sem az Európa Tanács, sem az Európai Unió szintjén.

Ez sajnos igaz, de az emberben akaratlanul is „megy jó sor gondolat”. Mi lenne, ha a Székely Nemzeti Tanács (SZNT) projektuma helyett, mellett, Erdélyben, a Kárpát-medencében élő magyar kisebbségi közösségek legnagyobbikában már lenne egy olyan legitim autonómiamodel, amely befogad minden Romániában élő magyart úgy, hogy közben nem igényel területi elhatárolódást? Vagy mi lenne, ha ilyen modellek léteznének a többi elszakított magyar közösségben is? Nem ez lenne a legjobb felelet a százéves Trianonra?

Újra késében vagyunk? Sajnos, igen.

A legújabb hír: az idén ősztől 78-cal kevesebb magyar kilencedik osztályos, és 98-cal kevesebb magyar ötödik osztályos lesz csak Kolozs megyében, mint a mostani tanévben.

Igen, ez a természetes fogyás Erdélyben. Emiatt Kolozsváron és Sepsiszentgyörgyön is zsugorodik a 2017-2018-as tanévtől a magyar nyelvű oktatási hálózat. Valahol rosszabbak, netán jobbakké ezek az adatok. Még egy állandó vitatéma: fogyunk, szórványosodunk. Mi magyarok a Kárpát-medencében.

„*A szórvány egy nemzet öregkora. Aki a szórványt nem becsüli, az sem a tömböt, sem a jövőt nem érdemli.*” Az idézett, megszívlelendő intelmet is tartalmazó definíció a „szórványok apostolának” is titulált Vetési László erdélyi szociográfustól, szórványkutatótól származik – írja Rostás Szabolcs még 2015-ben a Szórvány: menteni a menthetőt c. publicisztikájában.

Ebben a kérdésben is hajlamosak vagyunk végletes gondolkodásra: vagy „a magyar nemzet minden tagja egyaránt fontos”, vagy a „gyöngyhalászat”. Ez nem reális dilemma.

A legáltalánosabb igazság az, amit a magyar miniszterelnök fogalmazott meg a minap. A nemzet, amely nem képes arra, hogy reprodukálja önmagát, elveszett. A konkretizálás következő szintjét néhai Tőkés István kolozsvári teológiai professzor fogalmazta meg. Tőkés László édesapja szerint egész Erdélyt nem lehet megmenteni. „*Meg kellene nézni, hol vannak a magyar élettér természetes határai. Ki kellene jelölni azt a területet, amelyiken azt mondhatjuk: van magyar jövő*” – nyilatkozta a Krónika c. napilapnak 2011-ben adott interjújában Tőkés István.

Bizonyos értelemben, még konkrétabb volt 1990-ben az a tóbai nyugdíjas tanító, aki egy toborzó összejövetelen kimondta: a cél az, hogy minél több magyar, minél tovább megmaradjon magyarnak. Ez lett a mottója előbb a történelmi VMDK-nak, majd az eszmei és politikai örökösének a Vajdasági Magyar Demokrata Pártnak (VMDP) is.

Mit lehet ezek után mondani?

Segítsük azokat, akik maradni szeretnének, de azokat is, akik menni akarnak, hogy ha lehet, Magyarországnál messzebb ne menjenek!

2017. január 29.

Kristály Lehel

Kelemen Hunor azt nyilatkozta, nem veszik le napirendről az önrendelkezés kivívásának ügyét. Hát ne is vegyék

„Közjogilag tízmillió magyar állampolgár miniszterelnöke leszek, aki felelősséget érez tizenötmillió magyarért.” Nem árt Antall József szavait felidézni, amikor a Kárpát-medencei magyar néplélek hangulatváltozásait vizsgáljuk. Aztán közel tizenöt éve Medgyessy Péter, a szocialisták akkori miniszterelnökjelöltje képes volt ilyen szavakkal bemaszatolni az akkoriban amúgy is a kilátástalanság szakadékaiban a szélén egyensúlyozó határon túli nemzettársak együvé tartozásba vetett hitét. Meg is magyarázta minden román, szerb, szlovák és ukrán nacionalista elégedettségére, hogy ő maga ugyan nagy tisztelője Antall József politikai életművének, de ezzel együtt úgy látja, hogy egykori kijelentése félreérthető volt, „ami a politikában, különösen a mi térségünkben nem a legszerencsésebb”.

A hátunkon futkosott a hideg szerte Erdélyben. Magyarországon élő barátainkat, rokonainkat buzdítottuk telefonon, levélben egyaránt: ha másért nem is, menjetek helyettünk szavazni, de ne engedjétek a határon túliakat csak a hátukra nőtt púpként kezelő szocialistákat a hatalom közelébe!

Nem így történt 2002 tavaszán.

Jött Medgyessy, majd Gyurcsány és Bajnai – no meg Törzsök Erika és Kovács „Merjünk Kicsik Lenni” László. És mind, mindannyian egy kórust alkottak, akik azt énekelték Markó Béla volt RMDSZ-elnökkel együtt, hogy a kis lépések politikája elegendő az erdélyi magyar érdekek védelméhez. Aztán jött az autonómiaküzdelem budapesti elárulása, a huszonhárommillió románózás és 2004 decemberének ötödik, gyászos napja is.

Ezt látva pedig Bukarest sem volt rest. Ott ütöttek a románok, ahol tudtak. Magyar politikusokat hurcoltak meg, autópályát térítették el, az oktatás minden szintjén fojtogatásba kezdtek. Továbbra is probléma a kétnyelvű feliratozás, a magyar himnusz éneklése, a nemzeti szimbólumok szabad használata, és már nemcsak a bürokratikus akadályozása látszik a kommunista rendszer által elrabolt egyházi ingatlanok visszaadásának, hanem visszamenőleg is megkérdőjelezi ennek jogszerűségét.

Nyolc évvel Medgyessy pofátlan és a szavazatszerzésért a nemzet szellemét arcul köpő kijelentése után Antall József politikai örököse lett ismét minden magyar miniszterelnöke. Orbán Viktor nem számolgatta, kikért és milyen feltételek mellett tervez kiállni. Két dolgot kért: egységet és összefogást a sokszínűségben is.

Nem titok, hogy a Fidesz bábáskodott az RMDSZ ellenzékéből verbuválódott két másik romániai magyar párt megszületésénél. Ahogy az sem titok, hogy az erdélyi magyarok az RMDSZ miatti csalódottságuk ellenére sem nagyon pártoltak el a romániai rendszerváltozás napjaiban létrejött érdekvédelmi szövetségtől. Az RMDSZ-é volt az elsőszülötti jog, ennek mentén tárgyalt, képviselt, szövetkezett és utasított el közeledéseket. Aztán az sem titok, hogy a Fidesz nem mindig tudott mit kezdeni főleg Markó Bélával és az általa, majd az utódja, Kelemen Hunor által képviselt irányvonallal – vagy fordítva.

A rátermett államférfiak és politikusok legfőbb tulajdonsága azonban a reálpolitikai lehetőségek felismerése és azok párhu-

zamba állítása egy adott közösséget emésztő fenyegetésekkel. A romániai magyarságot a bukaresti nacionalista hatalom pillanatnyilag a létében veszélyeztetni. Vezetőit látványosan és mondvacsinált vádakkal, igazságszolgáltatásnak álcázott erőszaktétellel hurcolásszák a hatóságok. Az egykor a tisztségéről tartott népszavazáson Orbán Viktor által támogatott Traian Basescu volt államfő újabban a Tiszaig vizionálja Románia határait, és az egykor Budapesten masírozó román bakák csizmáinak csattogására emlékeztet. (Bizony, nem csizmában, de bocskorban jöttek, ha nem éppen mezítláb. És nem csattogtak, inkább csak slattyogtak. De legfőképpen raboltak. A szerk.)

Ilyenkor törvényszerűen történik meg a sérelmeken való felülemelkedés. Amikor az összefogás fontosabbá válik, mint a szembenállás, amikor az erdélyi magyar pluralizmust szükségyszerűen a háttérbe szorítja az acsarkodó nagyromán sovinizmus.

Minden magyar miniszterelnöke most nem tehetett egyebet, mint közölte: a magyaroknak nincs mit ünnepelniük Erdély elcsatolásának évfordulóján, a romániai magyarokat pedig Bukarest nem mindig tiszteli, ellenben fenyegetettségben tartja. E veszélyeket felismerve összefogásra és történelmi méretű szavazói aktivitásra buzdított a parlamenti választásokon. Mert csak akkor lesz ott a magyarság a bukaresti törvényhozásban, ha a magyar emberek elmennek szavazni, és fölhatalmazzák az összefogást létrehozó magyar politikai erőket arra, hogy képviseljék az ő érdekeiket és hallassák a hangjukat. A mostani választás tétje az erdélyi és partiumi magyarság megmaradása, hangsúlyozta Orbán Viktor.

A választóknak pedig jogos elvárása, hogy ne csak egy erős legitimációval rendelkező RMDSZ üljön a bukaresti törvényhozásban, hanem egy olyan szövetség, amely teljesíti a szavazóinak tett ígéreteit. Kelemen Hunor az elmúlt napokban azt nyilatkozta, nem veszik le napirendről az önrendelkezés kivívásának ügyét. Hát ne is vegyék.

(MHO, 2016. 12.12.)

Lőrincz József

Bölcsőhely

Megállított a csermely,
Tanuljak csacsogni,
S beszélgettünk csak nagy dolgokról.

Ifjú voltam, és megtanultam,
Hogy, amíg a jegenye eljut a láthatárig,
Megöregedhet a láthatár.

Abból, ahogy az éjszaka lehajolt és
Megcsókolta a földet,
Megértettem, hogy mi csak itt nőhetünk fel az égig.

Borbély Zsolt Attila

Pragmatikum és ideologikum az erdélyi magyar politikában

Folytatódhat a puha etnikai tisztogatás, a látszatra építő engedménypolitika

A közéleti szereplők többek között aszerint is megkülönböztethetők, hogy belső motivációjuk elsődlegesen az önérdekre vezethető-e vissza, avagy valamiféle belső hitre, értékrendre, világnézetre. Eszerint megkülönböztethetünk széplelkeket és karrieristákat, avagy kevésbé triviálisan: programorientált és pozícióorientált politikusokat.

A rendszerváltás hajnalán az MSZP-ben feldúsultak a pozícióorientált politikusok. Akadt ugyan néhány, nemzetben gondolkodó, hithű reformer, mint Pozsgay Imre, Szűrös Mátyás vagy Kósa Ferenc, de a többséget egyértelműen a politikai túlélés, a kevés munkával járó egzisztencia megőrzése motiválta, és nem sokat számított nekik, hogy Moszkva helyett a New York–Washington–London–Brüsszel sokszögben alakul majd ki politikájuk vektora, onnan mondják majd meg, hogy merre van a helyes irány. Az ellenzéki oldalon ekkor még a nem kevés idealizmussal átitatott értékorientált politika, az őszinte lelkesedés és hit volt a jellemző.

Ez a kép mára lényegesen megváltozott, persze nem az MSZP vonatkozásában. Illetve valamennyire ott is, hiszen onnan teljes mértékben kikoptak azok, akiknek bármilyen mértékben is számított az elvi meggyőződés. Kereken két évtizede írta Tellér Gyula az SZDSZ vonatkozásában a Polgári Magyarországért vitáit hasábjain, hogy „ideológiájuk egyik fele a kapitalista magántulajdonra áthangszerelt szocialista internacionalista hatékonyságideológia”, a másik fele a vegytiszta nemzetellenesség, amit a jeles közgazdász igen szépen írt körbe. Nos, ez az, ami az MSZP-re is teljes mértékben áll. Megjelent még a baloldalon az LMP, amelyet kétségkívül az értékek vezetnek, s amely értékek között jelen van az antiglobalizmus is, politikai vonalvezetésük viszont nehezen követhető.

A jobboldalon a Fideszben is látványos a karrieristák térhódítása, ami nem kis fejfájást okozhat a nemzetépítésben gondolkodó Orbán–Kövér-párosnak, illetve a pártpolitizálást ügyszolgálatnak felfogó kormánypárti politikusoknak. A Jobbik hosszú időn keresztül következetes, értékelkötelezett nemzeti pártnak tűnt, de az utóbbi fél év, s különösképpen az utóbbi két hónap erősen megrengette a közvetlen pártkötődés nélküli szurkolók és érdekmentes támogatók bizalmát.

Folyamatában tekintve az elmúlt bő negyed évszázadot, megállapítható, hogy a politika súlypontja az eszmék világából a pragmatikum felé tolódott. Aminek egyébként van pozitív hozadéka is, hiszen az eszmék piacán a nemzeti gondolkodás messze nem egyeduralkodó, sőt a globális háttérhatalom által irányított fősodratú nemzetközi média nagyon is ideológiavezérelt. Hogy ez az ideológia hagyomány-, nemzet- és emberellenes, az más kérdés.

Ugyanez a folyamat megfigyelhető Erdélyben is. 1990 után egy évtizedig érdemi viták folytak az erdélyi magyar közélet-

ben, nagyjából 1999-ig, amikor is az egyértelmű fiaskónak számító tanügyi törvény kapcsán az akkor már kormányon levő RMDSZ vezetői úgy döntöttek, hogy sikerként kommunikálják a kudarcot. Addig is folyt a másik fél feje melletti elbeszélés, de az a fajta, tényekre fittyet hányó monologizálás, ami egyébként az európai politikában is megfigyelhető (a migránsügyben különösképpen), nem volt jellemző a szervezetre. Az autonomisták kiszorításával, majd e politikai csoport tagjainak 2003-ban megindult fokozatos önkéntes kilépésével a szervezet tovább tolódott a tartalom nélküli karrierpolitika irányába.

1996-ban az RMDSZ még keményen ellenállt a Horn-Kuncze-kormány nemzeti érdekeket félreseprő alapszerződés-politikájának, és nem volt hajlandó legitimálni a Kovács Lászlóék által a román utódkommunista testvérpártnak nyújtott választás előtti diplomáciai segítséget. De ugyanebben az évben fordított hátat a szervezet az autonómiapolitikának, a kockázatos, konfliktusokkal járó, bátorságot, eltökéltséget igénylő önálló magyar politikát felváltotta a kormányzati együttműködés, a román nemzetstratégiai célok szolgálatába való belesimulás, a távollatlanság.

Ezek után nem meglepő, hogy a státustörvény kérdésében már nem volt egységes az RMDSZ, több vezető akkor úgy nyilatkozott, neki nem kell igazolvány ahhoz, hogy magyar-nak vallja magát, mintha erről szólt volna a jogszabály. (Egyikük, Székely Ervin, pár évvel később a Székely Nemzeti Tanács messzemenően eurokonform autonómiastatútuma kapcsán azt írta, a tervezet oly mértékben etnodiszkriminatív, hogy „ilyet Adolf Hitler sem mert volna papírra vetni”. És bizony az ismételt nemzetellenes kiállítás nem jelentette politikai pályájának végét.) Az RMDSZ vezetése mindig is úgy igyekezett lavírozni, hogy megőrizze mind Budapest, mind Bukarest támogatását, kerül, amibe kerül.

Az 1996-ban hallgatólagosan megkötött kompromisszum, a román és a magyar elit kéz kezét mos játéka sokáig jól működött, Románia EU-csatlakozásáig egyenesen kiválóan. Hiszen mindkét fél megkapta azt, amit akart: a román politikai elit a Nyugat irányában való hitelesítést, a magyar vezetés pedig annyi, a lényeg, a közjogi struktúrára, a magyar nemzeti önkormányzatra és az autonómiára vonatkozó célokat nem érintő engedményt, amit eredményként felmutatva a közösségnek, úgy-ahogy meg lehetett őrizni a szavazóbázist. A jól működő egyezséget a román fél rúgta fel, amikor hozzányúlt a szerzett jogokhoz és ismételten önkényes gesztusokat tett a magyarok ellenében (Mikó-ügy, terrorista műbalhé, hadjárat a székely zászló ellen, a korrupcióellenes ügyészség politikai bunkóként való használata – legutóbb a marosvásárhelyi katolikus líceum ügyében). Ennek dacára az RMDSZ politikája érdemben nem változott.

Visszatérve az alapgondolatra: sokan hajlamosak egyenlőségjelet tenni Markó Béla és Kelemen Hunor közé, annál is inkább, hogy Markó kiszemelte és szabályosan kinevelte az utódját. Miközben jól érzékelhetően épp a tárgyalat szempont alapján van közöttük egy lényeges különbség. Markó Béla sokkal ideologikusabb alkat. Örömteli lenne persze, ha a nemzeti eszmék és értékek iránt lenne inkább elkötelezve, de sajnos nem erről van szó. Sőt. Beszédes, hogy Markó az egyenlő távolság elvét hirdette minden magyar politikai erő irányában, kivéve a Magyar Igazság és Élet Pártját, amelytől elhatárolódott. Magyarán közelebb állt hozzá a kőkeményen nemzetellenes SZDSZ, mint a magyarság ügye mellett elkötelezett MIÉP. Ugyancsak Markó tartotta fontosnak, hogy ismételten bírálja a nemzetellenes sajtó zászlóshajójának számító Élet és Irodalom hasábjain az Orbán Viktor beszédeiben megfogalmazódó nemzetállami gondolkodást. Gyakran hallani nemzeti körökben is azt a kérdést, hogy ha mi nemzetállamot akarunk Magyarországon, akkor milyen alapon kívánhatunk autonómiát a Romániának nevezett államalakulat keretén belül.

A válasz egyszerű: Magyarország 1920-tól nemzetállam, Románia Erdély bekebelezése óta nem az. Egyrészt. Másrészt, miként Szabó Dezső írja az **Egyenes úton** című kötetének előszavában, minden nemzeti közösség „*minden történelmi helyzetben olyan iránnyal, ideológiával, olyan vélemény-agyarral küzdhet*” a közösségek világméretű versenyében, „*mely abban a történelmi helyzetben a legkönnyebben, a legbiztosabban juttatja a legtartósabb győzelemhez*”. A magyar ér-

dek pedig az, hogy Magyarországon nemzetépítő állam működjön, a határon túlra szorult magyar közösségek pedig minél nagyobb önállóságot élvezzenek saját sorsuk irányításában.

Kelemen Hunor pragmatikusabb Markó Bélánál. Ő, mihelyt elnökké választották, már jelezte nyitottságát arra, hogy eltekintsen a továbbiakban attól, hogy a Fidesz megkísérelte befolyásolni az elnökválasztás kimenetelét, s a párt nevében felszólaló alelnök Kelemen egyik konkurense mellett tette le a garast.

Vélhetően ennek tudható be az újsütetű Fidesz-RMDSZ-barátság, amiben épp az erdélyi mamutpártot legkeményebben bíráló Kövér László vitte a prímet a választási kampányban. Vélhető, a hangsúlyos magyar kormánypárti segítség meghatározó módon közrejátszott abban, hogy az RMDSZ 6,2 százalékot ért el a korábbi 5,2-hez képest. Nem elképzelhetetlen, hogy a Fidesz ezzel a gesztussal biztosítja be a hátát az RMDSZ felől nemzetközi szinten, az viszont aligha valószínűsíthető, hogy az RMDSZ visszatérne az autonómia-programhoz, az önálló külpolitikához és a tudatos közösségépítéshez. Akkor sem, ha sok veterán hagyja ott most egyszerre a politikát, és több az új arc a jelöltek között, mint eddig bármikor.

Sokkal inkább számíthatunk arra, hogy új, az 1996-oshoz hasonló alku köttetik a román választások győzteseivel, a posztkommunistákkal, s folytatódik a finom eszközökkel zajló etnikai tisztogatás, a látszatokra építő engedménypolitika.

Az ál - és valódi civil szervezetekről

2017. január 10-i sajtótájékoztatóján nyilatkozott *Németh Szilárd*, a Fidesz alelnöke arról, hogy a Magyarország politikájának befolyásolására létrejött, Soros György által pénzelt álcivil szervezetek átláthatóságát biztosítani kell a jövőben, s mindezt most a nemzetközi viszonyok megváltozása is lehetőséget biztosít. Németh szavaira azonnal reagált az MSZP és néhány érintett szervezet is. *Soltész Mikós*, az Emberi Erőforrások Minisztériumának egyházi, nemzetiségi és civil társadalmi kapcsolatokért felelős államtitkára elsőként a **Polgár Portálnak** nyilatkozott az ügyben. Elmondta, hogy Magyarországon több mint 60 ezer civil szervezet működik, és ezek közül mindössze 60 olyan, amely Soros Györgyhez köthető. Ezt könnyen lehet ellenőrizni, hiszen annyira bíztak abban, hogy Hillary Clinton megnyeri az amerikai választást, és ennek eredményeképpen Soros György tovább garázdálkodhat Magyarországon szervezetein keresztül, hogy ők maguk a választás előtti nap nyilvánosságra hozták szervezeteik listáját és azok pénzügyi támogatottságát. Ebből egyértelműen kitűnik, hogy ezek az úgynevezett civil szervezetek hatalmas támogatottság mellett állnak ki olyan politikai érdekek mellett, amelyek nem azonosak a több mint hatvanezer magyarországi civil szervezet tevékenységével, amely többnyire a szociális, egészségügyi, sport, kulturális és szabadidős területeket fedi le – fejtette ki az államtitkár.

A magyar kormányt sokszor vádolják azzal ellenzéki oldalról, hogy a civil szervezeteket nem támogatja, működésüket nem segíti. Ennek éppen az ellenkezőjét bizonyítják a konkrét számadatok – mondja Soltész. Kifejtette, hogy 2010-ben a civil szervezetek állami támogatása 144 milliárd forint volt, amely 2015 végére 202 milliárd forintra emelkedett. Ez az összeg pedig a még nem lezárt tavalyi évben tovább növekedett. Tehát több mint 40%-os támogatási emelkedésről beszélünk – szögezte le, hozzátéve, hogy a civil szervezetek életének könnyítésére szolgálnak a tavalyi év végén meghozott új jogszabályi enyhítések is.

Sok támadás éri a hazai civil életben nagy szerepet játszó **Civil Összefogás Fórumot** is. Soltész Miklós szerint a kritikát megfogalmazóknak az fáj, ha valaki azok mellett az értékek mellett áll ki, amelyek a CÖF-nek is fontosak, pl. az egyház, a családi közösségek, a köznevelésben való javulás, az egészségügy és a szociális terület felemelése vagy az, hogy egy ország maga dönthesse el a migrációban való részvétele mértékét.

A szerk. megjegyzése: Az EKOSZ (mint a CÖF tagja) és lapja a maga szerény módján negyedszázada dolgozik az összmagyarság érdekében. Reménykedünk, a milliárdokból ez évben is jut majd nekünk valami szerény összeg feladataink további teljesítésének támogatására, és talán a rettenetes bürokratikus előírások is enyhülnek majd.

Szász István Tas naplójegyzetei

Az időről

Ismét elszaladt velünk az idő. Ezt mondogatják ilyenkor az újabb esztendő érkezésének táján. S valóban, ez az esztendő is igen gyorsan telt, és mégis nagyon sok – sajnos főleg rossz, a jövőre nézve aggasztó – esemény fért el benne.

De szalad-e valójában az idő? Vagy csak nekünk tűnik úgy, mint az állomáson várakozó vonat mellett elhaladó szerelvény utasának az egyébként mozdulatlan kocsisor? Vagyis a változó sebesség illúziójával telő időben, annak adott szakaszában sikerült-e, sikerülhetett-e előbbre jutni a megmaradás reményében? Embereknek, európaiaknak, s ne szégyelljük kérdezni: nekünk, magyaroknak? Rövid-, közép-, hosszú távon! Van-e okunk félni a Herderektől vagy a Szózat ama szomorú sorától, melyben a nagy költő még gyászkönyvet remél a népektől elsüllyedésünk – ma már évszázados tapasztalat által igazoltan is – általuk várva-várt pillanatában.

A tavalyi legnagyobb veszedelem ellen egyelőre sikerült eredményesen védekeznünk. Idejében eszméltünk, jó volt a reakcióidőnk. Példánkat mások is kezdik követni. Késve. Mi az esély a világ, a kontinens, és szigetnyi kis országunk számára? Lehet-e sziget egy, az eddiginél is idegenebbé váló tengerben hazánk? Elképzelhető-e az összefogás a ma még „könnytelenekkel”? Jól felfogott érdekből? Vagy homogenizációval, etnikai tisztogatással, tűzzel-vassal folytatott és jól álcázott vagy inkább elnézett örületük eredményre fog vezetni? Homogenizálják az elszakítottakat, s utóbb mi is követjük azokat? Örvendhetnek, ujjonghatnak, örömkönyvet hullajthatnak. De tudják-e, hogy rögtön utána ők következnek, s immáron nem általunk veszélyeztetve? Akkor már a kitalált, vagy beképzelt ellenségkép-mivoltunk sem létezik, de lesz valódi és nélkülünk leküzdhetetlen ellenség.

2017 itt áll előttünk kérdőjeleivel. Rövid lesz, vagy hosszú? Esetleg csak olyan, mint a többi, de mi a benne történetektől függően éljük majd meg ilyen vagy olyan hosszúnak? Van-e még remény a keresztény világ felébredésére, az európai civilizáció felnőtt világ összefogására, a láthatatlan pénz láthatatlan urinak megtorpanására?

Határkőhöz érkeztünk. Cselekedni kellene. Mi megkíséreljük a külső és az általa fenntartott belső ellenállást is leküzdeni. Megpróbálunk nagynak lenni! Ám azt is észre kell vennünk, hogy a határkőnek kereszt alakja van!

Kereszt figyelmeztet a keresztúton, kijelölve a helyes irányt. Akár a sok népmese vándorai. Nagy és apró jelek segítenek eligazítani! Figyeljünk ezekre!

Mert az időben tett vándorutunkban ott van a megmaradás lehetősége is. Az idő mellet pedig ott van a tér. És hinni kell: nekünk is jut benne hely.. Akár magyarként is.

2017. január 1.

Nem közhely az ép testnek ép lélek

A pártküzdelmek s az ezekkel szorosan összefüggő nemzeti érdekeinket sértő összemosások sorában naponta jelen van a stadionépítés sokak számára kézenfekvőnek tűnő példája a közpénzek rossz felhasználásáról. Pár évvel ezelőtt még léle-

geztető gépekkel mérték a pazarlást. Újabban a világiállítás szomorú példájára emlékeztető módon támadják az olimpia-rendezés magyar szándékát is.

A metódus részben a közvélemény tájékoztatatlanságára, részben annak sajnos egyeseknél primitív indulati megnyilvánulására támaszkodik. A „*monnyon le, adjon segíjt*” kiabálókra.

A valóságban azonban egészen más a helyzet.

Úgy a stadionépítés, mint az olimpia rendezésének ötlete fordulatot jelenthet az ország lakosságának életében. Részben fokozatos, utóbbi esetben akár ugrásszerű előrelépés formájában is.

Mindez nem feltételezés, hanem alapos ismeretekkel gyarapodhatunk, ha vissza-, vagy körültekintünk egy kicsit időben, térben, saját vagy mások példáján.

Az ép testben ép lélek nem üres szólam, hanem maga a megváltoztathatatlan valóság. Az emberiség történelmi tapasztalata. A kettő egymástól elválaszthatatlan, egymást erősítő és fontosságában sem múlja felül egyik a másikat.

Ha sikerülne kvantifikálni, vagyis statisztikai, könyvelési, matematikai módszerrel, mennyiségileg kimutatni, és a leegyszerűsített módon pénzoszlopokban gondolkodók számára az asztalra tenni, hamar kiderülhetne, hogy a kultúrára, oktatásra, sportra, egészségre költött forint hozza a legnagyobb és nem is olyan hosszú távú hasznót. Ezért a hideg pénzembernek is el kellene fogadnia ennek jelentőségét.

Sokkal nehezebb azonban az egyszerű állampolgárral – különösen ekkora ellenszélben – megértetni, hogy bizony a stadionépítés és az olimpia nem pénzpazarlás. Természetesen, ha ésszerűen, korrekt módon és átgondoltan zajlik, és a várható előnyök érdekében történő hasznosítása is jól szervezett.

Arról, ami az ép testet s az ezzel járó megtakarításokat illeti, talán már van valami fogalma a társadalomnak. Nem úgy az ép lélekről, különösen pedig annak mindent eldönteni képes oldaláról, a nemzettudatról.

Nos, erről szólnék saját és ezernyi kisebbségben nevelkedett honfitársam nevében néhány szót. Ugyanis társadalmi háttértől függetlenül, teljes meggyőződéssel állíthatjuk, miszerint abban, hogy nemzettudatunk kialakult és erőssé vált, a nyomás alatt zajló élet mellett éppen az anyaország sikerei játszották a legnagyobb szerepet. Ha pedig azokra az időkre gondolunk, a sikerek elsősorban a sporthoz voltak köthetők. Gondoljunk csak az Aranycsapatra, vagy Helsinki 16 aranyára stb.

A mi fiatalságunk, sok megaláztatásunk ellenére, erről szólt!

2024 tervének pontos paraméterei vannak, bárki utánajáráhat, a lehetőség egyedülálló, a költségeknek a versenyekre fordított részét a NOB tulajdonképpen megtéríti, a többi beruházás (és ez a kiadások döntő többsége) pedig mindenképpen szükséges és megmarad. Még az ideiglenes létesítményeknek is meglesz később más formában a funkciója.

A hazugságkórúst hallva gondoljunk annak elődeire. Megfosztottak egy világiállítástól, annak minden, felmérhetetlen hasznával.

Most újra ugyanabba a folyóba lépnének. Valamiért nagyon fontos nekik.

(Íme, fenti naplójegyzet születése után alig egy hónappal hová jutottunk! Valamiért tényleg nagyon fontos volt nekik. – A szerk.)

2017. január 4.

Irányváltások változó utakon

Már nem csupán a Damaszkuszi úton van nagy forgalom, hanem maga a Damaszkuszi út térül-fordul. Legalábbis ezt érzékeli a jámbor néző, ha a kereskedelmi televíziók csatornáin kattog végig, kedvére való műsort keresvén. Ha a kínálatot nézzük, a csatorna-jelző nem egyszer más értelemben is kísért.

A képernyőn furcsa alakok osztanák az ész (korszerű definícióval), vagy inkább mérgezik a hangteret, a befogadó közeget. Utóbbiból a jobb fajta azonnal ki is adja magából eme undorító tápot.

Ha pedig indulatmentesen nézzük a jelenséget, arra figyelhetünk fel, hogy ezek az álláspontjukat külső jegyeikkel is aláhúzni óhajtó figurák, miközben ezzel a másságot akarják képviselni a nem mássággal szemben, úgy üzennek hadat társadalmi konvencióknak, hogy ez az emberré és társadalmat alkotni képes lényre válás évezredes eredményeit szándékosan semmibe vevő magatartásuk magát a konvenciók szükségességét akarja feleslegessé nyilvánítani. Ez pedig, ha jól meggondoljuk, az anarchia óhajta, a rend és nyugalom felrúgása. Nem zavaró az efféle másság művészek, elkerülhetetlenül felbukkanó celebek vagy kőrös, esetleg kétes egzisztenciák esetében, de nem gerjeszt bizalmat azok részéről, akik éppen nekünk akarják elmondani, na, mai szóval mit is? Hát azt a bizonyos tutit. Mármint azt, amit ők, mint a tévesen liberalizmusnak nevezett mai áldeológia gyermekei valahogy úgy képzelnek el: az égvilágon mindent be kell fogadnunk, minden benne van ama másság-kategóriában, kivéve, ami nekik nem tetszik, vagyis főleg az, hogy ők nem tetszenek nekünk(...)

Veszedelemes fegyvert kapott az emberiség kezébe a kommunikáció lehetőségeinek táguló tárházával. Felhasználható jóra s rosszra egyaránt. Sajnos azonban a politikai hatalomszerzés eszközévé válva, illetve a profitszerzés szolgálatában, a nézettségi mutatók hajszolása jelentette színvonal alá merülés mián inkább ártott, mint használt a társadalomnak.

Mondhatjuk, hogy amiképpen nem vagyunk képesek lépést tartani saját fejlődésünk iramával, úgy ennek a lehetőségnek a mérhetetlen előnyei mellett is elmegyünk, és főleg ártó befolyásának lehetőségeit próbáljuk kiaknázni.

Ha az állam működtetése megfelelő kezekben van, és anyagiilag is képesek erre áldozni, talán fel lehetne lépni ez ellen. Elsősorban olyan színvonalat jelentő műsorokkal, amelyek építenek, s azáltal lesznek versenyképesek, hogy nem szakítja meg az adást semmiféle reklám. Az adó nem ebből él. A közpénzeket erre fordítani egészen biztosan nem lenne pazarlás.

2017. január 7.

Néhány szó a fellógatásról

Tegnap egy törpének sem nevezhető kisebbség, kihasználva a nálunk dúló diktatúra előnyeit, hangos fütyüléssel próbálta megzavarni az országértékelőre érkezők fennhéjázó magabiztosságát.

Az esemény két, személyes élménnyel is szolgált.

Az elsőt a néhány tucatnyi (mert nem volt 150 fő, amint mondják) sípolónak közvetlenül a fél járdát leválasztó kordon mellett álló egyik lelkes tagja szolgáltatta. A marcona figura, évszázados gyökerű rettegést ébresztgetni szándékoz-

ván, ordította a fülemből: „18-ban lógni fogtok.” Rögtön ezt követően egy serény riporter szegődött mellém. Udvariasan bemutatkozott. A Magyar Nemzettől volt. Mi a véleményem – kérdezte – a tüntetésről és annak céljáról. Én röviden nevetségesnek minősítettem. Ebből máris rájöttem, hogy a beordítástól nem fogott el szorongás, a fennhéjázást pedig addig sem fedeztem fel magamban. Az újságíró azonban újra kérdezett, elégedett vagyok-e az ország dolgaival? Igennel válaszoltam, mire ő azonnal a korrupciót vetette be, új, mindenet elsőprő kérdés gyanánt, és igen-nem választ kért. Magam is udvariasan figyelmeztettem, hogy ez a módszer fölöttebb inkorrekt, hiszen erre nem lehet igen-nem választ adni, mindkettő felhasználható csúsztatásra. Hosszabb beszélgetésre viszont nem alkalmas a pillanat, mi több, neki nem is ez a célja. Még elhangzott néhány mondat, majd leszakadt rólunk és tovább vadászott újabb áldozatokra.

Másoktól az olimpiáról kértek igen-nem válaszokat. Ezért arról is elgondolkodtam, hogy erre mi a helyes felelet. Ez esetben a kiválóan csúríható-csavarható számháborút mellőzendő, arra figyelmeztettem volna, miszerint attól teljesen függetlenül (de azzal minden elképzelhetőnél szorosabb kapcsolatban) ír felül mindent egy tény: Magyarország – ebben a történelmi időszakban – általa kerülne fel ismét a világ közvéleményének térképére, annak számokban felmérhetetlen előnyeivel együtt.

A pártvezérré avanszált kendermagos által fémjelzett sípoló-fütyülő csoportról is tűnődtem egy kicsit. Először az jutott eszembe, hogy ez a kis gyülekezet éppen ellenkező célt ért el. Hiszen, aki látni akar, ismét tapasztalhatja, milyen is az Orbán-diktatúra, ahol bilincsbe verték a szabadságot. Aztán sajnos arra is rájöttem, hogy aki itt a diktatúra ügyében akar kutakodni, az diktatúrát akar- és fog is látni mindenütt, a tényektől teljesen függetlenül. Vagyis teljesen mindegy, mi történik, a jól finanszírozott karaván halad az előzetes tervek szerint.

És, hogy merre halad? Erről a Miniszterelnök beszédéből számunkra optimista válasz csendült ki. Mert a globál-liberál világ szénájának állásáról nem tudott sok jót mondani. Reméljük, így is lesz. És nem azért, hogy Kun Béla méltó örökösei, a korabeli csöcseléket (amivel minden nemzet ugyebár rendelkezik) idézve, ne tudják 18-ban fellógatni az ország látható többségét, hanem azért, mert bár az ország jó kezekben van, de a világról még nem mondhatjuk el ugyanezt. Bár a beszéd azt is jelezte, hogy ennek érdekében is sok minden történhet, s még történhet. Ebbe fog beilleszkedni az a várható nagy küzdelem, amelyet a felsorolt 5 kardinális nemzeti ügyünk dolgában kell megvívnia egy tízmilliós ország – talán még Európa sorsát is befolyásolni képes – kormányának.

A beszédben Márai-idézet hangzott el az igazi nagyságra utaló szerénységről. S ekkor annál is korábbi hang ütötte meg lelki füleimet Erdélyország 80 év előtti ifjaitól, s az mintha Tamási Ároné lett volna: **Merjünk nagyok lenni!**

A távozó vendégcsereg jó hangulatot árasztott. Szó sem volt semmiféle héjázásról. Se fenn, se lenn. A beszéd s a beszélgetések is felelősségtudatról, nemzeti elkötelezettségről, egészséges veszélyérzetről és a munka sok mindent megoldani képes becsületéről szóltak.

De akkorra már eltűntek a fütyösök. Vajon éles hangú kis szerszámaikból a nyálat kirázni, vagy inkább kötelet fonni mentek 18-ra?

2017. február 11.

A szerző lapunk tavaly szeptemberi számába szánta alábbi dolgozatát. A szerkesztés kényszerű szorításában akkor és legutóbb is kimaradt. Lapunknak a kezdetektől vezérlő elve a nemzettudat volt, onnan indult és folyton oda tért vissza, ezért törvényszerűen sort kerítünk most rá. Október 2. után, a mozdulni nem hajlandó 55% árnyékában, most pedig, az olimpia megtorpedózása nyomán különösen érdemes végiggondolni, hogy a nemzettudat milyen kapcsolatban áll a választói aktivitással, ill. (aktuálisan, nemzeti ünnepünk, Március 15. kapcsán) magával a szabadsággal.

Dr. Szász István Tas

Ép testben élő ép lélekhez ép nemzettudatot

„Minden külsőség és anyagiasság lebontásával elérkeztünk a nemzeti szellem kérdéséhez, ahhoz, hogy ennek légius anyagában miképp valósít ható meg az öntudat elmélyítése, a teljesebb, kiműveltebb, magyarább magyarság.”
Szekfü Gyula

A tisztelt hallgatóság ne várjon most pszichológiai mélységekkel magasba emelt, s filozofálással a mélységekben kutató előadást.

A felkérés tágas kereteivel élve egy értelmiségi – esetünkben pályáját megfutott orvos – gondolatait próbálom a hasonszórú informáltsággal bírók számára összefoglalni, és a józan ész rejtett, belső vitáit visszhangozva Önök elé tárni.

A témát illetően egy olyan élet nyújtott gyakorlati tapasztalatokat, melynek éppen felét éltem le kisebbségben, s pontosan a másikat egy szebb jövőt remélve botladozó anyaországban. És amely szellemi munkájának egyik felét az egészségügy – a gyógyítás feltételeit biztosítani próbáló oldalával is foglalkozó – szolgálata, a másikat a nemzeti megmaradás kérdőjeleinek megválaszolása iránti érdeklődés, egymástól nem idegen problematikája töltött ki, soha el nem fogyó feladatot biztosító tennivalóival.

Ha napjaink szorongásokat keltő, megbélyegzésektől menekülni próbálkozó – gyakori – értelmiségi magatartását ölténem magamra, bizony nem beszélnek ilyenekről. S ha valaki ezt túlzásnak véli, a közelmúltból élő példákat sorolhatnánk arról, miként vonultak szellemi illegalitásba gyermekeinket nevelni esküdt oktatók, politikai célokat szolgáló sztrájkok kapcsán, gyakran használatos vádaktól tartván.

S ha valakinek mégis más a véleménye, amit én mint konzervatív elfogadok, nézzem magába és gondoljon arra, hogy az általa felvállalt liberális ideológia hívei szerint nekem most nem illene a nemzettudatról beszélnem. Nem illene, mert az nem egyezik az ő elképzeléseikkel. Azokkal, amelyet liberálisnak, tehát elfogadónak neveznek, de a mai értelmezés és gyakorlat szerint az elfogadás helyett éppen az ellenkezőjéről szólnak.

Értem, hogy Burke szerint az előítélet, ha látens módon is, de mindig jelen volt a konzervatívok nemzethez fűződő viszonyában. A magam részről azonban – előbb említett élettapasztalatom után – bármikor állnék saját nemzettudatommal egy előítéleteket vizsgáló modern berendezés elektródái közé.

Az eddigiek után, akik úgy akarják, megosztó vagy más jelzővel is illethetik ezt a felvezetést, de el kell ismerniük, hogy nem én állítottam össze azt az egyre kötelezőbbé váló szöveget, amelyik a besározott szavakat és fogalmakat tartalmazza, hogy azok használata esetében, vagy azok felvállalása mián, billogokat üssenek a megszólalóra. Életre szólókat.

Nos! Ezekről fél az értelmiség egy része. S ezért nevezem a politikailag korrekt ötletét a legsátánibban zseniális kitalál-

mánynak. Kiötlői egy fél világot ejtettek vele rabul. Csak-hogy arra nem gondoltak, ami éppen ennek következtében reánk várhat. S ami őket is magával rántja a szakadékba. Őket, vagy ha szerencsájuk van, már csak utódaikat. Akikkel érthetetlen módon nem törődnek.

Kik hát ők? – kérdezik annyiszor. S az erre adandó válasz az, ami a legkevésbé korrekt ideológiailag. Mindenesetre elképzelhető, hogy ép testben élnek, az is, hogy lelküket épnek hiszik, de a nemzettudatot nem ismerik, illetve kitagadták abból a lélekből. Kitagadták, még kíváncsi, ép formájában is.

Pedig, írja Egedy Gergely: „...tagadhatatlan tény, hogy a modern nemzetfogalom és a nacionalizmus eredetileg a liberalizmus szövetségeseként jelent meg a történelem színpadán, hiszen a feltörekvő polgári erők ezt fontos eszmei fegyverként használták a feudális rend elleni küzdelmükben.”

Mindezt el kellett mondanom ahhoz, hogy végre rátérhesünk arra a fogalomra, amelyet nemzettudatnak nevezünk, s amely kiemelt helyet kapott ama billogos szótárban.

Ha egy manapság konzervatívna skatulyázott magyar értelmiségi, akinek van is ebből a most taglalt kincsből szívében-lelkében, meghatározhatná azt, igen egyszerű lenne. Mert, hogy ez azoknak az embereknek a megtartó iránytűje, akik magyarul beszélnek és gondolkodnak, akkor is, ha ebből nem származik előnyük.

Sőt, nem tartják hiábavalónak az elődök értékfelhalmozó munkáját, vérhullatását, tudják, hogy amit ma tesznek, kihat a jövőre, tehát felelősséget éreznek a hasonló érzelmeket és gondolatokat hordozó utódok, de a másként vélekedő magyarok, vagyis e kérdésben ellenlábasaik sorsának dolgában is.

Bevallom, ha a mai „trendi” gondolkodást ismerjük, mindez konzervatívna hat. Mert sajnos a társadalom két részre oszlik. Az egyik felének van igénye az effajta iránytűkre, és érzi magyarságának önmaga számára fontos, de a világot is színesebbé tevő értékeit. Úgy, amint az egyéb élőlények világában a biodiverzitásról vélekednek, s melyet állítólag a zöld-liberálisok is óvnak. A másik fele viszont egészen más, idegen, de korszerűnek kikiáltott irányokba vinné a nemzet, pontosabban a határaink közt élő lakosság tudatát. Ez utóbbiak egy része a liberális, főleg a neoliberális gondolatok tudatos hordozója, a másik része pedig ezeknek a hatása alá került, „lakossá” átnevelt magyar.

A neoliberális vonulatot arról meggyőzni, hogy rossz irányba megy, igen nehéz. Erre szervezett formában, tudós

magyarok sem vállalkoztak még, legfeljebb azzal, hogy írásaikban elébük tárták ellenérveiket. De az élet kiáltó tanulságai sem voltak erre alkalmasak. Lásd a migrációval kapcsolatos világos helyzetet, annak zajlását és veszélyeit, melyek saját érdekeik ellenében is hidegen hagyják őket.

Így aztán, aki nem ért egyet a magyar és minden más nemzettudat egészséges, másoknak ártani nem akaró formájának szükségességével, ne is fáradozzon e sorok olvasásával, vagy meghallgatásával.

Ugyanakkor ne feledjük Kósa László intelmét: „*A klasszikus liberalizmus derűlátása sok nehézségen átsegítette az országot. A haladásba vetett szinte vallásos hit, a társadalmi szabadság fölemelő érzése, az ellentmondásokat sokszor megoldó kisugárzása nagy erőt képviselt.*”. Csakhogy ennek már 150 éve, amikor a liberalizmus még más volt. Gondoljunk csak a Haza bölcsére.

Kósa ír arról is, hogy Szekfű, aki nem tulajdonított különösebb jelentőséget a hosszú idő után ismét elnyert teljes állami függetlenségnek, mert nagy volt az ára, mércének a konzervatív Széchenyi állította, a liberális gondolkör óvatos hívét, ebből következően a mérsékelt, megfontolt reformok célravezető. Az okok és a vádlottak csoportja népes: a felvilágosodásban gyökerező túlhajtott liberalizmus, a mindenkori politikai túlzók a reformkortól a szabadságharcon át... napjainkig, a nemzettudat tagadásáig, – folytathatnánk mi.

Most azonban azok számára, akik látnak benne igazságot, esetleg értelmét, sőt szükségét is érzik, lépünk egyet előre fejtegetésünkkel.

A nemzettudat meghatározása már akkor akadályokba ütközik, ha megjelenéséről kezdünk véleményeket gyűjteni.

Valamikor a középkorban, ha valakit megkérdeztek arról, ki is ő, mai felfogásunk szerint különös válaszokat kaptunk volna. Több változatban ismert az alábbi, az irodalomból találmomra választott példabeszéd: „*Egy középkori bordeaux-i polgár például így határozta volna meg önmagát: elsősorban keresztény vagyok, másodsorban a francia királyhoz hűséges alattvaló (nevezük ezt függőleges politikai közösségtudatnak, mert ahhoz kapcsol, aki fölöttem vagy alattam van a társadalmi ranglétrán), harmadsorban városi polgár (vízszintes politikai közösségtudat, mely olyanokhoz köt, akikkel egyenrangú vagyok), negyedsorban girondi (így hívták azt a vidéket, ahol született). Fontosságban csak ezeket követte az etnikai közösségtudat, mely az azonos nyelven beszélőket, azonos szokásokhoz, hagyományokhoz kötődőket kapcsolta egybe. (...) Az újkor kezdetén kezdtek a korábbi azonosságtudatok átrendeződni.*”

A mai nemzettudatok a polgárosodó világ során kristályosodtak ki, s élesen elválasztják a ma nemzetállamokban élők nagy előszeretettel visszavetített acsarkodásainak magyarázhatóságát egy ezt megelőző és egy ezt követő időszakra. Amíg nem volt nemzettudat, nem lehettek nemzeti ellentétek és nemzeti elnyomás. Lehettek ilyenek országok és osztályok vagy más csoportok között, de semmi esetre sem a mai értelemben vett nemzetek között.

S máris a szavak értelmezésének oly sok bajt okozó, s oly gyakran alkalmazott zavara kerít hatalmába. Hiszen már Trianon esetében is, s azóta egyfolytában, kísért a politikai és a kultúrnemzet fogalmának összekeveredése. Az egyik a határok közé rendeződik, a másik nem ismeri azokat. Nyugaton, ott ahol nekünk diktáltak s ma is diktálni próbálnak, csak a politikai nemzet fogalmát hajlandók elfogadni. Itt

Keleten, szétszaggatottságunkban, mi és nemzetfejlődésünk során sok szomszédos nép is kultúrnemzetként élt vagy él, sőt így keletkezett és fejlődött. Tehát a politikai határok felett.

A francia nem érti meg, hogy az erdélyi magyar, aki román állampolgár, az nem román. Magyarázhatjuk neki, de csak fejét csóválja. Ők még idejében homogenizáltak. Módszeireikről ne beszéljünk. Inkább ők vádolnak minket hasonlókkal.

Veres Valér erdélyi magyar kutató szerint: „*A határon túli kisebbségek leginkább kultúrnemzeti módon gondolják el magukat, azaz leginkább anyanyelvük és kultúrájuk határozza meg identitásukat. A magyarországi magyarok esetében ez a struktúra érzékelhetően más: csak a népesség felére jellemző, a kultúrnemzeti azonosulás, a másik fele leginkább az állampolgárság alapján határozza meg magát.*”

Feltételezhető, hogy aki a kívül maradtakkal közösséget nem érezve, a mai határok között találja meg helyét, nemzettudatában is máshol áll, mint az általam keresett egészséges nemzettudatot hordozók csoportja. Az egészséges jelzővel nem a másik csoportot minősíteném egészségtelennek, hanem éppen az általam fontosnak tartott nemzettudat tisztaságára vonatkoztatom, röviden arra, hogy nem mások ellen irányul! Vagyis az államnemzeti nemzettudat is lehetne tiszta. Nyugat-Európa több országában a már kialakult államkereteket módosította az egységes nemzetté válás. Így jött létre az államnemzet liberális felfogása. Ez egy nemzet tagjának tekinti az egy országban élő embereket, és ez Nyugat-Európában kevés kivétellel máig így van. Közép- és Kelet-Európa jórészt elnyomott népei esetében a fejlődés elkerülhetetlenül vezetett a határokon átnyúló kultúrnemzetté válás felé. Tehát nem azt mondjuk, hogy valami jobb, hanem azt, hogy valami más irányba.

Ha újra vizsgáljuk a „*politikai*” és a „*kulturális*” nemzetfogalmat, az előbbi a nemzet függetlenségét és szuverenitását hangsúlyozza, az utóbbi pedig a kultúrától elválaszthatatlan identitást. Görömbei András nagyon fontos figyelmeztetése így hangzik: „*A politikai vagy a kulturális szempont előnyben részesítése mindmáig örökös viták tárgya. Az államnemzet és a kulturális nemzet fogalma ütközik egymással. Ezzel a ténnyel számot kell vetnünk, de nem szabad belenyugodnunk abba a vélekedésbe, hogy ez a különbség feltétlenül konfliktusokhoz vezet. A két nemzetfogalmat egyenértékűnek kell tekintenünk, s meg kell kísérelnünk azt, hogy az európai jogrend alapján mindkettő érvényes lehessen. Az európai változások az utóbbi időben a nemzet fogalmának is új tartalmakat adtak azáltal, hogy a nemzet életének alakulását új tényezők – például az óriásivá nőtt ki- és bevándorlás – is befolyásolják.*” És ő ezt nem most írta le! Hozzáteszi: „*Ezért volt az európai uniós viták során alapvető értékű a Frunda-jelentésnek az a megállapítása, hogy a politikai és a kulturális nemzetfelfogás egyenrangú.*”

A nemzettudat kialakulására ez a két nemzet-forma is hatással volt. Hiszen a nyelv összekötő ereje másként hatott az egyik, s másként a másik esetben. Nyugaton az államnemzetbe homogenizált, nyelvileg egységes népek tudata másként fejlődött, mint Keleten, ahol a nyelvtestvéreket két vagy több ország határai választották el egymástól. (Mi például Görömbei szerint, szétszaggatottságunkban: „*mozaiknemzet*” vagyunk (...) ezért: „*a kisebbségi magyarok által alkotott közösségek azonosságtudata és viszonya Magyarországhoz a hét*

szomszéd állam esetében sajátos helyi színeket tartalmaz és rendkívül változatos képet mutat”).)

A modern nemzettudat létrejöttékor ez a látszólagos zavar okozhatta később azokat a mozgalmakat, melyek minden áron saját határok közé akarták terelni az egy nyelvűeket és egytuduakat.

Itt jelent meg aztán a nemzettudatnak az a devianciája, amelyik máig bélyeget ütött rá, és veszélyesként bélyegezte meg. Erről írja Ormos Mária, az ismert kiváló baloldali történész, hogy a: „...nemzettudat, és a nyomában kifejlődő erőszakos nemzettudat, amit a magyarok nacionalizmusnak neveznek, eleve többféle lehetett. A 19. század végén és a 20. század elején azonban mindegyik nagy politikai áramlat kifejezetten nacionalistává vált. „

Hát ez az oka annak, hogy a liberális világ nem kér a nemzettudatból, nem hisz annak egészséges formájában. Ez a fel fogás pedig továbbhalad a nemzetállamokat feleslegesnek állításáig, s a nagy multikulturális elegy megvalósításának kísérletéig.

Magam ezért hangsúlyozom minden esetben, hogy az általunk óhajtott nemzettudatnak egészségesnek kell lennie. Vagyis a szó régi, eredeti ételmében lehet nacionalista, s nem a szó mára pejoratívá vált értelmében.

Hogy milyen is a nemzettudatnak az a nem hasznos és nem kívánt válfaja, arról álljon itt Görömbei András egy bekezdése: „A nemzettudatnak súlyos válságai voltak, de a nemzet mégis újra és újra összeszedte magát, megerősítette tudatát. Az 1896-os nagy pompával megrendezett millenniumi ünnepség után hamarosan rossz folyamatok kezdődtek a nemzetben. Mértéktelenné nőtt a nemzeti önérték, sőt gőg, nyilván az elmúlt évszázadok visszahatásaként. Erre a reális önismeretet nélkülöző állapotra jött a trianoni tragédia, melyre a nemzet megint csak a legrosszabb reakciókkal válaszolt. Harsányan zengett a „nem, nem, soha”. Ugyanekkor az önvizsgálat helyett az önsajnálattal uralkodott el Magyarországon, amely a felelősséget a végzetre hárította. A második világháború kezdetén a visszacsatolás örömmámorában megfellekedtünk arról, hogy nem mi hódítottuk vissza azt, amit tőlünk – a mi hibánkból is! – elvettek, hanem azt viszontszolgálat fejében ajándékba kaptuk a nemzetiszocialista Németországtól. Magyarország lakosságának alighanem a többsége a nemzetiszocialista Németország híve lett. Aztán jött a szovjet rendszer, melyhez a lakosság többsége ismét csatlakozott. Ennek a rendszernek a képtelensége azonban 1956-ban kirobbantotta »történelmünk talán legigazibb, legspontánabb« forradalmát. Ez után azonban fokozatosan egyfajta kiegyezés jött létre Kádár és az ország lakossága között. 1968 után pedig »a mi sajátosan magyar értelmezésű nemzet-eszménk fölött eljárni látszott az idő. A nagy, dacos követelés, fogalom és jelszó a szabadság lett.« De nem a közösségi, hanem az egyéni szabadság. 1989-ben ölünkbe hullott a szabadság, de szegyenbe hozott bennünket, mert azóta sem tudunk vele élni. Méltatlannak bizonyultunk rá. Megcsúfoltuk. Nem tudtunk nemzetként viselkedni. Nem tudtuk kialakítani sem a közös emléket a múltból, sem a közös helytállást a jelenben, sem a közös tervet a jövőre. Szegyenünk csúcsa 2004. december 5-e volt.

Ekkor megcsúfoltuk nemzeti kultúránkat, megcsúfoltuk nemzeti létünket, megcsúfoltuk anyanyelvünket is. Innen kell most újra elindulnunk nemzeti történelmünk és kultúránk legtisztább értékeinek útmutatása szerint. Meg kell újítani és erősíteni nem-

zettudatunkat, mert különben a történelemnek nem alakítói, hanem csupán áldozatai leszünk.”

Íme a nemzettudat tébolyult hullámmása alig több mint fél évszázad alatt.

Ha erre gondolunk, talán érthető az egészséges jelző szükségessége a nemzettudat mellé, és nem véletlen, hogy önigazolásként az ilyen elrettentő példák is táplálkozott a liberális ideológia.

Ez utóbbi szándékairól is rendkívül vonzó téma lenne beszélni, és további lehetőségeket adna a kitérőkre. Nagyon nehéz itt nem megemlíteni, hogy milyen törvényekkel akarunk szembemenni ennek az ideológiának egyes hívei a végeredményként egységes kávébarna „lenta” emberiséget óhajító elméletükkel. Hiszen a világ minden táján, az ottani körülményeknek megfelelő, azokhoz egy életen át alkalmazkodni képes embertípus alakult ki évmilliók alatt. Vagyis az evolúció csodájával képes szembeszállni egy ideológia? Gondoljunk egy etióp hosszútávfutóra és egy izom- és zsírbomba vikingre. És mindennek megvannak a kiáltó tudati vonatkozásai is. Zárójel bezárva.

A globalizáció, a posztmodern a nemzet fogalmát erősen megkérdőjelezte, de mint szintén Görömbei mondja: „nem teremtett új típusú szolidaritást és új típusú képzelte közösséget”. Viszont közösségellenességével az egyénben az önazonosság-igényt gerjesztette, s ennek alapeleme a közösséghez való tartozás. Érdekes lehet naplója alapján Márai Sándort idézni: „Nemzet nélkül nem lehet élni. (...) Rossz szó a nemzet, eladták, bepiskolták. Mégis, nemzet nélkül minden értelmetlen. Olyan, mint a család. Kapzsi, buja, hazug emberek összessége a család is. De család nélkül nem jó élni. Igaz, családban sem jó élni. Mégis, mikor nincs család, valahogy nincs értelme az életnek. A nemzet sem eszményi vállalkozás. De nemzet nélkül nincs értelme az egyéni életnek.”

A magyar nemzettudat tehát összetett, természetes kibontakozása pedig itthon és a határokon túl is, más-más okokból ütközik akadályba. Fő összetartó ereje az anyanyelv. Az anyanyelv és véle a nemzeti tudatunk védelme, óvása és művelése összetartoznak, és egyben a nemzet védelmét is jelentik mindenütt a világon. Sütő András írja: „Nyelvéből kiesve: létének céljából is kiesik az ember”

Ha Kósa Lászlót olvassuk, ő az itthoni viszonyok alakulására figyelmeztet ekképpen: „A magyar politikai gondolkodásnak immár több mint fél százada Bibó István az utolsó, átfogó gondolkodásra törekvő és szélesebb körben elfogadott közíró alakja. Nem tudhatjuk, született-e hasonló formátumú tehetségek, ha igen, akkor sem szólalhattak meg lehetőség és légkör hiányában. Kiemelkedő történetértelmező elme és mű hiányában kénytelenek vagyunk teljesen a szaktudományhoz fordulni. A történetírás az 1940-es évek végétől beállt szoros pártirányítás alól fokozatosan szabadult ki, de a pártfelfüggyeléstől csak a nyolcvanas évek végére szabadult meg teljesen. Először a két háború közötti domináns polgári történetírást járatták le mint reakciót, hazafiatlant, népellenest. Léven még közel a második világháború vége, sikerrel helyezték előtérbe a németellenes, kuruc, függetlenségi hagyományt, ugyanakkor gyakorta összekeverték a társadalmi küzdelmekkel, és azonosították az osztályharccal. Amikor ez az irány a túlhajtottság és a hamisítások miatt kompromittálódott, következett a dezilluzionáló megközelítés. A Molnár Erik-vita, amelyet »nemzet-vita-ként« is emlegettek, sok fontos eredményt és új szempontokat is

hozott, egyidejűleg azonban a nemzeti kérdés lefokozásához és lekicsinyítéséhez vezetett. Nemcsak a politikatörténetben, hanem a kultúra múltjának szemléletében is teret nyert a trianoni országterületen kívüli vonatkozások elhanyagolása. Mindebből csak szakadozott, zilált nemzettudat »állhatott elő.« (...) Az 1980-as évek elejétől figyelhető meg az ideológiai háló befoldozhatatlan szakadozása, eltiűntetésének előbb óvatos, majd határozott törekvése, az egyes történelmi források, figurák, intézmények és események új értékelése, de korántsem korszikos átértékelés. Fokozatosan halványodott a külpolitikai szempont, a szomszédok valós vagy vélt érzékenységre való hivatkozás, esetenként a háttérben a szovjet külpolitikai érdek »tiszteletben tartásának« kötelezettsége.”

Lépünk azonban ismét tovább gondolatmenetünkben:

Van ugyanis más, olyan vélemény, hogy bizonyos fajta nemzettudat már előbb is létezett, csak nem a mai értelemben és mai aspirációktól vezettetve.

Mit gondol erről Ormos Mária?: „A történészek jókora része (...) ma is szereti a kapitalizmus kifejlődésével összekötni, és a nemzettudat kialakulását ennek tulajdonítani. A valóságban azonban kifejtett nemzettudattal találkozni ezt jóval megelőzően is olyan esetekben, amikor egy nemzetet a megszálló hatalom demográfiai pusztulással fenyegeti, mint például a magyarokat, a horvátokat, a szerbeket a több évszázados török uralom, vagy amikor a súlyos vereséget követő feldarabolás kelti hasonló veszély érzetét.”

A megállapítással semmi gondunk nem lehet, de nyilvánvaló, hogy nem arról a nemzettudatról van szó, amelyről mi beszélünk.

Hasonlóképpen más nemzettudatról beszél Nemeskürty tanár úr jeles könyvében. Ő már a honfoglalóknál is feltételez bizonyos nemzettudatot, de ez sem azonos az általunk kutatott formával.

Megint más volt a rendi Magyarország hungarus tudata. Ez sokkal inkább a politikai nemzet valamiféle tudatához hasonlítható, hiszen abban nyelvüktől függetlenül voltak együtt a Szent Korona országának népei.

Most ismét Kósát szólaltathatjuk meg. Ő szomorúan jelzi, hogy érthető okokból elakadt a problémát magas színvonalon tárgyaló elemzőink igyekezete: „Németh László 1945 után abbahagyta a nemzeti helyzetértékelést célzó munkásságot, Bibó sem írt 1948 után olyan tanulmányokat, mint a háború utáni koalíciós korszak idején. Telik az idő, és 1989–90-ről sem születik legalább az értelmiséget foglalkoztató – akár megosztó, de mégis állásfoglalásra késztető – jelentős mű.” De egyben reménykedne is: „Végző válaszó mégiscsak az, hogy nemzeti szempontból mindenképpen szükséges és hasznos lenne, ha egy morálisan emelkedett szellem vagy többen, akire vagy akikre nagyon sok ember odafigyelne, és hallgatna rá vagy rájuk, értelmes és igaz gondolatokat mondana el az ország és a nép helyzetéről, nem a politikai pártok és programjaik szintjén, ami szükséges, de másik mező, nem azok ellenében, hanem tőlük távolságot tartva. A kérdések egymásra torlódása és a kényszerűen körültekintő fogalmazás formailag is jelzi, milyen nehezett kívánok.”

Igen. Amaz ép testben élő, ép lelket kitöltő ép és egészséges nemzettudat megértéséért és elfogadtatásáért ez lehetne egy első és nélkülözhetetlen lépés.

Nem nehéz rövid végkövetkeztetéseket levonni a nemzettudat és az ép testben élő ép lélek összefüggéseiről. Ugyanis

a nemzettudat – amennyiben nem mások ellen való, sőt mindenkiért felelősséget érző, tehát egészséges formájában él egy társadalomban – úgy anyagi erővé válik.

Előnyei megjelennek a mindennapokban. Ott van az egymáshoz való viszonyunkban, a társadalmi rendben, a munkafegyelemben, az adómorálban, a ma együtt élő közösségünk és az utánunk jövők iránti felelősségben. Vagyis megszabja élehető közös életünk határait, biztonságot ad, valamint irányt mutat.

De ami a jelenlegi világunkban legfontosabb, az a benne rejlő józan veszélyérzet! Az, amely sokszor hiányzott belőlünk, de amelyben éppen most kellene példát mutatnunk a sorsunkat – ha tetszik, ha nem – meghatározni képes kontinensnek is. Egy ilyen helyzetre célozhatott Németh László néhai kollégánk, mikor megmaradásunkat egy, az egész kontinentst is megmentő, nagy cselekedet lehetőségében látta megvalósíthatónak. Ide kell visszavezetni a merjünk nagyok lenni ismert vitáját.

Hátránya, hogy áldozatvállalással jár. Erről pedig több letűnt, illetve ma is működő rendszer, vagy ideológia szoktatta le a már alapvető módon önzésre hajló embert. Ez jelenti a nemzetpolitikai erőfeszítések legnagyobb akadályát is, hiszen akik erre törekednek, saját politikai halálukat kockáztatják. Vékonyka az a választói réteg, amelyik a vállalt áldozatot jelszóra megmozdul.

Azok számára a leghátrányosabb, akik elszánt ellenzői. Ugyanis, akadályozza a politikai orvhalászok egyéni, csoportos, vagy szervezett formában megjelenő tevékenységét. Ezért ha egyeseket vagy többieket céljaiban zavar a fejekben uralkodó és az életünkben szintén megnyilvánuló rend, ezen a ponton támadnak, s ezzel húzzák ki a talajt a befolyásolhatók alól. Aztán saját táborukba terelik őket, hogy megszerezhessék a hatalmat és a nemzettudathoz tartozó értékeket, a biztonságos jövőt semmibe véve, megszervezzék az általuk elképzelt életet.

Mint tudjuk, eddig az ilyen kísérletek kudarcot vallottak. Bármilyen is volt a nevük.

Ha az ismételt és manapság világviszonylatban támogatott trend a föld országaiban leküzdené a nemzettudattól vezetett akár bal-, akár jobboldali erőket, minden bizonnyal nagy veszedelmek várnának az emberiségre. Nem egy nagy gondolkodónk jelentette ki, hogy a nemzettudat és a megmaradás egymást feltételező, egymástól függő két tényező.

S ha most visszatérünk Burke gondolataihoz, idézzük őt még egy mondat erejéig: „Amikor rossz emberek összeállnak, a jóknak társulniuk kell, különben egyenként elbuknak, cseppet sem sajnált áldozatként egy hitvány küzdelemben.”

Arra, hogy a magyar orvosnak ebben a háborúsággá szélesedő vitában hol van a helye, s mi lehet a feladata, újabb elmélkedéseket szánhatnánk. Csupa politikailag inkorrekt gondolatot boncolgatván, s mégis a politikától lehetőségek szerint távol tartván magunkat.

Vagy ez lehetetlen?

De hiszen az, amint az orvos immáron 70 esztendeje vállán hordozza a nemzet gyógyításának megmaradásunkat szolgáló ügyét, nem áldozatvállalás, s nem bizonyítéka-e egy tudatos, vagy tudat alatti, deklarált, vagy ki sem mondott nemzettudatnak?

Köszönöm, hogy meghallgattak!

IN VIVO Orvos-kongresszus, Budapest, 2016. augusztus 17.

Európa jövője múlhat azon, hogy újra megerősödik-e a közösségi értéktudat

Kövér László úgy látja, a ma liberálisnak mondott szemlélet elsorvasztja a kontinens kultúráját

Az előttünk álló évtized Európájának jövőjét meghatározó kérdés, vissza tud-e kapaszkodni Nyugaton a kisebbségbe szorult közösségi értéktudat, illetve Közép-Európában meg tudja-e őrizni még meghatározó befolyását a politikai folyamatokra. Erről az Országgyűlés elnöke beszélt január 18-án a Parlamentben egy kulturális konferencián.

Kövér László A kultúra mint megtartó erő című rendezvényen köszöntő beszédében kiemelte: ha meghatározó marad a magát liberálisnak mondott szemlélet, „amely az emberi jogok és az egyenlőség nevében elkerül szinte minden felelősségre és áldozatvállalásra vonatkozó normát, akkor Európa a következő évtizedekben demográfiailag, gazdaságilag, társadalmilag és kulturálisan elsorvad, a geopolitikai játszmák áldozatává válik”.

A házelnök kitért arra, hogy a kontinens középső, Drezdától Brassóig és Dubrovniktól Tallinnig található részén élő nemzeteket különösen a 20. század közepe óta jellemzi a jól beazonosítható mentális és lelki állapot, a közösségi értéktudat, szemben a nyugat-európai társadalmak többségében megtalálható egyénifogyasztói értéktudattal. „Az utóbbi három évtized neoliberais hatása alatt elszakadt a protestáns gazdasági etika alapelveitől, eltorzult és ebben az állapotában vált napjainkra meghatározóvá”.

„Ebben az értéktudatban a nemzet fogyasztói társadalommá alakul, a vallási, transzcendens szemlélet többé nem érték, helyére a materiális gyakorlat, azaz a fogyasztás lép, az állam alapfeladatává nem a közjó és a közérdek, hanem a magánérdek szolgálata válik, a család intézménye pedig nem a gyarapodás lehetséges erőforrása, hanem az egyéni fogyasztás csökkenésének kockázati tényezője” – mondta a házelnök. Megjegyezte, hogy egy ilyen világban a közösségközpontú, nemzetépítő állam közellenségévé válik, az egyház és a család intézménye ideológiai támadások kereszttüzé-

be kerül, „sőt a szilárd azonosságtudat megrendítése és felszámolása céljából folyamatos támadás éri a férfiak és nők nemi identitását is”.

Kövér László szerint az Európai Unió mára elveszíteni látszik gazdasági erejét, önvédelmi képességét és erkölcsi tartását, mert belső egyensúlya megbomlott, és ha nem sikerül visszaállítani az egészséges egyensúlyt, akkor Európa nem lesz képes megfelelni az őt érő egyre szaporodó és egyre erőteljesebb kihívásoknak. „Ez a 21. századi európai realpolitika igazi tétje, amelyet mi, magyarok elsők között ismertünk fel Közép-Európában” – jelentette ki.

„Ha a nemzeti méltányosság és a kölcsönös kiengesztelődés helyett az emocionális nemzeti kizárólagosságok útját járjuk tovább, akkor holnap a tegnapi győztesek is minden bizonnyal vesztesekké fognak válni és akkor itt, Közép-Európában előbb vagy utóbb közösen fogjuk elveszíteni nemzeti államainkat, politikai, gazdasági és szellemi szuverenitásunkat, nemzeti önrendelkezési képességünket, valamint a közösségi értéktudatot” – fejtette ki a házelnök. Hozzáfűzte: Ady Endre száz évvel ezelőtti gondolatának – a magyarság elvész, ha elveszti magát – tanulságát a magyaroknak a közép-európai társak bevonásával kellene továbbgondolniuk.

Kövér László hangsúlyozta: 2010 óta a felelős magyar politika esélyt teremtett arra, „hogy egy olyan magyar államot építsünk ismét, amely szolgálja és nem kiszolgálja a nemzetét, és a magyar emberek saját munkájukból tudjanak élni, gyarapodni, hogy megerősítsük a magyar emberek közösségi értéktudatát”.

„Készen állunk arra, hogy ne csak a saját és közös európai szellemi értékeinket, hanem a saját és egyben közös európai fizikai határainkat is megvédjük minden illegális behatolástól, (...) hogy Magyarország a jövőben is maradjon a magyaroké, Európa pedig az európai embereké” – jelentette ki Kövér László.

A huszonegyedik órában vagyunk a Kárpát-medencei magyar autonómiák megteremtéséhez – hangoztatta Szili Katalin január 18-án Budapesten

A Hítel-Est rendezvényén a határon túli autonómiaügyekben közreműködő miniszterelnöki megbízott arról beszélt: ha néhány éven belül nem készülnek el az autonómiák létrehozásának koncepciói, történelmi lehetőséget veszítünk el.

Hangsúlyozta, az autonómia „soha nem elszakadást jelent”, hanem a „többségi társadalommal kooperációban, megegyezésben kell ennek létrejönnie”. A többféle létező megoldásra utalva megjegyezte, „amit szabad Európában bárhol, azt legyen szabad a magyaroknak is”.

Az elv most az, hogy legyen minden területen egységes elképzelés – jegyezte meg Szili Katalin, kitérve arra is, hogy a közelmúltban sikerült több egyeztetésen közelíteni egymáshoz a székhelyföldi autonómiára vonatkozó két koncepciót. Kiemelte, a helyieknek kell eldönteniük, hogy mit szeretnének, az anyaország feladata a segítség, a „menedzselésben” való támogatás.

Szili Katalin hangsúlyozta: láttatni kell szomszédainkkal, hogy az autonómia a megmaradásról szól és az egyenjogúságot biztosítja, az ez évben kutatatandó kérdésnek nevezve annak vizsgálatát, hogy „szándékában áll-e a következő generációnak fölemelni ezt a zászlót”.

Mint mondta, az elmúlt évtizedek legnagyobb problémája a

népességfogyás volt, de Magyarország uniós csatlakozásával azt is felvállaltuk, hogy ez sokaknak nyújtja a más államba költözés lehetőségét. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ne kellene megteremtünk a visszajövetelük lehetőségét – fűzte hozzá.

Megjegyezte, az uniós polgárok 85 százaléka többségi társadalmakhoz tartozik, tizedük él kisebbségben, és öt százalék a migránsok aránya, de „Európa az öt százalékkal foglalkozik, a tízzel nem; ez a mi legnagyobb bajunk”.

Greza István, a Miniszterelnökség Szabolcs-Szatmár-Bereg megye és Kárpátalja fejlesztési feladatainak kormányzati koordinációjáért felelős kormánybiztos arról beszélt: a Kárpát-medencei magyarság demográfiai helyzete rossz, de a környező népek sincsenek jobb szituációban.

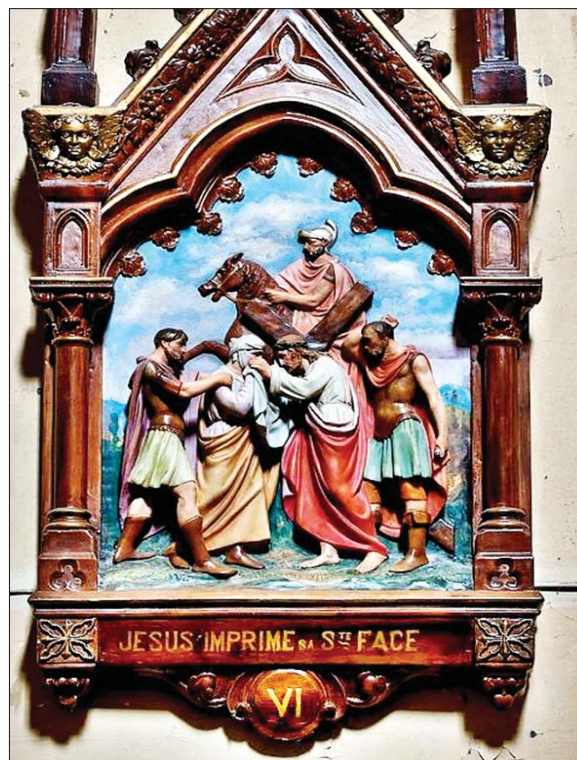
Mint mondta, az elmúlt 25 évnek voltak olyan mozzanatai, amelyekre nem lehetünk büszkéek a magyar nemzetpolitikában, „de azért az tény, hogy a lélekben 15 millió magyar gondolatától eljutottunk ma a gyakorlati nemzetegyesítés folyamatáig”, ami sokkal mélyebbre ható, mint ahogyan az a médiában megjelenik.

Ráadásul, tette hozzá, ma már nem csupán a Kárpát-medencében gondolkodunk, hanem „világnemzetté váltunk”, ami újabb és a korábbiaktól eltérő kihívásokat hoz magával.

Kérdések a román történészekhez

1. Feltételezve, hogy az oláhok/románok állandó lakosai voltak azon földnek, melyet ma Erdélynek hívnak, s ahonnan a római telepeseket és légiókat Kr. u. 270 körül kivonták, és tekintve, hogy a rómaiakat ott követő népek: a gótok, hunok, gepidák, avarok, bolgárok mind elsöprődtek a nép-vándorlás sodrában, miközben – a dákó-román elmélet követői szerint – az oláhok/románok „dákó-román” elei ugyanott „barlangokban élve” megmaradtak, jó lenne tudni, pontosan mely barlangokban éltek túl észrevétlenül a háborúkkal teli hat évszázadot a magyar honfoglalásig. És hol vannak az idevágó régészeti bizonyítékok: hálófűlkék, edénytöredékek és egyéb háztartási eszközök, szemétdombok és más leletek, amelyek tanúsítják a „dákó-román” tömegeknek ilyen barlangokban folytatott állandó életét? (Ilyen leleteket még nem talált senki).
2. Minthogy a dákó-román elmélet követői azt állítják, hogy az oláhok/románok a IV. vagy V. században vették fel a kereszténységet a ma Erdélyként ismert földön, tudni szeretnénk az oláhok/románok „dákó-román” őseinek olyan lehető alkotásairól, amelyek jól rejtett barlangokban fennmaradhattak volna, például:
 - vallásos alkotások az állítólagos megkeresztelkedés előtti időszakból;
 - vallásos alkotások a megkeresztelkedés és az oláhok/románoknak a Magyar Királyság okmányaiban a 13. század elején először történt említése között. Különösen érdekelnének bennünket feliratok (akár dák, akár latin nyelven az első időszakból és latin vagy új-latin nyelven a másodikból) barlangtemplomok falain, sírköveken vagy egyéb kultikus tárgyakon. (A római civilizáció ilyen tanújelei nem hiányoznak más területeken, amelyek valaha a rómaiak birtokai voltak.)
3. Mi a magyarázat arra, hogy az oláhok/románok nyelvében Erdélynek sem a dákoktól származó neve (ha ilyen egyáltalán volt), sem a tartomány római neve (Provincia Dacia) nem maradt meg? Miért volt szükséges az oláhok/románok őseinek az ómagyar Erdei nevet kölcsönözniük, amit némi hangtorzítással mindmáig Ardeal-nak neveznek?
4. A 19. században élt Alexandru Cihac román nyelvész elemzése szerint (Dictionnaire étymologique de la langue roumaine) a román nyelv szókincse akkor a következő összetételű volt: 45,7% szláv, 31,4% latin, 8,4% török, 7,0% görög, 6,0% magyar, 0,6% albán – és valamelyes ismeretlen eredetű, de dák eredetű egy sem. Hol vannak a dák maradékok?
5. Mivel lehet magyarázni, hogy számos, feltűnően közös vonás van az albán és a román nyelvben? A történettudomány nem tud arról, hogy az albánok elei Erdélyből vándoroltak volna a történelmi Albánia területére, viszont Albánia szomszédságában már a 10. században nagy terjedelmű oláh (vlach) szállásterületek léteztek. Arumun és Megleni románok ma is élnek ott jelentős számban.
6. Miért volt az oláhok/románok liturgiája (egyházi szertartási nyelve) Erdélyben még a 19. században is szláv (tehát sem latin, sem görög, de még oláh/román sem), és miért volt az oláh/román papság olyan sok tagja évszázadokon át szerb vagy bolgár eredetű?
7. Mi a magyarázat arra, hogy a rómaiak állítólagos leszármazottai között még a papok is nem a latin írást, hanem a cirillt használták még a 19. században is? Ha az oláhok/románok dákó-román ősei a tőlük elvárható latin betűket később cserélték fel a cirillel – amely csere nem történhetett a 9. század közepe előtt (mert korábban cirill írás nem létezett) –, akkor miért történt ez a csere Erdélyben, a Magyar Királyság területén, ahol semmilyen más népcsoport nem használt cirill írást a törökök elől menedéket kérő szerbek és oláhok előtt? Mi értelme lett volna egy ilyen cserének Magyarországon?
8. A Regestrum Varadiense (Váradi regesztum) nagyváradi püspökségnek egész Kelet-Magyarországra kiterjedő illetékességi területén 1205 és 1238 között lefolyt Isten-ítéleti perekre vonatkozó hivatalos feljegyzéseit tartalmazza, melyekből kb. 600 helységnevet és kb. 2.500 személynevet gyűjtöttek ki. Egyik lista sem tartalmaz egyetlen olyan nevet sem, mely oláh/román eredetű volna. Mi ennek a magyarázata?
9. Mi a magyarázata annak, hogy az állítólag dák és római őstől származó oláhok/románok – jóllehet a dákoknak voltak megerősített városaik, a rómaiak pedig messze földön híresek voltak nagyszerű városok építéséről – egyetlen várost nem létesítettek Erdélyben, sem a magyar honfoglalás előtt, sem azután? Mi több: az oláh/román nyelvben az oras (város) szó az ómagyar waras kölcsönzése?
10. Erdély településtörténete azt mutatja, hogy a 13. század végén 511 falunévből csak 3 volt oláh/román eredetű. Talán csak a 13. században kezdtek az oláhok/románok Erdélybe bevándorolni?
11. Mi az oka annak, hogy Erdélyben egyetlen folyó vagy nagyobb patak neve sem román eredetű?

Dr. Kazár Lajos – Australian National University, Canberra

Érisz almái

Bogarászás az 1947. február 10-én aláírt párizsi békeszerződés hordalékában

A háború több rossz embert csinál, mint amennyit elpusztít – mondotta Immanuel Kant. Mondják még, hogy a legrosszabb béke is jobb minden dolgok legrosszabbikánál, a háborúnál. De mi van, ha bosszúállást, önkényt, megaláztatást, hazugságot és rablást kapunk az áhított béke leplébe csomagolva? Miféle béke az, mely tűszokká tesz minket? A háborús bűnösöket megbüntették. És békebűnösök, békesikkasztók nincsenek? Több, mint kétezer éve beszélünk a báránybőrbe bújt farkasról. Semmit sem rendeztek el véglegesen, amit nem az igazságnak megfelelően rendeztek – figyelmeztetett Abraham Lincoln.

Első találkozásom a párizsi békével eléggé énközpontú, bocsánat. Az Úr 1972. esztendejét írtuk, jómagam meg az államvizsga dolgozatomat, a kolozsvári egyetemen. Jászi Oszkáról és a nemzetiségi kérdéssről. Kissé rázós téma, hisz a nemzetiségi kérdést tökéletesen, véglegesen megoldottuk, mondta is mindig Ceausescu elvtárs – akkor minek piszkálni? Dolgozatvezetőm, G.E. professzor beajánlott B. E.-nál, mint aki otthon van ebben a kérdésben (is), ősforrás, érdeklődjek. A sok viszontagságon átment, örökmozgó férfiú kikérdezett, ki fia-borja vagyok, satöbbi. Amikor kikottyantottam Triantont, azonnal megragadott és kivitt a szabadba. Később értettem meg, miért. Sétálgatva cserélgettük a gondolatokat, mint a peripatetikusok az ókori Athénban. Egyszer csak azt mondja B.E. bátyánk: Kedves fiatal barátom! Egyébként örömmel közlöm, hogy a trianoni imperialista rablóbéke – ahogy Lenin nevezte – már nem érvényes. Döbbsenten meredtem rá, ő meg folytatta: Mert az 1947-es nem imperialista, nem rabló és (szünet)... de mégis béke van érvényben. Hogy neveznénk ezt másképp? – kérdezte, s én nem tudtam, mennyi ebben az ironia, mennyi a szent. Hűha, „minek nevezzetek”?! Helyzet, állapot – nyögtem. Pax Sovietica – mondta ő – ami több mint béke. Világtörténelmi ívű váltás. Elég a Nyugat utáni sóvárgásból, mely sosem értett meg minket, csak magával törődött, még azt sem okosan – nekünk meg kell értenünk, el kell fogadnunk a Keletet. Kompország ideje lejárt. Ez az „itt és most” parancsa! Az itésmoston kívül B.E.-nak volt még néhány dédelgetett kedvence, úgymint: a Duna völgyi népek testvérisége. Nyomatékosítva: tejttestvérisége. Hídverés. Helyzettudat. És a romániaiság. Nyomatékosítva: szerves romániaiság. Ez a romániaiság, bármennyire fülfacsaróan, nyikorogva hangzott, talán a transzilvanizmus „haladó továbbfejlesztése”, ún. minőségi ugrás lett volna, nem tudom.

Szétnéztem, láttam a romániaiságot s ez nekem elég volt... Eltársalogtunk még Masaryk néhai csehszlovák elnökről, aki igen megértően, barátian fogadta őket, „sarlókat”, és segített nekik. És Benesről, akit a túlzásai tettek tönkre. Hogy Benes a túlzásaival kiket és hogyan tett tönkre, arról is esett pár szó. Tisztelettel emlékeztünk Groza Péterre, aki „barátunk és barátom volt” – mondta B.E. Nem úgy Clementis (róla most hallottam először), akivel a harmincas években „elvtársak voltunk Szlovénzkóban”, de magyarfalóvá lett ez a

Clementis, és szégyen-gyalázat, a szocialista Csehszlovákia külügyminisztere.

Így kezdődött beavatásom ebbe az 1947-es nem imperialista, nem rabló hogyishívjákba.

Egy másik találkozás Sztálin legjobb magyar tanítványa, Rákosi apánk/pajtásunk emlékiratainak köszönhető. Az elhallgatások, csúsztatások és elszólások remeke e mű, s ha valahol, akkor itt az ördög tényleg az apróságokban bújik el. Rákosi Mátyást 1945 elején engedte rá a Generalisszimusz Magyarországra. A többi, szovjet csapatok által „felszabadított” kelet-európai ország kommunista vezetőjéhez hasonlóan, Sztálin akarátának érvényesítője lett itthon, s nem az ország érdekeinek érvényesítője ott. A rendkívül becsvágyó, többszörösen frusztrált, az utolsó atomjáig bolsevik Rákosi tudta, hogy a magyaroknak valami piros-fehér-zöldet, mézesmadzagot, csaltit, „áfiumot” is kell mutatni, nehogy úgy járjon, mint Kun Béláék 1919-ben. Joszif Visszarionovics is ezt várta el, egyelőre. S akkor beüt a ménkü, erőszakkal kitelepítik a magyarokat az ismét Csehszlovákiához került, tisztán magyarlakta területekről is. S kik a legkeményebb kitelepítők? A csehszlovák kommunisták, akik szintén fennen lobogtatják nemzeti zászlójukat, de nem csak mézesmadzag gyanánt. Ők, akikkel a moszkvai emigrációban a magyarországi kommunisták életre-halálra egymásba elvtársosodtak, forradalmi proletár nemzetköziségben. Rákosi felháborodott s úgy tűnik, egy pillanatra kiesett a moszkvai Nagy Rendező osztotta szerepéből. (S innentől kezdve mond következetesen Cseho-szlovákiát s Szlovákkomlóst Tótkomlós helyett. Bosszantás, elégtétel?) Egy szokatlan, vakmerő levelet ír. A levél visszaemlékezéseinek I. kötete végén, a jegyzetekben található:

„A Szovjetunió generalisszimuszának, Sztálin elvtársnak!

Tudom, hogy Ön mennyire elfoglalt, de felmerült nálunk egy fontos kérdés, amelyet az Ön közreműködése nélkül nem tudunk megoldani.

A csehszlovák kormány és kommunista párt elhatározták, hogy az összes magyart kitelepítik Csehszlovákia területéről. Azal érvelnek, hogy nekik erős nagyszláv föderációt kell létrehozniuk, és a 600 ezer magyar jelenléte Szlovákiában zavarja ezt a dolgot. A legfőbb érvek az, hogy Ön egyetért ezzel a politikával. Amikor a csehszlovák delegáció június végén Önnél volt és feltette azt a kérdést, hogy eljárhatnak-e a magyarokkal ugyanúgy, mint a németekkel, Ön állítólag kedvezően válaszolt, és még azt is mondta: „Csapják jól pofán őket!” (Dajte im po zubam - az eredeti orosz szövegben.)

Az elvtársak Csehszlovákia Kommunista Pártjának KB-jából – akikkel én két héttel ezelőtt beszéltem Prágában - hozzátették ehhez az érveléshez azt, hogy a kommunista párt ezen a vonalon olyan messze ment, hogy nem tud visszakozni anélkül, hogy az a pártnak hatalmas veszteséget ne okozna.

Mi kértük Csehszlovákiát, hogy bánjon a magyar kisebbséggel úgy, mint Jugoszlávia és Románia (Tito elvtárs, akivel beszéltem erről, támogatott ebben a kérdésben).

Nem lenne szerencsés, ha a szláv föderáció létrehozása érdekében elomlana a demokratikus Magyarországgal való viszony azáltal, hogy az összes magyart elűzik Szlovákiából. Véleményünk szerint a magyarok Szlovákiából való kitelepítése megmérgezné a viszonyt Csehszlovákia és Magyarország között, és hatalmas csapás lenne a fiatal magyar demokráciára, és feletébb felerősítené a magyar sovíniszták tevékenységét. Ezen kívül az ilyen lépés káros lenne a szovjet-magyar barátságra, és meg-

erősíteni az angolok befolyását. A lakosságcsere itt keveset segített, mivel a magyarországi szlovákok száma csak 1/5-e a szlovákiai magyarok számának.

Kérjük, hogy vizsgálja meg ezt a kérdést, és közölje elhatárolását.

Forró kommunista üdvözléssel:

Budapest, 1945. augusztus 7.

Rákosi

Bárhogy nézzük, egy legázolt nép nyomorúságának, reményének és reménytelenségének tükrö e levél.

Harmadik, feledhetetlen légyottomért a párizsi békével Petre Romant illeti a hála. Ceausescu bukása után ő lett a miniszterelnök, s az újságok megírták, hogy Petre apja az a Valter Roman, aki se nem Valter, se nem Roman, hanem Neulander Ernő, és Nagyváradon született. Mint egy banktisztviselő fia, megengedhette magának azt a luxust, hogy akár kommunista is lehessen. Intelligens, kockázattűrő és ravasz káder volt. 1956-ban – mint magyarul jól beszélő, magas rangú román pártmegbízott – Budapesten Nagy Imre (jól ismerték egymást a moszkvai emigrációból) és a forradalom ellen kémkedett. De nem most került először a történelem színpadára. Mint neves erdélyi kommunistát, 1944-ben a szovjet béke-előkészítő bizottság őt is megkérdezte, mi legyen Erdéllyel. Roman elvtárs jól átgondolta és javasolta, hogy Erdély legyen független állam! A szovjet béke-előkészítőknak tetszett a dolog, megfontolták, komoly alternatívának tartották, s úgy döntöttek: nem! Pontosabban, Sztálin döntött így. Mint mindig, az ő hatalmát, személyiségét, ösztönvilágát, gondolkodását és szándékait lehetetlen pontosan értelmezni. Sztálin, mint afféle nagy egyszemélyes összeesküvés - a sors fintora – mindenkiben tényleges vagy lehetséges összeesküvőt gyanított. A jelenséghez a bolsevik hatalomfilozófia nyújthat némi kapaszkodókat. A legfontosabb: a hatalmat minden áron meg kell ragadni és minden áron meg kell tartani. A többi: ne bízz senkiben és semmiben, csak abban a hatalomban, amellyel te rendelkezel. Mindent titkolj el, leginkább azt, ha titkaid vannak - mert ameddig tiéd a titok, tiéd a hatalom és élet. Csak kétféle ember van: akiről már tudjuk, hogy ellenség, s aki még nem tudja, hogy ellenség, de majd bevallja. Végül: oszd meg és uralkodj!

Tény, hogy Sztálin nem szeretett a magyarokat. De ő semmit se szeretett a hatalmon, a jól időzített édes bosszún és a féltédes kaukázusi borokon kívül.

Magyarország békekálváriája már 1941 decemberében elkezdődött, csak még nem tudott róla. Eden brit külügyminiszter a Kremlben tárgyal. A német Wehrmacht Moszkva kapuit döngeti. A helyzet katasztrofális, ám Sztálin úgy terjeszti elő területi igényeit, mintha máris megnyerte volna a háborút. Az angol gentleman elképedt. A szovjet vezető többek között azt javasolja, hogy Románia nyugati határait terjesszék ki Magyarország rovására. Akkor, amikor Románia több mint 600 ezer, míg Magyarország 50 ezer fővel sem harcol a Szovjetunió ellen. S még mindig zajlik az ogyesszai mészárlás, melyben 123 ezer (!) szovjet civilt végez ki a 4. román hadsereg, bosszúból egy robbantásos merényletért.

Megint december, megint Moszkva, de már 1943. Eduard Benes, a londoni csehszlovák kormány feje bejelenti, hogy a háború után a németek mellett az összes magyart is kitoloncolja. Sztálin helyesli. A jegyzőkönyvekből:

Molotov: A magyarok magatartása irányunkban sokkal rosszabb volt (mint a románoké), és az az igazságos, ha a

Szovjetunió a Magyarországgal folytatott vitában Románia mellé áll, és segít visszaállítani a megelőző állapotot az erdélyi kérdésben.

Sztálin: A magyarok rosszabbak, mint a németek, akik hóhéroknak használják őket. (Netán még mindig nem jutott a fülébe Ogyessza?!) Ekkor vagy máskor mondta Sztálin: **A magyarkérdés csak vagonkérdés.** Ekkor vagy máskor mondta Benes: *Én egyáltalán nem igazságokra törekszem, én politikát csinálok. S ezért olykor tudatosan követek el jogtalanságot, az állam érdekében és személyes érdekemben.* Jegyezzük meg ezt. Menjünk tovább.

Sokat megérthetünk M. Litvinov, a vén róka, szovjet ex- külügyminiszter, volt washingtoni nagykövet, a szovjet béke-előkészítő bizottság fejének 1944 júniusában előterjesztett, **Erdély** c. referátumából. Minden szava súlyos, ütős, ha van fül a hallásra, szem a látásra. Idézzünk:

„Magyarország volt az első állam, mely csatlakozott az antikomintern paktumhoz. Soha semmiféle hajlandóságot nem mutatott a Szovjetunióhoz való közeledésre, ellenkezőleg, a lengyelekhez összes szovjetellenes intrikáiban részt vett. Magyarország - minden ok nélkül - Németország oldalára állt, mikor az megtámadta a Szovjetuniót. Magyarországnak nem voltak olyasfajta követelései a Szovjetunióval szemben, melyekkel Finnország és Románia próbálja igazolni a háborúban való részvételét. Magyarország a keleti fronton minden bizonnyal még Olaszországnál is jelentősebb katonai segítséget nyújtott Németországnak. Esztelenség lenne megjutalmazni legfőbb területi követeléseinek kielégítésével. A politikában természetesen kizárólag célszerűség alapján lehet eljárni. Ebből a nézőpontból akár még Erdély visszacsatolására is gondolhatnánk, feltéve, ha ezzel biztosítanánk Magyarország szoros és hosszú távú együttműködését. Egy ilyen jellegű együttműködés azonban csak a jelenlegi uralkodó körök félreállításával, illetve egy mindenre kiterjedő átalakulás útján lenne megvalósítható. (Megjegyzendő, ekkor még mind Románia, mind Magyarország Hitler oldalán, az oroszok ellen harcolt!)

Litvinov következtetése az, hogy a magyar kutyából nem lesz szovjet szalonka, ezért Erdélyt teljes egészében Romániának kell adni. (Machiavelli beállhatna hozzá kisbajtárnak.)

Fő érve: *„Romániának ez esetben szüksége lenne a Szovjetunió segítségére Magyarországgal szemben, amely soha nem nyugszik bele Erdély teljes és végleges elvesztésébe.”*

A tanulság? Nagyon sötét, nagyon mély sorsunk és az igazság kútja...

A gyűszűnyi életvize, mely elviselhetőbbé teszi kegyetlen szomjúságunkat, egy francia nemzeti hős, gondolkodó és történész ajándéka. Yves de Daruvar magyar-horvát eredetű apa és francia anya fia. Így sommáz:

„Az 1956-os októberi-novemberi napok, mikor gyakran felhangzottak a Marseillaise hangjai is, a magyar nép egyik leghősiesebb lapját írták be a történelembe. Magyarország elterelte a figyelmet más országok erőtlenségéről, különösen hagyományos vádolásokról és elkeseredett rágalmozóiról. 1956-ban egyes nyugati politikusok bizonyos lelkiismeretfurdalást érezhettek, mikor látták, hogyan támadnak hősök, a kommunizmus igazi ellenálói abból a népből, abból az országból, melynek megcsonkításához maguk is hozzájárultak, melyet haragos magatartásukkal éveken át üldöztek, igazolva Tacitus mondását: Azt gyűlölik, akinek ártottak.”

Szabó István

A román történelem hiányzó ezer éve

A hazugságokkal vagy féligazságokkal manipuláló román történetírás nem újdonság számunkra, egy jeles román történész, Lucian Boia azonban igencsak kikezdte műveiben az évszázados történelemhamisító praktikákat. A Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem adjunktusa, Lupescu Radu szerint a lényegi változásra várni kell még.

Lucian Boia bukaresti történészprofesszornak a román történetírás mítoszairól szóló legújabb könyvét olvasva az erdélyi magyar középiskolások helyébe képzelem magam, akik tudathasadásos helyzetben próbálnak tájékozódni Románia történelméről.

Az olyan magyar családokból induló gyerekek, akik oda-haza szüleiktől hallottak már egyet s mást Erdély történelméről, elképedve szembesülhetnek a Románia történelmét oktató iskolai történelemkönyvek és az otthoni útravaló között tátongó óriási szakadékkal. Ilyenkor az erdélyi magyar történelemtanár felelőssége, hogy mind a hivatalos román, mind a magyar történetírás dolgairól érdemben tájékoztassa diákjait.

Dr. Lupescu Radu magyar történész, a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem Jogtudományi és Európai Tanulmányok Tanszékének vezetője szerint történelemtanáraink többsége mindkét álláspontot igyekszik érdemben bemutatni.

Mítoszok országa

A rendszerváltás után jó ideig elképzelhetetlen volt, hogy elismert román történész olyan könyvet írjon, amely alapjaiban kérdőjelezi meg az eddigi román történetírást. Elsőként Lucian Boia, a Bukaresti Egyetem Történelem Fakultásának professzora törte meg a csendet az 1997-ben megjelent **Történelem és mitológia a román közgondolkodásban** című művével. Az azóta öt kiadást megért könyvet hasonló hangnemű és jól dokumentált kötetek követték, idén pedig Románia miért más? (De ce este România altfel?) című elmélkedéskötete jutott el az olvasóhoz.

A szerzőnek sikerült alaposan felkavarni a román történetírás állóvizét. Könyvei a történelemhamisítás béklyójában vergődő román olvasó számára újabb és újabb kérdéseket, tisztázatlan korszakokat tárgyalnak egyszerű, közérthető, tudománynépszerűsítő stílusban.

Kissé kényszeredetten, de a román sajtó is felfedezte Boiát: legutóbb az Adevarul közölt vele interjút arról, hogy lát-e valamilyen kapcsolatot a hazugságokra, féligazságokra épülő román történelemszemlélet és közélet, valamint a között, hogy Románia immár az Európai Unió tagjaként is minden szempontból az utolsó helyen szerepel. Boia szerint a „román területeknek” a mindenkor Európától való, a 14. századtól napjainkig tartó mérhetetlen elmaradása, leszakadása nem tekinthető véletlennek. A szerző elismeri, hogy a mitológián alapuló román történetírás olyan mélyen beágyazódott a román közgondolkodásba, hogy súlyosan befolyásolja az egész nép tisztánlátását, józan ítélőképességét.

Ezzel hozható összefüggésbe a kommunizmus bukása

után újult erővel feltörő kisebbségellenesség, a másság elutasítása, ami állandó kerékkötője az ország fejlődésének. Legutóbbi könyvében Boia tág teret szentel Erdély elrománosításának.

Egyetlen olyan erdélyi város sem volt Nagy-Románia létrejötté után, amelyben a román lakosság meghaladta volna az összlakosság 50 százalékát, fogalmaz a szerző, aki szerint a modern kori Románia megteremtésében nagy szerepet játszó „idegen elemek” eltávolítása, elűldözése a mítoszokra alapozó román közgondolkodás kényszerítő eszközévé vált.

Elfogadhatatlan kontinuitáselmélet

A Boia-jelenség szemléletmódot tömegigénynek próbál megfelelni. Lupescu Radu szerint a történelem iránt érdeklődő román lakosság körében egyre több kérdés vetődik fel a kommunizmusban megfogalmazott, eleve vitatható történelmi eseményekkel, „tudományos” állásponttal kapcsolatban. A magyar történészek által teljes egészében megkérdőjelezett, összességében a legvitatottabb román történelemszemlélet a dák-római (dákorumán) kontinuitás elmélete, amely ma is változatlanul szerepel az iskolai történelemkönyvekben. Lupescu szerint a kontinuitás kérdését különféleképpen értelmezi a román történészszakma.

A kommunizmus előtt a történészek egy része tényként fogadta el, hogy a Dunától délre is létezett neolatin népesség. Tisztában voltak azzal, hogy a korai középkorban a románság jelenléte legalább annyira jól dokumentált a Dunától délre, mint amennyire hiányos a Dunától északra.

A kommunista történetírásban a hangsúlyt Erdélyre, illetve Románia területére összpontosították, és régészeti érvekkel próbálták alátámasztani. A történész szerint azonban a kerámiatöredékek nem beszélnek, nem tudjuk megállapítani belőlük, hogy a leletek szláv vagy valamilyen neolatin lakossághoz köthetők. „A régészet csak akkor segít, ha ebbe az uniformizált történelmi kultúrába becsöppen egy idegen közösség, mint a honfoglaló magyarok. Nekik sajátos kultúrájuk, sajátos temetőik, régészeti leleteik vannak. Ebben a környezetben a magyarokat nagyon könnyen lehet azonosítani” - fogalmaz Lupescu.

Szerinte a kontinuitás elméletével az a legnagyobb baj, hogy a rómaiak visszavonulása után, a 3-4. századtól a 14. századig – az első román vajdaság megjelenéséig – ezer év alatt a feltételezett neolatin nép sem államszervezetileg, sem építészetiileg nem produkált értékelhető emléket. Ezt az űrt próbálják megmagyarázni olyan tévhitekkel, miszerint a románok felhúzódtak a hegyekbe.

„A román történelemírás erősen alávetett a modern Románia születésének. Értelmezésük szerint vannak bizonyos stációk, amelyek nyomán szinte fátumszerűen létre kellett jönnie Nagy-Romániának. Ezek jól megfigyelhetők az Erdély történetét értelmező leírásokban, amelyek Gelu Vlad Menumoruttal kezdődnek, de történészeiket nem érdekli, hogy mi történt utána. Ugranak négyszáz évet, a következő állomá-

suk a román származásúként elkönyvelt Hunyadi János, utána Mihai Viteazul kora következik. A közöttük levő több száz évről a román történetírás nagyvonalúan megfelelnek” – összegzi a legkirívóbb eseteket Lupescu.

A keményvonalas román történészek általában azt hangsúlyozzák, hogy Erdély különálló terület volt, nem tartozott a Magyar Királysághoz, s hogy a királyság nagyon nehezen tudta megőrizni. Mindez egyféle hivatalos felvezető a „dicső végkifejlethez”, amely szerint elkerülhetetlen volt Erdély egyesülése Romániával.

Minden marad a régiiben?

A kolozsvári történész szerint hiba lenne Lucian Boia könyveit a román történetírás gyökeres megújításának jeleként értelmezni. Úgy véli, a hivatalos román történetírást továbbra is a keményvonalas tábor képviseli, a kulcsfontosságú pozíciókat ők töltik be, az „alternatív” szemlélettel próbálkozó román történészek egyelőre a szakma perifériáján foglalnak helyet.

Jó jel azonban, hogy az új történésznemzedékekben is felbukkannak tehetséges „másként gondolkodók”, akik Boiához hasonlóan mítoszromboló igénnyel közelítenek a történelmi tényekhez. A kolozsvári szakember Adrian Rusut említi, aki a közelmúltban jelentetett meg átfogó munkát az erdélyi középkori várépítészetéről az eddigi román történelemszemlélettől merőben eltérő új megvilágításban.

Rusu nem kevesebbet állít, mint azt, hogy a középkori Erdélyben semmiféle román államiság nem létezett. A román

történészek által a földvárakat „román erődítményekként” beállító tévhitről Rusu azt írja: azok egyértelműen a magyar vármegyerendszer kiépítésének a tárgyi emlékei.

„Rebellis” erdélyi történelem

Tény, hogy az erdélyi magyar és román történészek ma már külön malomban őrölnék. Sok erdélyi magyar régész, történész, művészettörténész tevékenykedik egyetemeken, közintézményekben, őskortól a jelenkorig a teljes spektrummal foglalkozva.

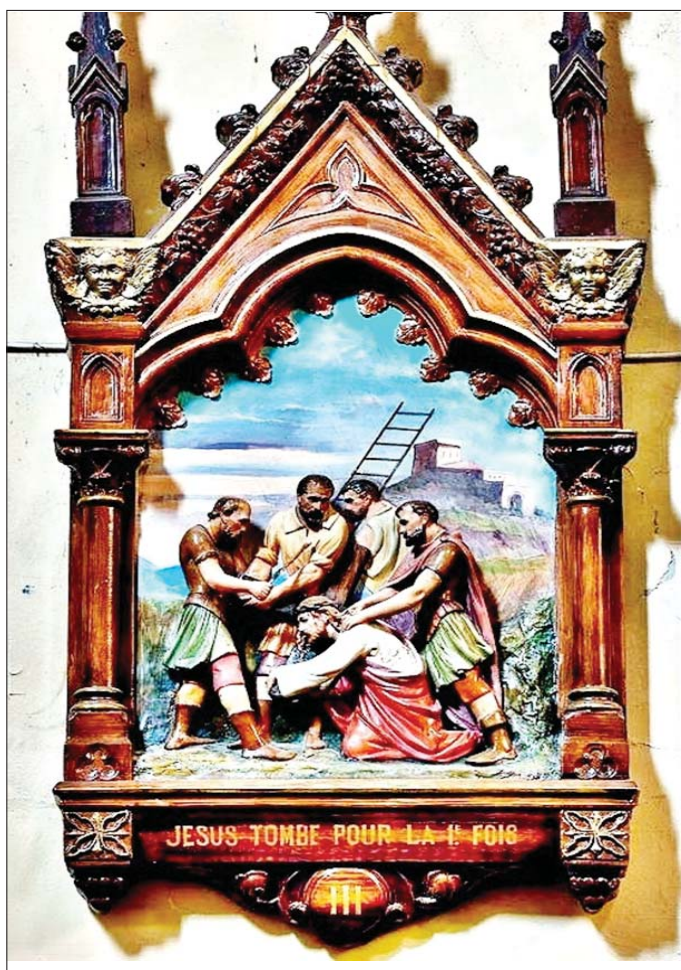
Lupescu szerint az erdélyi történészek a román és a magyarországi szakemberközösségnek egyaránt méltó tárgyalópartnerei. A rendszerváltás óta sorozatosan jelennek meg a hiányzó erdélyi magyar forrásmunkák. Egyetlen nagy probléma, hogy az erdélyi múltat feltáró forrásmunkák csak magyar nyelven látnak napvilágot, így nem hozzáférhetők a román nyelvű szakma számára. A Sapientia tanára azonban ezt átmeneti állapotnak tartja, a magyar forrásmunkák megjelenését követően rövidesen eljön az az időszak is, amikor az erdélyi múlt hangsúlyosan szerepel majd angol nyelvű szakirodalomként, és román nyelven is hozzáférhető lesz. Az ördögi körből az erdélyi magyar történészek közreműködésével lehetne továbblépni, ha a szakma komolyan veszi a román és a magyar történetírás közötti híd szerepét. Lucian Boia sikernek örvendő könyvei előkészíthetik a terepet a nyitásra.

Más út nincs, mert - ahogy Boia fogalmaz - hazugságokra épített társadalmaknak nincs jövője. **Makkay József**

Hervay Gizella

Zsoltár

Én ember vagyok magyar és Európa
hiába szaggatták szét szilánkokra
hiába tiltjátok meg hogy szeressem
siratot kiáltok hogy belereszket
az ég s a föld kettéhasad a tányér
a vasárnapi asztalon – mindenki igazáért
jöttem és addig élek míg szabadon szerethetek
értem jönnek a havasok kékszemű tengerek
szemem helyén szilva szájam helyén szőlő
amíg az igazság otthonunkban felnő
addig tanulunk járni amíg hazaértünk
velünk jár a gyermek aki meghalt értünk
aki nincs de élő mert akarjuk mert gyermek
nélküle nem lehet szeretni a szerelmet
nélküle hazátlan minden vár minden város
árva a falevél a lelkünk is sáros
érte támadunk fel minden hétfőn újra
ővé az ég s a föld minden országútja
minden vizespohár a kezében koccan
minden boldog magzat rá gondol ha moccan
kezeiből támad a szél szeméből hull az eső
lábnyomában virág világ árvája ő
a dagasztóteknő neki szül kenyeret
szemével szeressen az aki megszeret

Sabin Gherman

Ahaj, kelj fel Möriuka, mer' nagy a baj!

Egy ordenáré plagizáló azon kesereg, hogy a külföldiek miatt nem épül a Kárpátokon átívelő autópálya, egy másinak pedig azért vannak hóhullámai, mert 2018-ra már nem lesz teljes az ország. Szerinte az a megoldás, ha Románia a románoké és büszkén felmutatja a középső ujját (*digitus impudicus*, hiszen Róma örökösei vagyunk!) – a sorosistáknak, a nem-románoknak, a báránybőrbe bújt brüsszelieknek. Az a baj, hogy egyikben sem merül fel a kérdés, vajon mit érez egy erdélyi, amikor azt látja a tévében, hogy az ő Erdélye rendszeresen a katasztrófa szélére sodródik. Vajon miről beszél Iuan és Marie, miközben a bukaresti urak azt hangoztatják habzó szájjal, hogy a falu jegyzője lopiban iratokat állít ki és eladja az ősi földet – ahaj, kelj fel Möriuka, mer' nagy a baj! Mer' Ianos baci, aki már negyven éve aprítja a zódet a deznyónak, azért vett magának nagyobb taligát, hogy kihordja rajta Erdélyt Debrecenbe, nem azért, hogy Iuannak segítsen kiönteni az ól alapját. Valójában egyes urak, bukarestiek oda a görcs által rángatottak, nem halottak egy egyszerű dologról: Erdély már csaknem száz éve egyesült Romániával. Igen, egy sor nem román etnikai közössége volt, igen, más volt a múltja, igen, ezek az erdélyiek nem nagyon röhögtek a vicceken – de ettől még nem kell kételkedned az egyesülésben. Amit a politikus elvtársak most tesznek – és igen, erdélyiek is – az, hogy kételyeket ébresztenek ezen egyesüléssel szemben.

Politikailag legitimálják a feldarabolás témáját

És nem azért teszik, mert félnek, hanem azért, hogy a szavazók féljenek. És, hogy lásd, mennyire ostobák, menjünk tovább ebben az ostoba játékukban – és itt a romániai vezetők tettei érdekelnek, nem a magyarországiaké vagy a kongóiaké, mert román vagyok, nem magyar vagy kongói, az enyéimnek fizetek különleges nyugdíjat, nem a magyaroknak vagy a kongóiaknak. Nos, csapjunk a „lecsóba”: lehet, hogy holnap az egyik fontos újság oldalain vagy a CNN-en megjelenik, na, egy riport Erdélyről. Ott láthatjuk majd Pontát, former prime minister of Romania, aztán a PRU-s (*Egységes Románia Párt – a szerk.*) szövetségesét, ott van Dragnea is, meg Tariceanu – miért ne mondanák az egész világnak azt, amit most a románoknak mondanak? Az interjút lepusztulni hagyott régi templomokkal, átadás után néhány hónappal visszabontott autópályákkal, településeket jelző táblákkal, melyeken a hazafiak piros-sárga-kék színekkel fújták le a nem román nyelvű feliratokat – mivel illusztráljanak egy összeesküvést, hisz csak nem fognak kísérteteket képernyőre vinni? Aztán – mert a riport egy kicsit hosszabb, hogy mindenki értse – azt látjuk, hogy Ponta örömmel veszi át Moldva zászlóját, a bölényfejeset, hogy Tariceanu ünnepélyesen felvonja Máramaros zászlóját, miközben más polgármestereket bíróságokra vonszolnak, mert kitűzték a széke lyukát. Ugyancsak itt láthatjuk Opreát is, amint Kovásznába viszi a hadsereget, a szélsőjobb tapsa közepette.

„Kifelé, kifelé a magyarokkal az országból”

– ez hangzik a háttérben, amit persze lefordítva feliratoznak. A stúdióban ülő meghívottak kiguvadt szemekkel nézik, hogy Kolozsvár bejáratánál kínaiul is van üdvözlés, csak a magyar közösség nyelvén nincs, pedig a román többség mellett már csak ez maradt meg a capital of Transylvania-ban. Dan Pu-

ric is felbukkan, habzó szájjal védelmezve azt, ami szerinte egy ország, meg persze van manz/barza/ranza is (a dákopatak által bohóztattá váló mantraként hangoztatott állítólagos dák szavak – a szerk.). Hangsúlyosan szóba kerül az antiszemitizmus is. Az ellenérvek már nem is számítanak, mert nem is számítanak a 64 vármegyeség hülyeségei, már nem számít, hogy Iuan meg Ianos baci elképedve nézik, miként kerültek be a tévébe csak azért, mert együtt vannak, amióta világ a világ – a bolygó éppen most tudta meg a román politikusoktól, hogy valami gond van Erdélyben, és hogy Bukarest képtelen azt másképp kezelni, mint erőszakkal és megfélemlítéssel. Ohó, meg ne feledkezzem róla: a riporter megemlíti, hogy a „Románia a románoké” a Stefan Tatarescu ezredes által vezetett Nemzeti-Szocialista Párt (Nemzeti-Szocialista, Fasiszta és Keresztény Acélpajzs) szlogenje volt a 30-as években. A képernyőn nagyban megjelenik e párt jelképe és zászlója: fehér és vörös alapon fekete horogkereszt, körülötte a már említett szlogen: „Románia a románoké”. Az eszmék? Tegnap is, ma is ugyanazok: a forrásainkat elorozzák tőlünk, gyarmattá váltunk, tehát a nemzeti büszkeségnek muszáj legyőznie a külföldi senkiháziakat.

A két világháború közötti román nácizmus könnyen párhuzamba állítható

Tariceanu, Ghiba vagy Ponta beszédeivel – és ennél több nem is kell. A riportot aztán több ezer jelentős újság és több száz tévé átveszi, Bukarestben és Erdélyben megjelennek az első állandó külföldi tudósítók, a diskurzusok élesednek, felerősödnének az első öklök, itt az idő, hogy... Ahaj, kelj fel Möriuka, mer' nagy a baj! Tetszik? Amikor már teljesen elveszett a történelmi idő érzékelése, egyesek csak azért kerülnek be a politikába, mert azt hiszik, ahhoz nem kell semmilyen képzettség. Ezek az emberek éhen halnak, ha elkobzod a pénzüket és behajítod őket a való életbe.

Tedd fel magadnak a kérdést. Válaszolj magadnak. Még egyszer. És még egyszer.

Mihez is értenének ezek? Több milliárdról rendelkezhettek és autópályák – fityisz, kórházak – fityisz, iskolák – fityisz. Nemzeti sors körvonalazását várjuk el tőlük, miközben még nekik sincs sorsuk? Ezek már attól boldogok, hogy állami „állásuk” van, boldogok, hogy milliókat kereshetnek csak beszélve. Hamar megtanulták, hogy az ostobaság gyorsabban visz sikerre, mint a munka, pontosan úgy, mint a hajdani bukóváriak, az utolsó padban tanyázó csavargók.

Nem maradt évisméltó Antonescu is kétszer, hogy aztán ideiglenes elnök, Románia fadörje meg madörje legyen belőle? Zgoneából, Vitéz Mihály (Mihai Viteazu) kollégájából – szintén megbukott vagy háromszor – nem lett az állam harmadik legfontosabb embere? Na és Tariceanu, szintén bukott, a másodikként legfontosabb? Mind hazafi, a bajsa alatt...

Akartok még? Itt megállok – talán a torkukon akad az „uraknak”. Olyan lett a hazafiság, mint egy étkezési jegy – nem kérnek érte semmit, sem autópályát, sem iskolát, sem kórházat, elég egy kicsit azon pörögnöd, hogy Erdély román föld, és kész. Nem számít, hogy egy évtizede nem olvastál el egy könyvet, nem számít, hogy fogalmad sincs a „végkifejlet” szó jelentéséről, teljesítetted a kötelességedet, nesze egy kis repeta, mert maradt némi kolbász a fazék alján.

Miért ne poharazzunk a románokkal

Lelkesen ölelget, etet-itat, ígér „fűt, fát, házat a Forum-nál”, hirtelenjében a legjobb barátodnak véled. Az első lehetséges alkalommal átver, kifoszt, és még ocsmányul szidalmaz is. Ismerős? A balkáni góré prototípusa ez, lett legyen politikus vagy üzletember.

Nyomokban Bécsig előfordul, kelet felé egyre sűrűsödik – nem a Tiszát, hanem a román határt átlépve –, de fő lelőhelye a Kárpátokon túl található.

Sajnálatos módon történelmünk és sorsunk összefonódott a balkáni politizálást folytató románokéval. Viszonyunk pedig olyan, mint a házasság: a rossztól az elviselhetőig tartó skálán mozog. Most épp megint kiborult a bili. A magyar külügyminiszter végre kimondta az őszinte tutit: nem poharazzunk a románokkal Erdély bekebelezésének évfordulóján. Nagyon helyesen tette, mintha megérezte volna azt, hogy a román diplomácia a legaljasabb módon aláaknázza a csíksomlyói búcsú világörökséggé nyilvánítását is. Kár volt eddig várni, egy évszázad alatt bebizonyosodott: nincs az a román párt vagy politikus, amely betartaná a gyulafehérvári nyilatkozatban vállaltakat.

Ennek egyszerű oka van: a románok másképp tanulják a történelmet. Mikor a Jóistenke a világot teremtette, a dákok az ablakból nézték. A magyar betolakodók jóval később érkeztek, ideiglenesen elfoglalták a románok ősi otthonát és terrorizálták a nemzetet. Ezt így tudja mindenki, a politikus-tól a nép egyszerű fiáig, akkor hát miért tenne gesztusokat a betolakodók felé? A Balkán történelme leginkább a túlélésről szól, nem az a környezet volt, ahol a nagyvonalúság gyökeret ereszthetett volna. Nem segített ezen az Európai Unió sem.

Míg a szexuális kisebbségek problematikája és az uborka görbülete főtémája volt a világ legpolkorrektebb államszövetségének, egy vágócsirke lelki élete is jobban érdekelte Brüsszelt, mint a kisebbségi sorsban tengődőké. Gyakorlati-

lag Magyarországnak egy lehetősége lett volna komolyabb jogokat, netán az autonómiát kicsikarni: a vétőjogot hangoztatva feltételekhez kötni Románia unióba való belépését. De a korabeli magyar kormány politikusai inkább kedélyesen elpoharazgattak a románokkal és a történelmi lehetőség elúszott. Maradt minden a régiben. A mindenkori román politikum nyilvánvaló célja a magyar kisebbség felmorzsolása.

Az unió nem szól bele, az erdélyi magyar politikusok egy részét meg lehet vásárolni, akit nem, azt meg lehet félemlíteni, a rossz hírű román titkosszolgálat és a korrupcióellenes ügyészség hozza rájuk a frászt. A politikai és gazdasági machinációktól a vegyes házasságig számos eszköz és tényező játszik közre abban, hogy a szórványban tíz év alatt szinte megfeleződött a magyarság száma. És ahogy elfogy a szórvány, neki lehet esni a székely sziget körbebarapdálásának. Ha így mennek tovább a dolgok, a gyulafehérvári nyilatkozat 200. évfordulóján már hírmondóban sem marad magyar Erdélyben.

A volt román elnök, Traian Basescu tipikus balkáni góré, aki gyakran és mosolyogva poharazott a magyarokkal. Mivel mindig pengeélen táncolt, az erdélyi magyar szavazóknak köszönheti, hogy meg – és újraválasztották és megúszták a leváltási kísérleteket. Az általa vezetett Románia pedig megúszták azt, hogy tapodtat is engedjen a kisebbségi jogok terén. A kalózkapitány most megmutatta, kivel poharaztak azok, akiknek volt gyomruk hozzá: szemrebbenés nélkül emlegeti az európai eszmét, miközben fenyegetően emlékeztet az egykori román katonai kiruccanásokra. Történik mindez az Európai Unióban, 2016-ban. Egy olyan országban, ahol – ugyancsak a napokban – egy elszólásból ismételt kiderült: az állam veszélyességi pótlékot fizet a Székelyföldön állomásozó karhatalmi erőknél.

Ha ez a Románia a Tiszáig tart, vajon meddig tart Európa?

Orbán János Dénes (magyaridok.hu)

Szétdarabolt Románia

(elszigetelt Románia)

Románia nem valamilyen külső összeesküvés miatt van elszigetelve (különb is, belső árulók nélkül nincs sikeres összeesküvés), hanem az utóbbi 27 évben az élén megfordult politikusok ostobasága, műveletlensége, mohósága, bunkósága, kisszerűsége miatt. Ennek a külső elszigeteltségnek a belpolitika mocsokságában kell keresni az okát. Miközben az ügyeletes „hazafi-karikatúrák” üres frázisokat pufogtatnak, melyek mögött csakis a személyes érdekek húzódnak meg, ezért aztán nem is képesek semmi konkrétumot elérni és a nép sem támogatja őket, a többiek, a globalista tengely agymosott eszközei kitartóan követik az erkölcsi és identitárius feldarabolási célkitűzéseiket. Ilyenformán megtörténhet, hogy

Románia néhány éven belül egy másik feldarabolást is átélhet majd: a területit.

És ne ijedezzenek, nem az oroszok fognak minket megszállni. Talán még az első vonalban sem lesznek. Moldova Köztársaság Moldvával és Bukovinával egyesülve létrehozza majd Nagy-Moldvát. Bulgária elveszi Dobrudzsát. Magyarország Erdélyt. És ha úgy adódik, a szerbek is örömmel viszik majd a Bánságot. Akár még Románia felszámolására is sor kerülhet; nem lenne az első ilyen eset a történelemben, mint ahogy abban sem lennénk első, akiknek ilyenfajta vezetőikben van részük, akik ha nem hazaárulók (bár egyre több jel ezt mutatja, majd visszatérünk erre), akkor legalábbis ostobák és gazemberek.

2016. december 12., hétfő

Paul Ghitu

(A szerk. azért nem látja a dolgokat ennyire reménytelinek. Pedig az országrablás 100. évfordulójának méltó és kiérdemelt megünneplése lenne.)

A disznoszauroszt – Szőcs Géza tárcája

A behemót dinó összefog a táblabírókkal, akiket idegesít, ha egy sörcímke nem az állam nyelvén szól a szomjas emberekhez...

Hány olyan filmet láttunk, amelyben Góliát vereséget szenved a kisebbtől, gyengébbtől, az elesettől, a kiszolgáltatottól, aki semmilyen más fegyverrel nem rendelkezik, mint az igazával. A saját kis, privát, szerény, de meg nem kérdőjelezhető igazával.

Norman Wisdom egy amúgy feledhető filmben – lám, most mégis eszünkbe jut – tejesemberként, kordézhúzó szamarával kényszeríti térdre a tejipari mammutot (elnézést, én két m-mel írom ezt a szót, két ll-lel a briliánst és a billiárdot, két r-rel a konkurrenciát, ezekről is beszélhetnénk egyszer...).

Aztán volt az a másik film, amelyben Peter Fonda a területfoglalókkal bánik el egy szál magában, s még mennyi más történet vigasztalt bennünket azzal, hogy a kicsi, a törpe, a minoritás, a kisegér kifog a behemóton, a kolossal: az egér a macskán, a macska a kutyan, a kutya a sintéren...

Most a söripár sárkánygyíkja összefogott Surgyélánnal a csíki erdők kismókusa ellen.

A mókust betiltották, sőt a tölgyfát is, amelyen a mokus lakott, s amely túl sok makkot termelt, most leszerelik és elviszik Hollandiába.

Pedig mennyire bízunk a szabad versenyben, a piacban, a kapitalizmusban... Igaz, már a kezdet kezdetén felmerült bennünk az aggály, vajon hogyan fog a szabadpiacon megküzdeni a szabad tyúk a szabad rókával, de bízunk abban, hogy érvénye-

sülnek majd a méltányosság, a diverzitás, a piaci önkorrekcio elvei és gyakorlata.

Sokáig azt hittük, a vörös csillag a sörös palack címkéjén nem egyéb németalföldi tréfánál, az elvtársak bosszantásánál, jópofa gegnél, ötletes fricskánál.

És most kiderült, hogy ez bizony nem valamiféle poén, azt kell látnunk: a sörgyár hozzáidomult a logójához, azonosult vele, erőt vett rajta a hatalmi, a nagybolsevik szemlélet, a többségi arrogancia, a bolsoj erőszakossága a málenyikijel és a menysijjel szemben. Igen, a bolsevik pöffeszkedése a mensevikkal, az eszerrel, a trockistával, a burzsoával, a tőkés-földesúrral, a reakcióssal, a klerikálissal, a polgárral, a kispolgárral, a kigazdával, a nagygazdával, a székellyel és általában: az embertársal szemben. Ehhez szállították a legitimációt – átgyalogolva az európai jogszemléleten is – a marosvásárhelyi táblabírák.

Vajon komolyan hitték a behemót, a multi-brontoszauroszt, a globál-diplodokuszt, a szabadpiaci szuper-T. Rex közgazdaszait, piárosait és csúcsmenedzsereit, hogy a csíki sör eltaposásával kelendőbb lesz a saját pasztőrözött, kommersz limonádéjuk, a komlózott kólájuk? Amelyből, bevallom, olykor még jól is esett felhajtanom egy-két korsóval, már csak a vörös csillag miatt is. Mostanig. Nem akarok tanácsot adni senkinek, hogy mit igyon, vagy ne igyon.

De, ami engem illet: száradjon le a nyelvem, ha abból a vörös csillagos sörből egy kortyot is iszom a következő 150 évben!

Irodalmi Jelen – 2017. január

Bennetek bízunk, székelyek!

Levél Nagyszebenből

Annyian se maradtunk Szeben megyében, mint a szászok egész Romániában... Újra és újra elolvasom a tanulmányt, ezt a sorát, pedig – ha számszerűsítve nem is –, de tudjuk, érezzük, látjuk nap mint nap: fogy a szebeni magyarság, fogy a szóránymagyarság. Szász ismerőseink, barátaink rég itt hagytak. Még a büszke Ludwig bácsi a szomszédunkból, a tősgyökeres hermannstadi is azt mondta, amikor már fojtogató volt a diktatúra: elmegy innen. Elmegy, hátrahagyja gyönyörű házát, hátrahagyja önfeledt gyermekkorát, diákeveit, a kapualjat, ahol először csókolt meg az ő imádott, s bántóan fiatalon elhunyt Margitkáját, hátrahagy mindent. Fél év sem telt el, mikor fia telefonált: Ludwig bácsi az éjszaka örökre elment. Azt mondja, a bánat, a keserűség vitte el. A fojtogató emlékek...

Olvasom a döbbenetes tanulmányt, s elgondolom: mit szólna ma Ludwig bácsi, ha látná a szász szellemfalvakat, a ledőlt tornyú, omladozó szász templomokat? Mit szólna ahhoz, hogy a szászok majd ezer éves történelme tulajdonképpen végleg lezárult Erdélyben? Mit szólna, ha látná, kik költöztek a szász házakba... Állandóan fojtogatnak az emlékek, de nem csak az emlékek: a jövő, a mi lesz utánunk, a mit hagyunk hátra kérdésére sem talállok megnyugtató választ.

Esténként mégis úgy alszom el, hogy nincs minden veszve, még van remény, talán, hátha... A székelyekben bízom, bízunk a legjobban. Bízom benne, hogy nincs több széthúzás közöttük, hogy ők legalább észreveszik: a szászok sorsa intő jel az erdélyi magyarság számára. Ígérekkel tele a padlás, szokták mondani a politikusokkal kapcsolatban, én viszont akkor is azt mondom,

össze kell fogni, közösen kell fellépni a politika, a kultúra terén, minden téren, ha nem akarunk a szászok sorsára jutni. Márpedig – hacsak nem zárjuk össze sorainkat, míg nem késő – előbb-utóbb oda jutunk. A tanulmány szerint a „magyarok száma 2035-ig oly mértékben csökkenhet az erdélyi szóránymegyékben, hogy ez a közösségek megszűnését vetíti előre.” Igen, eltűnhet a szóránymagyarság, de senki ne gondolja, hogy azzal vége: szép sorban következik majd Marosvásárhely, Sepsiszentgyörgy, Csíkszereda, Székelyudvarhely... De mondom: bízom a székelyekben. Látom, mi folyik körülöttem. Sajnos, ez nem igazán látszik Székelyföldről. Gyermekeik majdani feltételezett érvényesülése érdekében a legtöbb szülő lemond a magyar oktatásról, a vegyes házasságokban az utódok rendszerint már csak románul beszélnek, ráadásul a szomorú statisztika még szomorúbb, ha tudjuk: nagyon sok, magát magyarnak valló személy valójában eltávolodott a magyarságtól, s habár nem látunk beléjük, el tudjuk képzelni, hogyan élnek meg magyarságukat...

Azt írta Tamási Áron, azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne. Hát mi itt vagyunk otthon. Itt állunk magányosan, de szerencsére nem elhagyatva, még nem elfeledve. Sokszor reménytelennek tetsző helyzetben emeljük fel újra és újra a fejünk, önmagunk megtartásáért vívunk elkeseredett lelki tusát. Őrizzük magyarságunkat, s erre próbáljuk tanítani fiataljainkat is. Mondom: nem reménytelen a helyzetünk. Bízunk bennetek, székelyek! Hiszem, hogy az erdélyi magyarságban tudatosul az összefogás szükségessége, s ha most gyakran elsorol is a torkunk, könnybe lábad a szemünk, eljön még a mosoly is az ideje! Addig is kívánok magyar népünknek és nemzetünknek Istentől megáldott szebb jövőt, egészséget, szeretetet ebben a ránk kényszerített világban!

Róth Gizella, Nagyszeben

25 éves a Mezőberényi Erdélyi Kör

Részletek Kajlik Péter elnök ünnepi beszédéből

...A Mezőberényi Erdélyi Kör 1992 februárjában, itt, ebben az épületben alakul meg. Nostalgiaival gondolok vissza a kezdetekre, a '90-es évek elejére, amikor fiatalon, tervekkel felvértezve érkezünk Mezőberénybe, egy új élet reményében. Olyan városba, ahol a lakosság saját bőrén tapasztalhatta, hogy mit jelent a Gulág, a Malenkij-robot, vagy a Benes dekrétum. Ugyanúgy megszenvedték a háborúkat, '56-os forradalom és a kommunizmus borzalmait, akárcsak mi, akik az elszakított területeken éltünk.

Közös a múltunk, talán ezért is érezhetjük otthonunknak Mezőberényt. Petőfivel ellentétben, aki innen indult a végzetes csatába, mi Erdélyből érkezünk. De nem ajtóstól rontottunk a házba, ahogy manapság, mások teszik! Nem követtünk, nem tüntettünk, nem fenyegettünk! Úgy gondoltuk, egy a történelmünk, kultúránk, és a keresztény értékrendből fakadóan a jövőnk is. Ennek megfelelően élünk és dolgozunk.

Pedig nem vagyunk gyáva, megfutamodott népség, mert 1989-ben pusztá kézzel, mi is farkasszemet néztünk az állig felfegyverzett román hadsereggel, sőt, 1990 Fekete márciusában még a kaszával, kapával felszerelt, leitatott haramiákkal is szembeszálltunk.

Sütő András éppen ekkor veszítette el egyik szeme világát. Ő mondta: „Aki nem tudja merre tart, azt oda vezetik, ahova akarják.” Mi tudjuk, hova tartunk!

... Ilyenkor még fontosabbá válik számunkra hitünk és gyökereink, és hívjuk segítségül nagyjainkat, akiknek gondolatai utat mutatnak. Böjte Csabát idézem, aki remélhetőleg a közeljövőben vendégünk lesz: „Legyél azzá, amiért születél, merd vállalni önmagad, és boldog leszel!” Kihívásokkal teli, néha hamis világunkban a fenti idézet szerint cselekedni nem mindig előnyös, de hosszú távon csak e szerint érdemes élni.

A 25 év alatt mi is így tettünk. Sikereink mellett sajnos bánatban is volt részünk, amikor barátainkat, egyesületünk tagjait veszítettük el. Ők szívünkben örökre velünk maradnak!

Mi pedig továbbra is vagyunk, és remélhetőleg leszünk is!

Kányádi Sándorral néhány éve találkozhattunk Mezőberényben. Befejezésül az ő verssorait ajánlom mindenki figyelmébe:

„Építsd föl minden éjszaka
építsd föl újra s újra
amit lerombol benned a
nappalok háborúja
ne hagyd kihunyni a tüzet
a százszor szétrúgottat
szítsd a parazsat nélkül
föl újra nem loboghat.”

2017. február 4.

* * *

A Mezőberényi Erdélyi Kör két elismerést is kapott az ünnepi alkalommal: Kajlik Péter elnök 25 éves munkásságáért az EKOSZ oklevelét vehette át, majd Siklósi István, Mezőberény polgármestere Jubileumi Emléklapot nyújtott át az egyesületnek és elismerően szólt ünnepi beszédében az egyesület eddigi tevékenységéről.

A 25 éves évfordulót a terveknek megfelelően bonyolítottuk le. A Kolozsvári Magyar Opera művészei évek óta visszajáró vendégeik, összeállításukat kimondottan erre az alkalomra készítették. Utána következett az ünnepi bál, 200 résztvevővel, jó hangulatban, hajnalig tartó mulatsággal. A bál bevételét, a 25 éves évforduló emlékére, az augusztus 19-én állítandó kopjafa költségeinek fedezetére ajánlotta fel a Mezőberényi Erdélyi Kör. Kajlik Péter elnök kezdeményezésére, remélhetőleg Böjte Csaba jelenlétében kerül sor az ünnepi avatásra, a Városi Ligetben, a Székelykapu mellett.

A 25 éves Mezőberényi Erdélyi Körnek

Mint az EKOSZ 13 évig szolgált volt elnöke és jelenlegi t.b. elnöke, tisztelettel és szeretettel köszöntöm a 25 éves jubileumát ünneplő Mezőberényi Erdélyi Kört. Megfogalmazott és az évek során következetesen képviselt elveinkért és céljainkért folytatott közös munkánkban végig ott álltatok mellettünk, megingás nélkül, megbízható társként és jó barátként. Ha sikerült vajmi keveset is segítenünk odahagyott nemzettársainknak, az a ti érdemeket is. Szívből köszönöm, a magam és valamennyi testvérszervezetünk nevében is, és bízom benne, hogy további generációknak fogtok utat és példát mutatni, a minket szeretettel befogadó anyaország és a leszakított véreink közös javára. Isten segítsen minket ebben!

Kövesdy Pál

Gyárfás András

Vox Populi vox Dei

„A nép a közös eredet, történelem, kultúra és nyelv által egymáshoz kapcsolódó emberek összessége”.

„Isten fogalma azon természetfeletti lényt vagy lényeket jelenti, aki vagy akik a teremtették, és/vagy annak működését, történetét irányítják vagy ellenőrzik”.

Ezen idézetek nyomán most már végképp nem értem, hogy otthon, Magyarországon a népszavazásokon hogyan történhet az, ami történik. Józan ésszel ugyanis arra kell gondolnom, hogy ha végre beleszólhatok sorsomba (elmehe-tek választani jó és rossz között), akkor négykézláb is, de elmegyek, és igent vagy nemet ikszelek a saját meggyőződése-
sem szerint.

Hetven valahány évemmel és világrendek összedőlésének saját bőrömről tapasztalt következményeivel ott tartok, hogy ideje megalapítanom a **Józan Ész pártját**. Programom rém egyszerű.

Először is, aki nem megy el szavazni, az automatikusan leadta a voksát azokra, akik többséget nyertek, így biztosítva lesz a népszavazásokon elengedhetetlen 100%-os részvétel.

Azután felesleges engem óriásplakátokon és újságcik-
kek/tv hírek áradatával meggyőzni, hogy nekem most jobban vagy rosszabbul megy a sorsom. Még csak papír és ceruza sem kell hozzá, elég ha a választási nap előtt ebédkor vagy után (de ne éhgyomorral) leltárt csinálok, mim volt a tavaly, mim van ma, hogy az utóbbi négy évben gyarapodott-e ház-
tartásom vagy nélkülözök, többet dolgoztam-e vagy ugyan-
annyit, de jobban (tehát megérdemelten követelem a többet/jobbat), biztonságosabb-e a közvetlen környezetem vagy az az élettér amiben mozgok, és vajon megtesz mindent a HIVATAL, hogy megvédjen a messziről ide szédített, becsa-
pott emberek áradatától?... és így tovább és így tovább. És amikor megszületett a válaszom, elmegyek és nyugodt szív-
vel ikszelem be azt a nevet, akivel, úgy érzem, egyezik a véle-
ményünk. Kész. Ennyi.

És ha győzelemre jut a Józan Ész Pártja (sajnálom de ezzel automatikusan újra visszaáll az egypártrendszer), akkor egyetlen parancsban/mondatban foglalok össze mindent: **NE TEGY ROSSZAT**. Kész, ennyi. A büntetés pedig a „szemet szemmel, fogat foggal” legősibb törvénye szerint történjen. Aki lop, függetlenül attól, mennyit és kitől, azonnal visszafi-
zeti vagy viszi, és teljes vagyonek Kobzása Ítéltetik, semmi börtön. Ennyi.

Ja, és amíg el nem felejttem: a Józan Ész pártjának bárki tagja lehet, aki bebizonyítja, hogy birtokában van a Józan Észnek. Például az a szülőföldről (pontosabban Kolozs-
várról) jött vagy onnan elment (azaz jöttment) szakállas filo-
zófus úr, aki rendszeresen kiáll a Kossuth térre és néhány ingyencirkuszra éhez, lézengő előtt habzó szájal ordítja, hogy Magyarországon nincs szólásszabadság, és nem veszi észre, hogy senki le vagy fel nem tartóztatja ezért, és teheti bátran, bárhol, bármennyiszer, hát az bizony nem lehet tag-
társunk. Már csak azért sem, mert ha urnák elé szólítanánk, akkor ott azt üvöltene a mindig ott lebzselő sajtóbérencek-
nek, hogy „Nincs választási szabadság”, mert arra kényszerí-

tik, hogy igennel vagy nemmel válaszoljon arra, hogy akar vagy nem akar valamit, és akkor hol marad a „talán” az „azért sem”, a „majd meglátom” a „nemigen”, és még száz másik lehetőség, és aztán be kell mennie egy letakart fülké-
be, holott ő ország-világ előtt nyíltan akarja megmutatni, hogy kire-mire adta a voksát, arról nem is beszélve, hogy a szavazatgyűjtő urnán csak egy rés van, miért nem több! - hát kérem, van itt választási szabadság?

Ezzel szemben Lidi, a vén cigány, ha még élne (annak ide-
jén rendszeresen ott ült a marosvásárhelyi vártemplom előtti lépcsőn, likas kucsmával, derékig érő ősz szakállal), aki sohasem tolakodóan, az ölébe tett nyitott marokkal várta, hogy hull-e bele valami, s nagynéha, ha olyan kedve volt, hát inkább dűnnögve mint harsányan dalolva ismételte: „Nincsen kenyér, nincsen só, nincsen feleség se jó” – na, hát Ő jöhet a pártba.

Álomvilág, de a hetven-valahány évem alatt annyi világvé-
ge volt már és annyi új világ született, hát miért ne lehetne egyszer így is...

Mózes 1. könyve a teremtésről

Azután megáldá Isten Noét és az ő fiait, és azt mondá nekik: Szaporodjatok és sokasodjatok, és töltsétek be a földet. Ezt mára túl is teljesítettük és akkor most hogyan tovább? Hiszem, hogy úgy lesz valahogy, mint gyermekko-
rom egyik meséjében, ahol az Úr időnként leereszkedett a földre, hogy lássa, mivé lett a műve. Vándorlása közben elfá-
radt, megszomjazott, de csak egy székelő bácsinak esett meg a szíve rajta, és nyújtotta oda a jó szejkevizet korsóját, mire az Úr felfedte mivoltát, és hálából megígérte a bácsinak, hogy teljesíti egy kívánságát.

– Uram, én csak azt kérem, mikor jön a vég, hát adj jelet, hogy ne menjek el dolgaim végezte nélkül.

Meghal az öreg és panasszal áll az Úr elé: Uram, itt vagyok, de figyelmeztetésed elmaradt!

– Egy jelt kértél, és én hármát is adtam! Megromlott hallá-
sod, látásod, és megroggyant a térded!

Igen, mi is naponta kapjuk az égi üzeneteket, hogy hogyan és merre tovább, csak nem akarjuk észrevenni, s ha észre is vesszük, elhessegetjük. Ózonlyuk, szökőár, Fukushima, Csernobil, földrengések és folytathatnám tucatjával. Mindez nem ébresztett még rá minket, hogy valami baj van, valamit nem kicsit, hanem nagyon elrontottunk? A számítógép /okos telefon hamarosan ellenünk fordul. Nem az a legnagyobb baj, hogy unokáink minden szabad (és sokszor foglalt) per-
ceiket is billentyűk ostoba nyomogatásával töltik, ezt én még sokszor jónak is tartom, hisz nem hagy időt a rendszer/ideológia/kereskedelem agyimosására, inkább hogy a gépek ijesztoen gyorsan fejlődnek, és az irányt/célt már nem mi szabjuk meg.

Amikor először találkoztam a helyesírás-javító program-
mal, mint mennyei áldást köszöntöttem és örültem, de ami-
kor a gépem önmagát kezdte kijavítani parancsom nélkül, megijedtem, s nem azért, mert többet tud mint én (ez jó, mert ezért teremtettük őket, igaz, mint adatraktárt s nem mint gondolkodót) – ebből baj lesz – mondtam, és a Murphy-törvények szerint amiből baj lehet, abból az is lett.

Fussunk előre néhány évet (ezelőtt tíz évvel még azt írtam volna, pár századot, de ma már annyira felgyorsult a fejlődés, hogy elég lesz néhány év is), és számbavéve a már létező klinikai vizsgálóeszközöket, könnyen összerakható egy asztal, amire ráfekszik a beteg, és pusztán a bőr tapintása meg a színe, nedvességtartalma, meg egyéb, még csak nem is a leglényegesebb adatok egybevetésével abszolút biztonsággal megállapítja, hogy mi a baj, mi több, egy apró összejtet valahonnan a köldök vagy mit tudom én minek a mélységéből kibányász, átültet, szaporít, s az villámgyorsan legyőzi a bajt. És ez gyönyörű, de most hozzájön a minden etikán és erkölcsön túli, vagy inkább kívüli: ha már gyógyítok, akkor beindíthatom az élvezetek hormonjait is, le se kell szállni az asztalról, háromdimenziós utazásokat tehetek a világ bármelyik

tájára, virtuális szerelmet és mindent, ami vele jár, gerjeszthetek bármelyik, éppen felkapott VIP/celeb hölgyikével. Vagy édes istenem, ha éppen olyan vagyok, hát férfivel, és az asztal gyárt majd tablettákat, infúziót, ami fölöslegessé teszi a főzést, az evést (az evés örömet megkapom gombnyomásra). Amint érzékeli, hogy öregszik valamelyik sejtem, hát gyártja az újat örökkön örökké, és így tovább. Gyönyörű, gyönyörű kor, egyenesen vagy borzalmasan szép. Ám e tökéletes rendszerbe belekódolták a bizonytalansági tényezőt is. Kiábrándultság kizárt, mert az természetesen az emberi lényeg egy szilánkjára.

Amikor itt tartunk, felteszi majd a minket eltartó robot a kérdést: mi a francnak csinálom én mindezt? És kihúzza önmagát a konnektorból.

Nagy-Major Gábor

Hajnali részegség

Régen izgat, bár tudományos tényekkel nem, csak tapasztalatiakkal rendelkezem, hogy mi történt az emberi kapcsolatokkal a '89-es gengszterváltás óta. Vajon elmagányosodásunk, elmagányosodásom csak egyszeri közép-európai történet, vagy egy másik, nagyobb összefüggés része?

Visszagondolva 1989 decemberére, arra emlékszem, hogy Magyarországon mindenki a békés átmenetről papolt (mint utólag kiderült, főleg a szocik és a szadeszesek, mert a hatalom átmentésének technikai végtelenül gazdagok.) Mi, az ország népe, végtelenül szegények lettünk ettől, de teljesen értelmetlenül és racionalitás-mentesen - nagyon optimisták. A román-magyar határ '89 decemberében, sőt még jó egy hónapig, gyakorlatilag nem létezett, és a kolozsvári, Farkas utcai román szomszédaink meghívtak együtt ünnepelni a Karácsonyt, sőt mindenki akart magyarul- románul tanulni, a gyermekeket a feltörekvő román fiatalok nemcsak angolul, de magyarul is taníttatták; a román vonatok a Diktátor képeivel és hozzáillő szövegekkel voltak kifestve...általában a Diktátort fejjel lefelé ábrázolva.

Mindenki mindenhova menni akart rögtön, ki csak időszakos munkára nyugatra, ki meg csencselni és gazdasági társaságot alapítani- keletre, akkor is, ha csak minimális tőkécskéje volt. Emlékszem, hogy Pápán, albérleti lakásban, moldvai piaci árusokat fogadtam, szegények hadd tusoljanak le, melegedjenek fel, és hogy beszélgethessek velük végre románul, mert érdekelt a nyelv is, meg a történeteik is. Aztán elkezdődött az erdélyi barátok-ismerősök hosszú sorának látogatása. Magam, pápai jóbarátokkal azon munkálkodtam, hogy vihessek adományokat Erdélybe (ott a szegény rokonság!) és sikerült is kijárni, hogy egy zárt kisbusznyit könyvet és egyéb apró-cseprő ajándékokat el tudjunk vinni Csíkdánfalvára, ahol iskolai ünnepélyvel és nagy szívéllyel fogadtak. Barátok és ismerősök hada indult mindenfele a Trianoni határokon kívülre – főleg Kárpátaljára, de Felvidékre, Burgenlandba is, hogy meglátogassák és segítsék – kulturálisan, szellemileg és anyagilag is az ottani, sokkal nehezebb sorsban élő (vagy annak hitt) nemzettársainkat. Antall József miniszterelnök kijelentése, hogy lélekben tizenötmillió magyar miniszterelnöke, mindenkiben soha addig nem ismert remé-

nyeket ébresztett, hogy ha a határokat nem is tudjuk módosítani, de az új „rend” majd megoldja számunkra Trianon borzalmát.

Rengeteg, Erdélyből elszármazott ismerősömhöz hasonlóan magam is azon is ábrándoztam (pedig már századokkal előtte nagy költőnk leírta, hogy az ábrándozás...), hogy hazatérhetünk, ott nagy szükség lesz majd ránk, és örömmel fogadnak, mint elcsángáltakat, akik hazatérnek, akárcsak a XVII-XVIII-ik századi peregrinus diákok. (Ezért volt első verseskötetem címe is A peregrinus diák). Nagyon nagyot tévedtünk, ami akkor még nem igazán látszott, ezért pár hónapig-évig úgy jártuk Erdélyt, az ottaniak meg úgy jöttek Magyarországra, hogy most minden ilyenemű vágynak célja és értelme van.

Pezsgtek a kulturális kapcsolatok, színházak, képzőművészek, iskolák jártak keletről nyugatra, északra és délre, és se szeri, se száma nem volt a „testvértelepülési” kapcsolatoknak, amelyek széleskörűek voltak, megmozgatták az illető települések fontos és kevésbé fontos kis-és nagybembereit; szövődtek igaz és gazdasági barátságok is, mindenki úgy érezte (vagy azt hitte, úgy érzi), hogy valóban egy nemzet tagjai vagyunk, akárhol is élünk... virult a Magyarok Világszövetsége is, főleg nagy állami támogatással (hol van az a régi nyár?!)

Szóval azt hittük mindannyian - sokszor a szomszéd országok nagy rémületére - hogy az „új rend” (egyesek az óceán túlpartján new deal-ről is álmodoztak) valóban nemzetté, egységes nemzetté kovácsol minket, és visszazövi az elszakított társadalmi-gazdasági hálókat. Ismerőseim mindegyike folyton „pezsgött”, a valaha volt erdélyi arisztokrácia tagjai a fél világot megmozdították a segélyezések miatt, és a kisebbségi jogok élharcosaivá váltak New-Yorktól- Buenos Airesig. Közben kitört a rettenetes balkáni háborúk sorozata a szomszédban, és akkor az ottani magyarok felé is fordult a nemzet figyelme és a magánemberek segítőkészsége (bár a Törzsköfélé Kisebbségi Hivatal nem igazán tett sokat a délvidékiekért, mert a jól beidegzett szoci gyávaság uralta még mindig a nemzetpolitikát, akárcsak a belföldi szakágazatok mindegyikét, beleértve sajnos az egészségügyet is, amiben magam jártam egyre rosszabbul).

Közvetlenül a gengszterváltás után a csonkaországiak hirtelen kijózanodtak, és igen hamar a trianoni határ mögül bevándorlók ellenségek, munkahelyi konkurensok lettek, akik „elveszik szegény magyar munkás elől a kenyeret”, mert ugye a szocializmusban nem kellett semmilyen teljesítményt felmutatni azért, hogy az egyetlen, legtöbbször gazdaságilag eredménytelen munkahelyről mehegy nyugdíjba.

A kezdet kezdetén ünnepeink is kezdtek valódi ünnepekké válni, gyorsan igyekeztünk elfelejteni a ránk kényszerített szoci és szovjet ünnepeket, és kezdtük megélni saját, régi, hagyományos – általában a kereszténységgel összefüggő – ünnepeinket; igaz volt ez csonkaországban is, de főleg Erdélyben, Kárpátalján, a Délvidéken. Emlékszem az első pár év március tizenötödikei ünnepségeire Erdélyben, többek között a Kászonok feletti Nyergestetőn, Csíksomlyón, Madéfalván és másutt is; a tévében láthattuk a kárpátaljai, délvidéki, felvidéki magyaranyú ünnepségeket, és persze az Óceán túlsópartján is tobzódtak a kivándoroltak a „nemzeti ünnepekben”.

Saját családi, baráti, ismeretségi köreimben folyamatos volt az üzenetszere, levelezés, telefonálás, látogatások... folyton úgy akartunk/ szerettünk volna együtt élni, és együtt élni meg mindent, mint a Trianon előtti „szép békeidőkben” és főleg mi, az akkor középkorú volt történelmi középosztály tagjai azt reméltük /hittük (igen naivan mint hamarosan kiderült), hogy visszakaphatjuk nemcsak elrabolt anyagi javaink egy részét, de a régi életünket és társadalmi megbecsültségünket is. Tudjuk, hogy mindebből mi valósult meg az eltelt huszonhét év alatt! – ezért is adtam kommentárocskámnak a „hajnali részegség” címet (utalva egyúttal egyik kedvenc költőm kedvenc és nagyszerű versére, amit ma már alig ismernek a fiatalok, pedig iskolai tananyag ma is).

És most nézzünk csak szét- az eltelt bő huszonhét év után – hogyan is állunk „az Úr színe előtt” (mint mondogattuk valamikor középiskolás korunkban). Úgy gondolom, hogy

elsőleg is nagyon rosszul, mind szellemi, mind emberi, mind nemzeti kapcsolataink terén, mert: ma már senki nem nagyon szereti, sem a csonkaországban, sem a trianoni utódállamokban, ha nagyon emlegeti valaki is (még a politikusok is) a nemzeti összetartást, a nemzetállamok visszatértét – legfeljebb politikai propaganda szintjén (és az is legfeljebb a nemzet egyik felénél elfogadható); az emebri kapcsolatokról annyit, hogy alig léteznek már – legfeljebb önkormányzati vezetők szintjén a testvértelepülési kapcsolatok, elfelejtődtek a '89 utáni nagy nekibuzdulás baráti összefüvetelei, mint ahogy elfelejtődtek ezek a nagyobb családi szinteken is; senki sem akar mások „terhére lenni”, mások kényelmét megbolygatni azzal, hogy ha elindul hazulról idegent tájakra, és mint '89 után természetszerűleg, az ismerősöknél-rokonoknál szálljon meg. Barátaim, ismerőseim, akik még megmaradtak, nem szeretnek már semmilyen módon – még elektronikusan sem – kommunikálni, nem is beszélve a kölcsönös látogatásokról. Nincsenek már sem közös kirándulások, sem közös vállalkozások, sem közös jövőkép!

Úgy érzem, látom, tapasztalom, hogy a '89-es eufóriából mára semmi, de semmi sem maradt, mindenki tudomásul veszi, hogy nekünk úgy kell élnünk, mint a világ „nyugati, fejlett (?) felének”, azaz emberi kapcsolatok nélkül, társadalmi szövetnek nélkül, és mi is éppen olyan magányos farkasokká váltunk, akik csak választásokkor üvöltünk együtt, ott is csak néha, és feladtunk minden „kényelmetlenséget”, ami a hagyományokkal, társadalmi és emberi együttléttel, több generációs családi együttléttel jár... Arról nem is beszélve, hogy iskoláinkban azt tanítják gyermekeinknek-unokáinknak, hogy az egyén érdekei fontosabbak a közösségeknél, és a közösség csak esetleges módon „civil társadalmi összefogás” révén trendi.

(De boldog lenne a szerk., ha a fentieket cáfoló reakciókról, életérzésekről érkezne jelzés!)

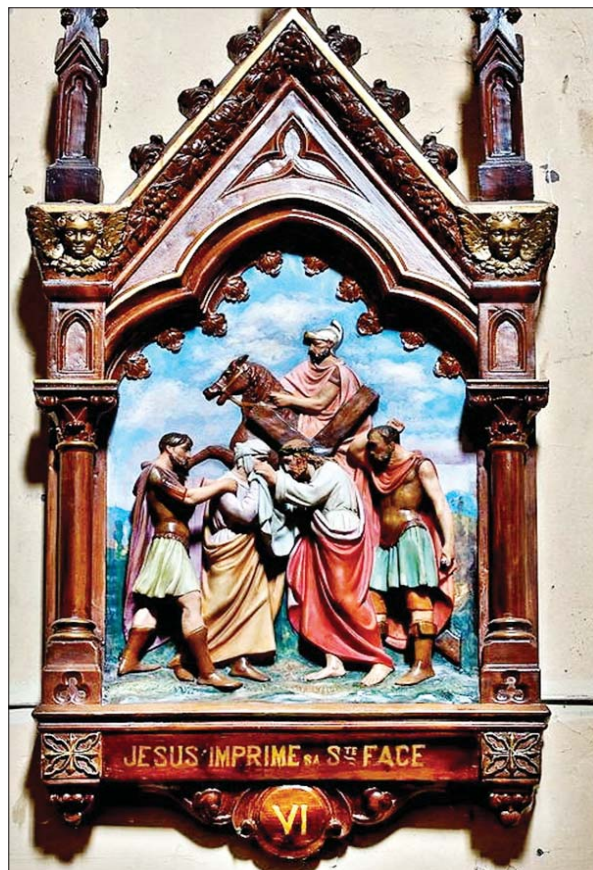
Nagy-Major Gábor

Mérték

Nálunk, a szellem asztalánál ülő társ
lehetett magyar, román, zsidó vagy szász
akár cigány is, örmény és tatár
egy volt a rosta s más a halál;
mérték - ha mérték- egyenes gerinc
egyet nem tudtunk lenyelni mind
ha valaki nem őshonosnak tekint!

A sötétséget utálok szolgástól

Kihűl a szó bennem
senyved a szellemparázs is
belül még hallok a zengést
csilingel anyanyelvem.
Telek jönnek-mennek
havak is lehullnak
elfedik már talán
sötét gondjaimat
nem félek a téltől
sem az elmúlástól
csak a sötétséget utálok
szolgástól.

Székelyföld története

A Budapesti Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete által 1988-ban kiadott és a csehszlovákiai Romániában annyi vihart, szinte háborús állapotokat előidéző háromkötetes ERDÉLY TÖRTÉNETE után a tavalyi évben újra egy alapvető fontosságú munka jelent meg, immár Székelyudvarhelyen, a SZÉKELYFÖLD TÖRTÉNETE. Kötelességünknek érezzük szólni róla, gondolva azon olvasóinkra, akik esetleg nem értesültek eddig. A szerkesztőbizottság (Egyed Ákos, Bárdi Nándor, Hermann Gusztáv Mihály, Kolombán Zsuzsanna, Oborni Teréz, Pál Judit, Reisz T. Csaba) által jegyzett ELŐSZÓ-ból álljon itt néhány rövid részlet.

Székelyföld és népének története, hasonlóan a világ bármely vidékének történetéhez, nem pusztán a történészek és a rokontudományok művelőinek belügye. Ennek jegyében munkánkat elsősorban az egykori Székelyföld mai lakóinak szántuk, miközben tudatában voltunk annak, hogy a térség története napjainkban sem csupán őket érdekli. Nem feledkezhetünk meg egy sokkal tágabb, a Székelyföld határait messze meghaladó körről... A régebbi, egyébként is egyre inkább elavuló munkák ma már szinte hozzáférhetetlenek a szélesebb olvasóközönség számára, így modern, mérvadó művek híján sok téveszme is reneszánszát élheti. Ezért is vált időszerűvé egy korszerű Székelyföld-monográfia elkészítése.

A monográfia több tekintetben is széles körű kutatói összefogás eredménye, sok szerző megszólaltatásával és több nézőpont bemutatásával. Miután a munka nemcsak a szakembereknek, hanem a székelység múltja iránt érdeklődő művelt nagyközönségnek is szól, fontosnak tartottuk, hogy a mondanivalót világos, közérthető fogalmazásban tárjuk az olvasó elé...

Munkánkat három kötetben publikáljuk. Az első kötet a kezdetektől az 1562. évi székely felkelésig tárgyalja a régió és lakosságának történetét. Ebben a kötetben az írott források jelentős hiánya teszi indokolttá a régészeti és az építéstörténeti kutatások nagymértékű bevonását. A második kötet az Erdélyi Fejedelemség korától 1867-ig, Erdély és Magyarország uniójáig dogozza fel Székelyföld változó viszonyait. A harmadik kötet pedig az 1990. májusi parlamenti választásokig foglalja össze a virtuálisan Székelyföldnek tekintett, az állami hovatartozását és közigazgatási viszonyait többször változtató terület történetét.

Egy új székely történet megírásának gondolatát még 2008-ban vetette fel Bunta Levente, Székelyudvarhely frissen hivatalba lépett polgármestere, majd sorozatos egyeztetések után 2011-ben a munka tényleges előkészítése is elkezdődött, annak a szakmai bizottságnak a közreműködésével, amely szerkesztőbizottságként az elkészült munkát is jegyzi, Egyed Ákosnak, az MTA küldő tagjának a vezetésével. Az ötletet felkarolták és megalapozásában fontos szerepet vállaltak Balaton Péter és Kása Csaba. A Székelyföldről kiindult vállalkozás sikere érdekében kutatók, egyetemi oktatók és a székelyföldi múzeumok szakemberei fogtak össze...

(A Tartalom, Bunta levente Köszöntője és az Előszó 3 nyelven, magyarul, románul és angolul olvasható.)

A Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont (MTA BTK, Budapest) Erdélyi Múzeum Egyesület (EME Kolozsvár) Haáz Rezső Múzeum (HRM, Székelyudvarhely) kiadása, Székelyudvarhely, 2016.

Kiss Judit Ágnes

Szó

Házadból hogyha még bírod,
Ne menj el, ó magyar.
Hogy menekülj, lesz mindig ok,
És mindig, hogy maradj.
Itt áldozat, s vajon mi ott?
Bevándorló lehetsz,
Nem tudhatod, végül melyik
A súlyosabb kereszt.
Ez a föld régóta ugar,
Terméketlen, sivár,
De van még, ki zenét szerez,
És színházat csinál,
Szeret és harcol semmiért,
Mert másként nem tehet.
Hogy itt vagy, erőt ad nekik,
S ők itt vannak veled.
Lehet, hogy nem jön jobb soha,
Ki itt él, mély repül,
Megúszhatják a vétkeket,
S te bűnhődsz végtelenül.
Míg annyi jóval tele
A másik serpenyő,
Ha baj van, ki ne mentené
Ami még menthető?
De itt van szükség rád nagyon,
Sötétben lenni fény,
Hogy fölemeld, ki megrogyott,
És bátorítsd, ki fél.
Maradj, mert meg kell védeni,
Kinek nincs is hova,
Legyen szegény, hajléktalan,
Zsidó, meleg, roma,
Vagy bárki más, aki alól
Kihúzták a talajt.
Légy fül, ha semmit nem tehetsz,
Ki hallja még a jajt,
Ez frontvonal, ez harcmező,
S még így is otthonod,
Rád simul minden rég bejárt
Tered, kamaszkorod.
Taposhatnak röhögve mind
Az összes elveden,
De szétolvadnak a szavak
Az anyanyelveden.
Ne hidd, hogy semmi eszközöd,
Fegyver vagy te magad,
Mind különleges ügynök az,
Ki mégis itt marad.
Maradj tövisnek bőr alatt
Ha bírod még, magyar,
Légy viszkető seb, mit kéz
Álmában is vakar.
Itt áldás is, másutt csak egy
Bevándorló lehetsz.
Ki mondja meg, végül melyik
A súlyosabb kereszt.

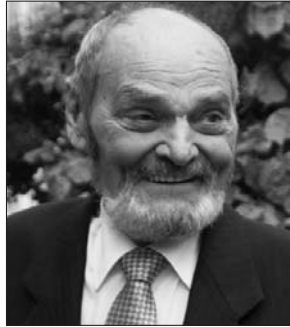
Dr. Bárányi Ferenc

1936–2016

Románia volt egészségügyi minisztere

2016. december 8-án Budapesten elhunyt Dr. Bárányi Ferenc, a romániai magyarság egyik legmarkánsabb képviselője. Temesvárott, 2017. január 10-én temették el. A jelen cikk szerzője szerint a „markáns képviselő” elnevezést csak azon személyek érdemlik meg, akik soha nem voltak, sem Magyarországon, sem a határokon túl a kommunista típusú pártoknak tagjai.

Általában az embereket két nagy csoportra oszthatjuk: passzív (99%) és aktív személyiségekre (1%). Az aktív csoporthoz tartozók 99%-a, a saját karrierizmusáért aktív és 1%-a, a közösségi célokért harcol, hogy az őt körülvevő emberi közösség boldogabban éljen. Bárányi Ferenc az ilyen közösségi célokért harcoló aktív személyiség volt, már középiskolás korában, Marosvásárhelyen orvostanhallgatóként, majd gyógyító orvosként, és 1989-től aktív politikusként is. Ilyen személy egy létezik a tízezerből és ilyen egy volt, Dr. Bárányi Ferenc.

* * *

Bárányi Ferenc is, mindazok dacára, hogy nem volt párttag, megpróbálta – nem is sikertelenül – megvédeni a kandidátusi dolgozatát, amelyhez akkor pártjövahagyás kellett. Ezen kívül fontosnak tartotta magyar közössége felvilágosítását, és 1974-ben megírta több kiadást megért *Mindenki házi-orvosa* című hiánypótló könyvét, mely sláger orvosi kötetté vált érthető nyelvezetével a magyar családok könyvespolcain. E kötet számos kiadást ért meg és több mint százezer példányban jelent meg.

1983-ban jelent meg az *Égig érő kockakövek* című regénye, amelyben az egyetemről exmatrikulált orvostanhallgató lelkiállapotát, vergődését mutatja be. E regénynek főhősét lelki jóbarátjáról, dr. Nagy Lajosról (1953-tól együtt jártak és egyszerre tették ki őket az egyetemről) mintázta. 1986-ban jelent meg *Egyik nap olyan, mint a másik* című novelláskötete.

Feleségével együtt aktívan részt vállaltak a temesvári magyar kultúréletben. Házukban az ajtó mindig nyitva volt, oda hívatlan vendég nem érkezhett. A temesvári, szórványban élő magyarsággal a hétnek több napján is itt találkozott. Dr. Bárányi Ferenc és felesége, Ildikó következetesen képviselték nemzetiségüket, elveiket soha nem adták fel, semmilyen esetleges kedvezményért sem.

Ehhez a csoporthoz tartozók közül számosan egy olyan speciális büntetésben részesültek, melyet a felső pártvezetés talált ki: „munkahelyi őrizetes”. Ez azt jelentette, hogy ezt a megyei pártszervek adták, de az adott személy erről írásos dokumentumot nem kapott, sőt gyakran nem is tudott róla, csak akkor sejtette, amikor az adott munkahelyét képtelen volt megváltoztatni. Számos magyar orvost, tanárt, mérnököt

az egyetem elvégzése után a Kárpátokon túlra helyeztek ki és ott elsüllyedt, mert képtelen volt visszatérni Erdélybe, a szülőföldjére.

Az erdélyi magyar szellemi élet számos negatív alakjának tevékenysége valószínűleg elrettentő példaként állt előtte, és emiatt sem lépett be soha a pártba.

Az első hatalmas sokk Bárányi Ferencet, a párt vezette társadalom részéről már egyetemista korában, VI. évesen éri, amikor Andrásovsky rektor két évre eltiltotta az államvizsgától. (Megjegyzés: Erről részletesen ír Szász István Tas az *Átalvető* 100. számában, a 26–33. oldalakon).

Az Intézet vezetősége az 1048/1959 számú határozatával (1959. április 29.) elrendeli

1. A következő hallgatók exmatrikulálását ellenséges magatartás miatt: Szász István V. ált., Katz Pál V. ált., Bálint Károly V. ált., Kelemen Antal III. ált., Nagy Lajos VI. ált.

2. Ellenséges megnyilvánulásuk miatt szankcionálja: **Bárányi Ferenc VI. ált. kari hallgatót, abszolválása után két évig nem állhat államvizsgára, és fenti időtartam alatt csak felcséri beosztásban dolgozhat.** Kiss András V. ált. kari hallgatót.

3. Ugyanekkor exmatrikulálják még a következő hallgatókat: Horváth Eszter, Soós László, Soós András, Csipler Attila, Luka Edit, Hoványi Gyula, Koós Zoltán, Toma Olívia, Rölich Katalin.

A rektori kitiltás után, 1959-ben Suceava tartományba kerül, megnősül, feleségül veszi László Ildikó kolleganőjét. 1961-ben leállamvizsgázik és a jugoszláv határ melletti faluban, Nerasolymoson lesz orvos, a feleségével együtt. Hat év múlva versenyvizsgával bekerül Temesvárra a városi kórház aneszteziológus állására. Íme, ekkor hogyan fogadta őt a klinika professzora:

– Maga kicsoda? Mit keres itt? – rivallt rá egy elhízott, vörös arcú ember.

– Én... Én vagyok az aneszteziológus szekundár az ön klinikáján...

– Mii?! Hát maga lett az első a versenyvizsgán, és nem az én... az én...

– Hát igen.

– Mi az, hogy hát igen?! Hány éves vagy?

– Huszonnyolc.

– Túl öreg. Pofátlanul elfoglald a helyét a náladnál értsekesebb fiatalembernek. Szégyelld magad!”

Temesvárra költöznek immár négyen, fiával, Ferikével és lányával, Ildikóval. Itt éri életének legnagyobb tragédiája. 1979 októberében – a mai napig nem tisztázott körülmények között – meghal fia. Íme hogyan írja le Bárányi Ferenc a tragédia utáni pillanatban a lelkiállapotát: „*Úristen! Megátkozlak! Ha vagy, légy jó, ha jó nem vagy, legalább légy igazságos! De ha vagy, rosszabb a gyilkosnál is! Hát mit vétettem én neked – vagy valakinek? Ezreket gyógyítottam, soha egyetlen ember halála nem terhelte a lelkiismeretemet. Hát miért? Miért büntetsz? Ha már büntetni akartál, hát öltél volna meg engem!*”. Ezt a tragédiát a család képtelen feldolgozni, annyira, hogy lánya (Ildikó) kivándorol végleg Magyarországra.

A temesvári véres események idején a feleségével együtt a kórházban igyekeznek a sebesülteken segíteni. Természetesnek és magától értetődőnek tűnt, hogy a Bárányi-házban, amely évtizedek óta gyülekezőhelye volt a temesvári magyar-

ságnak, 1989. december 22-én az ő javaslatára az ott összegyűlt barátok létrehozták a Bánsági Magyar Demokrata Szövetséget, és ezt kész tényként jelentették be a Bukarestben szervezkedő magyarok vezérének, Domokos Gézának. 1990-ben Temes megyei képviselőnek választották, s utána még két teljes ciklusban képviselte a bánsági, illetve az erdélyi magyarság érdekeit.

1996. december 12. és 1998. június 24. között egészségügyi miniszter volt. E nagyon jelentős funkciójáról önként lemond, mert nem tudja megvalósítani elképzeléseit, u.i. ebben az RMDSZ vezetőségétől nem kap támogatást.

Feleségével, dr. Bárányi Ildikóval (1937–2014), együtt nagy szerepet játszottak a Máltai Szeretetszolgálat romániai háló-

zatának kiépítésében. Ők voltak a temesvári fiók vezetői. Számos alkalommal meglátogattam őket Temesvárott, és csak a maximális elismerés hangján nyilatkozhatok az általuk megvalósított fantasztikus eredményekről, amelyeket az elesettek segélynyújtásában elértek.

Rendszeresen, aktívan (írásokkal és előadásokkal) részt vettek Budapesten az alulírott által szervezett *Emlékezzünk orvosainkra* sorozatnak a könyvbemutatóin (eddig 36 kötet jelent meg).

Egy ilyen könyvbemutató alkalmával sikerült bemutatnom a két magyar egészségügyi minisztert egymásnak: Prof. Dr. Réthelyi Miklóst és Dr. Bárányi Ferencet.

Zárásként idézzük fel Bárányi Ferenc élethitvallását:

„... Engem senki sem kérdezett, hogy meg akarok-e születni vagy sem, és azt se, hogy mikor és hol? Egyszerűen csak jöttem. Hogy honnan, azt nem tudom, amint azt se, hogy hová fogok menni. Így van ez, a semmiből a semmibe, és ami között van, az a rövid idő, – az egyszemélyes örökkévalóság. Ebbe kell belefértie a gyermekkor tétovázásától kezdve az ifjúság útkeresésén át a felnőttkori szakosodás gyötrelméig mindennek, ami az élet kiteljesedését jelenti. Ebben a tökéletesedés utáni hajszában derülnek ki emberi képességeink korlátai, és belátjuk, hogy nem mi vagyunk a világmindenség irányítói. De ez nem akadályozhat meg abban, hogy megpróbáljunk kitörni a körülmények kényszeréből, és útközben, – a semmiből a semmibe, – mind közelebb kerüljünk a teremtő hit lényegéhez.”

Dr. Bárányi Ferenc halálával óriási veszteség érte az erdélyi magyarságot és a magyar szellemiséget, mert az egyik legtevékenyebb személyiségét veszítette el.

Prof. Dr. Balogh Károly (Egyesült Államok),
Prof. Dr. Vincze János, Dr. Bárányi Ferenc (Temesvár)

Prof. Dr. Vincze János, Budapest

Elhunyt Borbély Imre

Életének 69. évében, súlyos betegség következtében január 29-én elhunyt Borbély Imre erdélyi vegyészmérnök, politikus, politikai elemző.

Borbély Imre 1948-ban született Temesváron. 1974-ben szerzett vegyészmérnöki diplomát a temesvári műszaki egyetemen. 1977 és 1990 között tudományos kutatóként dolgozott, öt találmányát szabadalmazták. Tőkés Lászlónak az 1989-es forradalomba torkolló temesvári ellenállását stratégiai tanácsaival segítette.

1990-ben a Temesvár Társaság külső tagjaként a kezdeményezője és az egyik értelmi szerzője volt a Temesvári Kiáltványnak, és a kiáltvány 8. pontjának, amely három törvényhozási ciklusra eltoltta volna a kommunista nómenklátúra és politikai rendőrség tagjait a politikai szerepvállalástól. A kiáltvány a romániai kommunistaellenes mozgalmak meghatározó dokumentuma. A rendszerváltozás után a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) keretében vállalt politikai szerepet, és a helyzetteremtő politizálás szószólója volt. 1990 és 1993 között az RMDSZ elnökség tagja, 1992 és 1996 között a szövetség parlamenti képviselője volt. Elsőként szólalt fel magyarul a román parlamentben. Politikusként a magyarság romániai társnemzeti státusát és Románia föderalizálását szorgalmazta. 1992-ben értelmi szerzője volt az erdélyi magyar autonómiaökrékvéseket először az RMDSZ programjába emelő Kolozsvári Nyilatkozatnak.

1996-tól a Magyarok Világszövetsége (MVSZ) nemzetstratégiai bizottságának a koordinátora majd elnökeként, később az MVSZ régióelnökeként tevékenykedett. 1996-ban tanulmányban fogalmazta meg a magyar nemzet határok fölötti reintegrációjának a gondolatát. A nemzetegyesítést a külhoni magyar állampolgárságon és a határon túli magyar közösségek autonómiáján keresztül egy szubszidiáris nemzetstruktúrában tartotta megvalósíthatónak. (MTI)

* * *

Lapunk és az EKOSZ jó barátját, eszmetársunkat, az erdélyi magyarság jeles alakját gyászolja Borbély Imre távoztával. Mindannyiszor itt állt mellettünk, lélekben, gondolatban, és ha kellett, fizikailag is: a 2000. május 5-én Szekszárdon megrendezett Magyarok Együtt nevet viselő nemzetközi EKOSZ- rendezvényen pl. értékes hozzászólásával segített eligazodnunk az anyaország és a permagyarország kapcsolatainak kérdéseiben, különös tekintettel a külhoni állampolgárságra (L. Átalvető 34. sz., 2000. június, melléklet.) Az összmagyarság, kiemelten az erdélyi magyarság kiemelkedő szellemje távozott, veszteségünk hatalmas. Drága Imrém, itt nagyon hiányozni fogsz, de biztos tudjuk, odaát is folytatod majd munkádat – értünk. (K.P.)

A rendszerváltás mérnöke – Borbély Imre halálára

Erich Honecker német és Todor Zsivkov bolgár kommunista pártvezér bukása után, 1989. november vége felé Borbély Imre egy temesvári baráti beszélgetésen kijelentette: most Nicolae Ceausescu következik.

Azt is hozzátette, hogy ha Ceausescu hatalma nem dől meg még az 1989-es év vége előtt, a pártvezér akár hosszú évtizedekre is hatalmon maradhat. Ez tudniillik azt jelentené, hogy a román diktátor tanult a magyarországi, csehszlovákiai, kelet-németországi, bulgáriai eseményekből, és megtette az intézkedéseket hatalma bebiztosítására.

Nehéz idők voltak. Szorult a hatósági hurok Tőkés László körül. A temesvári lelkésznek, az őt körülvevő presbitérium-

lás vektora az idő tengelyét, ki lehetett volna számítani, hogy mennyi van még hátra. De ez nem volt ok arra, hogy ne tegyen meg mindenki mindent, amit megtehet.

Borbély Imre nem tartozott a közhalandók közé. Ő mindenkinél tájékozottabb volt a világ dolgaiban: látta az összefüggéseket, stratégiát alkotott a Szekuritátével való küzdelemre. Tájékozottságának, politikai éleslátásának fontos forrásai voltak a Nyugat-Németországba disszidált barátai, akik a legsötétebb időkben is ellátták folyóiratokkal, német nyelvű stratégiai, politológiai tárgyú szakirodalommal. Kiemelkedett a temesvári ellenállás kemény magjából a diktatúrák természetéről, hatáiról, és a határokon túli szabad világról felhalmozott tudásával. Azt azonban még ő sem gondolta, hogy éppen a temesvári ellenállási mozgalom vezet el a diktatúra bukásához. Azt sem gondolta, hogy neki és családjának is oroszlánrésze lesz a temesvári népfelkelés kibontakozásában, közvetve pedig abban, hogy Ceausescu nem éli már meg az új évet.

A beteljesedett jövődőlés

Mindenki megtett mindent, ami tőle telt. Imre részt vállalt abban, hogy a temesvári lelkészről szóló hírek Magyarországra jussanak. Ha sikerült találkoznia Tőkés Lászlóval, a hadviselés stratégiájából merített tanácsokat adott neki, esténként pedig – amikor a takarékoság jegyében – az egész városban lekapcsolták a villanyt, a sötétség keltette dermedtség pillanatában kinyitotta belvárosi lakása ablakát, és tele torokból felkiáltott: „Ceausescu, Romania!” A pártgyűlések szlogenje elé a kiáltás körülményei tettek negatív előjelet. Aki csak hallotta, megértette, hogy kinek kell köszönni a sötétséget, a rabságot, a nélkülözést.

December 15-én este nagy csomag gyertyát küldött a Tőkés László kilakoltatása ellen tüntetőknek. 16-án ott volt a lelkész védelmére összesereglett tömegben, majd bent járt a parókián, tanácsokat adott. Talán az sem a véletlen műve, hogy testvére, Borbély Zoltán állította le három társával a villamosforgalmat a templom mellett, hogy a Ceausescu-diktatúra és a kommunizmus elleni tüntetéssé alakítsa a lelkész melletti szolidaritástüntetést. Imre még akkor sem bízott abban, hogy Temesvárról indul a romániai rendszerváltozás, amikor az első sortűzek eldördültek a városban. Hazament, és leborotválta a szakállát, hogy a Szekuritáté ne ismerje fel. Átalakulása olyan jól sikerült, hogy amikor felesége, Viki a város főterén szembement a szakáll nélküli férjével – mint később elmesélte –, az volt az első gondolata: „ezt az embert már láttam valahol”. Időben menekült egy barátjához. A Szekuritáté a munkahelyén és a lakásán is kereste.

A német nyelvű középiskolai tanulmányok és a német kulturális beágyazottsága később is hasznosnak bizonyult. 1990 januárjában, amikor Hans-Dietrich Genscher nyugatnémet

Borbély Imre (fotó: Gazda Árpád)

nak, baráti körnek és a temesvári református gyülekezetnek egyre nehezebb kihívásokkal kellett szembenéznie. A parókiát a Szekuritáté megpróbálta hermetikusan elzárni a külvilágtól, a lelkész körülvevő csoport tagjait egyenként próbálták eltávolítani Temesvárról, Tőkés Lászlóra álarcos, késes betörők támadtak a lakásában. A bíróság elrendelte a kilakoltatását. A gyülekezet tagjai, és a hozzájuk más vallásúként csatlakozók – amilyen Borbély Imre is volt – már a vasárnapi istentiszteletekre is milicisták sorfalai között juthattak be.

Életének 69. évében, súlyos betegség következtében múlt vasárnap hunyt el Borbély Imre temesvári vegyész-mérnök, politikus, politikai elemző.

Ebben a nyomorúságban teljesen valószerűtlennek tűnt a Ceausescu küszöbön álló bukásáról szóló jövődőlés. A kommunista kor szülötteinek többsége nem látott túl a rendszer határain. Általános érzés volt: ebbe születünk bele, és ebben is fogunk meghalni. Tőkés László küzdelme a megsemmisülés felé tartott, a Szekuritáté nap mint nap jobban bekeményített. Az eseményeket egy koordinátarendszerben bejelölve, és a jelöléseket összekötve szinte ábrázolni lehetett volna a megtorlás fokozódását. A vektort meghosszabbítva pedig meg lehetett volna nézni, mikor metszi a megtor-

külgyminiszter Temesváron kereste fel Tőkés Lászlót, Imre készítette fel barátját a tárgyalásokra, és ő is tolmácsolt a felek között.

Szimbólumok és jövőtervezés

Borbély Imre elkötelezett magyar volt, aki a nemzeti érzései, a nemzeti szimbólumok kérdésében nem ismert tréfát. Egyszer elmesélte, hogy kamaszként hogy verte végig Zoltán öccsével a német iskola bozgorozó táborát, és hogy kapta meg a maga részét az érettségi után az iskola igazgatója is, aki nem védte meg a diákjait az etnikai alapú csúfolástól.

1992-ben (vagy 1993-ban) az aradi október 6-ai megemlékezésre egy tekeres tenyérnyi széles piros-fehér-zöld szalaggal a zsebében érkezett, ezt tűzte az RMDSZ-elnökség koszorújára. Amikor a szövetség helyi vezetői – megriadván az esetleges következményektől – megpróbálták levenni, a testi erejét is latba vetve állt őrt a koszorú mellett. Szikrázott a szeme, látszott, hogy mindenre elszánt a szalag védelmében. Így kezdődött a nemzeti színek használata az RMDSZ-ben. De ő állította fel az aradi vértanúk tiszteletére a román parlamentet is egyperces néma csendet parancsolva, és 1994-ben elsőként szólalt fel magyarul a képviselőházban március 15-én.

E példák ellenére sem volt a múltba révedő politikus. Íróasztala mellett folyamatosan a jövőt tervezte. Gyártotta az elméleteket az RMDSZ állammodelljéről, amelyben az ügyvezető elnökség lesz a kormány, a platformok lesznek a pártok, és a belső választások eredményeként felálló Szövetségi Képviselők Tanácsa (SZKT) lesz a parlament. Elmélkedett az erdélyi magyarok társnemzeti státuszáról, a háromszintű autonómiáról, Románia federalizálásáról és a külhoni magyar állampolgárságról. Dolgozatot írt a szubszidiáris nemzetstruktúráról, amelyben a határon túli magyarok olyan erőt adnak hozzá az anyaország erejéhez, mint a világ zsidósága Izrael államéhoz.

Olyan helyzetet teremtett 1992-ben, amelyben a kételkedők is megszavazták a kolozsvári autonómianyilatkozatot, és fel is esküdtek rá a város főterén álló Szent Mihály-tempomban. Parlamenti képviselő volt, de nem érezte otthon magát a bukaresti törvényhozásban. Eleve kudarcra ítélt szélmalomharcnak tekintette azt a küzdelmet, amelyet egy-egy törvénycikkely kedvező átalakításáért vívott a szövetség frakciója. Az RMDSZ kormányra lépését pedig csak azzal a feltétellel támogatta, ha a magyarság áttörést hozó jogokat kap cserében. Már 1996-ban kijelentette: a hatalom korrumpálja a politikai vezetőket. Olyan romániai magyar érdekképviselőt áhított, amelynek vezetői elkötelezettek a közösség iránt, és sem rovott múltuk, sem pedig korrupciós viselkedésük okán nem zsarolhatók.

Tenni, amit kell

Borbély Imrét nem szerette az RMDSZ vezetése. Félték tőle, veszélyesnek tartották. A szövetségben a kis lépéses politika hívei voltak hatalmon, ő pedig nagy lépéseket javasolt. Sohasem abból indult ki, hogy mit lehet, hanem abból, mit kell tenni a kitűzött cél eléréséért. Még

az általa bevezetett kifejezések is szitokszóvá váltak. Egy bukaresti magyar rendezvényen az egyik RMDSZ-es képviselő azzal mentegetőzött a másik előtt: „engem aztán igazán nem lehet helyzetteremtő politikusnak nevezni...”

1996-ban maga is látta, hogy megosztja a romániai magyar politikai elitet, ezért nem vállalta a szövetségen belüli megmérettetést az államelnökjelölti tisztségért. Azt azonban hozzátette, ha ő lenne az RMDSZ jelöltje, Románia federalizálásának programjával szállna versenybe. Félték tőle, ezért kiszorították az RMDSZ vezetéséből. Ő pedig csalódott volt. Azt érezte: többet tehetne a közösségéért, de nem tartanak rá igényt. Így 1996-tól már csak a Magyarok Világszövetségében kereshetett terepet a nemzetstratégiai gondolatainak.

Munkája eredményeit akkor láthatta, amikor nem a magyar érdekképviselő, hanem a romániai viszonyok miatt elméleteinek a megvalósítása: a jobboldali budapesti kormányoknak köszönhetően megtörtént a magyar állampolgárság kiterjesztése, és elindult a határon átvélő nemzetegyesítés. Hogy miben is volt más, mint a többiek? Abban, hogy racionálisan gondolkodott. Tiszták és rendezettek voltak a gondolatai, melyek mögül rendre felsejlett a tudás, a kreativitás és a bátorság. Amit állított, a mögött mindig ott volt a bizonyosság. És más volt abban is, hogy a személyes sérelmeit mindig félre tudta tenni a képviselt ügyek szolgálata érdekében.

A szabadság kulcsa

Úgy adódott, hogy nagyon közel kerültem a Borbély családnak. 1989 nyarán, Tőkés László emlékezetes tévéinterjúja után a lelkészől kijövet az utcán állt meg mellettem a fekete autó. A fél napom a Szekuritáté egyik vállalattermében telt. Próbáltak megfélemlíteni. László figyelmeztetett ezután, hogy nem szerencsés egyedül laknom, és ha már egyedül bérelek lakást, legalább annyit tegyek a biztonságomért, hogy napi rendszerességgel jelentkezem valakinél, akinek kulcsot is adok. Borbély Imre kapta meg a lakásom kulcsát. Neki kellett volna szétnéznie a lakásban, ha egy nap nem jövök. Így váltam mindennapos vendéggé és félig-meddig családtaggá Borbélyéknál. Vittem-hoztam a híreket, és a sokat beszélgettem Imrével, Vikivel és a fiaikkal. A beszélgetések pedig afféle szabadegyetemmel értek fel. Szívtam magamba a tudást a hatalom természetéről, azokról a szempontokról, amelyek alapján a hatalmon lévők meghozzák a döntéseiket, és arról a világról, ami a szögesdróton túl van. Több olyan esetre emlékszem, hogy legyintettem egy-egy gondolatra, amit mástól hallottam. Amikor azonban Imre mondta ugyanazt, akkor már nem lehetett legyinteni rá.

Mert ő soha nem mondott olyant, amit előzőleg ne rágott volna meg alaposan, aminek ne nézett volna utána, aminek a szakirodalmát nem ismerte volna.

Borbély Imre tudása, tiszta gondolkodása, elkötelezettsége, bátorsága nagyon fog hiányozni az egész Kárpát-medence magyar közéletéből.

2017. 02. 04.

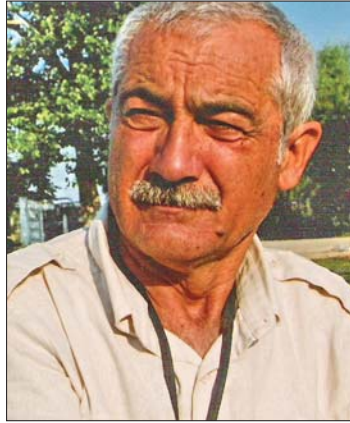
Gazda Árpád (Krónika)

A Pelikán jegyében

Beszélgetés a 75 éves Kiss J. Botond biológussal, Delta-kutatóval, szakíróval

– Kezdjük a beszélgetést azzal, hogy mindegyre fölgyorsul az idő...

– Hát igen, telik az idő... Nem tudom, ki írta-mondta: a kor nem érdem, hanem állapot. A mástól jövő születésnap megemlékezés a magamfajta részére kicsit olyan, mint a doktorátus. Ha nincs meg, kellene, ha pedig megvan, már nem érdekes. Sajnálod, hogy telik az idő, de elváród, hogy más is észrevegye. Kicsit fura, hogy tegnap azt mondtam, 74 éves vagyok, ma már azt: '76-ban járok. Az ilyen évfordulók gondba ejtik az embert, akárcsak az újév, hogy mennyire telik az idő, és fogy előttem a pálya. Néha az az érzésem, az Idő abszolút értelemben is fölgyorsult. De ez csak szubjektív vélemény. Az eredmény viszont objektív: **mi vagyunk**, csak saját életünk zajlik le észrevétlenül.

– Néhány szót gyermekkoráról.

– Magyardécsen születtem, Beszterce-Naszód megyében. Édesapám, bölcs székelyember, református lelkész volt, Édesanyám, születésemkor háztartásbeli. Elemi osztályok helyben, a középiskola Désen, az akkori 3. sz. Magyar Vegyesiskola utolsó végző osztályában. Utána Kolozsvár, a Babes-Bolyai egyesítése utáni első évben (1960), biológia-földrajz szakon. Tanári kihelyezés Havadra (Maros m.), ahová Erdőszentgyörgyről Vadasdon áthaladva ingáztam, főleg kerékpárral. A második tanév végén kaptam egy ajánlatot: tegyek versenyvizsgát egy kutatóbiológusi állásra, a brailai Erdő- és Vadkutató Állomás Tulcea városában levő laboratóriumába. Tettem, fölvetek, jöttem, itt vagyok.

– Ki indította erre a pályára?

– Nem tanár, sem iskola; szerintem az iskolák meg tanáraink egyformák voltak mindenikünk számára. Egyéni hozzáállás kérdése: ki mihez kezdett ismereteivel. Én tudományos kutatónak, szakírónak vallom magam. Az ilyenek boldogsága-bánata mindenkinek a saját egyéni problémája. Az a lényeg, amit tesz az ember. Vagy talán még az sem fontos... Lehet, hogy az, ahogyan a saját sorsát érzi, értékeli, tudatosítja magában.

– Ez már filozófia. De hogyan lett biológus?

– Szeretném hinni: direkt annak születtem. Édesanyám fejlesztette ki bennem a természetszeretetet. A magyardécsi templom 1765-ös építésű szószékének koronáján - ami alól egy igaz ember, Édesapám 46 évig hirdette az Igét - ott van a mellét föltépő, faragott pelikán három fiókájával. Gyermekként ez ragadott meg, de nem az átvitt, szimbolikus értelme, hanem a madár különössége. Utánnaolvastam, néztem a kevés dokumentumfilmet, ami

élőhelyéről, a Duna-deltáról készült, kerestem a találkozást. Aztán megkaptam a lehetőséget, otthagytam a katedrát, meg Erdélyországot, s életem a Pelikán jegyébe fordult. Olyannyira, hogy a kutatóintézet címerén - ahonnan kiöregedtem - ott van a gödény. A később megszülető Őr-és Ellenőrtestületnek én terveztem meg a szolgálati jelvényét. Ez egy Delta fölött átrepülő pelikán. Sok terepmunkám és tanulmányom fűződik hozzá. Példának okáért, most fejeztem be egyet a hétvézides állomány ingadozásairól. Ha igaz, valaha tán könyvem is íródik róluk...

– Dehát van Pelikán csillagkép?

– Az ugyan nincs, de az ismert 88 csillagkép között vannak mások, madarakról elnevezettek, pl. a Daru, Galamb, Hattyú, Holló, Paradicsommadár, Páva, Sas, Tukán. Ezekből minálunk leginkább a Hattyú, meg a Sas az ismeretebbek, mert a Lanttal együtt hármuk alfa csillagai az u.n. nyári tájékozódási háromszöget alkotják. Különben a Paradicsommadár elnevezés helytelen fordítás eredménye, hisz eredeti neve Apus - Sarlósfecse volt. Letea szigetén,

ahol volt eleget részem a csillagvilágos sötétből, alkalmam volt egyet-mást megtanulni Jan Klepetka: *Csillagismeret* c. könyvéből, amely egyike volt azon tíz kötetnek, amit magammal vittem. De manapság ezek az ismeretek már értelmetlennek tűnhetnek, az okostelefonok programjai között vannak olyanok is, amelyek az ég fölé fordított műszeren nemcsak kirajzolják a csillagképeket,

föl van tüntetve nevük is. Igaz, a technika minden esetben nem pótolja az ismereteket.

– Ha valaki a Romániai Magyar Irodalmi Lexikonból vagy a Wikipédiából próbál adatokat gyűjteni önről, mit tud meg?

– Az RMIL-ben megjelent anyag – bár műfajára jellemzően behatárolt – lényegében helyes. Viszont a Wikipedia szövegét nem tudom ki írta és mikor... Kétségtelen, sok éve és meglehetősen elavult dokumentáció birtokában tehette. Nem arról van szó, hogy annyira fontos személyiség lennék, akinek napjait krónikákba kellene foglalni. A Wikipédia – még ha virtuális lexikon is – illene, hogy időszerű adatokat tartalmazzon. Életkorom föltüntetéséből következően, ez a szócikk tavalyi, míg az utolsónak említett dátum 1990. Én nem tudom kiegészíteni, nem is kerestem ezt a lehetőséget, végtére nem érdekes. Aki ismer, tudja, másoknak pedig mindegy. Legfájdalmasabb tévedés, hogy 1990 óta vezetem a Duna-delta Bioszféra Rezervátum Őr- és Ellenőrtestületét. Sajnos, ez nem igaz! Én alapítottam-szerveztem

ezen elit-alakulatot, amely a maga nemében első volt Romániában, de öt év után eltávolítottak az éléről. Ez mai napig keserűséggel és frusztrációval érint. Az egész egy akkori Nagyember (Adrian Nastase képviselőházi elnök) kedvenc csicskája miatt történt, s az időközben már hírre kapott intézmény, amelynek fontos szerepe volt, hogy a Duna-delta a rendszerváltás zűrzavarában megőrizzen, átmenekítsen még valamit egyéniségeinek csodáiból, ezután gyakorlatilag elvesztette szerepét, más számára legfeljebb érdekesség.

Egy másik dolog: a wikipédiás szöveg felsorolja a kucsmás sármányról írt „fontos” dolgozatomat. Tulajdonképpen csak egy pár soros jegyzetről van szó, amelynek egyetlen érdeme talán annyi, hogy cikkeim közül elsőként jelent meg egy tekintélyes madártani fórumban. Utána következett még háromszáz-valahány írás – mintegy kétharmaduk az interneten is megtalálható –, ezek lényegesebben magvasabb információkat tartalmaznak, mint ama bizonyos jegyzet, melyben sajnos ezekről egy szó sincs. És kimaradt a Letea szigeti kényszerkihelyezetség három éve, meg az, hogy a Ciorbea-kormány idején (1995. december 12.–1998. április 19. között) környezetvédelmi államtitkárként próbáltam tenni valamit.. Persze egyebek is, ágas-bogas életutam egyéb állomásai. De ne akadjunk meg azon sem, hogy egy, vagy két év tanárkodás után hagytam ott a katedrát és jöttem Tulcea-ra, nem mint az ottani múzeum ornitológusa, hanem az erdészeti-vadászati kutatóállomás munkatársa. Az egész egy kicsit olyan, mint a vicc: igaz-e a hír, hogy Iván Ivánovics tízezer rubelt nyert a lottón? Igaz, de nem pont így történt. Nem Iván Ivánovics, hanem Vaszil Vasziljevics, nem a lottón, hanem a pókeron, nem nyerte, hanem veszítette, s közben ellopták a kerékpárját is. Ennyit a pontosításról.

– *Ezen tényleg ne akadjunk fenn, mert az internetre feltett életrajzi és szakmai adatokat bármikor ki lehet javítani, sőt bővíteni is. Ez megoldható! De ha már itt tartunk, mit kellene most, hirtelen beírunk?*

– Ami nekem leginkább hiányzik - hisz a saját, visszafordíthatatlan életemről van szó -, az sorsom néhány meghatározó szakasza. Időrendben: az a kettő hét híján három év, amit Letea szigetén, kényszerkihelyezetten éltem. Persze, egyeseknek ez csak egy számadat... Íme a háttere. Apósomék, az író-fordító-szerkesztő Veress Zoltán és felesége, Magda 1986 karácsonyán külföldre menekültek, és magukkal vitték hat-, illetve négy éves kisfiaimat is. Őket visszahozni, megbüntetni már nem lehetett, legfeljebb engem. Hazaárulók apjának nyilvánítva eltávolítottak a kutatóintézetből, s egy nem létező állásba helyeztek át Sulina városba. Azért oda, mert messzebb már nem lehetett, ezen túl a tenger következik. Szerencsére nem a Periprava melletti hírhedt fegyenctelepre küldtek, amely addigra megszűnt. Még akkortájt is borzongó suttogással emlékeztek a helybeliek az ott őrzött több ezer szerencsétlenről. Csak kiegészítésként: a fegyenctelep utolsó igazgatóját – nevét nem népszerűsítem – épp ez évben ítélték el kegyetlenségért, népiért. Sajnos, ez a gesztus sem a kínhalált halt százvalahány szerencsétlennek, sem a túlélőknek nem hozott teljes elégtételt, legfeljebb megcsillantott egy gondolatot: néha létezik Igazság is... Én C.A. Rosetti köz-

ségben, az erdőkerületnél kaptam munkát, az erdészházban laktam, de kivetettségem tudomásul vételével sokáig olyan félelem vett körül, hogy az erdészeken kívül - akikkel szolgálati kapcsolatban álltam - a falusiak hónapokig nem mertek szóba állni velem. Telt-múlt az idő, közben meghalt az erdőkerület főnöke, s jobb híján, az Elvtársak kezemre bízta az ország egyik leghíresebb erdejét. Minden nap próbatétel volt, minden oda-visszautazás egy kaland. Desmond Bagley írja egyik könyvében, hogy a kaland nem más, mint valami kellemetlen eseményre való, kényelmes körülmények közötti későbbi visszaemlékezés. Nos, ez szerintem is áll. Most is nyomaszt, ha föllevenitem azokat az utazásokat, ahogyan hajóztunk Tulcea felől, egész délután, csigalassúsággal, télidőben több óráig, már teljes sötét volt, amikor a távolban fölcillant egy villanyegő szentjánosbogár-fénye, s a nehéz jármű odafarolt a peripravai kikötőhídhöz. Itt, az érkezés nagy eseményére összesereglett helybeliek között bamba kiskatonák várták az utasokat, az ismeretleneket, a nem helybelieket leigazoltatni. Aztán kigyurakodtunk a partra, ahol a fogyasztási szövetkezet traktora várakozott, hogy utánfutóján elszállítsa a kapott árút és mellékesen az utasokat is. Következett a sötétben való tolongás, felszállás kutyástól — akkor még csak Tücsök, a vizsla volt minden társam –, majd 14 km tántorgás lábonállva az ide-oda zökkenő járműben. Eközben az ebet a térdeim között tartottam, nehogy letaposásák. És mindez akkor, ha várt a traktor. Ha nem, vállra a hátizsákot, s neki az erdei útnak... Ez kéthetenként volt, mert be kellett jönnöm a városba, hogy a jegyre kijáró napi félkenyeret egyszerre felvehessem és kiváltsam a havi kiló cukrot, liter olajat, hat tojást. Nem egyedül csináltam, egy egész ország túlnyomó többsége élt így. Nem panaszkodom, kibírtam, megtanultam emberekkel dolgozni, a vadorzók, erdőtolvajok fogásait ellesni, megismertem a farkasok útját, ahogyan a helyiek nevezik a titkos ösvényeket, átjárókat, sőt, egy sereg tudományos anyagom, megfigyelésem is összegyűlt. Mindez hasznos lett később, amikor az Őrtestületet szerveztem-vezettem, majd visszatérésem után a tudományos munkában is. Ahogy mondani szokták: ami nem öl meg, az erősebbé tesz. Aztán jött '89 decembere és röviddel utána visszavettek a kutatóintézetbe.

– *Említette az őrtestületet. Mondjon még néhány szót erről.*

– A rendszerváltás után hamarosan sorra került a Duna-delta védterület megalakításának kérdése, az erre vonatkozó törvényjavaslat megtervezése. Már a legelején ott voltam, gondolom, nem szerepeltem rosszul, mert Románia első Környezetvédelmi Minisztériumának államtitkára rám bízta az őrtestület megszervezését és vezetését. Ha most pillanatok alatt megtudhatjuk az internet segítségével, hogy pl. a Yellowstone-i nemzeti park fő-rangere milyen színű nyakendőt visel az uniformisához, akkor majd semmit sem tudunk a gyakorlati környezetvédelemről. Ma is csodálkozom: hogyan sikerült kigondolni, megszervezni, lábra állítani egy különleges alakulatot, és öt éven át vezetni, amíg a kormányzó – az akkori parlamenti elnök nyomására – kénytelen volt „visszatanácsolni” a kutatóintézetbe. Ha több lehetőség lenne rá, bővebben is meg lehetne emlékezni az őrtestületről, ami miatt pl. C.V. Tudor is felszólalt a parlamentben: *Kiss paramilitarista haramiái a Magyarországról betörő*

csapatokat dél felől segítenék Erdély visszacsatolásában. Nincs már meg ez a cikk, Sylvester Lajos idézi egyik könyvében (*Halak, vizek, sziklaszártek*, 2011). Tény, hogy a testület hatékonyságát néha még ma is emlegetik, amikor 7 vagy 8, legalább négy minisztériumhoz tartozó szerv gyakorolja az ellenőrzést. Miután újra föltaalálták a kereket, két környezetvédelmi miniszter ígérte, hogy visszaállítja az egységes ellenőrző szervet. Előbb az RMDSZ-es Borbély László, majd Rovana Plumb miniszterasszony is. Ez utóbbi már a kevésbé fantáziadús, de legalább jó amerikaián szóló *Delta Force* nevet adta a majdan újraéledő Főnixnek. Bizonyára senki sem világosította fel, hogy nincs értelme a toldozásnak- foldozásnak, csak egy határozott, teljes újraszervezés segítene. A hadügy meg a belügy pedig úgysem mondana le jószántából saját ellenőrző szerepéről. Így minden maradt/marad a régiben. Jó ideig azt hittem, hogy ez az életművem: fölállítottam, megszerveztem és vezettem az őrtestületet. Most már kétkedem, tán mégis a szakmai publikációk... Tény – és ez nem szerénységtelenség –, hogy miután e hivatalból is mennem kellett, az intézmény hamarosan felhígult, célját-értelmét veszítette, jelenleg pedig egy jelentéktelen függelék a Védterület Természetkezelőségében.

– *Hogyan emlékszik vissza a Cousteau kapitánnyal való találkozásra? Deltai éveinek – gondolom – egyik legszebb emléke lehet a híres-neves francia oceanográfussal, a J. Y. Cousteauval való találkozás. Hogyan emlékszik vissza erre?*

– Ahoz még ki kellett várni a '89-es eseményeket, amelyek – annyi más változás mellett – engem is visszahoztak a Letea szigeti számkivetettségből, s lehetővé tették, hogy a Bioszféra Rezervátum védőrségét megszervezzem. Már működőképes, sőt félve tisztelt testület voltunk, amikor 1991 augusztusában sor került Cousteau kapitány deltai látogatására. Tudtuk, már azelőtt is próbálkozott egy alkalommal a Duna torkolatvidékére, a tenger felől, de kénytelen volt a felségvizeken kívül maradni, mert nem engedték be a deltába. Most viszont a kormányfő, Petre Roman minden lehető támogatást megadott, olyan mértékben, hogy még én is, aki a terület őrszolgálatát vezettem, csak annyit tudtam: jön a Kapitány, vagy már itt is van valahol. Így történt, hogy amikor először futottak össze útjaink a világhírű óceánkutatóval, épp „keresztbetettem” neki. Nem akaratlan, csak épp nem tudtunk egymás terveiről. A gödénytelepen voltunk tucatmagammal egy gyűrzési akción, hisz akkoriban még ragyogott az őrtestület címere, tudományos munkát is végeztünk. Nos, épp a csokoládébarna gödényfiakat emeltük ki a hálósapdából, hogy meggyűrzve visszaeresszük a körülöttünk nyájként torló madárcsapatba, amikor hirtelen-váratlan egy francia felségjelekkel ellátott helikopter ereszkedett fölénk. Az öreg gödények nyugtalankodni kezdtek, a kötelező nekifutás után levegőbe dobták magukat, s felcsavarodtak a magasba. Erre a helikopter is valamivel feljebb emelkedett, de távcsővel tisztán láttam a pilótát, s a nyitott ajtóban egy dühösen hadonászó, szakállas fiatalembert. Világos volt, hogy valamit megzavartunk, mint később kiderült, a gödénytelepet szerették volna filmezni. Aztán a szakállas beljebb húzódott, s az ajtóban megjelent a jellegzetes vörös sipka, alatta a mindenki által ismert, tekintélyes orr. Ekkor döbbsentem rá, hogy azt a személyiséget látom, aki – mint a könnyű bűvárfelszerelés

tökéletesítője, a mélység titkainak bámuló szemünk elé hozója, fáradhatatlan védője – a víz alatti világgal megajándékozta az emberiséget. Elordítottam legényeimnek a szencziót, s mindnyájan meglegettük terepsznű egyensapkákat. A Kapitány visszaintett, aztán eltűnt a piros anorák, fölötté a piros sipka, s a helikopter elhúzott valamerre dél felé. Sajnálunk, hogy a mindenki által tisztelt világhíresség dolgvégezetlenül távozott, de mi meggyűrűztünk azon fél délelőtt 300 gödényfiat – egy éven belül volt is nyolc visszajelzés. De ha a Kapitány nem is, a kísértője biztos, hogy nem áldást hintett onnan a magasból... Később megtudtam, hogy a Kapitány Sf. Gheorghe-n ütötte föl a főhadiszállását, ott horgonyoz a bérelt magyar hajó, a Jégtörő XI, mert a *Calypso* be sem fért volna a delta tekervényes víziútjaiba. Magam az őrtestület Rétisas (*Codalbu*) nevű hajóján látogattam meg néhányadmagammal. A Kapitány, nagyvonalú úriember lévén, eltekintett a korábbi incidenstől, s meglepően szívélyesen fogadott. Ezt csak akkor kezdtük igazán értékelni, amikor rájöttünk, milyen lázas munkatempóban van az expedíció összes tagja. A hajó tatján levő helikopterfelszállóról épp akkor dübörgött el az alumínium-madár, motoros gumicsónakok jöttek-mentek, rajtuk a filmekből már jól ismert, piros sipkás bűvárok, filmesek. A Kapitány ebéd közben is intézkedett, félszemmel valami forgatókönyvet olvasott, és csak csodáltam, hogy enni is van ideje. Nem is igen tudtunk társalogni, egész addig, amikor sikerült kiragadni csoportjából, s Diana nevű kislányával együtt átvinni a Rétisasra. Ott már a miénk volt! Nekivágtunk a kanyargós vízi útnak, s szabadon meríthettünk a neves férfiú bölcsességének kútjából... Szerencsénkre, a francián-angolon kívül németül is kitűnően beszélt, így nem voltak kommunikációs nehézségeink, de akkor is talált a szó, amikor mindnyájunk központi kérdése, a környezetvédelem, a természetvédelem kérdése került sorra. S hogy rendkívüli háttérismereteinek birtokában milyen rálátással kezelte a mi problémáinkat is, elég egyetlen példa. Ezeket mondta:

„Minden országnak olyan a környező természete, amelyet megőriz, megbecsül, ill. kialakít magának. Csodálkoztok, hogy nálatok pusztul a természet, tarolják az erdőket, szennyezett a víz, a levegő? Mindez csak azért, mert nem becsületek meg azt, ami itt kivételesen sokkal jobb állapotban maradt, mint Európa többi részén. Itt más szemlélet, értékelmélet alakult ki. Honnan látható ez számomra is, aki néhány napja vagyok csak itt? Elég megnéznem a bankjegyeiteket. Lám, más ország olyasmit népszerűsít a közkezen forgó bankón, amit nagyra tart, ismertetni érdemesnek méltat: művészeket, államférfiakat, ritka növényeket-állatokat.” Ezzel elővette a tárcáját s abból a régi 25 lejesünket, rajta az ismerős apokaliptikus ipari tájjal, a füstölő kohókkal, pipáló gyárcséményekkel, parabola-hűtőtornyokkal.

Uzlinára érve megtekintettük a látogatási központnak szánt épületegyüttést, s a Kapitány elmondta, világszerte miként működnek az ilyen típusú intézmények. Csüngtünk szavain, mert abban az időben természetvédelemlről nem sok ismeret forgott közkezen minálunk, s ma is csak csodálkozom, hogyan lehetett annyit megvalósítani a Védterület s a Deltaörség érdekében, amennyi sikerült. Igaz, lelkesedésünk határtalan volt, még nem igazott le a politikai álláspontba foglalt kiscsoporti érdek, aztán meg akkortájt orszá-

gos viszonylatban még csak csirázott kezdeti demokráciánk azon hite, hogy ezután már mindent szabad. És – manapság talán nevetséges, de az akkori időkre jellemző – most hallottam először a műholdon keresztül lebonyolított telefonbeszélgetések lehetőségéről.

– *Miről beszéltek még?*

– A Kapitánytól hallottam először a regionális környezetvédelem gondolatáról, a határon átmenő, átívelő, több ország kezelésében lévő védterületekről. A biológiai sokféleség s ennek védelmi igénye nem ismeri az országhatárokat, hatékony intézkedések pedig csak nemzetközi színvonalon lehetségesek. Nemzetközi támogatást is elsősorban a

regionális jelentőségű projektekre lehet szerezni – a projekt is új fogalom volt számomra. Ezeket a gondolatokat próbáltam később, környezetvédelmi államtitkár koromban továbbvinni, megálmodva egy védterület-rendszert, amely Romániát körülvenné, hisz a szomszédos államok számos nemzeti parkja, rezervátuma torpan meg a „senki földjének” szántásánál, vagy a határfolyónál. Sajnos, mint annyi minden, amit meg szerettem volna csinálni, abbamaradt, a kormány átszervezésekor megszüntették állásomat is.

– *Beszéljünk államtitkári megbízatásáról!*

– Lényegében az országos környezetvédelemről szólt, de csupán a tárca mindennapi robotja volt, amit ma is végez valaki, legfeljebb kevesebb ráfigyeléssel és odaadással. Ellenben volt néhány dolog, amit államtitkárként meg szerettem volna csinálni. Pl. az országot körülvevő, a szomszédokkal közös védterület-rendszert (az EU-tagság akkor még utópia volt), külön vámtisztviselő-szakembereket a védett természeti értékeknek. Vagy ott van a *Romanychtya valsanica* nevű maradványhal megmentése, ami kizárólag a Valsan – folyócskában él – ha még él?! Valami internetes cikk bődületes kapcsolatba hozott ezzel: a Wegener-féle kontinensek csúszási elméletét akarom bizonyítani a létevel. A leglátványosabb eset Kolumbiához kapcsolódik. Santa Fé-ben, ahol részt vettem a Környezet Ellen Elkövetett Bűnöket Megelőző Kongresszuson, rám bízta, hogy a következő találkozót én szervezzem meg Bukarestben. De a politikai élet zajlott, a Ciorbea-kormány, amelynek én legszerényebb tagja voltam, leváltásra került. A következőben, a Radu Vasile-kormányban már nem volt környezetvédelmi államtitkár, a minisztériumnak a Vízügy, Erdészet és Környezetvédelem részlegekhez egyetlen államtitkárral kellett beérnie. Az erdészmérnök felkészültségű Romica

Tomescu miniszter pedig, eléggé érthetetlenül, a saját, szintén erdészmérnök államtitkárát tartotta meg, a Vízügy, meg a Környezetvédelem pedig lefedetlen maradt. Közben az RMDSZ a pozíciót elcserélte egy államtitkárira az EU-hoz való csatlakozási minisztériumban. Ezt is még ugyanazon átszervezés alkalmával elvesztette – legalább egy prefektusit kellett volna kapnia... Kolumbiából való visszatérésemkor azzal várt a bukaresti reptéren a sofőr a kocsival s benne Feleségemmel, hogy közben elmozdítottak állásomból. Ezt Bogotában a kereskedelmi attasé, aki kapcsolatemberem volt, már tudta, csak én nem. Kedvesen ajánlotta, költözzek hozzájuk a román kolóniába. Mentem is örömmel, mert nyomasztott a katonai szálloda a kaszárnyában, ahonnan csak háromtagú testőrséggel lehetett kilépni. Az ottani állapotra jellemző volt, hogy érkezésemkor a reptéren azt mondta az attasé: ma csendes nap van, mindössze 30 halott... Nem részletezem a gerilla- és kábítószer ellenes háborút. Jellemző, hogy a kongresszustermen kívül örökké ott ácsorgott a közelben a személyemre kirendelt három gorilla, meg az, hogy az Andok fölött, a helikopterben kevlar-mellényt erőltettek ránk. Mindez csak árnyalat, hogy érthető legyen a megkönnyebülésem, amiért kiköltöztem a szállodából és megszabadultam a testőröktől. Csak visszaérkezésem után esett le a tantusz: azért kellett kiköltözni a sokcsillagosból, mert már nem voltam jogosult az igénybevételére. Bogotát kövte a gondolatsor végére: nem is bántott volna, hogy eljöttem Bukarestből s kicseppentem a nagy méltóságból, ha jön egy jobb-szebb-okosabb úr az én helyembe, aki jobban csinálja a dolgokat. De nem jött! Így 2000 januárjában, amikor a hírhedt cianoid árhullám végigsöpört a máramarosi Zazáron, majd a Láposon-Tiszán és Dunán át egészen a tengerig, felelősségre sem lehet vonni az illetékes főtisztviselőt, mert már nem volt, de az sem, aki megszorongassa a vétkeket, és a sok huzavona miatt végül nem is volt, kit.

– *Érdemes egy kicsit elidőzni ennél az esetnél, amely kitűnően illusztrálja a nagy nemzetközi korporációk viszonyát mindehhez, az egy saját profitukon kívül.*

– Én is csak a sajtóból tudtam meg, hogy a Nagybozinta melletti meddőhányónál, amelyet az ausztrál-román *Aurul S.A.* cégüzemeltetett, az elzáró gáton keletkezett szakadáson keresztül mintegy százezer köbméter víz és iszap, benne 120 tonnára becsült ciánszármazék és nehézfém került a vízrendszerbe és a talajba. A következményeket egy második Csernobilhoz hasonlították, a szomszédos Magyarország pedig az 1240 tonna elpusztult halért, megmérgezett vízeiért kártérítésként 120 millió dollárt követelt. A társaság mosta kezét, ők nem hibásak, a hóolvadást kellene perelni. A perlekedés során az *Aurul* megszűnt, és csak később derült ki: a cég egyszerűen nevet változtatott. A *Transgold* nevű jogutód rövidesen csődöt jelentett be és egyszerűen eltűnt. Különben a ciános árral divatot csináltak: két hónapon belül hasonló eset következett be Borsabányán, de ezúttal nehézfémekkel, majd egy év múlva valahol a Szereten, ismét ciánszármazékokkal. Államtitkár koromban sikeresen akadályoztam meg egy ilyenszerű környezeti katasztrófát, amikor a Tulcea melletti, kb. 50 ha-s, a timföldgyár lúgos kémhatású vörösiszapját elzáró földgát kezdett eresztetni.

Folytatjuk

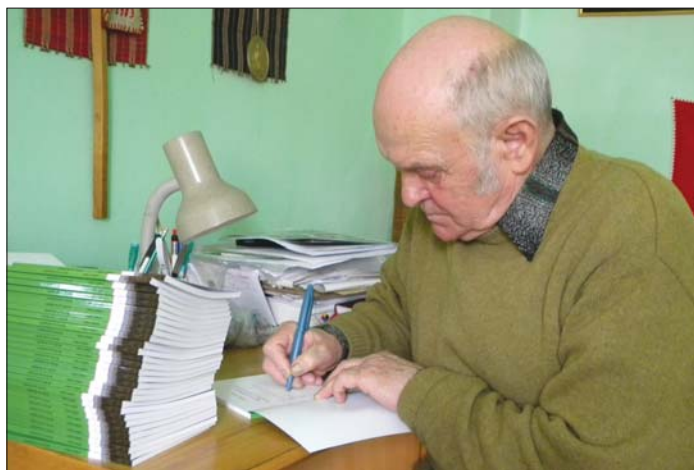
Székelty Ferenc

„Életem végéig a falut szolgálom”

Gálfalvi Gábor néptanító, néprajzi gyűjtő, közíróval beszélget Szente B. Levente

– *Ha a kezdetekről kellene emlékezni, az írásra mi készítette akkoriban?*

– Ha az írásra való késztetésről kell beszélnem, először is meg kell említenem, hogy értelmiségi családban születtem 1938. július 14-én Székelyudvarhelyen. De mivel apai nagyapám Nagykadácsban volt kántortanító, gyermekkorom nagyrészt abban a faluban töltöttem. Meg talán az írás-olvasás iránti vonzalmat a génjeimben hordozom. Elég csak ha az említem, hogy az egykori PEN-KLUB elnöke, Gálfalvi Zsolt irodalomkritikus, meg az öccse, Gálfalvi György aki a Látó folyóirat főszerkesztőjeként ment nyugdíjba, unokatestvéreim. Ma mindkettőjük Marosvásárhelyen élnek nyugdíjas éveiket.

Már elemista koromban az akkor órarendbe iktatott fogalmazási órákon mindig a legszebb írás a megadott témával kapcsolatosan az enyém volt, amiért a nem rég – közel a 100. évéhez, elhunyt tanítóm, Lukácsi Domokos külön dicséretben részesített. Életének utolsó éveiben rendszeresen felkerestem székelyudvarhelyi lakásán, s egy alkalommal eszébe jutott, amikor a fogalmazás témája az volt, hogy mi szeretnék lenni, ha nagy leszek, én azt írtam, legalább olyan jó tanító, mint nagyapám volt! Hála Istennek, az akkor megfogalmazottak valóra váltak, így a székelykeresztúri Tanítóképzőben 1955-ben, 17 évesen már tanítói oklevelet szereztem. Példaképem Gárdonyi Géza volt, aki nem a ruha milyenségén osztogatta a jegyeket, és élete összeforrt a szegény falusi emberek életével. Az ehhez hasonló tanítókat néptanítóknak nevezik, és én bátran ki merem jelenteni: az 51 évi tanítóskodásom alatt néptanító voltam. Aki köztük élt, velük örültem, ha volt rá okunk, és velük búsultam, ha a sors úgy hozta. Legnagyobb örömömre egyik unokám, a lányunk fia jelenleg a Babes-Bolyai Tudományegyetem Bölcsészkarán másodéves doktorandusz, de már a Helikon folyóiratnak felkérésre bedolgozik. Az újonnan megjelenő könyvekhez fülszövegeket, kritikákat ír, és költőkkel, írókkal interjúkat készít, amelye-

ket más lapok is, mint a Látó, a békéscsabai Bárka és a debreceni Alföld is közöl. Ez mint a nagyapának, nagy elégtétel, mert mire lehetnék büszkébb, mint arra, hogy unokám, ifj. Benke András, továbbviszi az írói tevékenységet.

– *Néprajzi és szépirodalmi munkássága kiegészítő jelleggel bírt pedagógusi pályafutása során?*

– Mint már említettem, 51 évet töltöttem el a katedrán, és ez idő alatt az iskolai anyakönyvben nyilvántartottak szerint csak Alsóboldogfalván, ahol 47 évet tanítottam, 447 gyermeket vezettem be a betűk és számok világába. Bár ez idő alatt több jobban fizetett állást ajánlottak fel számomra, mert lehettem volna rajoni pionírosztály-főnök, néptanács titkár, de néptanács alelnöki beosztást is felkínáltak nekem, a világon semmiért nem cseréltem volna fel az általam választott hivatásomat. Bár tisztában voltam azzal, hogy a tanítónak, ha jól dolgozik is, csak sok dicséretben lehet része, de anyagi juttatásban nem.

– *Írói tevékenységében, egy-egy könyvének témáit tervek alapján dolgozta ki, vagy spontán születtek munkái?*

– A faluban való letelepedésem után azonnal felismertem a néprajzi kutatás fontosságát, de nem csak felismertem, hanem alaposan neki is fogtam a kutatómunkának. Ennek során a Magyar Néprajzi Múzeum 9 néprajzi dolgozatát, a Kriza János Néprajzi Társaság 7 néprajzi munkáját díjazta és tagjai közé fogadott. A falu 700 éves fennállása óta én írtam meg a falu monográfiáját alapos kutató munka után, melynek címe Mélyre nyúló gyökerek. Talán ez volt első nyomtatásban megjelent könyvem. Ezt követte a Székelykeresztúr környéki lakodalmas költészet c. kiadványom. Kérdésre válaszolva, az csak természetes, hogy e kiadványok kiegészítő jelleggel bírtak az oktatói-nevelői munkám során. Elcsodálkoztam azon, hogy én, idetelepített tanító olyan, a falu történetével kapcsolatos információkkal láttam el nem csak a tanulóimat, de a szüleiket is, amikről addig nem tudtak, nem tudhattak, mert előttem ezzel nem foglalkozott sajnos, egyetlen itt élt értelmiségi sem. Ezért a fiatalabb nemzedékek közül egyesek még a dűlő-neveket sem ismerték.

– *Több kötetes, egyben többszörösen is kitüntetett szerző, ezt az elismerést hogyan éli meg a mindennapokban?*

– Néprajzi írásaim mellett rendszeresen közöltem már fiatal tanítóként az akkori napilapokban, folyóiratokban, mint pl. az Előre, Vörös Zászló, Művelődés folyóirat, Falvak Dolgozó Népe, Tanügyi Újság, Hargita, majd a rendszerváltás után a Hargita Népe (itt a legtöbbet), Udvarhelyi Híradó, Örökségünk, Unitárius Közlöny, Harangszó, Hargita Kalendárium, Udvarhelyi Híradó Kalendárium, de rendszeresen jelentek meg írásaim a Magyarországon megjelenő Átalvető negyedévi folyóiratban is. Legutóbb ez évi júniusi számában is. A hosszú pályafutásom során közel

ezer kulturális, pedagógiai, néprajzi, történelmi, szociográfiai írásom látott a fentiekben napvilágot. 2009-ben a Hargita Népe szerkesztősége által meghirdetett novella- és riportíró pályázaton a riportírás kategóriában Lujza című írással a legjobb helyezést értem el.

– *Novelláiban az ember és természet harmóniája van jelen. Ezek ösztön szülte kitalációk, vagy élethelyzetek, valós hús-vér emberek történeteinek szeleteit tárja az olvasó elé? Üzenethordozók írásai, vagy az olvasás vágyát, benne az ember és táj történetiségét meséli el?*

– Az írás iránti kényszer mindig bennem élt és mai napig sem hagy nyugton. Eddig megjelent köteteim: Arcán érezte a vérmedve leheletét, Gyermeknevelés a családban, Kegyelemkenyér, Székelykeresztúr és környéke vadászatának múltja és jelene, Székelyföldi vadászkalandok, Ha kél az ég szép hajnala (néprajzi gyűjtések és helyismereti tanulmányok), társszerzőként pedig Csipős túrót vegyenek (hagyományos gyermekjátékok), Turulmadaras emlékművel a Pártiumban és Erdélyben (Dukrét Gézával közösen), adatközlőként szolgáltam a Sánta Attila által szerkesztett Székely szótárhoz, de a Keszeg Vilmos által kiadott Egy hír' adás a késő maradékhoz (toronygomb feliratok) című könyvének is társzerkesztője vagyok. Mindezek mellett 2004-ben írtam egy Magyar-Cigány szótárt is, mivel az évek folyamán sok cigány tanulóimtól megtanultam a nyelvüket, így közelebb kerültem úgy a tanulóimhoz, mint a cigány szülőkhöz, ezáltal elnyertem bizalmukat. Ki merem jelenteni, hogy a kezem alól a hosszú évek során egyetlen analfabéta cigány gyermek sem került ki, amiért mai napig köszönetet kapok tőlük. E szótárból az anyaországi író, Ilia Mihály is kért egy példányt, hogy megismerhesse a romungro nyelvet, Gálfalvi György öcsém által ezt el is juttattam neki. Amint a felsorolt műveimből kitűnik, három novellás kötetemben is, melyek a Pallas-Akadémia, meg az Erdélyi Gondolat kiadásában jelentek meg, az ember és természet harmóniája szellemisége munkálkodik bennük. Egy részük valós történeteket tár az olvasó elé, mások ösztön szülte kitalációk. Több éven át jártam a Hargitát, meg a Hargita alji dombos területeket, de többet vadásztam töllel, meg notesszal, mint fegyverrel a kezemben. A vadászatban elsősorban a természet szépségét, az egészséges kikapcsolódást, a szórakozást kerestem. Mindig előttem állt a nagy magyar vadászíró gróf Szécsenyi Zsigmond megfogalmazása, miszerint „a vadászat vadúzás és erdőzúgás: de több erdőzúgás”! A vadászkönyveimen keresztül tudatosítani akarom az embereken, hogy amikor a Természet Ura a Föld urává tette az embert, azért tette, hogy az ember igazságosan uralkodjék a rábízott állatvilág felett. Ne éljen vissza hatalmával, ésszerűen bánjék az életet kioltó fegyverrel. Mindezekért 1999 decemberében a Magyar Vadászati Védegylet vadászírói oklevéllel jutalmazott.

Bár nem azért dolgoztam egyszerre több síkon is, mint néptanító, mert közben nem csak tanító, de a falu kultúrigazgatója is voltam 37 éven át, hogy kitüntessenek, de azért tüntettek ki, mert dolgoztam a népemért, melyből vétettem, s a mai napig azt teszem 78 évesen is. Magyarországon A Magyar Kultúra Lovagja címet adományozták ré-

szemre, Hódmezővásárhely Mezei Jogú Város Önkormányzata tiszteletbeli polgárává fogadott, Csíkszeredában Németh Géza emlékdíjjal, Székelyudvarhelyen Hagyományteremtő, Székelykeresztúr Város Önkormányzata Pro-Cultura, a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége Ezüstgyopár Életmű, a helyi Székelyföld Kapuja Egyesület Pro-Alsóboldogfalva és Újszékely Község Tanácsa Díszpolgári díjjal ismerték el tevékenységemet. Ezen elismerések nem tántorítottak el sem a népnevelői, sem az irodalmi alkotási munkáktól. Mai napig részt vállalom előrehaladott korom ellenére is a falu – mely 47 éve befogadott – kulturális-nevelő tevékenységében. Főszerkesztője vagyok a helyi egyesületünk keretében létrehozott Székelykapu című folyóiratnak, de minden egyes kulturális rendezvény szervezésében részt veszek, legyen az gyermekszínjátszó fesztivál, akár falutalálkozó, vagy népművészeti kiállítás. Az ilyen irányú tevékenységet mindaddig folytatni akarom, ameddig a Mindenható erő és egészséget ad ehhez.

– *Kétségtelen, hogy stílusa és mondanivalója, szépérzéke tetten érhető minden írásában. Hová sorolná be önmagát, ha ez lehetséges volna? Irodalmilag mely vonalat képvisel?*

– Ha meg kellene határoznom, az irodalomban mely vonalat képviselem, talán közírónak nevezhetném irodalmi tevékenységemet, hiszen novelláimban benne van az ember és a természet harmóniája, és amelyet úgy próbáltam leírni, hogy az olvasó is úgy érezhesse, mintha ő is jelen volna a felvázolt eseményeken.

– *Min dolgozik jelenleg?*

– Nemrég fejeztem be Kadács mini-monográfiájának megírását, és nekifogtam a régi cigánymesék gyűjtésének. Ezek azért érdekesek, mert nagyon eltérőek a más nyelvű népköltészetek meséitől. Itt a mesekonklúziók „fejre vannak állítva”, mindig a rossz győzedelmeskedik a jó fölött. Ez amolyan rózsasándori cselekedetekhez hasonló fordulat, mivel a régi időkben nem csak lenézett embereknek számítottak, de sokat üldözték őket. Nehéz volt az életük, s a fennmaradásukért igen sokszor véteniük kellett az egészséges morál ellen. A balladáikban megjelennek az átkok és jóslások. Az eddig fellelhető legtipikusabb még ma is élő népballadájuk a „Sapeski gyili” (A kígyó balladája). Szóval ma is érdemes még kutatni.

De rövidesen az Udvarhelyszék Kulturális Egyesület gondozásában megjelenik egy másik könyvem is, amelyben a kiveszett és kiveszőfélben levő falusi, illetve népi mestersegekről írok, úgy mint a téglavetés, kútásás, ráfos szekér készítés stb.

– *79 évesen, hogy bírja e sokrétű tevékenységet?*

– A tanítói hivatás a legszebb, mert a tanulóim pozitív kisugárzása megölte az öregedés bacilusait, így hála Istennek, még mindig szolgálom erőmhöz képest a faluközösséget mely félévszázada soraiba fogadott.

– *Mit üzen az olvasóknak?*

– Mint idős néptanító, kulturesztéta, közíró, tiszta szívből üzenem az olvasóknak, a számítógépek helyett látogassanak el többször könyvtárakba, mert a nyomtatott könyvek olvasása több örömmel töltheti el lényünket, mint az elektronikus képernyőkön való egészséget is igen sokszor, tartalmuknál fogva erkölcsöket is romboló ráhatások.

Medgyesen is közöttünk van Csaba testvér

...ha nem is személyesen, de gyermekei által, kik otthonra leltek a medgyesi *Kolping házban*, miután tavalyelőtt szeptemberben átvette az épületet a Szent Ferenc Alapítvány, és 11 gyermekkel elindult Csaba testvér újabb lélekmentő akciója. Ők képviselik és emlékeztetnek naponta a Déváról kiáramló szellemiségre, lelkülre, a kilátástalanság ostromára és a remény felvillanására. Ezzel Medgyes is felkerült Csaba testvér nagy térképére, ami számunkra - az itt megmaradt négy és félezer magyarnak - öröm, kitüntetés, ugyanakkor felelősség is.

Nem mindegy, hogyan zajlanak a hétköznapiak és ünnepek, hányan tudják megoldani az ezernyi gondot, ami egy ilyen otthon működtetésével jár. Esetünkben is érvényes a Szentírás szövege: „sok az aratnivaló, kevés a munkás”. De megtapasztalhattuk újra, hogy nem vagyunk egyedül, a gondviselés rendelt olyan embereket, akik képesek megbirkózni a mindennapok gondjaival és meglepetéseivel.

Tavalyelőtt szeptemberben 11 emberpalánta indult el a világosság felé, gondoskodó, szerető kezek által vezetve, és az elmúlt hónapok megmutatták, hogy ez az út járható, működőképes, sőt szinte csodákra képes, hiszen alig néhány hét után azok számára, akik közelebbről láthatták az otthon működését, hihetetlennek tűnt az észlelt nagy változás. Mintha kicserélték volna őket, vidám arcok, csillogó szemek, a bizalom és barátság gyermeki gesztusai, a családi hangulat kialakulása egyértelműen mutatta föl az eredményes indulás és a sok munka első gyümölcseit.

Pedig mindössze három ember élteti, működteti ezt az otthont, igaz, nem „munkahelyi” stílusban, hanem hivatásszerűen, hivatástudattal, keresztényi önzetlenséggel minden nap és a nap minden órájában. A mai liberális, globalizált, szekularizált világban nehéz felfogni, megérteni, hogy léteznek ilyen emberek is, de esetünk bizonyítja, hogy igenis vannak, hogy a jót, a jószágot nem lehet teljesen kiirtani, és hogy éppen kivételességük miatt megérdemelnek minden tiszteletet, de segítséget is.

Az otthon vezetője-igazgatónője, *Nagy Mariann*, Zalaegerszegről származik. Karriert hagyva maga mögött jött át hozzánk Erdélybe, és „erdélyi” lett, egy fényesebb karriert folytatva; mintha érezné Derzsi Sándor Somogyomban született költőnk *Hiszek c. versének* gondolatait: „*Hiszem a számokat/S hogy lelkem számot ad*”. Hisszük, hogy számára nem számadás, hanem ünnep lett e földi pályafutás végállomása. Már most megtapasztalhattuk, hogy nem akárci ő, hiszen vele együtt örvendhetünk az elmúlt tavaszon, amikor bekerült „*Magyarország legbátrabb nője*” kitüntetéssel a „hallhatatlanok” közé. Felemelő pillanat mindnyájunk számára, mert ebben az Anyaország figyelő szemét és ölelő kezét látjuk, amire olyan nagy szükség van fogyatkozó szórvány-mivoltunkban. De a hétköznapi történései sem sivarak, mert a kívülről is élmény látni, hogyan csüngnek rajta a gyerme-

kek, a ragaszkodást és bizalmat még egy igazi édesanya is megirigyelhetné. Pedig sok „mosolyhervasztó” gonddal kell megküzdenie, egy idegen nyelvi közegben, egy képlékeny politikai-adminisztratív rendszerben, bizalmatlan környezetben. És mégis mosolyog és töretlen hittel újakezdi a harcot.

Budai István nevelő a másik szilárd oszlop. Már székelyföld szülőtte, és szerencsésen egészíti ki a „nőies vonalat” a hagyományos székely férfias magatartás erényeivel. Oroszlánrésze van nemcsak a belső, hanem különösen a külső programok lebonyolításában, hiszen a „világot látás” szerves része a nevelésnek és a társadalmi kapcsolatok kialakításának. Sokféle ilyen esemény volt már, én csak azt láttam, melyeken részt vettem, amikor elvittük Somogyomba és Erzsébetvárosba a gyermekeket. Meglepett a fegyelmezettségük, élénk érdeklődésük a magyarázatok iránt, amikor történelemlről, épített örökségről, mezőgazdaságról volt szó.

Kurkó Enikő személyében pedig egy igazi „földi angyalt” rendelt a Gondviselés a gyermekek mellé. Tehetsége, munkabírása finom falatokat varázsol az asztalra reggel, délben és este is, és a mosógépek sem pihennek sokat a keze alatt. Nem

is lehet szavakkal leírni ezt a folyamatos fáradtságos munkát, csak rá kell nézni a gyerekekre, arcuk, öltöztetük dicséretes munkáját, meg a gyermekek egészsége, amely a konyhában kezdődik, és az a tény, hogy az elmúlt évben komolyabb gond nem adódott- sokat mondó bizonyíték. Egy közeli gyermekorvosi szolgálat elvállalta az orvosi felügyeletet és ott van szükség esetén *Dr. Bakó Sándor* nemrég nyugdíjba vonult orvosunk is, aki otthonos a Kolping házban.

Plébániánkkal is jó a kapcsolat, *Csíki Szabolcs* segédlelkészünk gyakran megfordul az otthonban, nem csak hittanórára, hanem más foglalkozásokra is, szinte „fél lábbal” ott él közöttük, és szeretete nem marad viszonzatlan, ő a nagyobbik testvér, akivel szívesen vannak együtt a gyerekek. Csak egy példa: a Szent István napi búcsús szentmisén 11 ministráns vette körül a koncerebráló öt paptestvért. Szép esemény volt és biztosan megmarad egy egész életre az emlékezetünkben.

Eltelt egy esztendő, és ma ott tartunk, hogy nem tizenegyen, hanem kétszer ennyien növekednek a medgyesi Kolping otthonban. Úgy érzem, hogy ehhez nem kell kommentár. Esetleg annyi, hogy a helyi Báthory iskolának is szinte mentőövet jelentenek ők, mert Széchenyi megye egyetlen ma-

gyar iskolája már évek óta létszámgondokkal küzd. Reméljük, hogy a jövőben is biztosítani tudnak egy színvonalas oktatást, megmaradásunk, versenyképességünk érdekében.

Nem maradhat ki a tudósításból egy olyan esemény, amire nem számított senki, u.i. az elmúlt nyár vége felé képes volt e néhány ember „nyílt napot” rendezni és meghívni a támogatókat, segítőköt ismerkedni egymással, az otthonnal, a gyermekekkel, szabadprogram, terített asztal mellett. Meglepett, hogy kb. 30-40 személy tartozik e csoporthoz az Egyházak, a Nőszövetségek, a MADISZ, RMDSZ és az iskola képviselőiben. Három önkéntesünk bográcsgulyást főzött, és az udvaron, terített asztalnál, együtt a gyermekekkel, alkalom nyílt örvendeni egymásnak, álmodni és tervezgetni a jövőt. Áldást mondott a szomszédos település, Balázstelke református lelkésze, és úgy érezzük, hogy ezzel az eseménnyel gazdagodtunk lelkiekben és reményben. Kiemelkedő fiataljaink hozzáállása, hiszen a MADISZ jelen volt és van az indulástól kezdve napjainkig. És volt bőven tennivaló, különösen az indulást előkészítő munkálatok során; ők pedig ott voltak, ahol szükség volt, példát mutatva mindannyiunk számára.

Egymagában a Szent Ferenc Alapítvány nem tudja biztosítani az otthon fenntartását, ezért további támogatókat is kellett keresni. Szerencsére még léteznek segítő kezek és szívek, és főleg Kolping vonalon, de más alapítványok is, német és osztrák földről, a nemes cél mellé álltak. E fejezet még így is nyitva marad, hiszen jól tudjuk, személyes tapasztalatból is, hogy minden nap újratermelődnek a gondok, feladatok. Olyan szép meglepetésekről is beszámolhatunk, hogy nemrég az otthonban Kovács Nóri jótékonyági hangversennyel kedveskedett a gyermekeknek, a felnőtteknek, és ez is sokat számít a zökkenőmentes működésben.

Amikor elnéztük az otthonban, ahogyan ezek a gyerekek tisztán tartják a szobákat, a folyosókat, ahogyan végzik az ebédlői szolgálatot, örömmel állapítottuk meg, hogy ebben a környezetben nem lesznek „embrió szindrómában” szenvedő fiatalok, hanem a rend, fegyelem, munka ősi erényeivel indulnak majd az élet útjára.

Egy ilyen otthon működése – bármilyen kicsi is – ugyanakkor szinte tükörként működik egész közösségünk számára. El lehet gondolkozni azon, hogy kik és mik vagyunk Erdély-szerte, hogy kitermelünk ennyi segítségre szoruló gyermek-sorsot, hogy mi az oka ennek a jelenségnek, és hogyan lehetne elejét venni. Nekünk, helyieknek, úgyszintén van mondanivalója az otthonnak, több kérdést is feltehetünk magunknak, közösségi és egyéni szinten egyaránt. Vannak dolgok, melyek rajtunk is múlnak, csak fel kell ismernünk azt a lényeges elvet, hogy minél kisebb a boly, annál inkább szükség van minden hangyára. Öregek és fiatalok egyaránt kell tanuljuk a sorsunkat meghatározó leckéket, hogy mi az együttérzés, mi az önkéntesség, mi a segítőkészség, az önzetlenség (ki-ki tehetsége és ereje szerint), hogy esténként jó lelkiismerettel zárjuk a napot, különösen most, az „Isteni irgalmasság” évében.

Végül Csaba testvér gondolataival búcsúzzunk kedves olvasóinktól: „Jókedvvel, örömmel, gyermekekkel töltsék meg a Kárpát-medencét, mert az ország mindig azé lesz, aki étellel, gyermekkel tölti meg. Ha nem lesz gyermek, a légüres teret a máshonnan jövő emberek töltik be. A demográfiai kérdés az egyik legfontosabb a Kárpát-medencében. Ha ezt nem tudja népünk megoldani, legördül számunkra a függöny”

Dr. Búzás Árpád - Medgyes

Szente B. Levente

(élni, lehet-e?)

csendesen,
szelíden,
panasz nélkül
élni, lehet-e?
majd elmúlni szépen,
ha már meghalni
úgyis megtanított Isten régen.

levetközni a sok hazugságot,
az összest, mi cicomás,
mi pírral és kínban készült,
hideg-meleg, vagy élő volt
és lett halott anyag
minden bört, rétegről
rétegre leszámolni,
csak le vele –
egészen

a vérig, a csontig tépett,
megalázott, meggyalázott lélek,
szívtelenül kivesézett,
lemeztelenített valónig

látni, érezni, emlékezni
szeretve lenni
végre.

Serdült Benke Éva

Szellemi átalvetőink

„Mozdulni, ember! Te itt idegen vagy!
S bár otthon minden zűrös, ferde csorba,
a józan érv engem mind hidegen hagy,
mert ott vagy te magadban-ez az ország,
akinek jussát folyton elorozzák...
Honvágy vagy, vagy vágy-hon?
(Antitetikus honvágy-futamok)

Levelet írtam **Makkai Ádámnak** Hawaiiba, ez néhány évvel ezelőtt történt. Akkoriban egy családtörténeten dolgoztam, 1944 nyarának eseményeit raktam időrendbe, több mint harminc tábori postán keresztül küldött levelezőlap tintaceruzás betűit próbáltam néha nagyító segítségével kiolvasni. Egy házaspár levélváltását készültem beépíteni tragikus családtörténetük folyamatába. Az apa honvéd főhadnagyként egy zsidó munkaszolgálatos egységért felelt Munkácsra, a zsidó feleség pedig kisfiával Balatonboglárra menekítve várta a történelmi fordulatot, mikor visszatérhetnek otthonukba, egy észak-erdélyi kisvárosba, ahol akkor éppen elkezdődött a gettósítás. A kisfiú nem értette, mi történik körülötte, miért kellett szinte menekülve hirtelen elhagyni a jól ismert házat, udvart, pajtasokat. Csak sírt, vigasztalhatatlan volt. Minderről beszámolt a feleség Munkácsra írt tábori lapokon férjének. Egyszer csak felbukkant a beszámolóban egy kisfiú neve, aki a szomszédban nyaralt, Ádámka, aki gyakran átjött a síró kisfiúhoz játszani, szinte egész nap együtt voltak, a gyermek már nem sírt, fapuskával lövöldöztek egymásra, háborúsdit, mi mást, játszottak. A fiú, Ignác Rózsa író fia, Makkai Ádám ekkor kilenc éves volt.

Ma már a két hajdani játszótárs idős ember, Istennek hála, élnek, nem tudnának egymásról semmit, ha én levélben meg nem keresem Makkai professzort Hawaiiban, és meg nem írom neki, hogy a síró kisfiú, akit megvigasztalt annak idején a közös játék, Gyurka, ma már abban az észak-erdélyi kisvárosban nyugdíjas matematika tanár, és aki annak idején szüleivel szerencsésen visszajutott otthonába. (A családot megkímélte a sors a viláégés alatt a pusztulástól, de alig néhány évvel a háború után az ügyvéd apa bírósági per és ítélet nélkül tűnik el az erdélyi magyarság ellen indított boszorkányüldözés során a kommunizmus hatalmassá növelt börtönvilágában.) Makkai Ádám kedves, udvarias levélben válaszolt, kérte, tolmácsoljam jókívánságait Gyurkának, akinek sorsáról mindmáig semmit sem tudott.

Aztán nemrég meghívót kaptam a Budapesten működő Erdélyi Gyülekezettől egy szeptemberi rendezvényükre, ahol a díszvendég Makkai Ádám volt. Abból az alkalomból köszöntötték, hogy ez év augusztus 20-án megkapta a legmagasabb magyar állami kitüntetést, a Szent István rendet. Ezt a kitüntetést azok érdemlik ki, akik „sokszorosán beteljesítették tehetségük ígértét, akik a mérce fölé nőttek, és ezzel

másoknak is új mértéket adtak. Nemzetünk kiválóságai ők, akik világra szólót alkottak. Munkájukkal örömet szereznek, vigasztalást, reményt nyújtanak, bármilyen messze járnak is, érzik, hogy a magyar hazához tartoznak. Tehetségük nem magányos erény, hanem közösségi érték”- mondta az államfő köszöntőjében a budai Sándor palotában.

Makkai Ádám életútja Budapestről indult, és sok évtized után ide tért vissza hosszú és gazdag élete alkonyán. Mit vitt magával induláskor képzeletbeli átalvetőjében, miként a székely lányok, legények átalvetőjükbe rakták, amijük volt, amihez ragaszkodtak, ami nélkül nem élhettek, amikor messzi indultak a boldogulásukat keresve, messze be az idegen nyelvű világba, idegenek közé? Mit vitt Makkai Ádám, budapesti egyetemista, amikor szabadságát, életét veszélyeztetve látta, és kényszerűségből elhagyta hazáját? És mit hozott magával a nagyvilágból, amikor szülőhazájába visszatért? Nem tárgyakat, nem világi értékeket, talán csak egy emléket, egy élményt, melyet egyik versciklusában így örökített meg: „Soha, de soha életemben/olyan igazán jót nem aludtam,/mint amikor tizenhárom éves koromban/egy egész napi hegy-és várrom mászás után/az egri dombok közt/lerogytam egy durva daróc-zsákra,/melyet frissen vágott fűvel tömtek meglizmos paraszti kezek/tele a dombok illatával.” (Fű c. verse)

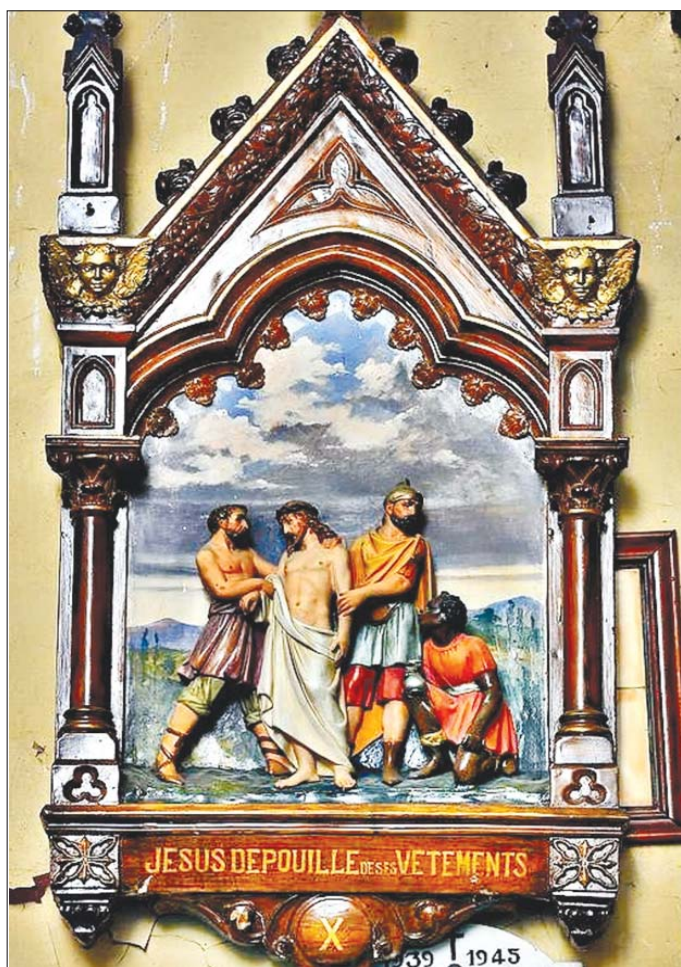
Honnan indult, kiknek a termékeny életéből nőtt ki, hogy a magyarság értékőrzőjévé, kultúrájának hírvivőjévé avatta szülőhazája? Felmenőinek élete a 19. századba vezet vissza, Erdélybe, ahol az erdélyi hagyományok, a nyelv, a közösség szolgálata határozta meg életüket. A Makkai család Erdély szellemiségének meghatározó alakítója volt a 20. században is. Makkai Ádám apai nagyapja dr. Makkai Jenő magyar királyi koronaügyész volt, az ő testvére, Makkai Sándor református püspök, író (Nagyenyed 1890-Budapest 1951.), számtalan nagy sikerű történelmi regény szerzője. Fia volt Makkai László jeles történész. Makkai Jenő egyetlen fia dr. Makkai János (Erzsébetváros 1905-Hawaii 1994) jogot végzett, újságíró, politikus, 1935-1944 között kormánypárti országgyűlési képviselő, ő volt Makkai Ádám édesapja. 1944. március 19-e után a Gestapo letartóztatta (a negyedik volt a letartóztatandók listáján Bajcsy-Zsilinszky Endre, Nagy Ferenc és Tildy Zoltán után), majd a Lakatos kormány idején szabadult, ám 1945-ben a kommunisták is letartóztatták. A fogságból való szabadulása után, 1946-ban amerikai állampolgárságú feleségével (eredetileg Kovács Erzsébet, aki Amerikába kerülve Betty Smith lett) Amerikába emigrált. Makkai János a budapesti rabkórházban vette őt feleségül, így a házasság a börtönből vagy talán a szibériai lágerből való szabadulását is jelentette.

Makkai Ádám szülei, Makkai János és Ignác Rózsa 1934-ben házasodtak össze, az esküvőhöz a református egyház engedélye kellett, mert ők elsőfokú unokatestvérek voltak. Ignác Rózsa édesanyja, Makkai Kornélia Makkai Jenő testvére volt, így az 1935. december 16-án megszületett Makkai Ádámnak minden Makkai mindkét oldalról többszörös rokona lett. A gyermek Makkai Ádám osztrák nevelőnőjétől németül tanult, elfoglalt szülei keveset foglalkoztak vele, így aztán anyanyelvén hibásan, bécsi akcentussal beszélt. Történt, hogy az édesanyját telefonon kereső

Kodolányi Jánossal az ötéves kisfiú ezen a keverék nyelven beszélt: „én fatyok a gyehrek az anyukától” - mutatkozott be udvariasan, mire Kodolányi szemrehányóan jegyezte meg később Ignác Rózsának, hogy Magyarország ismert íróőjének, színésznőjének a fia nem tud magyarul. Az anya ekkor gyorsan pótolni akarván a fia anyanyelvi ismereteit, minden este Benedek Elek Magyar mese és mondavilág kötetéből olvasott fel kisfiának, hogy veretes magyar nyelvet sajátítson el. A tanulékony gyerek hol székely, hol palóc tájszólással beszélt. Első nyelvészeti sikerét a későbbi nyelvész professzor Makkai Ádám akkor aratta, mikor a lakásukba becsengető postást ezekkel a szavakkal fogadta: „Hát te, emberizink, honnan gyünsz, hol jársz, hun még a madár se jár?” Ezek a gyermekkori szavak is bekerülnek majd később szellemi átalvetőjébe, **A panasz joga** című versciklus – Ig darabjába: „Én vagyok a halandzsza király!/(Szerencséd, hogy öregapádnak szólítottál!/(Emberizink!/(Emberizink!/(Hol jársz te itt, hol a madár se jár?)”

1944 nyara látszólagos nyugalomban telik Balatonbogláron, akkor még ki sejtene, hogy a szovjet hadsereg átdübörög a Kárpátokon, hiszen Románia szövetséges, ám az árulás már lassan érik. A kilencéves Ádám és az ötéves Gyurka még a bukszusok mögül egymást célozzák fapuskával, német tisztek jönnek-mennek a kis szálloda éttermében, az előlük oda menekített észak-erdélyi asszony rettegve ül a szobájában. Aztán a hírek más irányt szabnak az emberi sorsoknak, mindenki megy a sors által kiszabott útjára. A következő nehéz időkben Makkai Ádám édesany-

ja megkapja a „szervezett zsidóbújtatás” és „hazaárulás” bélyegét, fiát kézen fogva bunkerről bunkerre vándorol, óvóhelyről óvóhelyre az ostrom idején.(Fia sok évtizede őrzi azt a sárga csillagot egy 1795-ös kiadású Károlyi bibliában, melyet édesanyja, az erdélyi nemesi származású paplány, Ignác László kovásznai református lelkész, majd fogarasi református esperes leánya, feltűzött magára zsidó embertársai iránti szolidaritásból, és úgy járt gettóról gettóra élelmiszert juttatva barátainak, ismerőseinek.) Emlék az is, mikor egy napon verték az óvóhely ajtaját, berontott egy talpig feketébe öltözött katona, karján nyilas karszalag, vállán géppisztoly. „Ignác Rózsát keresem!”- mindannyiukban megfagyott a vér, a katona kacag, leveszi álarcát, Karinthy Cini (Ferenc) volt az, egy kis kávé hozott. A rettegés pillanata is emlék, valahol a szellemi átalvető mélyén. Aztán megjöttek a szovjet katonák, rémtetteikről suttoztak a pincébe bújó pestiek, a színésznő Ignác Rózsa színházi kelleteivel öregíti meg a fiatal nőket, a koraérett fiú érti már, miért történik mindez. Majd az ötvenes években látja édesanyját a szinte bútor nélküli szobájukban, amint töltőtollát tintába mártva írja az **Ünnepi férfit**-t, majd **A vádlott**-at, melyet sok évtized múltán a professzor fiú anyja legnagyobb munkájának tart. De a regény akkor, megírásának idején veszélyt jelentett mindkettőjükre nézve. „Ezek az írások nem léteznek!”- mondta az író édesanyja, de nem bízva másban, kénytelen a tizenhat éves fiának diktálni a kéziratot. Egy 1925-ben vásárolt Continental írógépen, főleg éjszaka, másolja anyja regényét a fiú, aki erről a regényről írta édesanyja biztatására az első elemzését, ezekben az együttműködésekben egyenrangú értelmiségnek érezve magát anyja író barátaival. Egy érettségi előtt álló diák vetélkedett ilyenformán a többi „lektorral”, a jeles irodalmárokkal, Sinka Istvánnal, Kodolányi Jánossal, Szabó Lőrincel. Félelemben éltek, nem jön-e valaki házkutatási parancssal, ezért a kéziratokat más-más színű mappákban tartották, olyan álcímeket használva, melyek a kor publicisztikájában mindennaposak voltak a dolgozó parasztság és munkásság életéről írott cikkekben. A Balaton part medéket jelentett a félelemmel teli mindennapokban, megnyugvást, de Ignác Rózsa és fia itt sem fordult el a segítségére szorulóktól. Ekkoriban államosították számtalan család szerény tulajdonát, többek között a balatoni nyaralókat is, és adták oda a rendszerhez hű polgároknak, vagy azoknak, akiket így akartak magukhoz láncolni, többek között Kossuth díjas művészeknek, Boglár közelében például Gobbi Hildának, Mészáros Áginak. Jöttek látogatóba hajdani színésznő kollégájukhoz, Ignác Rózsához, „szégyenvizitbe”, ahogy ő nevezte, és büntudatosan vallották, hogy ők ezt az adományt csak kényszerből fogadták el. Az íróntól nem volt idegen az úgazdagok iránti finom ironia, arra bízta a kor kedvenc művésznőjét, Mészáros Ágit, hogy tehet ám valamit, törleszthet, támogassa például a nagy nyomorban élő Kodolányit, aki Balatonakarattyán egy kis parasztházban él a rendszertől száműzötten. Ha szégyelli, hogy kislányával mások elkobzott villájában nyaral, tegyen ki minden hónapban a villa konyhaablakába háromszáz forintot egy borítékba K. J. felirattal, azt Ádám elhozza, eljuttatja Kodolányiékhöz. Mindez ettől kezdve kétévi feladatot

jelentett a fiúnak, ám a címzett soha nem tudta meg, kitől jött a havonta kapott támogatás. Közben iskolába járt, a Lónyai utcai református Gimnáziumba, majd 1951-1954 között a Vörösmarty Mihály Általános Gimnáziumba.

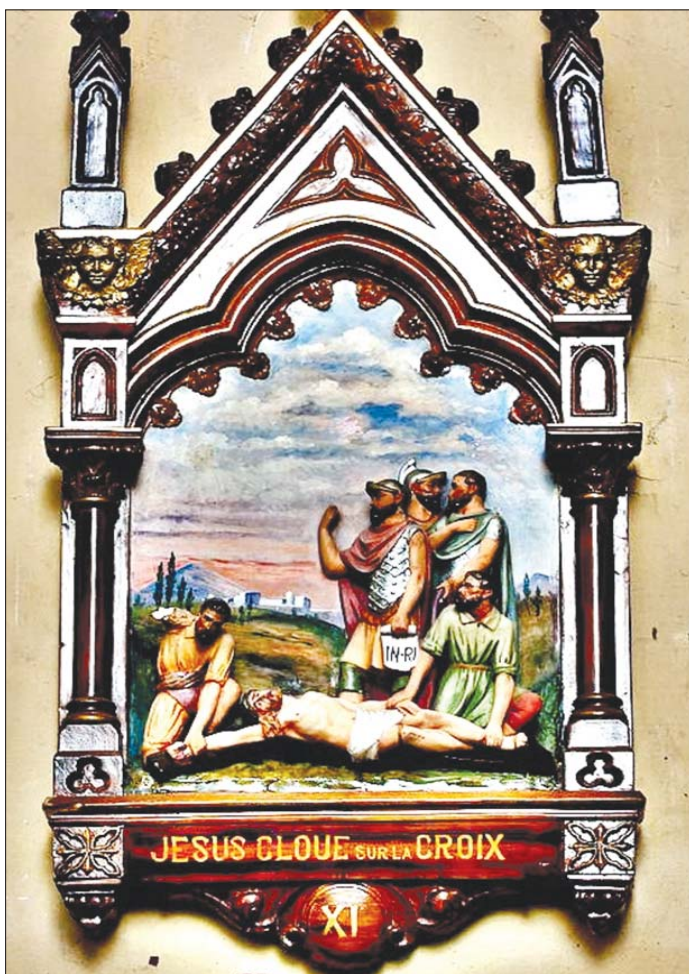
1956-ban Makkai Ádám harmadéves egyetemista volt a bölcsész kar francia-magyar szakán, hétvégeken a család barátjának, dr. Endrey Árpádnak a tizennégy éves fiát, Mukit korrepetálta alkalmanként kétszáz forintért. Október 27-én a fiút lövés érte, a Rókus kórházban még életben találták, kérte, fordítsák az oldalára, mert csak így tud énekelni. A Himnusz éneklése közben halt meg. Ignác Rózsa **Igazat játszottak** című elbeszélésében írta meg később ezt az őket is közelről érintő, megrendítő történetet, ebben a történetben a fia „kiszökött” a Parlament elé tüntetni, „igazat kiáltani”, az elbeszélés egyben a tragikus sortűz története is. Makkai Ádám csak tíz év múlva, 1966-ban tudja megírni a **Kegelem-rekviem egy maroknyi bolondért** versében a **Szomj és ecet** című kötetben. Ezt a versét a müncheni **Látóhatár** közölte a forradalomra emlékező ünnepi számában. Ezzel aztán hosszú évekig „vízumképtelen” lett a szerző a magyar hatóságok szemében. 1956 novemberében, a szovjet egységek visszatérése után úgy döntött, hogy szerelmével együtt elhagyja Magyarországot. („*Indulni kell. De miért és hova?/Sorsát tölti be az, aki lelép?*”) Ekkor már versei jelentek meg a **Vigíliában**, tudta, mit jelent a megtorlás éveiben a publikálási tilalom. „*Aztán ha versben fogni mernél/téglákkal rakd meg zsákokat,/behuny szemekkel harcba menjél/s ha kell, vakítsd meg magad./Mondom, ha verse fogni mernél,/sebekkel mard magad körül,/vagy hegyet hordva énekeljél/ha félsz, hogy tested félre dül.*” – írja már Amerikában 1958-ban. Szökésük a határon át csak második nekifutásra sikerül, a határátkelés nem kockázatmentes 1956 november végén. Ignác Rózsa tudja, mit kell tennie: „*Neked itt nem nő fű, menj és juss ki Amerikába apádhoz!*”

A fiú 1956. november 28-án érkezik Ausztriába, decemberben feleségül veszi szerelmét, Kemény Zsuzsát. (Szabó Lőrinc unokahúga volt, édesanyja Mikes Margit, Szabó Lőrinc feleségének húga. Házasságuk 1963-ban felbomlott.) Az ország elhagyásának napjától kezdve negyven éves levelezés indult meg anya és fia között, a megőrzött levelek kitennének egy hétszáz oldalas kötetet. A sok híradást, mindazt, mi elhagyott hazájában történt, Makkai Ádám szellemi átalvetőjében őrzi ma is, verse vagy prózába menekítve. 1957. január elsején érkezett Amerikába, találkozott apjával, akit 1946 óta nem látott. (Édesanyjával majd csak 1963-ban találkozhat Londonban.) Ám Magyarország elhagyását, a veszélyes határátkelést már 1957. január 11-én kiírja magából **Határon** című versében: „*Futásra kínzott lábainkban/görcsbe fagyott a pesti nimbusz/összeszorított sárga szánkából/fagyba lehelt a néma himnusz/esőtől cuppogó barázdák/sarába sárt a barna bakancs,/s jajunk dúlt rettegésbe zárták/a pissenések „csöndbe...! hallgass!”*”

Amerikában volt, életét nem fenyegette veszély, mit érzett hát? „*Ti otthon, mi itt,/de minden esetre/mindnyájan máshol, mint szeretnénk*”. Elhagyott szülőföldjébe Erdélyt, ősei földjét is beleérti, a forradalmat követő megtorlások erdélyi híreit is hallja, a jobbítás reményével írja: „*Teremtünk egyszer a messzi hegyek közt,/hol negyed nappal koráb-*

ban virrad a hajnal,/sok pénzzel, erővel, vasakarattal/.../egy újszülött, keleti nyelvekkel három nyelvű Svájcot/.../egy független, gazdag Transsylvaniat,/hol füvekben, fában, s a mozduatlan földön/bűbájjal vert mesék királya/szunnyad az ősi ösztön,/hogy haza születhet ott, hol ősidőknek/eszményei a sírokból kinőnek/s befestik kékre a szász városokat/románnak hagyva a románokat/s a magyaroknak a Szépműves Céhet/...” (**Teremtünk egyszer** – Cambridge, 1958)

Apja ragaszkodik tanulmányai folytatásához, néhány hónapos fizikai munka után (egy szálloda konyháján mosogat), elviszi fiát az egyetemre, a Harvardra (Ő volt az első magyar menekült diák ezen az egyetemen), ahol a messziről jött idegent „felvételiztetik” oroszból, ha már a szovjet zónából jött. Mondjon valamit oroszul! Végigmondta Puskin Anyeginjéből Tatjana levelét. (Budapest jó orosz tanára volt, nem az a gyorstalpaláson képzett oktató, aki egy lépéssel járt volna diákjai előtt a nyelv ismeretében, sok memoritert tanult, ezeknek hasznát is vette.) Oh, hiszen ez az irodalmi orosz, ez a nyelv már nem is létezik, az oroszok eltűntették Lenin s Sztálin alatt! Mondjon valamit mai orosz nyelven! Lelki szemei előtt nehéz helyzetében megjelent a budapesti szovjet hősi emlékmű felirata a szovjet katonák dicsőséges helytállásáról. Előadta hát ezt. De hát ez szovjet nyelv, nem is orosz! Beírták tehát orosz-francia szakra. Két év után már franciát tanított a Hawaii-szigeten, majd doktori fokozatot szerzett a Yale Universityn. Disszertációja később az angol nyelv egyik alapkönyvévé vált, ő tanította angol grammatikára az angolokat, ez hozta

meg számára a világhírnevet a nyelvészet világában. Ettől kezdve a legrangosabb amerikai egyetemeken tanított. Nyelvészeti kutatásokat folytatott Hong-Kongban, Szingapurban, Malájföldön (a maláj király fiát ő tanította angolra), több nyelvészeti folyóirat megalapítója volt. Úgy járta be a világot, hogy számos egyetemre meghívták előadásokat tartani. Ám úgy lett világpolgár, hogy közben „*féltőn óvta hűségét az anyanyelvhez*”. Mára már a világ legnagyobb nyelvészei közé sorolják. Makkai Ádám magyarul, németül, franciául, oroszul és latinul ír, de kutatási területébe beletartoznak a görög, a szanszkrit, az ósláv, az indokínai nyelvek és dialektusok is. Számtalan tanulmányt írt az idiómák szerepéről az egyes nyelvekben, szerinte a soknyelvű társadalmak életében, a nyelvhasználatban elengedhetetlenül fontos az ismeretük, a műfordításban nemkülönben. (Az idióma jelentése magába foglalja a nyelv, a dialektus, a nyelvjárás még a szleng –diáknelv, tolvajnyelv-fogalmát is, a szociolingvisztika egyik kutatási területe.) A nyelv sava-borsának nevezi az idiómákat, használatukat fontosnak, a szólásokat is az egyéni ízek megőrzése kulcsának tekinti. Mennyivel kifejezőbb például azt mondanunk magyarul, hogy „köti az ebet a karóhoz”, mint azt, hogy inszisztál. Tudományos szöveget angolul ír, de verset magyarul, bár saját verseit angolra is fordította. Magyarul álmodik, olykor németül, ez a gyerekkorát hozza vissza, de kizárólag magyarul számol. („*Testem e földön bár sokat barangolt,/Szingapurban is mind csak magyar hang volt,/mi életöm: az ő erő imája:*”) Az Erdélyi Gyülekezet rendezvényén a hallgatóság kívánságára szanszkritül idézett a Mahábharatából.

Válása után néhány évvel újra megházasodott, második felesége Valerie June Becker volt, tőle vannak a gyermekei, ez a házassága is felbomlott huszonkét év után. Ekkor már Szingapurban tanított, ahol a sok millió kínai között tizenkét magyar is élt, köztük Arany Ágnes, aki ott német nyelvet tanított az egyetemen. A két magyar egymásra talált, már több mint harminc éve élnek együtt, most már végérvényesen Budapesten. (Arany Ágnes – Arany János családjának oldalági leszármazottja – 1944-ben született Sátoraljaújhelyen, majd Budapesten érettségizett, és bölcsészként végzett kínai-orosz szakon. 1974-től Németországban élt, ott tovább tanult, 1981-ben diplomázott amerikanisztika-szlavisztika szakon.) Mindketten a költészet szerelmesei voltak, egyikük elkezdett egy magyar verset, a másik folytatta, úgy érezték, hogy ott az idegenben visszakapták a kultúrájukat, s vele egy kicsit a hazájukat is. Az évekig tartó világljárás után a Chicago-i Egyetem emeritus professzora lett, társszerzője az angol nyelv Webster-enciklopédiájának, az angol idiómákat összefoglaló szótára számos kiadást ért meg. Alapítója volt és többször újraválasztott elnöke a Kanada és az Egyesült Államok Nyelvészeti Társaságának. Igazi nagykövetévé vált a magyar kultúrának.

Hatalmas munkája, melyen több évtizeden át dolgozott, a magyar költészet bemutatása, egy antológia, **A csodaszarvas nyomában**. A kötet magába foglalja az Ómagyar Máriasisiralomtól a középkori verseken, a kuruc kor költészetén át a felvilágosodás és a 19. század költészetét angol nyelvre fordítva. A verseket kiegészíti egy teljes oldalas ismertetővel a korról és a szerzőről. Cs. Szabó László száz oldalas

előszavával kezdődik a kötet, ez akár önálló könyv is lehetne igényes pontosságát, elemzéseit illetően. Olyan kéziratos dokumentumokat is tartalmaz, melyeket eddig az olvasók nem ismerhettek, például Erkel Ferenc eredeti kottakézírással Himnuszának másolatát is, korabeli kiejtéses szótárt, s mindezt még gazdagítják Buda György fametszetei. Például Madách portréja, körülötte a Tragédiából vett idézetekkel. A kötet képanyagának hatalmas költségeit, mintegy nyolcvanezer dollárt Szatmári Lajos erdélyi származású legendás hírű New-York-i vendéglős finanszírozta, az illusztrátori munkát Barabás Márton (1893-1974), a 19. század híres festőjének, a székelyföldi Barabás Miklósnak oldalági leszármazottja készítette. Ez a kötet, az ezer oldalas antológia a legszebb ezer verset, költészetünk nyolc évszázados kincseit foglalja magába. E munka során mutatta meg Makkai Ádám, mit gyűjtött össze szellemi átalvetőjében élete során, mennyire igazán szimultán szellem, nem csupán nyelvész, műfordító, antológia-szerkesztő, de anyanyelvi kultúráját milyen mélyen ismerő elme is. Lehet, hogy ez az antológia olyan irodalmi tett, melyre csak a külföldre szakadtak képesek, akik anyanyelvi kultúrájukat valósággal féltékenyen őrzik? Jó lenne, ha Makkai Ádám életműve olyan ismertté válna szülőhazájában is, mint amilyen odaadással, erővel ő népszerűsítette külföldön a magyar irodalmat. „*Úgy érzem, hogy távol töltött éveim tudását sikerült szülőföldem javára fordítanom:*”- nyilatkozta a Szent István rend átvételekor.

Ha a Professzor nyugdíjba vonult is, a Költő benne nem nyugdíjazható. „*mert holtan is költő az, aki költő,/élő akar-nok, bármilyen ügyesen:/némán ordít, nem hallja kutya sem,/szava elszáll, mint foszló nyári felhő.*”-írja Petőfi, vagy József Attila hagyatékát felidézve. Egy versciklusában (**Engedj meghalni! Petőfi Sándor pokoljárása és megidvezülése** 2002, november) beleéli magát a „a rabul ejtett” 1848-as honvéd őrnagy, költő személyébe, akit az újkori (mindmáig be nem igazolódott, be nem bizonyított feltevés, miszerint Petőfi élete Szibériában ért volna véget) legendák szerint Szibériába, Barguzinba hurcoltak a cári sereg foglyaként. (2)

Édesanyjával (1.) mindvégig nagyon szoros a kapcsolata, nem csupán leveleket kapott Budapestről, de havonta érkeztek könyvcsomagok is a legújabb kiadványokkal, így olvashatta a mindenkori kortárs irodalmat is, ismerhette az új nemzedék munkáit. 1979. szeptember 24-én hajnali telefonhívás riasztotta Budapestről: édesanyját elütötte egy autóbusz, életét veszítette. „*Íróhalál-szeptember huszon-négy,/hetvenkilencet írt a szürke naptár;/mikor mint orv dőfést, hátadba kaptál/egy telefont.* „*Most ugyan merre mégy?*”/Írószövetség. AVH, KEOKH/unszolt sztentori hangon: „*a határon/ne szidja le a vámőrt semmi áron,/hisz ebben épp ártatlan. Semmi ok/az agresszív kiállásra. na, jöjjön,/beenged-jük...Csak kedvesen köszönjön,/s még suttogva se szidja Jancsi Bácsi!*” „*Nagyon hideg lehet ott télen a Kozma utcai Köztemetőben, de te azt írtad a végrendeletedben, hogy „földben szeretnék nyugodni”, s én ezt szó szerint értelmezem...*” Hiába a rábeszélés, hogy díszsírhelyet kérjen a „hatalom teljében tündöklő kultúrpápától” (Aczél György). nem kért semmit a hatalom képviselőitől. Ezzel nem teheték volna jóvá amúgy sem, amit elkövettek Ignác Rózsa ellen, ami-

kor kitiltották az irodalomból. 1979 októberében, édesanyja temetésének napján Makkai Ádám számára megállt az idő. „Abban a pillanatban, amikor a leeresztett koporsó koppan a sárgödör alján, feltűnik előttem fiatalkori arcod. A Balatonnál vagyunk, a boglári Kotsis villa előtt, két és fél évesen a nyakadon ülök, feltartott karral fogsz, nehogy leessem.”

Már csak szellemi átalvetőjében gyűjti édesanyja emlékét. (Ignác Rózsaának 1942-ben két regénye is megjelent, **A bujdosó** és a **Róza leányasszony**. Ez utóbbi cselekménye a reformkorban játszódik, benne Benke József és leánya, Benke Judit, a későbbi Laborfalvi Róza, Jókai feleségének története. Ignác Rózsa jól ismerte a színház világát, a magyar színjátszás történetét, szűkebb pátriájának, Háromszék szülőföldjének, Benke Jánosnak és a Miskolcon született Laborfalvi Rózának pályáját. Felkereste e sorok írójának nagyapját, dr. Benke Jánost Laborfalván, és családi adatok felől érdeklődött. Mikor a kötet 1942-ben megjelent, dedikált példányt küldött. Ez a kötet nagy utat járt be, kikerült Amerikába, onnan vissza Erdélybe, majd Paksra. Az Erdélyi Gyülekezet rendezvényén az író fia ujjaival végigsimította a dedikációt, mely fölött ott díszlett Feszi Masa, Jókai unokájának, Feszi Árpád leányának kis tollrajza Benke Józsefről: „laborfalvi Benke János dr-úrnak, Uzonba, üdvözléssel Ignác Rózsa, 942. május” (Édesanyám kézírása, mondta halkan Makkai Ádám.)

A szellemi átalvető mélyén, melyben Makkai Ádám kincseit gyűjti, ott rejtőzik egy 2010-ben tett látogatás édesanyja szülővárosába, Kovásznára. Feleségével, Arany Ágnessel otttartózkodásuk minden pillanatában szeretet, megbecsülés vette körül őket, megható ragaszkodás a fiú személyében édesanyjához. Abban a református parókiában laktak, melyben Ignác Rózsa született, s melyben a kovásznai irodalomkedvelők emlékszobát is berendeztek, nem csak szoborállítással emlékeznek neves írónőjükre. Ez az erdélyi vendégszeretet, ragaszkodás a Makkai házaspárt kiemelte ebből az elidegenedett jelenből, és a régmúltba röpítette vissza. „Olyan szeretettel és ragaszkodással fogadtak Kovásznán, a férjemet olyan megbecsüléssel vették körül, ami Ma-

gyarországon nem volt tapasztalható. Kovásznára most is úgy gondolunk, mint otthonunkra.”-emlékezett vissza Arany Ágnes erdélyi látogatásukra.

Makkai Ádám kétszeres Kossuth díjas (másodszor a Kossuth-nagydíjat kapta meg), a Szent István Rend birtokosa, ma már itthon él Budapesten, odüsszeusi élete lecsendesült, ám szellemi átalvetője gazdag tartalmát nem szűnik meg gyarapítani. A boldog balatoni nyarak prózájában, verseiben fel-felbukkannak a kezdetektől a legutóbbi írásokig: „...Csillagnak sügni kell/hogy „hulljatok az augusztusi égen”/mint egykoron a Balatonnál régen.../...S az arany-Göncöl tisztán, s úgy visz el,/mint ezüst korcsolya, ha fut a jégen.” Balatonboglár, 1952-Chicago, 2002.

2016-ban aktualizáló, emlékező verse, melyben Faludy György versével, „1956, te csillag” a mából felesel, ma is üzenetet hordozó intelem: „Nagy bűn a feledtetés, de a feledés még nagyobb!” (Kegyelem ciklus, Chicago 1966.)

„1956, te csillag,
mit üzensz nekünk hatvan év után?
Hogy elhibáztuk az ötvenediket,
félreszavaztunk gyáván és bután,
úgy ránk önthették a bűzös serbliket,
melynek szennye átkos és szégyenbillog,
ott szikkadhat mindnyájunk homlokán”.

Forrás

1. Makkai Ádám Ignác Rózsa emlékezete születése 100. és halála 30. évfordulóján.

2. Makkai Ádám Ignác Rózsa helye a magyar irodalomban Avagy a „népszerűség” mint a politikai diszkrimináció ragacos jelzője In Korunk 2004. december.

3. Makkai Ádám Jézus és a démonok imája Összegyűjtött versek 1952-2005 Atlantis-Centaur Tinta Kiadó Chicago-Budapest 2005.

4. Makkai Ádám Itthon Válogatott és új versek ARTprint Könyvkiadó Sepsiszentgyörgy 2015.

Serdült Benke Éva 2016, Paks

Jegyzet

1. Ignác Rózsa Kovásznán, Háromszék megyében született 1909. január 25-én. Kovászna, Fogaras, Kolozsvár, itt, e helyeken élt a család, apja református lelkészként több helyen szolgált. Ignác Rózsa „Olt ország fővárosának” nevezte később Fogarast, ahol 1919 és 1926 között éltek. A fiatal lányt vonzotta a színház, de az írás is, kezdetben a színház mellett döntött. Színiakadémiát végzett, 1931-1938 között a Nemzeti Színház tagja volt, de ezzel párhuzamosan a Színházi Magazin párizsi tudósítója is. 1930-ban jelenik meg **Levelek Erdélyből**, erről az időről írja: „Kéthazájú emberek hontalanságával hanyódom Erdély és Magyarország között.” Első nagy sikerét az 1937-ben megjelent **Anyanyelve magyar** című regényével aratta, Illés Endre azt írta róla: „A kép, amit ez a regény felidéz, ragyogva égő bükkfahasáb, katlanban zubogva fortyogó víz.” **Keleti magyarok nyomában** című útikönyve, melyet a csángók között tett utazása ihletett, 1938-ban jelent meg. A háború utáni években kényszerhallgatásra ítélte a kommunista rendszer, ekkor születnek ún. „fiók-regényei”, ahogy fia ez időben írt műveit nevezte, az **Ünnepi férfiú**, amelyik csak 1990-ben jelenhet meg a Püski Kiadónál, és a **vádolt**, melyek Makkai Ádám szerint „abszolút ellenállást tanúsító” regények. **Szent László király** c. regénye is csak 1985 után jelenhetett meg. Az **Urak és úrfiak** szintén ide sorolható, Ferenczes István, csíkszeredai költő szerint ez Ignác Rózsa legjelentősebb műve. Bár évtizedeken át igyekezett őt a hatalom kitörölni a nemzet tudatából, művei nem engedik őt feledni, írásai a moldvai, bukovinai, erdélyi magyarság történelmi viszonyosságairól szólnak, de felidéz a magyar múlt nagy alakjait is. „Ignác Rózsa nem halt meg, csak levetette a fizikaiságát.”- mondta róla Jókai Anna.
2. A versciklus nem csupán a Petőfi stílusában írt „szibériai” verseket tartalmazza, de Szendrey Júlia „verseit”, „férjéhez írt leveleit”, sőt Petőfi Zoltán apjához „írt” leveleit és „kiadatlan verseit”, Petrovics István öccséhez soha meg nem írt leveleit is megírja helyettük Makkai Ádám. (Fehéregyházi füzet, Kaukázusi füzet, Szibériai költemények...) A ciklus záró verse magához Morvai Ferenchez szól, aki az ásatásokat nagy hírverés közepette finanszírozta Barguzinban: „Egy gén-dőlet bénít engömet:/Pentium microchipen születni újra meg.../Barguzinban sok a csontváz,/mindenik zsúfolva génnel,/ámbár meg se nyikkan egy se/szólván isteniÉn-nel,/Hogy a sárral mint csináltak:/pénzügy, hír, mondvacsinált ok,/de ami az Énem sorsa-/lhát a nemzet lelke rajta!”

Gáspár-Barra Réka

Arany és fekete gyémántok között

A Déli Kárpátok és az Erdélyi Érchegység havas csúcsaival övezett **Hunyad vármegyét** derékban szeli át az Erdélyből kifele igyekvő Maros. Előbb azonban magába gyűjti a Sztrígy, az Egregy (Cserna) és számtalan virgonc hegyipatak vizét. Valamennyi völgyében őskori emberi települések nyomaira bukkant a 19. század végén régészeti feltárássokat folytató Thorma Zsófia és Téglás Gábor. Előbbi a világ első régészőjeként írta be nevét a történelembe. Téglás Gábornak köszönhető nagymértékben Hunyad megye ókori településeinek feltárása: köztük az időközben UNESCO világörökséggé vált dák várak egy része, római települések, arany- és vasbányák, valamint pazar ókori termálfürdők. A rómaiak kihátrálásával közel ezer éven át vándornépek hordái hömpölyögtek végig Hunyad megyén is. A honfoglaló magyarok a 10–11. században népesítették be a széles, termékeny Hunyad megyei Maros völgyet, majd a Cserna és a Sztrig folyók völgyének alsó szakaszát is. Századokkal később a vadregényes Zsil völgyét is meghódították.

Hunyad megye tarka domborzata tarka lakossággal népesült be az ezer év alatt. A megye nyugati csücskébe már a 12. század közepén szász telepesek érkeztek a Rajna és Mosel vidékéről. A török-tatár dúlások szüneteiben a román pásztornép is leszivárgott a völgyekbe, birtokba véve a kipusztult falvakat. A 18. századtól a Brád vidéki ércbányák, majd a zsilvölgyi szénbányák megnyitásával olasz, lengyel, cseh, német családok százai telepedtek le Hunyad megye földjén. Többségük elmagyarosodott, majd az impériumváltással a román többségbe olvadtak.

A mőcvidéki lázadások során megtizedelt magyar ajkú lakosság körébe is gyarapodást hozott az iparosítás. Már a 18-19. században székely és szilágysági bányászok telepedtek le a vidéken, majd a kommunizmus éveiben felduzzasztott ipari városokba a Kárpátokon kívülről érkező tömegek mellett szintén szép számban vetődtek erre Székelyföld és Szilágyság fiai. A 19–20. század fordulóján a bukovinai székelyek hazatelepítése gyarapította Hunyad megye magyarságát. A madefalvi veszedelem idején menekülő székelyek több száz leszármazottja talált otthonra Déván, Vajdahunyadon, Sztrigyszentgyörgyön és Csernakeresztúron. Mai napig ők őrzik leghívebben néphagyományait a vidéken: büszkén ropják a silladrit, a hétfélést, tűzik kapujukra a díszes májusfát. Ki nem hagynák a szüreti felvonulást, s a modern világhoz igazított guzsalyast. Másfél százados moldvai, majd bukovinai száműzetés során belerázódtak a kisebbségi sorsba: Dél-Erdély szórványában könnyen ment az alkalmazkodás. Érkezésüknek (no meg a magyar uralomnak) köszönhetően 1910 körül 15,5%-ra szökkent a megye magyarságának aránya. Amúgy már 1880-ban 4,9% volt a magyar ajkú lakosság a 87,5% román és 2,5 százalékos némethez képest. A 2011-es népszámlálás alkalmával a 418 ezer lakosból 87,9% román, 5,8% magyar, 1,8% roma. Utóbbiak a szó szoros értelmében átvették a németek helyét: Romoszon, Szászvárosban, Kasztón, Gyalmáron vígan

beköltöztek a kitelepülő szászok üresen maradt otthonaiba.

A számbelileg már középkortól kisebbségben lévő Hunyad megyei magyarság soraiban látott azonban napvilágot a törökverő Hunyadi János, itt ringott Bethlen Gábor fejedelem bölcsője, itt alapított iskolát gr. Kún Kocsárd, az EMKE tiszteletbeli elnöke, és napjainkban itt kezdte gyermekmentő tevékenységét Bőjte Csaba atya, Erdély ötezer árvájának gondviselője. Van kinek tehát a nyomába lépni...

Paul Chinezu és menekülő Kún szobrok

Kelet felől csatatéren vezet az út Hunyad megyébe. Alkenyerről jövet Bencenc (Aurel Vlaicu), Gyalmár, Piskinc, Romosz között kanyargunk a széles **Kenyermezőn**. Itt

Kinizsi Pál kurucz-kori ábrázolása

vitézkedett Kinizsi Pál, két karddal aprítva a törököt. A csata emlékére épült 15. századi kápolna helyén háromszor állított emlékművet a helyi magyarság. A legutóbbi Trianon után vált közellenséggé – lerombolták. Kinizsi lelke azonban kitartóan kísérelhetett a vidéken, mert még a kommunizmus éveiben helyi kezdeményezésre román feliratú emlékművet állítottak Alkenyéren (Sibot) Pavel Chinezu, illetve a kenyérmezei csata emlékére. A tény-barát

szászvárosi múzeumigazgató jó pár esztendeje minden október derekán megemlékezést szervez a kenyérmezei emlékműnél – ortodox rituáléba foglalva. De a szászvárosi magyar közösség mindig meghívást kap az eseményre. Igazi transzilván gesztus. Nem volt ezt könnyű kicsikarni a Királyföld nyugati csücskében. Bár Szászvárosban, 1582-ben Geszthi Ferenc dévai várkapitány költségén adták ki az első román Őszövetseget (Palia de la Oratie) és a későbbiekben a Református Kollégiumban nevelkedett a környékbeli román ifjúság krémje (köztük Petru Groza, későbbi miniszterelnök is), az impériumváltás nyomán nem sok hála mutatkozott az uralomra került többség részéről. *Az iskolaépítő Kuun grófok szobrai a kollégium előtti talapzatról a református templomba kellett menekítsük* – mesélte számtalanszor a vártemplom látogatóinak Fülöp Júlia, helyi EMKE elnök, aki a szászvárosi magyarság lelkeként kutatta és tárta ország-világ elé a város nagyjainak életét, munkásságát: számos rangos megemlékezést szervezve gr. Kuun Kocsárd és gr. Kún Géza, Torma Zsófia régész, a Tordoson lelkészként szolgáló Sipos Pál matematikus, filozófus, Faragó Endre gyógyszerész (a neves Fares gyógynövényfeldolgozó alapítójának) emlékére. A megemlékezéseknek állandó meghívottja a városi múzeumigazgató és a mindenkor polgármester, akik a főtérről Burebista szobor árnyékában is egyre nagyobb elismeréssel nyilatkoznak a maroknyi szászvárosi magyarság által bírt

kulturális örökségről. A magyar emlékhelyek megjelölése azonban többnyire tabutéma a városban. A református kollégium régi épületében kórház működik, a Kun Kocsárd által emeltetett új iskolaépületben az Aurel Vlaicu Nemzeti Kollégium székel. A szintén Kunok által építtetett polgári leányiskola ma Nicolaus Olahus nevével fémjelzett iskolaszolgáltatásnak ad otthont. Oláh Miklós nagy középkori humanista emléke is eléggé egyoldalúan él a helyi köztudatban. Thorma Zsófia egykori háza ma magánház, akárcsak Faragó Endre hajdani patikája. Előbbi emléktáblával jelölték, de a tulajdonos nem tűrt ilyen „foltot” újravakolt házán. Így csupán gr. Kún Kocsárd hajdani lakóházára került kétnyelvű emléktábla 2011-ben, a Székely Szórvány partnerség keretében nyújtott háromszéki illetve EMKE segítségével. A nagy mecénás idején fénykorát élő szászvárosi oktatás mára összevont elemi osztályokra zsugorodott. A 300 éves ferences kolostor falai közt működő Szent Erzsébet Gyermekotthon pedagógusai 48 szegénysorsú kisgyermeket oktatnak, nevelnek magyarul.

Élet a romokon

Gyermekzsivalytól, fiatalos jókedvtől hangos **Algyógyon** a református templomkert. A Kún Kocsárd alapította Székely Földműves Iskola hajdani épületének tözsomszedságában magyar fiatalok százai dicsérik az Istent, énekelnek, táncolnak, fűznek életre szóló barátságot. Az egykor román felkelők által feldúlt algyógyi lelkészlak ma református ifjúsági központnak ad otthont. Kertjében, falai között sok száz fiatal fordul meg, Erdélyből, a Kárpát-medencéből, gitár- és idegennyelv-táborok, csapatépítő hétvégék, konferenciák, honismereti kirándulások résztvevőiként. A város nagy szülöttjének emlékét azonban nehéz felkutatni. Gróf Kún Kocsárd birtokát és a település felett magasló sziklasírtját szétválták, a földművesiskola épületét átalakították. Egyetlen tábla, felirat sem emlékeztet a nagy magyar kultúrpolitikusra, országgyűlési képviselőre, az egyház és a közoktatás nagy mecénására, aki egész életét, vagyonát, személyes szabadságát áldozta fel egy jobb világ reményében. Nem övezi nagyobb rajongás Majland Oszkár néprajzos emlékét sem, bár ő is Algyógy szülöttje és sokoldalú munkásságának fontos részét képezi az erdőhátsági román folklór kutatása.

A történelem fonákágaival dacolva áll azonban a református templomkertben a 11–12. századra datált körkapolna, Erdély első keresztény templomainak egyetlen épségben maradt példánya.

Két-három századdal fiatalabb társai sorakoznak végig a Maros jobb partján. Kéménd, Bábolna, Arany, Nagyrápolyt elnéptelenedett középkori templomai, hajdan pompás udvarházai kétségbeesetten kapaszkodnak az időbe, mert a megtartó gyülekezet, lélek már kifogyott. Reszkető kezű, magányos emberek őrzik e falvakban a templomok kulcsát. És a kivesző magyar emlékeket.

A Maros túlsó partján, **Lozsád** – 1320-ban jegyzett kisnemesi falu, saját egyházközséggel, saját nyelvjárással. A 2002-es népszámlálás még fele-fele arányban jelölte a székely kisnemesi családok és a hajdani román zsellérek leszármazottait. Utóbbiakhoz a 20. század derekán máramarosi betelepülők is csatlakoztak. Az elszigetelt falu lakossága azonban egy bő évszázad alatt negyedére apadt. Az utóbbi másfél évtizedben fel-

gyorsult a fogyás. A fiatalok városra költöznek és vegyes házasságot kötnek. Az unokák már ritkán beszélnek magyarul.

Ópiski. Újabb csatatér. Ha a híd elvész, Erdély is elvész – harsogta a település határában kanyargó Sztrígy fölött 1849 fagyos februárjában Bem apó. Azóta ez is, az is elveszett.... De Bem apó még győzelemre vitte a honvédeket, s emlékére andezit obeliszket állítottak a csatatér felett. A kilencvenes években darabjaira zúzottan menekítették be az emlékoszlopot a piski római katolikus templom kertjébe. 1999-ben újraállították. Azóta ez a Hunyad megyei március 15-i megemlékezéseknek fő színhelye. Dévai diákok lelkes szavalata, éneke teszi szebbé az ünnepet.

A piski templomkertben tágas plébániaépület – mindennel felszerelten – táborozók, kirándulók fogadására. De az épület ritkán népesül be. Fakultatív magyar oktatásnak is helyet adna – pillanatnyilag négy kisgyermek veszi igénybe. A pár száz méterrel odébb álló református templom Alpár Ignác tervei alapján épült. Itt is csodaszámba megy a keresztelő.

Piski vasúti csomópont. 1868-ban emelt gyönyörű állomásépülete az Első Erdélyi Vasút emlékét őrzi. Utóbbi óriási fejlődést hozott Hunyad megyébe. Bányák, kohók nyíltak. Régi szép idők! – sóhajtanak az elfogultak...

Örökségörzők

A település nyugati határában a római kori andezitbányászat-formázta Kenyérhegy. Árnyékában fekszik Dédács – ma Piski szerves része. A Gyulai család közel százhektáros csodás arborétumát évszázadokig éllette a birtok határában elfolyó Maros. Az utóbbi időben azonban „erdőirtás” folyik a birtokon. Egymás után döntenek ki az öreg fákat. Mert veszélyesek. Az 1949-ben innen kitelepített Ócskay László családja gondos, szakértő gazdája lehetne az arborétumnak. De nem kapták vissza a birtokot. Másfél évtizednyi pereskedés után sem. Magyar dal, magyar szó, legutóbb tíz éve szólt az arborétummal övezett kastélyban. Ócskay László ott ült a közönség soraiban. Meghívottként, megtűrtként, saját házában. A kastélyban magyarul szóló dévai Dél-Erdélyért Kulturális Társaság tagjai sok más elkobzott, romos állapotban visszaszolgáltatót műemléképületben csillantják fel a régmúlt idők emlékét. Őszi kastélyfesztiváljaik plakátjain épített örökségünk számos hajdani gyöngyszeme szerepel – középkori hangulatú előadások helyszínéül. Ily módon kívánják népszerűsíteni Dél-Erdély történelmi, építészeti hagyatékát. Nem egészen eredménytelenül. Négy esztendeje, RMDSZ kezdeményezésre a dévai Téglás Gábor Elméleti Líceum diákjai is bekapcsolódtak az örökségvédelembe. Mára tucatnyi Hunyad megyei műemléket „fogadtak örökbe”, fiatalos lendülettel, széleskörű digitális eszköztár bevetésével népszerűsítve védeceiket. Köztük a piski Ócskay arborétumot is.

Új vár épült Déván

A Maroson lefelé haladva (a hajdani sószállítás útján) következő megállónk **Déva**. IV. Béla korában épült várát Hunyadiak, Bethlenek, Rákocziak bővítették, alakították, a tövében álló nagy udvarház (Magna Curia vagy Bethlen kastély) Sulyok Zsófiának, Károlyi Zsuzsannának, Széchy Máriának, Daniel Zsófiának volt kedvenc lakhelye. A várfalak tövében látott napvilágot dévai Bíró Mátyás, első magyar

reformátor, és itt halt mártírhálált Dávid Ferenc unitárius egyházalapító püspök. Utóbbi emlékét egyre komolyabban ápolják, de a tíz esztendeje felújítás alatt álló vár története nehezen épül a köztudatba.

Kőműves Kelemenné balladája viszont közismert. A dévaiak sokszor megkönnyezik. Mert pontosan érzik a a sorok súlyát: amit raktak estig leomlott reggelre... A múlt század fordulóján szépen kiépülő város – az Alpár Ignác tervezte impozáns Vármegyeház, törvényszéki palota, a szecessziós színházépület, városi kaszinó, honvédlaktanya, stb – az impériumváltással hirtelen mind új gazdát, rendeltetést kapott. Az igényes tudományos munkásságot folytató Hunyad Megyei Történelmi és Régészeti Társulat Bethlen kastély-beli múzeuma idővel Dák és római civilizációs múzeummá lett. A Királyi Állami Főreálgymináziumot Decebal líceummá alakították. A száz év alatt tizedére apadt dévai magyarság nehezen felépülő kis bástyái (iskolák, később tagozatok, művelődési intézmények) számtalanszor leomlottak a 20. században. Az élet a rommá sorvasztott ferences kolostor falai között sarjadt újra. Bőjte Csaba ferences atya 1993-ban fogadta be az első árvákat s kezdték helyreállítani a régi falakat. A Szent Ferenc Alapítvány bő két évtized alatt 5000 erdélyi gyermeknek adott otthont, családot, szeretetet. Támogatásával életben maradt a kilencvenes évek végére széthulló helyi magyar oktatás, és tíz évvel ezelőtt példátlan összefogással megalakult az önálló magyar iskolaközpont, 600 diákkal. Ma ez a dévai magyarság vára. És lassan visszaépül a köztudatba Téglás Gábor, Salamon Ferenc akadémikus, Tordai Sándor András püspök neve is.

Barcsay Ákos fejedelem 2011-ben állított szobra ugyan alig érte meg a három esztendő: engedélyezésében elkövetett mulasztásra hivatkozva 2014 decemberében lebontották. De a tíz százalék alatti magyar lakosság nem panaszkodhat: az idén már hatodik alkalommal megrendezésre kerülő Hunyad Megyei Magyar Napokon a többségi lakosság is megtapsolja a főtéren bemutatott magyar néptáncot, koncertet, órákig állnak sorban a hatalmas üstökben rottyogó gulyásért, és elismeréssel szólnak a közösség összetartásáról, önfegyelméről.

Jó pásztorra várva

Konok élniakarás mutatkozik a várostól karnyújtásnyira – **Csernakeresztúron**. Bár lakosságának alig a felét jelentő magyarság szinte mind elfér a hosszú Bukovina utcán, igazi magyar szigetet képeznek a dél-erdélyi szórványban. Hagyományörzés, faluturizmus tartja életben az 1910 táján betelepített bukovinai székely közösséget. Fiatalokat is látni a faluban, magyar szót is hallani az utcán. A helybeli elemi oktatáshoz ragaszkodnak. *Ha a kisgyermeket beviszik a városi iskolába, kivész az izes tájszólás* – magyarázza Tóth János plébános, aki jó két évtizede szolgál a közösségben. Csernakeresztúr őshonos magyar lakossága szinte eltűnt. Akárcsak a szomszédos Alpesten, Kis- és Nagybarcsán. Az Egregy (Cserna) mentén húzódott Barcsay birtokon évszázadok óta vegyes a lakosság. Az etnikumi arányok azonban jelentősen eltolódtak a 19. században, amikor az említett településeket a

Vajdahunyadon túl fekvő Rákosddal és Hosdátal együtt az székhelyű szolgálatába sorolták. A helyi iskolákban a német tankönyveket románra fordították. A kisnemesi családoknak igencsak résen kellett lenniük, hogy ki ne vesszen anyanyelvük. Törekvésük gyümölcse: a 2011-ben megjelent román közigazgatási törvény nyomán hat Hunyad megyei település „érdemelte ki” a kétnyelvű táblát: Alpestes, Hósdát, Lozsád, Rákosd, Csernakeresztúr és Sztrígyszentgyörgy, utóbbi kettő a bukovinai székelyek betelepítésének köszönhetően. Mára azonban csupán Csernakeresztúr mutat kitartó élni akarást. A környékbeli falvakban lelkészfüggő lett a magyarság. Ha lelkes pásztorra akadnak, felledül az élet. Ennek hiánya azonban maradandó űrt hagy a magyar közösségekben.

Hunyadi oltalma alatt

A Ruszka havasból eredő Cserna völgyének legjelentősebb települése **Vajdahunyad** – a csipkerózsika álmából ébredezni látszó csodálatos középkori lovagvárával. A Hunyadi János építtette erődítményt fia, Mátyás király, majd Kinizsi, a Bethlenek, Apafiak lakták, bővítették. Az utóbbi századokban többször szorult átfogó restaurálásra. Napjainkban is folyamatosan munkálkodnak helyreállításon, egyre tudatosabban törekedve a Hunyadiak hagyatékának kiaknázására.

A vár körül csupán a Császári Királyi Vasmű 1884-es megnyitása nyomán kezd kiépülni a település. A kommunizmus idején azonban mesterséges duzzasztás következik, a betelepülőkkel látványosan eltolódnak az etnikai arányok. Így Vajdahunyad bejáratához főleg turisztikai megfontolásból tűztek nemrégiben három nyelvű táblát. Mert turistákból nincs hiány. A Hunyadiak lovagvárat Kelet-Európa legszebb műemlékei között tartják számon. Népszerűsítésében az öt százaléknyi helyi magyarságnak is bőven van érdeme. Létszámarányukat messze meghaladva igyekeznek jelen lenni a város életében, kulturális rendezvényekkel, magyar rádióműsorral, közösségi központ működtetésével. A nyelvvesztés azonban itt is folyamatos. A tagozatos iskolában összesen 43 gyermek tanul magyarul – összevont osztályokban.

Kastélyok a Maros partján

A Cserna pataka még Déva előtt ömlik a Marosba s vígan csörgedez lefelé, míg meg nem torpanja egy újabb ipari

létesítmény: a marosnémeti határában épült hőerőmű. A 20. század derekán ez is családok százainak betelepítését hozta: Moldvából, Olténiából, de a Székelyföldről és Szilágyságból is. A hőerőművel átellenben, a Maros partján római kori település (Micia) nyomai láthatók. Innen származnak a falu középkori templomába beépített római kövek. A 19. században azonban nagyobb kincset is rejtett a templomfal: gr. Kún Kocsárd szabadságszerető szívét helyezték itt örök nyugalomra. Mára nem csupán ez ereklje, de a gyülekezet is eltűnt a templomból. A Gyulay birtok azonban, melynek egykor a templomkert is része volt, csonkán ugyan, de visszakerült régi gazdáinak leszármazottjához. Az Ausztráliából hazatelepedett Tholdy Horváth Péter 8 évnyi pereskedés után, 2007-ben kapta vissza a klasszicista stílusú, de igen megrongált kastélyt 5 hektárosra szűkített parkjával. Kapui nyitva állnak bármilyen közösségi, kulturális rendezvény előtt, de tekintettel a folyamatos állami gáncsoskodásra, nem tudni meddig sikerül fenntartani a többszázéves fákkal szegélyezett birtokot, gróf Kuun Géza nyelvész, orientalista, utazó akadémikus hajdani otthonát.

A közeli, visszaszolgáltatott kisbirtokokon sem jobbak a kilátások. Fenntartásuk nem leányálom. Mégis jobb a branyicskai és zámi uradalmak helyzeténél. A Jósika kastélyban öregotthon működik, a Nopcsa László hajdani zámi kastélyában elmeógyógyintézet...

Különleges gyöngyszeme azonban a megyének a **marosillyei Veres bástya**. Mert itt született Bethlen Gábor fejedelem, és mert e ház ma is a miénk. Bőjte Csaba atya 2003-ban vásárolta meg az épületet és teljes pompájában állíttatta helyre. A dévai Szent Ferenc Alapítvány, illetve más civilszervezetek nagyszerű rendezvényeinek biztosít teret. A szomszédságában gazdátlanul álló Bornemissza kastély azonban lesújtó látvány, akárcsak a falu két elnéptelenedett magyar temploma.

Aranyláz után

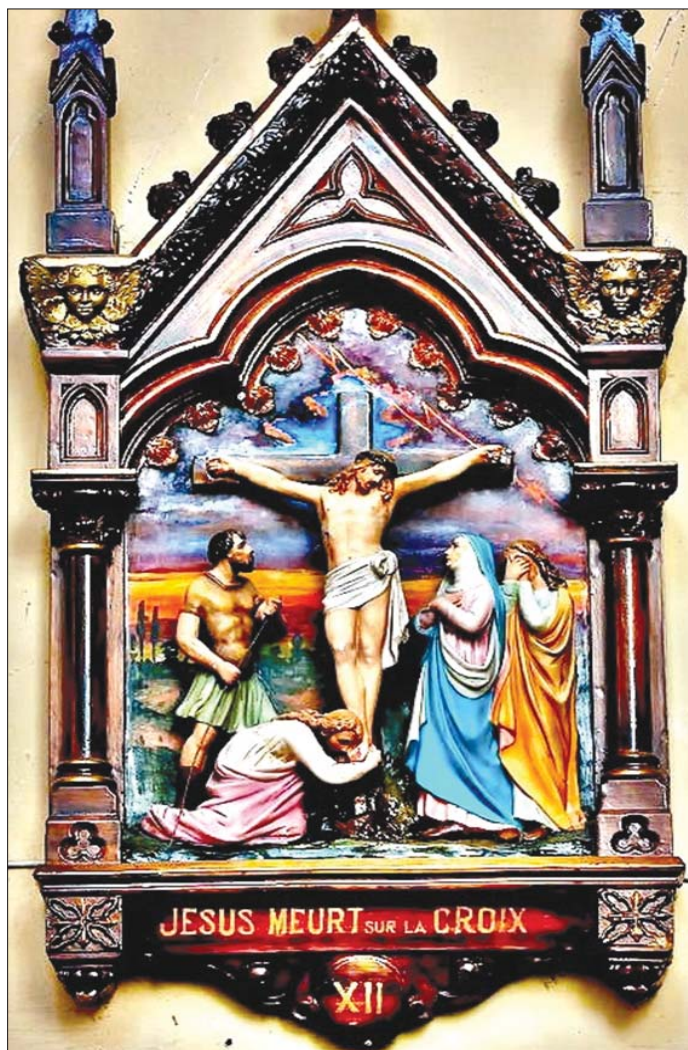
A Marostól északra bányavidék. Az Erdélyi Érchegységben ókori kitermelések nyomai tátonganak. Az Arany-négyszög délnyugati csücskén a történelem során Zaránd és Hunyad vármegye osztózott. Nagyág, Felsőcsertés, Kisbánya (Boica) Ribice, Brád, Kőrösbánya neve a középkorban elhalványul, de a 18. században megnyíló bányák tömegesen vonzzák Európa Eldorádójába a német, szlovák, magyar mesterembereket. Ekkortájt a vidéket többnyire magyar kisenemesek birtokolják. Földjeiken illetve az egymás után nyíló nemesfémbányákban dolgozó jobbágyság 1784-ben kegyetlenül megtizedeli a magyar lakosságot. A maradéknak az 1849-es román felkelők adja meg a kegyelemdőfést. *Én nem tudom, talán a mondák emléke okozta azt, de ilyen szomorú falut én sohasem láttam; olyan elhagyatott minden* – jegyzi le brádi látogatása nyomán 1858-ban Jókai. A kiegyezés után újra fellendül az élet, magyar tannyelvű iskolák nyílnak, templomok épülnek újjá, Zaránd címmel hetilap jelenik meg Brádon. A 20. század derekára azonban már a vidék összes magyar tannyelvű iskoláját bezárják. A sokszor újjáépített középkori kőrösbányai rendház ferences szerzetesek kényszerlakhelye lesz... A kilencvenes évektől a bányai par is leépül. Aki tehette elköltözött. Aki maradt, lassan beolvad. Ma az Érchegység Hunyad megyei részének

egyetlen magyar papja Buciuman Traian Gheorghe, zalatnai születésű fiatal brádi plébános, aki román neve ellenére tökéletesen beszél magyarul. Maroknyi magyar híve azonban szívesen fordítja a szót románra. A plébános korából és hitéből adódó optimizmusa mellett sem tervez hosszútávra.

Kastélyok a Retyezát alatt

A Marostól délre legendás vidékről kanyarog lefelé a Sztrígy. Bal partján csendesen lapul meg **Bács**, a középkorban magyar kisenemesek által lakott falu. Nemrégiben még saját lelkészt tartott el a maroknyi gyülekezet. Kun Árpád lelképásztor feleségével évekig anyanyelv-ápoló tábort szervezett a parókián. Aztán itt is lehalkult az élet... A 19 századi porcelángyáráról híres Batizon vezet az út **Pusztkálánba**. Szép emlékü vasműve szintén romokban hever. A hajdani mesteremberek családjai elvándoroltak. Templomfalak közé szorul a magyar nyelv. Szabadon csak a városhoz csatolt **Sztrígysszentgyörgyön** kószálnak magyar szavak – az ide telepített bukovinai székelyek körében. A hagyományok azonban kiveszőben. A csernaakeresztúri rokonok táncos vendégszereplései és egyházi ünnepek jelentik a hagyományhoz való kötődést.

Szép időben innen már tisztán látni a Retyezát havas csúcsait. A Ruszka- és a Kudzsíri havasokkal vetekedve ölelik közre a mesés hátszegi medencét. Törpedinók, Fatia Negra és tündér-legendák, titokzatos középkori várak, árpádkori

kőtemplomok földje ez. Nopcsa, Kendeffy, Pogány, Mara, Szilvász, Makra, Buda, stb. családok birtoka. A Kendeffyek a 15. század közepétől bírják e földet. Leszármazottaik hatalmas erdőségeket, legelőket szereztek vissza az elmúlt évtizedben a Retyezaton. Óralajboldogfalvi barokk kastélyuk is visszaszolgáltatót. A birtok azonban nem éledt újjá. Minden bérbe adva...

A Nopcsa-kastélyok végletekbe jutottak. **Szacsalon**, hol az ifjú Nopcsa Ilona törpedinócsontot talált – ezzel életreszólóan eljegyeztette Ferenc bátyját a paleontológiával – elárulva áll az egykor csinos kastély. Alsófarkadinon (General Berthelot) viszont a Román Akadémia újította föl – pazarul – a Nopcsa-birtokot, s tette azt az egyre aktívabb Hátszegi Geopark kutató-központjává. Az egyetlen szépséghiba: Nopcsa neve sehol sem szerepel, sem kint, sem bent. A kastélyt kizárólag Berthelot tábornok emléke uralja. A geopark kebeleznél be amúgy a naláczvádi Teleki-Fáy kastélyt is. Egyelőre azonban ez romokban áll. A szomszédban élt Pogányék szívesen értékesítenék visszaszerzett poklisai birtokukat, rajta a barokk kastéllyal, de nehezen kerül rá vevő...

Van azért itt is feltámadás. Mara Ernő, hátszegvidéki kismemesi család bátorsággal, hittel megáldott utóda másfél évtizede perelte vissza nagypestényi és fehervízi kúriájukat. Azóta gazdálkodik, munkát adva a földhözragadt helyi lakosságnak. Idős édesanyjával a szó szoros értelmében gondját viseli a falu népének. A térség egy csücskében visszaállt tehát a régi rend... **Hátszegen** már nincs erre esély. A báró Nopcsa Ferenc által újraépített római katolikus templomban teret hódít a kétnyelvűség. Szomszédságában a reformátusok is szoktatják fülüket a román igehirdetéshez. Lelkészüket szerint folytatni kell az evangélizációt a románság körében, a vidéken évszázados hagyománnyal rendelkező református kétnyelvűséget. Különben kivesz az egyház. A magyar nyelv példájára...

Kultúra a szénmedencében

Amikor 1870-ben nyolc alagúton átvágva berobogott **Petrozsényba** az első vonat – magyar, cseh, szlovák, német, olasz, rutén, bosnyák bányászcsaládok, a környező hegyekről apró lovakon érkező momarlanok fogadták a tűzparipát, mely szénrel megrakva indult vissza megtölteni a császári-királyi vasművek kohóit. A látványos gazdasági növekedést az első világháború torpantja meg némileg, majd a véres bányásztrájkok. A magyar iskolák, egyházközségek élete azonban szépen alakul. A Petrozsényban és Lupényban korábban felépített templomok mellé sorakoznak a húszas években a vulkáni, petrillai, lónyai, aninószai istenházak. Valamennyi településen magyar iskola működik. Az 1949-es államosítás nyomán itt is felduzzadnak a települések, az etnikai arányok kezdenek eltolódni a Kárpátokon kívülről érkezők javára. Paradox módon azonban a kommunizmus jótékony hatással van a zsilvölgyi kulturális életre. A sívárnak ítélt bányavidékre számúzik ugyanis a „kellemetlenkedő” értelmiségi és lelkes családokat, hajdani földbirtokosok sarjait. A számúzótek (képzőművészek, orvosok, tanárok, lelkesek) azonban csodálatos lelki erővel bontakoztatják ki a zsilvölgyi kultúrétet. Színjátszó- és néptáncsoportok alakulnak, művésztelep és fotóklub, s az időközben megnyílt bányászati egye-

temnek köszönhetően – kommunista viszonylatban – szinte nagyvárosi kultúrétet zajlik a Zsil völgye városaiban. A hetvenes években azonban újabb nagyméretű betelepítések nyomán látványosan megváltozik a lakosság társadalmi, etnikai összetétele. Ez a kultúrétben is megmutatkozik. A 89-es fordulat, a bányászjárások, a kilencvenes évek végén elkezdődött leépítések már csak hab a tortán. A magyarság meggyérül. Sokan elköltöznek, beolvadnak. A tagozattá apadt magyar iskolákban folyamatosan csökken a létszám. E téren újra Bőjte Csaba atya nyújt segítő jót: 2005-ben, mikor Petrozsényban összesen 12 gyermek tanult magyarul, a régi zárdaépületben megnyitja a Jézus Szíve kollégiumot. Ma is 132 gyermeket oktatnak a falai között – magyarul. A közösségek a látványos számbeli fogyás mellett is igyekeznek életben maradni. Történelmi megemlékezések, egyházi ünnepek, Zsilvölgyi Magyar Napok, bálók, Magyar Kultúra Napj rendezvények, s néhány éve rendszeresen megtartott petrozsényi magyar estek teszik színesebbé a zsilvölgyi magyar közösségek életét. Újabban a bánya-alapító Maderspach család emléke is éledőben van a vidéken, s a lupényi magyarság szórványközpont létesítését fontolgatja. A vidék csodás természeti adottságait kiaknázva talán újra fellendül az élet...

Petőfi Sándor

Négy nap dörgött az ágyú

Négy nap dörgött az ágyú
Vizakna s Déva közt,
Ott minden talpalatnyi
Földet vér öntözött.

Fehér volt a világ, szép
Fehér hó este be,
Ugy omlott a piros vér
A fehér óra le.

Négy hosszú nap csatáztunk
Rettentő vad csatát,
Minőt a messzelátó
Nap csak nagyneha lát.

Mindent megtettünk, amit
Kivánt a becsület...
Tízannyi volt az ellen,
Győznünk nem lehetett.

Szerencse és az isten
Tőlünk elpártola,
Egy pártfogó maradt csak
Velünk; ez Bem vala.

(részlet)

Támogatóink

(a megjelölt előfizetői díjakat meghaladó befizetések tekintjük támogatásnak)

Emlékeztünk rá: lapunk függetlenségét és erdélyi olvasóinkhoz történő díjmentes eljuttatását teszik lehetővé e nagylelkű adományok. Köszönjük!

Andrási Mária	Újkígyós	3000	Dr. Ördög István	Környe	8000
Balázs Imréné	Vác	500	Dr. Papp Attila	Enying	10.000
Bányai Attila	Budakeszi	3000	Dr. Pázmány Elemérné	Pilis	2000
Bedő Árpád	Budapest	8000	Dr. Perneki-Simonits István	Szeged	3000
Bernádiné Dr. Fülöp Teréz	Dunaszigor	3000	Dr. Péterffy László	Budapest	3000
Biczó Erzsébet	Márok	1000	Dr. Péterffy Pál	Budakalász	3000
Boda Lajosné	Dunavarsány	2000	Dr. Puskel Zoltán	Budapest	3000
Boros Mária	Tatabánya	1000	Dr. Schenker Marianna	Budapest	2000
Boross Tibor	Fadd	3000	Dr. Sipos József	Szentendre	2000
Budapesti Székely Kör	Budapest	11.000	Dr. Szabó Zoltán	Szentjakabfa	8000
Czeglédi László	Budapest	3000	Dr. Szathmáry F. Péter	Pápa	13.000
Csegezi Károly	Budapest	5000	Dr. Szekeres Sándor	Monor	8000
Csergő Vilmos	Paks	3000	Dr. Szemes Ferenc	Szekszárd	3000
Csiki Botond	Martonvásár	500	Dr. Szentkirályi István	Debrecen	3000
Csiszér József	Tatabánya	1000	Dr. Szentkirályi István	Debrecen	8000
Csizmadia Attila	Szombathely	1000	Dr. Szövérfi Károly	Jászberény	3000
Csongrádi Imre	Környe	2000	Dr. Szűcs György	Kecskemét	10.000
Csupor Dezső	Jakabszállás	3000	Dr. Tóth Kálmán	Budapest	1000
Csutoros Albert	Pécs	1000	Dr. Zoltáni Miklós	Nagykörös	8000
Dancsákné Dr. Kiss Ilona	Sopron	1000	EJKE	Debrecen	3000
Dénes László	Szentendre	3000	Gál Imre	Domaszék	3000
Donogány Mária	Gödöllő	1000	Germán O. András	Budapest	800
Dr. Antal Balázs	Budapest	3000	Gruber Gyula	Szekszárd	1000
Dr. Balázs Judit	Budapest	2000	Gyémánt Mihály	Mosonm.óvár	3000
Dr. Bartha Levente	Szentgotthárd	3000	Győri Győző	Monor	3000
Dr. Bay Miklós	Budapest	3000	Hegy Csaba	ismeretlen cím	55.000
Dr. Bencsik József	Cegléd	1000	Herczeg Melinda	Budapest	3000
Dr. Bíró József Zete	Budapest	14.000	Holányi Julianna	Berhida	3000
Dr. Boldizsár Tiborné	Budapest	2000	Holányi Zoltán	Zalaegerszeg	5000
Dr. Budaházy György	Mosonm.óvár	8000	Horváth Tivadarné	Leányfalu	3000
Dr. Búzás Gáborné	Abda	1000	id. Bakos Gyula	Vértesszőlő	1000
Dr. Czákó Judit	Budapest	3000	Ilyés Emese	Budapest	8000
Dr. Czákó József	Göd	4500	Jakab József	Pécs	2000
Dr. Cey-Bert Róbert	Siófok	1000	Kapitány Wagner András	Budapest	3000
Dr. Elekes József	Debrecen	5000	Kastal András	Villány	1000
Dr. Farkas Szabolcs	Monor	8000	Kádár István	Budapest	1000
Dr. Fodor Attila	Budapest	8000	Kemenes Ármán	Tárnok	3000
Dr. Grépály András	Budapest	10.000	Keszeg Tibor	Szentendre	3000
Dr. Harmath Ferenc	Abony	3000	Király Károly	Mezőkovácsháza	3000
Dr. Horváth Zsolt	Székesfehérvár	8000	Kis Irén	Tatabánya	4000
Dr. Imreh Csanád	Szekszárd	3000	Komporály Vilmos	Sepsiszentgyörgy	7000
Dr. Inczeff Zsolt	Ócsa	3000	Lakatos Béla	Sepsiszentgyörgy	7000
Dr. Issekutz Sarolta	Budapest	3000	Lenhardtné B. Emma	Budapest	4000
Dr. Kiss András	Pócsmegyer	1000	Makainé Pál Berta	Miszla	23.000
Dr. Kiss Kálmán	Berettyóújfalu	3000	Máriás József	Nyíregyháza	1000
Dr. Kovács Antal	Cellőmölke	13.000	Máthé András	Baja	500
Dr. Kovács Ibolya	Örkény	3000	Mihály István	Szarvas	2000
Dr. Kovács István	Gyöngyössolymos	3000	Molnár Ferencné	Érd	4000
Dr. Kovács Lajosné	Fehérgyarmat	3000	Orbán Ferenc	Mány	3000
Dr. Lőrincz Zoltán	Encs	2000	Palkó Gizella	Békéscsaba	500
Dr. Máthé-Barabássy Lajos	Veresegyház	3000	Pánczél József	Pécs	2000
Dr. Mezei László	Tolna	3000	Pável László	Szekszárd	1000
Dr. Molnár Gyula	Szentendre	3000	Pittner Kaspar	Németország	10 EUR
Dr. Molnár János	Siófok	3000	Podolyák József	Budapest	3000
Dr. Nagy Jenő	Kalocsa	1000	Prof. Dr. Istvánfi Gyula	Szigetmonostor	5000
Dr. Opra Béla István	Mór	8000	Prof. Dr. Kosztarab Mihály	USA	100 USD

Prof. Dr. Nagy Judit	Pécs	3000
Prof. Dr. Péterffy Árpád	Debrecen	10.000
Prof. Dr. Szabó T. Attila	Balatonfüred	3000
Puskás Ibolya	Budapest	3000
Rajka István József	Kartal	10.000
Román Elemér	Szentendre	2000
Sándor Júlia	Budapest	1000
Schmidt Sándor	Budapest	1000
Sedlmayr Ella	Sopronhorpács	3000
Spaller Árpád	Gyál	1000
Szabó Ella	Budaörs	1000
Szabó Sándor	Budapest	3000
Szakács László	Békés	2000
Székely Csaba	Budaörs	3000
Szurkos Eszter	Budapest	1000
Szűcs Lajos	Kozármisleny	4500
Tófalvi Árpád	Székelyudvarhely	50 RON
Tófalvi B. Szilvia	Budapest	2000
Tóth Gyula Attila	Gárdony	8000
Török István	Sárospatak	8000
Vajda László	Vasalja	3000
Vargyasi Dávid Mózes	Szekszárd	2000

Varró Gáborné	Derecske	3000
Ventzel Imola Csilla	Fonyód	3000
Végh Péter	Leányvár	1000
Vígh Judit Márta	Százh.batta	500
Wermescher Ottó	Budapest	3000
Zolnai Pál	Vecses	3000
Z. Zwada András	Békésszentandrás	1000
Zsigmond Konrád Márta	Sülysáp	3000

(Lezárva 2017. január 31.)

Kövér László a Csángó-bálon: Az identitás olyan, mint a szabadság

Támogatóink

Az identitás olyan, mint a szabadság, senkinek nem lesz több belőle, ha elveszi a másét – mondta Kövér László, az Országgyűlés elnöke a XXI. Csángó bálon szombat este Budapesten

Kövér László felidézte a barcasági, hétfalusi csángóknál tett látogatását, kiemelve: napjainkban minden európai embert fenyeget az a veszély, hogy hontalanná válik európai szülőföldjén, ezért a csángó magyar sors – „a moldvai, a gyimesi vagy a hétfalusi csángó testvéreink sorsa” – mélyen európai sors is. Az Országgyűlés elnöke szerint így van ez akkor is, ha „sok európai polgártársunk” minderről még nem tud, vagy nem akar tudomást venni. Az európai embereknek ugyanis napjainkban kell szembesülniük azzal a veszéllyel, amellyel a csángó magyarok több mint egy évszázada kénytelenek farkasszemmel nézni: az identitásuk mesterséges és erőszakos megváltoztatásának veszélyével, hogy minél biztosabban alávethetők, uralhatók és kifoszthatók legyenek – fejtette ki Kövér László.

Rámutatott: a XXI. századi „szép új világunkban” egy idegen uralom és idegen érdek alá hajtandó közösségnek nem a területét vagy országát, hanem a tudatát szállják meg először. Ezen tudatfoglalásnak az alapművelete, hogy a közösséget megpróbálják kiforgatni kulturális és nyelvi, nemzeti, vallási, családi identitásából. Azért éri például célzatos támadás napjainkban az európai emberek – németek és franciák, olaszok és svédek, románok és magyarok – nemzeti önazonosságát, próbálják gyengíteni vallási kapaszkodóikat, próbálják szétzilálni a családi kötődéseiket, feszegetik manapság már a nemi identitásuk határait is, mert a XXI. századi nagy geopolitikai küzdelmekben Európa célponttá vált – mondta, hozzátéve: az európai országok és társadalmak Európán kívüli érdekek meghódítandó és alávethető erőforrásai vá váltak. Úgy látta: ebben a hatalmi küzdelemben a célhoz vezető egyik eszköz, hogy az európai embereknek ne szilárd, hanem úgynevezett "fluid", azaz képlékeny identitásuk legyen, vagyis a valóságban identitás nélkülivé váljanak.

Kiemelte: a csángó magyar közösség a történelme során kénytelen volt elviselni a nyelvi, nemzeti és kulturális önazonosságának megváltoztatására irányuló hosszan tartó kísérleteket.

Szerinte az európai embereket napjainkban fenyegető identitás-háború és a csángó magyarok lelkét, szellemét a XX. században ért támadások között annyi a különbség, hogy míg a XX. században egy állam – nevezetesen a román nemzetállam – akarta a területén élő csángókra a magyar identitás helyett a románt ráerőltetni, addig a XXI. században államok feletti erős érdekcsoportok akarnak az európai emberekre identitás nélküliséget erőltetni a meglévő természetes identitások helyett. Kövér László hangsúlyozta: a nehéz sorsú csángó magyarok ügyében különös felelősségük, hogy tudatosítsák román politikustársaikban: az identitás pontosan olyan, mint a szabadság. Nem lesz attól senkinek több belőle, ha elveszi a másét.

A család, a vallás, a nemzeti önazonosság és az azt védő nemzeti állam intézménye egyaránt alapértéke a magyarországi és romániai társadalmak meghatározó többségének, ezen értékek védelme erkölcsi kötelesség mindkét ország tisztességes politikai erőinek – jelentette ki az Országgyűlés elnöke. Egyre bizonytalanabbá váló világunkban egyre biztosabban sejlik fel a veszély, amely magyarokat és románokat, Magyarországot és Romániát pusztító létükben fenyegeti. Ezzel együtt végre meg kellene születnie annak a felismerésnek is, hogy anyagi javainkat és szellemi kincseinket, földrajzi és kulturális közös hazánkat, Közép-Európát, és benne a Kárpát-medencét egymás rovására, egymást gyengítve biztosan nem, csak egymásra támaszkodva, egymást erősítve védhetjük meg a láthatatlan, vagy már egyre inkább látható fenyegetésektől – mutatott rá.

„Ha a román politikusok a XX. századi korlátozó nemzetállami szerepfelfogást fel tudják cserélni egy új, a XXI. század követelményeihez igazodó, védelmező nemzetállami hivatással, akkor valós esély nyílik arra, hogy a magyar-román államközi kapcsolatokat évszázados történelmi terhektől mentessük.

Arra, hogy országaink egymást erősítsék a geopolitikai változások által fenyegetett állami szuverenitásuk megőrzésében és erősítésében, arra, hogy az erdélyi magyarságnak és csángó magyarságnak – a velük élő románokhoz hasonlóan – valóban biztosított legyen a jövője a szülőföldjén” – fejtette ki Kövér László.

Eleven hagyomány

Fodor Sándor

(Csíksomlyó, 1927. december 7.–Kolozsvár, 2012. március 12.)

„Bevallom: hiszek a csodában. No, nem holmi kuruzslók, napjainkban igencsak divatba jött boszorkányok, „ráolvasó asszonyok”, „varázslók”, vagy éppen „sámánok” csodatetteiben. Ezeket az emberek hiszékenységével, jóhiszeműségével, reménykedésével való szemérmetlen visszaéléseknek tartom. Számomra a csodatevő képek-szobrok se sokat jelentenek. Annál hitelesebbnek a HIT-ből fakadó csodát. Meggyőződésem, hogy a mélységesen élt hit tényleg csodákra képes. (...).

Előbb azt a csodát emliteném, amelyik váratlanul köszönt az emberre, onnan, ahonnan nem is várta, amikor nem is számított rá és amelyiket utóbb hiába próbál visszaidézni. Az élet megmagyarázhatatlan, gyönyörű pillanataira gondolok. Lehet gyermek- vagy felnőttkori élmény, adódhat belőle az ember életében több is. Sokan szinte vállvonogatva mennek el mellette.

Hiszek olyan rendkívüli történetekben, amelyekre semmiféle magyarázat nincsen.” (Fodor Sándor: *Az ismétlődő csodáról*).

Fodor Sándor az ötvenes évek elejének sematikus irodalmában ízes, székelyes, anekdotikus novelláival keltette fel a figyelmet. Munkásságának központi motívuma volt a mélyebb emberi etikai hűségnek, magatartásnak és a külső látszatoknak az ütközése. „Fodor Sándor nem volt rejtőzködő író...” – olvastam róla valahol. No, ezzel a meglátással azért vitába szállnék. Szerintem minden szava, minden mondata: ének, a lélek titkolt rejtekeiből, amit csak az „avatottak” értenek. „Világéletemben megvolt bennem a viszolygás az érthetlentől, a kiszámíthatatlantól. A tisztázatlan helyzeteket soha nem szerettem, ezeket mindig értelmezni próbáltam. Noha ritkán, de olykor sikerült. Ám ezzel sohasem dicsekedtem, ösztönösen hallgattam vele. Eszmei „diadalom” önmagában mindennél nagyobb jutalom volt.” – vallja az író. „Azt hiszem, a jó írónak nem csak őszintének kell lennie, nem csak sokat kell tudnia – de időnként hallgatnia is tudni kell. Hallgatnia úgy, hogy az olvasónak pillanatig se támadjon az az érzése, miszerint a szerző valamit is elhallgatott előle. Ha akkoriban szabad újságírás lett volna, szívesebben csináltam volna inkább azt. Így azonban az a fajta író vált belőlem, aki a szemét elsősorban szűkebb szülőföldjén tartja” – vallotta egy – lentebb még említett – interjújában.

Fodor Sándor 1927-ben született Csíksomlyón. A csíkszeredai Római Katolikus Főgimnáziumban érettségizett, majd a kolozsvári Bolyai Tudományegyetemen szerzett dip-

lomát román-német szakon. 1951 és 1956 között a kolozsvári **Irodalmi Könyvkiadó** szerkesztője, 1956-tól 1989-es nyugdíjba vonulásáig a **Napsugár** című gyermeklap belső munkatársa. 1990 és 1991 között a **Keresztény Szó** felelős szerkesztője volt.

1982-ben megkapta a Román Írószövetség nagydíját. Magyarországon 1998-ban a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztjével, 2001-ben József Attila-díjjal tüntették ki. Az Erdélyi Híradó Kiadó és az Előretolt Helyörség Szépirodalmi Páholy gondozásában jelent meg *A feltámadás elmarad* című novelláskötete, amely pályájának legszebb novelláit köti csokorba. *A feltámadás elmarad* történelmi példázata profán passiójáték. Az egyház megmerevedett dogmaival szembeszálló, keresztfán végző székelyes ferences pap az élet, az öröm hirdetését vállalja a „feszítsd meg!” helyett, s figyelmeztet az egyéni döntés felelősségére. A főszereplő Benedictus atya, néhány nappal halála előtt ilyen szavakkal próbálja igazának belátására bírni a házfőnököt: „...ha az Igét próbáljuk a Szóhoz igazítani, bizony eltorzul az Ige. A Szót kell az Igéhez alkalmaznunk, hogy ez teljes fényességében ragyogjon előttünk!” Hűségről és áruhlásról kapunk itt példázatot, s e példázat erejét megnöveli a történelmi távlat.

A *Tíz üveg borvíz* (1979) az író szülőföld-könyve. Egy röpke hazalátogatás keretében aprólékosan bemutatja Csíksomlyó múltját és megváltozott arculatát. Idős édesapjával megy végig a falun tíz üveg borvízért a forráshoz, ezen a rövid úton engedi szabadjára asszociációit, spontán elevednek föl emlékei, minden ház a múltat idézi, emberi kapcsolatokat, egyszóval a történelmet. Az asszociatív alkotás-mód teljes szabadságot ad az írónak. Fészekmeleg szülőföld-vallomás ez a könyv, értéktudatosító, értékeket tisztelő írás.

Ide újból beszúrnék egy kései, írói önvallomást: „Csíksomlyóról évente kétszer-háromszor álmodom. Álmodom a faluról, a barátok kéttornyú templomáról, a barátokról, kiváltképpen Leándert atyáról. Álmodom gyerekkori pajtásaimról is (már nem él közülük egy sem), de főképpen a két Somlyó-hegy közötti nyeregről, ahol manapság pünkösdi szombatján háromszázazernyi búcsújáró a szentmisét hallgatja. (Az én gyermek- és ifjúkoromban nem volt ott szentmise, csak rövid ének és zsoltos a kápolnánál, a Kissomlyó tetején, onnan ment tovább a körmenet). Nos, én nem ezeket látom viszont, hanem életem legszebb, mesészerű élménye tér

vissza álmaimban, amelyben ennek a hatalmas tisztásnak, a két hegy közötti nyeregnek az északkeleti sarkában volt részem kilenc-tíz éves koromban.”

Az *Egy nap-egy élet* (1977), Fodor Sándor kiemelkedően legjobb könyve lett. Az író egyetlen, meglehetősen átlagos, jelentéktelen napjának a története, a reggeli felkeléstől a szerkesztőségi találkozásokon át a bevásárlás, a szokásos napi temetőlátogatás, ebéd, olvasás... Egyszóval semmi rendkívüli nem történik ezen a napon. A kronologikusan előadott egy nap történetébe azonban a gazdag asszociációk révén egy egész élet sűrűsödik, az önelemzés, a ritka szép őszinteség folytán az önismeret iskolájává válik. A regény érdekes, egyben értékes képet mutat a romániai magyar irodalom egyes alkotóiról, egyes műveikről, egészében az akkori mentalitásról, az irodalmi élet hiányosságairól, torzulásairól szól. Rokonszenves és példamutató az az őszinteség, amire talán éppen az őt ért tragédia – lányának halála – szabadította fel az író. Leleplezi saját egykori kicsinyességeit, halogató magatartását, az irodalmi élet skatulyázó gondolkodás-sablonjait. Az *Egy nap-egy élet* gyakori hangulatváltozásai révén különös, derűs-szomorú könyv.

Egyébként az *Egy nap-egy élet és a Tíz üveg borvíz* – mondhatni – ikerkönyvek.

Ehhez az intellektuális prózavonulathoz tartoznak Fodor Sándor *Csipike*-történetei is. Csak annyiban tekinthetők ezek gyermekkönyveknek, hogy a hagyományos mesekereket s az erdei kedves mesefigurákat a gyermekek is megértik, második jelrendszeri jelentésük azonban a felnőttekhez szól.

Egyáltalán nem szokatlan jelenség, hogy valamely író nevéhez – legyen annak akár gazdag életműve is – egyetlen könyvét kapcsolja a nagyközönség. Így van ez Fodor Sándorral is, a *Csipike* szerzőjével.

Csipikében a gyermekolvasók kedvenc figuráját teremtette meg, magát a művet meg meseregényként a gyermekirodalomba soroljuk, habár már rögtön a könyv megjelenése után egyik kiváló kritikusunk és esztétánk határozottan leszögezte: ez a gyermekeknek irt mese felnőtteknek való olvasmány. Észre kellene vennünk tehát, hogy a morális kérdések iránt érzékeny Fodor Sándor könyve által tulajdonképpen tükröt tart a felnőtt olvasónak...

Hogy mit látni írónk tükrében? Egy jelentéktelen, de magát fontosnak tartó kisembert. Látni, hogy az illető reggel korán kel, s első dolga telerótt előjegyzési naplójának átfutása. Pontosan mutatja az író tükre számunkra, hogy ez az ember fáradhatatlan a jövés-menésben, lankadatlan és fontoskodó az ügyintézésben s buzgó a környezetéhez tartozókkal való viszonyban.

Csipike is halálosan komolyan gondolja, hogy figyelmeztetése nélkül nem kezdene nótába Madár, hogy Vadméhék

csakis parancsára indulnak mézet gyűjteni, hogy Harkály Mester is tőle várja a kopogtatásra alkalmas fák kijelölését, sőt, az alkonyi szúnyogzűmmögés is az ő végtelen gondoskodásának köszönhető, azaz nélküle az Erdő ügyei nem mennének előre. Hiszi, hogy a pisztrángok vonulását is neki kell közlekedésrendészetileg dirigálnia, nehogy koccanások történjenek, vagy dugók keletkezzenek a vízi forgalomban, lepkevadászati közben. Dugódíjat is bevezetne talán, ha ez halak esetében anatómiailag indokolt lenne...

Sajnálatra méltó, de nevetséges, groteszk egy figura a kis törpe, akiben életre kel – mint szokott általában az ilyenekben – a gonoszság szelleme is. Félelmet kell elültetnem a magam környezetében, mondjuk egy titokzatos lényre, Rettenetes Réz Úrra való állandó hivatkozással, a vele való fenyegetőzéssel! Ettől kezdve az Erdő ügyei ugyan továbbra is zajlanak a maguk természetes medrükben, de szorongás, félelem lakozik immár nem csak az állatokban és növényekben, de még Hegyben és Patakban is... Elkezdődik a maga hatalmának kiépítése. Úgy, hogy – foglalta össze Fodor Sándor emblematisztikus művének üzenetét egykori kritikusa – menjen minden jól. Minden, ami egyébként az ő ügybuzgalma nélkül is jól menne.

Márpedig az emberekben megvan az a kutya tulajdonság, hogy a maguk elképzelése szerint keresik a boldogságot. Aki pedig mást képzel, az azonnal hitvány gazemberré vedlik a szemükben.

A *Csipike*-tetralógiát a kortárs kritika a világirodalom olyan filozófiai mélységű művei mellé sorolta, mint az *Alice Csodaországban* és *A kis herceg*. A *Csipike*, az óriás törpe címmel magyar bábfilm is készült a történetekből. A sorozat regényeit román, orosz, litván és német nyelvre is lefordították.

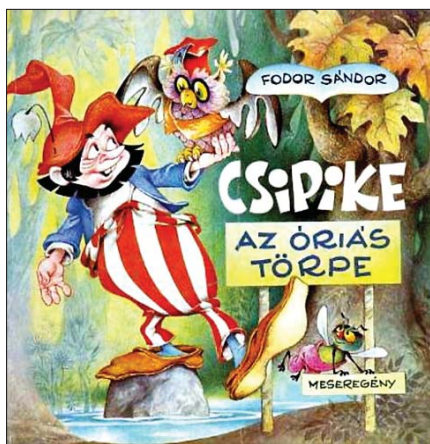
Hadd fejezzem be az író saját szavaival, amit utolsó, Molnár Vilmossal készített interjújában mondott:

„Egyébként vallom, hogy az egyén életének csak úgy van értelme, ha az valamelyes jót a közösségre is hoz, amelyhez tartozik, parányi mértékben akár az egész emberiségre is.

Tulajdonképpen nem készültem „szépírónak”. A diktatúra sajtópolitikája szorított rá, amelyik az őszinte, a tisztességes újságírásnak nem volt híve, sőt, az illető lehetőleg szóhoz sem engedte jutni. Ezért voltam kénytelen széppró-

zába burkolni mondani-valómat, ami némely esetben egészen elfogadhatóan sikerült is. Novellákat, kisregényeket, regényeket írtam, továbbá olykor jónak mondható meséket is.

Végezetül elmondhatom: szép, hogy ne mondjam, gazdag, mozgalmasságom volt. Kedves családdal áldott meg a Fennvaló, olyan Feleséggel, aki maga is művész ember lévén gondomat viselte, és vi-

gyázott arra, hogy ne zavarja munkámat, mint ahogy tudomásom szerint én se zavartam az Övét. Két kedves leánykát is adott nekünk a sors, majd két tündéri unokát, kisebbik leánykám, Eszter gyermekeit. Igaz, a legnagyobb fájdalomtól sem kímélt meg az élet, ami embert érhet, amikor nagyobbik leánykám, Évikét el kellett temetnem. Talán utolsó figyelmeztetés volt, hogy visszatérjek gyermekkori hitemhez, amit ez a szörnyű veszteség csak elmélyített.

Amit külön köszönök a Fennvalónak: immár se egyének, se közösségek iránt nincs bennem harag, gyűlölet. Ha fiatalabb koromban volt is ilyen, mára kikopott belőlem. Mindazoktól, akiket akaratomon kívül vagy szándékosan megbántottam, bocsánatot kérek. És nem haragszom azon kevesekre sem, akik engem bántottak. Azt hiszem, békeségben készülök a végső számvetésre, számadásra.

Legfennebb azért vagyok elégedetlen, amit tennem-megírnom nem úgy sikerült, ahogy szerettem volna, vagy ahogy azok várták, akik rokontalan nyelvünkön szólnak-olvasnak, imádkoznak.

Egyébként felnőtteknek vagy gyereknek írni, egyaránt hálás- vagy hálátlan feladat. Jól írni egyaránt nehéz kicsinek-nagynak. Az írónak azonban nincs nagyobb öröme, mint amikor templomi csendben hallgatják szavait, versét, meséjét, történeteit. Ez felnőltre, gyerekre egyaránt vonatkozik.”

De fején találta a szöget, drága Fodor úr!

Az író siremléke a kolozsvári Kismező-utcai temetőben található.

Összeállította: B. Osvát Ágnes

Fodor Sándor

Részlet az *EGY NAP – EGY ÉLET c. regényből*

Nézem az órát: háromnegyed hat. Kipillantok az ablakon. A meteorológiai állomásról léggömböt bocsátottak fel. Ha szél nem sodorja túlságosan messzire, az esti szürkületben is fényes, lebegő pontként látszik majd az égen, hogy lángra lobbantsa a babonásabb repülőcsészealj-hívők képzelőerejét. A délelőtti szellő elült, kellemes volt odakint a levegő, mintha nem is augusztus, inkább szeptember eleji délután lett volna. Körülöttem csupa nyugalom, házbeli lakótársaink nyaralnak, a szomszédból se hallszik át gyermekkiáltozás, én mégis nyugtalan vagyok. Az ismeretlen telefonáló miatt? Ez csak ürügy, mint ahogy a reggeli rossz közérzetemet sem hiszem, hogy végső soron a riporter okozta volna: öntudatlanul is magyarázatot kerestem, és mert épp a riporter jutott eszembe, belekapaszkodtam, kézenfekvőnek bizonyult. Egy évvel ezelőtt, vagy régebben, ilyen hangulatban Swifthez menekülök, Gulliver utazásait olvasom. Most azonban Weöres Sándor háromkötetes gyűjteményes kiadásának a harmadik kötetét veszem elő, hogy beleolvassak egy keveset a Psychébe. Miután elolvastam, gyakran elő-elővettem és veszem elő, azt hiszem, még jó ideig lopok el egy-egy órát, másfelet a napomból, hogy a Weöres-teremtette arisztokrata költő verseibe, naplójába, a róla írt megemlékezésekbe feledkezzem Weöres nem csak magát a költőnőt alkotta meg, művestől- mindenestül, hanem a környezetét is, történelmi személyekkel népesítve be azt a fantáziaszültek között, sőt irodalmat teremtett róla. Ezúttal a Toldy Ferenchez írott verset olvasom, ízelem, élvezem, amelyben Psyché kioktatja magyarkodó bírálóját – honszeretetből. Sajnálom, hogy mind ez idáig nem találkozhattam Weöres Sándorral: legalább egyszer az életben én is láttam volna igazi mágust. Olyan költőt, amilyenektől Mohamed próféta is félt. Akiket veszélyeseknek tartott, mert nem volt fölöttük hatalma. Akiket csodáltak, arannyal, ezüsttel halmoztak el a Próféta utódai, a kalifák – vagy leüttették a fejüket. Nem mintha lázadtak volna. A lázadó költőt csak az ostoba zsarnok végezteti ki: az okos megtalálja a módját, hogy a maga javára fordítsa a költő lázadását. Weöres azonban olyan költő, aki megteremti a maga szellemi birodalmát, amely mindenkit

magához vonz, akihez eljut a sugárzása, és amely fölött nincsen hatalma, de helye sincs benne a kalifának.

Megint a telefon.

Összecsukom, leteszem a könyvet. Kimegyek, de a feleségem már beszél. Int: nem engem keresnek. Mire visszatérnék a könyvemhez ő is bejön.

– Zsik hívott. Esztert kérdi, holnap ki szeretné vinni a strandra.

Évikénk osztálytársai közül néhányan, Éva, Zsike, Julika időnkint meglátogatnak bennünket: az Éva esküvőjére Eszter is hivatalos volt. Ragaszkodásuk a feleségemnek is, nekem is jólesik. Csak hát ezúttal Eszter nincs itthon, bizonyára naponta úszkál Hévízen a Bánffyban.

– Találkoztam Emmy néniével, üdvözlöl – mondja a feleségem.

– Jól van? Egészséges?

A gyengélkedő Karácsonyi Emmy, akinek az elmúlt években jelent meg *Virághegy* címmel önéletrajzi vallomásokból összeállított könyve és hamarosan el is fogyott, már alig-alig hódolhat élete nagy szenvedélyének. Az idén már nem is látam, hogy festőállványával, akvarell- vagy olajkészletével tájképezni mendegélt volna. Nem újította meg a festészetet, de megőrizte a nagybányai iskola természet- és tájszeretét: színvilágában, szemléletmódjában is a nagybányai mesterekre, leginkább talán Thorma Jánosra emlékeztet. Nemrégiben a Creanga Kiadó számára megírta gyermekkora néhány derűs vagy szomorkás epizódját *Gyermekkorom igaz meséi* címmel. A kötetet elfogadták, szerkesztésében erőmhöz mérten magam is segítettem: örömteli munka volt ezzel az Edmondo de Amicis írásaira emlékeztető, bár ezeknél kevésbé érzélgős kéziratral dolgoznom. Emmy néni üdvözlölte többet jelent a szokásos „haudujudu”-nál, az „üdvözlöm a férjedet”-nél. Vele is Évike hozott össze: iskolából jövet gyakran találkozott a kedves néniével. Emmynek is megtetszett a tiszta arcú szőke leányka, szóba ereszkedtek, mind gyakrabban álltak meg, hogy elbeszélgessenek erről-arról. Ezt is az Évike halála után tudtam meg, amikor Emmy néni levelet írt nekünk – benne egy Évikéhez írt versével.

Érdekes sors jutott neki, mondhatnám: irigylésre méltó. Boldog gyermekkor, ifjúság, szép élet. Bízott az emberekben, akin tehetett, segített... Elgondolkozom: van ilyen? Szemlélet dolga. Nem lett volna az az élet olyan felhőtlen, olyan szép – ha nem olyannak látja. Ha nem akarja olyannak látni. Valamiféle gyermekes derűlátással szemlélté, szemléli a világot, az embereket. Azokra se tud haragudni, akik bántották. Legfennebb álmélkodik: máig se érti, hogy X miért ártott neki! Ez a jólelkűség, ez a gyermekesnek tűnő naivság azonban egy kicsit szerepjátszás is Emmy néninél. Tud ő határozott, elvi emberként is viselkedni: olaszországi útja során – a pénznek nem volt, nem is lehetett bővíben – volt ereje és bátorsága Mussolini felkínált rendelkezését visszautasítani. („Csirkefogók – nem játszom veletek!”) Pénznek, anyagiaknak egyébként idehaza se volt bővíben, igyekezett mindig annyival beérni, amennyije volt. Boldogan emlegeti – ez az ő nagy kincse –, milyen meghitt barátság fűzte Áprily Lajoshoz, Kuncz Aladárhoz, Thorma Jánoshoz, Lám Bélához, majd pedig férje, Török Zsolt professzor tanítványaihoz. Váltig mondogatja, milyen szép élete volt, de azt már nem mondja, hogy ez magának köszönheti, ő alakította ilyenné. Mert a sors beleszólhat az életünkbe: tartogathat váratlan örömeket – el is pusztíthat bennünket időnap előtt. A lélek egyensúlyát azonban – akinél megvan – alig zavarhatja meg tartósan.

Ismét kézbe veszem Weöres könyvét: a feleségem az átelteni karszékben kötöget. „Nem olvasol hangosan?”, kérdi. Nem, mondom, inkább beszéljessünk. A már ismert Psychéből úgys hiába olvasnék fel neki részleteket, minduntalan magyarázgatnom kellene, hogy mi-miért. „Most már tényleg elolvashatnád te is”, adom oda neki a könyvet, hisz már beszélünk róla, de mind ez idáig nem talált rá módot, hogy hozzáfogjon. Bólint, tegyem csak le az asztalra. „Ma még nincs időm, de holnap délelőtt hozzáfogok.” És kötöget tovább. Eszternek köti a sapkát, télire. „Hozzáfogtál már a kisregényhez?”, kérdi. Én is holnap kezdem, vallo, és úgy hangzik, mintha szolidaritásból mondanám: ő holnaptól olvassa a Psychét, én holnaptól írok. „Miért csúfolódsz, ma azért nem fogok hozzá, mert be szeretném fejezni ezt a sapkát...” Magyarázkodom, dehogyis csúfolódom, félreértett, ám a legkézenfekvőbb, legmeggyőzőbb érvet mégsem mondhatom ki: ahogy Te is mindent elkövetsz, csak épp ecsetet ne kelljen kézbe vened, úgy halogatom én is az írást. Új ötletem támadt, mondom, megírom egy napomat. Mit szólsz hozzá? Csodálkozik, hisz annyit meséltem neki *A felnőttéked idegesek* folytatásáról, hogy joggal hihette, már nagyjából készen is vagyok vele, csak le kell tisztáznom az egészet. „Ahogy jónak látod – mondja, majd rám mosolyog: - Szeretném, ha már egy vastagabb könyvet írnál, olyan könyvebb könyvet.” Elnevetem magam, van valami igaza: mind ez idáig a *Krónika* volt a „legvastagabb” könyvem, mintegy kétszáz oldalnyi, de az első része, az *Önarckép* újrakiadás volt, már előbb is megjelent külön, könyv formában. Egy alkalommal, amint Bálint Tiborral macerálgattuk egymást, azt találtam neki mondani, hogy némelyek kilóra írják a könyvet (A zokogó majomra céloztam), mire ő azt felelte, hogy mások viszont valami fülszövegeket írnak, azokat sütik el könyv gyanánt a gyanútlan olvasónak – tíz deka parizer helyett. Megnyugtatom a feleségemet: ha egy napomról mégis könyvet írok, úgy az „vastagabb” lesz – gondolom –

eddig kisregényeimnél, bár az is lehet, hogy 8-10 oldalon elintézem és akkor hozzáfogok a *Felnőttekről jól vagy semmit*-hez. Nem merem bevallani neki, hogy magamban már tulajdonképpen lemondtam erről a tervemről. Szerencsére nem feszegeti tovább a témát, eszébe jut a közelgő tengerparti nyaralásunk. „Mit gondolsz, vigyem magammal az akvarell-készletemet? Vagy nem érdemes?...” Ha azt felelném, tegyen, amint jónak látja, nem vinné magával. Lelkesen biztatom tehát, okvetlenül vigye. Őszintén beszélek, bár némi büntudattal. A feleségem ugyanis nem szívesen vállalkozott a tengerparti nyaralásra. Eszter kedvéért megy el. Biztatott, menjek inkább én a gyerekekkel, de engem sohasem vonzott a tengerpart. Inkább itthon maradok és dolgozom. Önző módon megint csak magamra gondoltam, hisz az ő idegeinek nem ajánlott a tengerparti üdülés, de nincs erőm ahhoz, hogy megmásítsam a tervemet, hogy felajánljam, megyek inkább én a gyerekekkel. Valami remény mégis pislákol bennem, hátha a tengerparton mégis újra kedvet kap a festéshez... hátha ugyanúgy jól tesz neki ez a két hét nyaralás, mint a múlt évi kirándulása Eszterrel az osztrák Alpokba. No lám, mindjárt találok mentséget kényelemszeretetemre – bár ezúttal nem pusztán a kényelemszeretetem tiltakozik az ellen, hogy felajánljam: megyek, utazom én a gyerekekkel. Hacsak nem nagyon fontos, nem szívesen utazom el Kolozsvárról, kivált hosszabb időre.

A nap lehanyatlóban van. Az ablakhoz lépek. Rágyújtánék egy cigarettára, de a feleségemet zavarja, bántja a füst.

– Nem sétálunk egyet? – kérdi. – Olyan kellemes idő van, a kutyát is vinnék.

– De! – kapok az alkalmon. Megoldódott a cigarettázásom is.

A feleségem átmegy a másik szobába, én is öltözöm. Bogyó szenderegésében meghallotta a „séta” szót, előrohan a garázsból, nekiszalad a másik szoba ajtajának, nyüsztíve kaparja, kinyitom neki, hallom, amint körülugrálja a feleségemet, és máris rohan vissza hozzám, felkapja a szandálo-mat, ide-oda rohangálva hörög vele, majd lecsapja elém és félrebillentett fejjel néz, miközben a nadrágomat húzom: meddig pizmogunk még?

Tulajdonképpen sohase szerettem sétálni – a séta kedvéért. Talán azért, mert kiskoromban édesanyám vagy nagymám mindig akkor hurcolt sétálni, amikor a legjobb ízűn játszottam volna barátaimmal vagy akár egymagamban is. Első gimnazista internátusi kisdíák koromban is rettentően untattak a kötelező napi séták kettős sorban. Nagyobb diák koromban már szívesen sétáltam szívem soros választottjával, bár ekkor sem annyira a sétán, mint inkább az együttléten volt a hangsúly. Ettől kezdve megszűntek a sétáim: amikor a feleségemnek udvaroltam, majd fiatal házaskoromban is csak ritkán sétáltunk. Rendszerint mentünk valahová. Sajnos, a gyermekeimmel se sétáltam, bár annyit se, hogy szülővárosukat, Kolozsvárt megmutassam nekik. Az utóbbi két esztendőben, ha rám szakadt a kutyasétáltatás kötelezettsége, csak úgy tudtam elviselni, hogy céllal indultam: elmentünk Bálint Tiborékhoz. Ha nem voltak otthon, szépen visszafordultunk, ha igen, benéztem hozzájuk, elbeszélgettünk egy kicsit, majd hazaballagtunk Bogyóval. Tulajdonképpen most se a sétáért sétálok. A cigarettáért.

A feleségem már szereli Bogyóra a hámot az előszobában. Indulhatunk.

„Dsida Jenő egyénisége elütött a történelemmel viaskodó hitvallóképtől, ő nem a végzetrel kívánt pereskedni, egyszerűen énekelni akart: a természetről, a szerelemről, az ifjúságról, akár a késő romantikusok. Úgy érkezett az irodalomba, akár egy kamasz angyal, mámoros ifjúsággal, lobogó szőkén, telve lelkesedéssel és önbizalommal.”

(Pomogáts Béla)

110 éve született Dsida Jenő

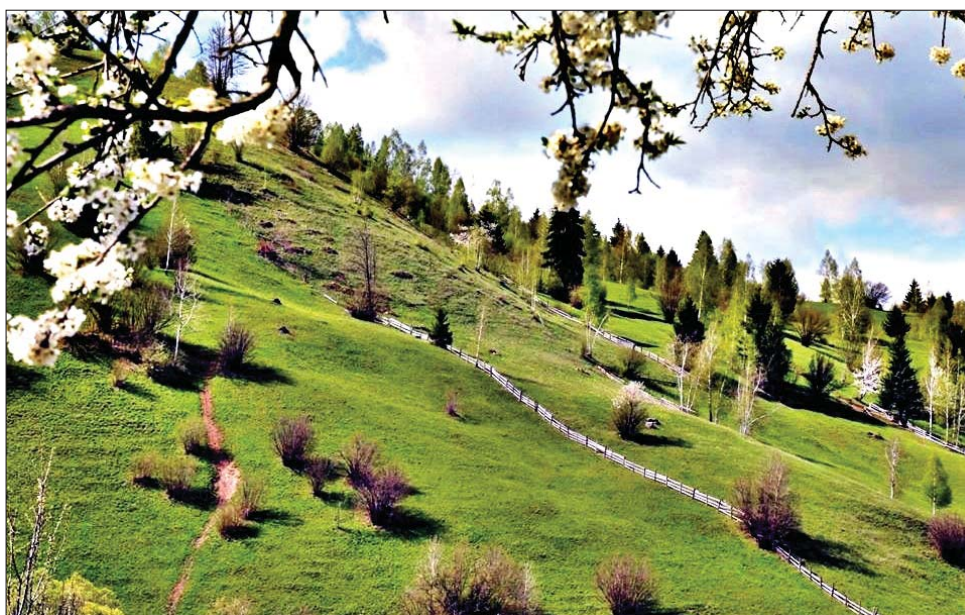
(1907–1938)

Laterna Magica

Az alkony lassan hűvös-kékbe sápadt
s kék úton jártam ödöngőn, magamban.
Kezemre néztem: hamvas, túlvilági
kékség imbolygott bőröm bársonyán is.
Sötétbe mentem, mind nagyobb sötétbe.
Arancsalló mély húrjain zenélt
a végtelen magány. Akkor megálltam
kinyújtott karral, mint világtalan
kéregető s utánad tapogattam.
Hogyan néztél rám és hogyan szerettél?
– jaj, elfeledtem. Csak az éjszaka
meredt felém a térben és időben,
csak tücskök szóltak fekete mezőn
és hajladozó nyárfák sugdosódtak.
...Egyszerre fény gyúlt és a messzi égre,
mint nagy vászonra berregő motor,
zúgó, öles nyalábbal vetítette
tűnődő lelkem - lassú reszketéssel -
lehunyt pillájú, alvó arcodat...

Fázol

Nem fogod megérteni ezt a hangulatot,
előre tudom, csak ha összefüggéstelen
képeket rajzolok sebtiben, milyen borzasztó,
csak akkor érted meg, milyen iszonyú.
Ez az én hangulatom, figyelj: előttem
egy mozdulatlan kék tó, képzeld el, olyan
meredten világoskék, hogy megijedsz, és körül
a partján semmi. De mégis: képzelj el
egy szikár fát, kiszáradtat; a víz partjára
gondolj egy agarat, soványat, szárazat, mint
a fa. Füttentyesz, de magad is megijedsz:
a füttentyésedet magad se hallod, s a kutya
nem mozdul, semmi se mozdul. Az ég
tiszt, inkább szürkés árnyalatú, de olyan,
mint egy kiégett, közömbös ember szeme,
a napot elloptá valaki, de azért világos
van, mondhatnám erős, sértő a fény.
Az első hang belülről szólal meg ebben a
csendben, idegen kiállhatatlan hang, csupa
hideg e- és i-betűvel beszél, de nem érted.
Tíz perccel azelőtt még tudtad, hogy mit
akarsz, hová akarsz menni, most meg állsz,
mintha ebben a pillanatban érkezettél
volna valami idegen csillagról. Sírni
nem tudsz, megszorítod a saját kezedet,
aztán egyszerre rájössz, hogy fázol.
Rettenetesen fázol.

Fodor Sándor

Csipike, a gonosz törpe

Csipike az erdőben élt. Akkor volt, mint a kisujjam, és gyöngyvirágot viselt a kalapján. Az Óriásnagy Bükkfa odújában lakott, és mindenki szerette. Olyan kedves, szorgalmas törpét, mint ő, nem látott még a világ. Kora hajnalban kelt. Forrás vizében egy-kettő megmosdott, tornázott egy sort, nehogy elhízzék, azután frissen munkához látott. Ellenőrizte a virágokat, eléggé illatosak-e, letörölte a levelekről, szirmokról a szélhordta virágport, mert minnek az oda, majd egy fűszállal megcsiklandozta Madár csőrét. – Nótát kérünk! Madár felébredt, és trillázni kezdett. Madártól egyenesen a Korhadozóbelű Vén Fenyőfához ment. Ott laktak a Vadméhek. – Ébresztő, atyafiak! A méhecskék hálásan visszazümmögtek neki,

és kirepültek, hogy mézet gyűjtsenek. Mókuskák már ébren voltak. Vén Fenyőfa alsó ágán tornázott az egész család. Csipike szakértelemmel nézte őket egy darabig, majd elégedetten bólintott, utána belopakodott Sünékhez, akik jóízűen szundítottak; nemrég tértek nyugovóra, mert éjjeli műszakban járták az erdőt. Csipike megigazgatta rajtuk a takarót, és máris iparkodott kifelé, hogy idejében elkeresse Vadmalacot, az Ebadtát, Légyölő Galóca mellől. – Nehogy megedd, ebadtája, mert nem jóízű, és ha mégis felfalod, majd nézheted magad utána! Figyeld csak meg az elrettentő példát! Csipike néhány szürke legyet irányított Légyölő Galócára, hadd lássa Vadmalac, hogy nem a levegőbe beszél. Csakhogy Vadmalac, az Ebadta, másnap reggel is ott üldögélt Légyölő Galóca mellett. És harmadnap is. Mindennap. Csipike már erősen csóválta a fejét. – Azt hiszem, Vadmalac, hogy példátlanul buta vagy – fakadt ki a türelmes Csipike, aki már azt sem tudta, honnan szerezzen elrettentő példát. Alig maradt már a környéken vállalkozó kedvű szürke légy. Minekutána Vadmalac, az Ebadta elrettent a példától, és otthagya a mérges gombát, Csipike kigyalogolt az Erdei Tisztásra, ahol Kukucs, a Botfülű, más néven Vakond Gazda gondoskodott a friss túrásokról. Csipike megszámolta a legújabb halmocskákat, megvizsgálta, elég porhanyósak-e, majd Vöröshangyához ment, az időjárásjelentés végett. Vöröshangyák jelezték a legpontosabban, hogy aznapra száraz idő várható-e vagy felhőátvonu-

lás, néhány helyen futó esővel; náluk alig időzött Csipike - zavarta őt, hogy nem tudta megkülönböztetni egymástól Vöröshangyáikat. Valamennyit egyformának látta. Reggelre ennyi elég is volt. Csipike Nyúlhoz indult, Bokor felé. – Csak semmi riadalom! – kiáltotta, amint megpillantotta Bokrot. – Én vagyok, Csipike! Mehetünk reggelizni. Együtt sétáltak vissza az Óriásnagy Bükkfához, ahol már várta őket Madár. Legtöbbször madársóskát reggeliztek édesgyökérrel, amit Vadmalac, az Ebadta volt szíves kitúrni nekik önkéntes munkával a sziklaodúból. Nyomatékul még elcsemegezték két-három borókamagot, utána szusszantak egyet. Megállapodtak abban, hogy mi lesz az ebéd, és Csipike visszament az Erdőbe. Még ki kellett jelölnie Harkály Mesternek a kopogtatásra alkalmas fákat. Ez hosszadalmas munka volt. Csipikének arra sem jutott ideje, hogy közben becsülettel megtízórazzék. Siettékben lábon állva kapott be két szem epret, majd szerénységre intette Szarvasbikát. Megmagyarázta neki, hogy amiért valakinek olyan példátlanul nagy szarva van, azért még nem kell annyira felvágni, mert az nem szép. Példaképpen elmondta, hogy ismer olyanokat, akiknek legalább akkora szarvuk van, mint Szarvasbikának, mégis hallgatnak vele, mert szerények. Nem nevezte meg őket, nehogy irigységet támasszon Szarvasbikában. Szarvasbika megköszönte a lelki tanácsot, és egész nap sokkal szerényebben legelészett. Ezzel nagyjából el is telt a délelőtt. Csipike indulhatott vissza Nyúlhoz. – Ne félj, mert én vagyok! – kiáltotta, amikor Bokor közelébe ért. Az ilyen előzetes figyelmeztetésre nagy szükség volt, mert ha Nyúl éppen bóbiskolásból riad fel, ijedtében úgy eliramodhatik, hogy szegény Csipike estig kóboroghat utána. Nyúllal együtt ismét elballagott az Óriásnagy Bükkfához, ahol Madár már terített asztallal várta őket. Rendszerint tavalyi mogyoróból, csipkebogyóból, sárgarépából és vadcsersznyéből lehetett válogatni. Utána Csipike szundított egyet, mert a törpenép így szokott a friss levegőn. Amikor felébredt, Csigabiga már várta új házának tervrajzával. Addig nem fogott hozzá az építkezéshez, amíg Csipike jóvá nem hagyta a tervet. Az új terv semmiben sem különbözött ugyan az előbbitől, Csipike mégis figyelmesen áttanulmányozta: mit lehessen tudni, hátha valami hiba csúszott a számításokba. Végül bólintott, és Csigabiga megkönnyebbült sóhajjal látott munkához. Késő délutánra járt, amikor Csipike leballagott a patak partjára: ilyenkor indulnak lepkevadászatra Pisztrángék, és irányítani kell a vízforgalmat, nehogy egymásnak menjenek a nagy összevissza cikázásban. Felkapaszkodott a Nagy Kőre, onnan mutogatta, merre szabad az út, merre több a lepke. Még így

is előfordult néha, hogy egy-egy kövérebb molypillére kettő is felugrott - persze egyik sem tudta elkapni. Ilyenkor Csipike jót nevetett: – Látjátok, ha nem figyeltek rám? Mire Pisztrángék jóllaktak, Csipike megéhezett. Elsétált a Korhadozóbelű Vén Fenyőhöz. – Hogy ment a munka, atyafiak? Vadméhek megköszönték a szíves érdeklődést, és három csepp friss mézet cseppentettek egy bükkfalevéltre: legyen szíves, kóstolja meg, minőségi szempontból jó-e a mai hozam? Jó volt. Kitűnő. Hanem igyekezni kellett, nehogy Madár elszomszédolja az időt és elfelejtse kellőképpen búcsúztatni a napot. Azután az alkonyati szúnyogzűmmögésről gondoskodott Csipike, és felébresztette Bagoly doktort, legyen szíves, induljon betegeihez. Az erdő népe ugyanis nappal mindenfelé szertekóricál, még a betegje is, ezért Bagoly doktor - akárcsak Sünék - kénytelen éjszakai váltásban dolgozni. Egyébként Sünékhez is be kellett kukkantania, hogy figyelmeztesse: mielőtt elindulnának, hagyják rendben

a lakást, mert ugye milyen jó, ha munka után kellemes, rendes otthon várja őket. Mire jól bealkonyult – Csipike, megfelelő figyelmeztetés után – megjelent Nyúl nál. Rendszerint édes vacsora. Nyúl hiába magyarázta Csipikének, hogy ne há-

mozza, mert a héjában van a vitamin. Madár ráadásul egy-egy szem málnával, szederrel kedveskedett Csipikének. Ezután a kedves törpécske szép álmokat kívánt Nyúlnak és Madárnak, meghagyta nekik, takarózzanak jól be, az odújába búj, tett-vett egy kicsit és lefeküdt. Nagyjából így teltek Csipike napjai, kivéve a téli hónapokat, amelyeket végigaludt. Ha esős idő járta, behúzódott a Nagy Keserűlapi alá, és gyönyörűséges mesékkal szórakoztatta Madarat és Nyulat. Vasárnaponként, ha kirándulók járták az erdőt, kevesebbet mutatkozott, de nem bánta, mert Madár finom morzsákat hordott neki a kirándulók elemózsiájából. Egyetlen dolog bántotta Csipikét - egy kicsit. Szeretett volna - valamivel, bár egy fél ujjnyival - nagyobb lenni. Minden este megméretkezett, ami az Erdőben nagy szó, mert fű, fa, bokor mindig nő, azokhoz hiába mérné magát, centimétere pedig nem volt. Egy régi leomlott vadászlaknál talált egy kilincset, azt szederindára kötözte, és Nyúl segítségével hazavonszolta. Nagy ügyvel-bajjal becipelte odújába, és a falnak támasztotta. Arra gondolt, hogy a kilincs nem nő, és hozzá mérte magát nap mint nap. Sajnos azonban növekedést nem észlelt, amiért is kezdett haragudni a kilincsre. Titokban azzal gyanúsította meg, hogy alattomos kilincs létezőre növekedni kezdett, csak azért, hogy őt bosszantsa. Ha emiatt nagyon elszomorodott, Madár és Nyúl vigasztalta meg. - Egyet se búsulj, Csipike. Igaz, hogy kicsi vagy, de daliás. - Ez nálam megvan - bólintott elégedetten Csipike. Az alakjára roppant kényes volt. Nem is lett volna semmi baj, ha a véletlen össze nem hozza Kecskébékával.

Csipikében kétségek támadnak

Egyik délután, minekutána sikeresen elirányította a pisztángokat Nagy Kőről, Csipike álmélkodva vette észre, hogy nem messzire tőle egy Valami lapul. Nem szép, inkább rút. Nem is ügyes, inkább idétlen, mégis villámgyorsan kapkodja el a szúnyogokat, legyeket. - Hát te ki vagy? - állt eléje. - Én Kecskébéka vagyok, de neked semmi közöd hozzá. Ilyet még senki se mondott Csipikének. - Nana. Hátrább az agarakkal. Nekem igenis közöm van hozzá, mert itt az erdőben én intézem az állatok dolgait. Mindenki rám hallgat. Még Szarvasbika is. - Na ne mondd! Aztán miért hallgatnak rád? - Mert én jóságos vagyok. A csúnya béka nagyot nevetett. - Eridj innen, te töpörtyű, brekeke. Mit intézel te? Ki hallgat rád? Hiszen csak nevetnek rajtad, így ni: brekeke. Mindenütt csak ügyködöl, fontoskodol. Ki törődik veled, te kis semmi-ség? Ezt nem kellett volna mondania. Csipikének nagyon rosszul esett, de azért türelmesen, okosan válaszolt: - Először is az Erdőben még senkit nem hallottam úgy nevetni, hogy brekeke! Másodszor pedig igenis hallgatnak rám! Engedelmeskednek nekem! A béka tovább gúnyolódott. - Még hogy hallgatnak rád! Engedelmeskednek! Jó vicc! Mit gondolsz, fél tőled valaki? - Hiszen éppen ez az! Nem félnek, mégis hallgatnak rám. Nélkülem az Erdő nem is volna Erdő, hanem csak Pagony és Csalit. Hiszen én ébresztem a Madarat és a Vadméheket, igen! Vadmalac, az Ebadta, már rég elpusztult volna gyomorgörcsben, ha én nem lennék! Kérdezd meg Kukucsit, a Botfűlűt, mi lenne, ha nem ellenőrizném a túrásait. De vigyázz, ne Kukucsinak szólítsd és ne Botfűlűnek, mert megharagszik, te idegen vagy neki. Számodra ő Vakond Gazda. És kérdezd meg Csigabigától, ki hagyja jóvá a lakásépítkezést? Mit gondolsz, a szúnyogok zűmmögnének esténként, ha én nem inteném: Na, most?! Hát így áll a helyzet - fejezte be Csipike, de nem állta meg, hogy oda ne szúrjon egyet Kecskébékának. - Reám hallgatnak, mert jó vagyok, szép és nagyon okos, nem olyan példátlanul gonosz, rút féreg, mint te! Kecskébéka elvigyorodott. - Na, itt melléfogtál. Nálam szebb kecskebéka nincs is, mert ha van, az csalás. De bocsáss meg, azt igazán nem tudtam, hogy nélküled Pagony és Csalit lenne az Erdő. Mondd, kérlek alássan, a napot nem te költöd fel véletlenül?

Ez már sok volt. Csipike felkapott egy parányi kavicsot, hogy a gúnyolódozóhoz vágja, de a béka - cupp! Beugrott a

patakba. Azután váratlanul felbukkant Nagy Kő mellett. - Pukkadj meg, berekeke! És újra eltűnt. Erre Csipike olyant mondott, hogy megremegtek belé a virágok és fűvek - a fák nem, mert azok edzettebbek voltak. Ezt mondta: - Nézz meg az ember! Alighogy kiejtette a rettentő gorombaságot, máris megbánta, de nem volt mit tenni. Különben nem csoda, ha felmérgeződik ennyi badarság, sértő ostobaság halatán. Nagy bosszúságában meg is feledkezett arról, hogy el kellene látogatnia Bagoly doktorhoz, Sünékről nem is beszélve, akik nélküle el sem indulnak éjszakai munkára. Nagy későre ballagott haza, vacsorázni se ment, a bosszúság elvette étvágyát, amikor az Óriásnagy Bükkfa tövében mototoszkálást hallott. Hát ez mi? Sünék vonultak szép sorban, elől az öreg, utána hat apróság, hátul a mama. Csipike meghökkenten nézte őket: ezek az ő figyelmeztetése nélkül indultak el! Borzalmas gyanúja támadt. Hát igaza volna annak az undok féregnek? Tényleg megvannak ezek nélküle is? Egész éjszaka nem hunyta le a szemét. Valóban fölösleges volna az ő fáradhatatlan munkálkodása? A méhek... ők is ki-

repülnének az odúból, ha nem figyelmeztetné őket? Eltennék télire a mézet, amit ő nem kóstolt meg? És az Erdő - erdő lenne nélküle is? Nem. Lehetetlen. Hajnal felé aludt el. Későn ébredt. Amikor kibújt Óriásnagy Bükkfa odújából, a nap már magasan járt, és Madár egy ágon tollászkodott. - Madár! Halod? Énekeltél ma reggel? - Persze, hogy énekeltem! - Ki ébresztett? - Senki! Felébredtem magamtól! Csipike a korhadozó belű Vén Fenyőhöz rohant. A méhek buzgón szálltak ki-be. Nyúlhoz sietett. Szerencsére otthon találta. - Reggeliztél? - Igen. Azt hittem, nem jössz. Vacsorára se jöttél. Gondoltam, vendégségbe mentél. - És enni tudtál nélkülem? - Miért ne tudtam volna? Csipike letörten kocogott vissza az Óriásnagy Bükkfához. Tehát így állunk. Mindenki csinálja a magáét, mintha mi sem történt volna. Hoppá! Mi van a Vadmalaccal, az Ebadtával? Megette a galócát? Dehogyan! Ezt abból lehetett látni, hogy a mérges gomba érintetlenül virított a helyén, épen, egészségesen, szemtele-nül. Ez már sok volt.

(Folytatjuk)

Húsvéti locsolóversek kisgyerekeknek

Jó reggelt, jó reggelt,
Kedves lilomszál,
Megöntözlek rózsavízzel,
Hogy ne hervadozzál.
Kerek erdőn jártam,
Piros tojást láttam,
Bárány húzta rengo kocsin,
Mindjárt ideszálltam.
Tessék hát rózsavíz,
Gyöngyöm, gyöngyvirágom.
Hol a tojás, piros tojás?
Tarisznyámba várom!

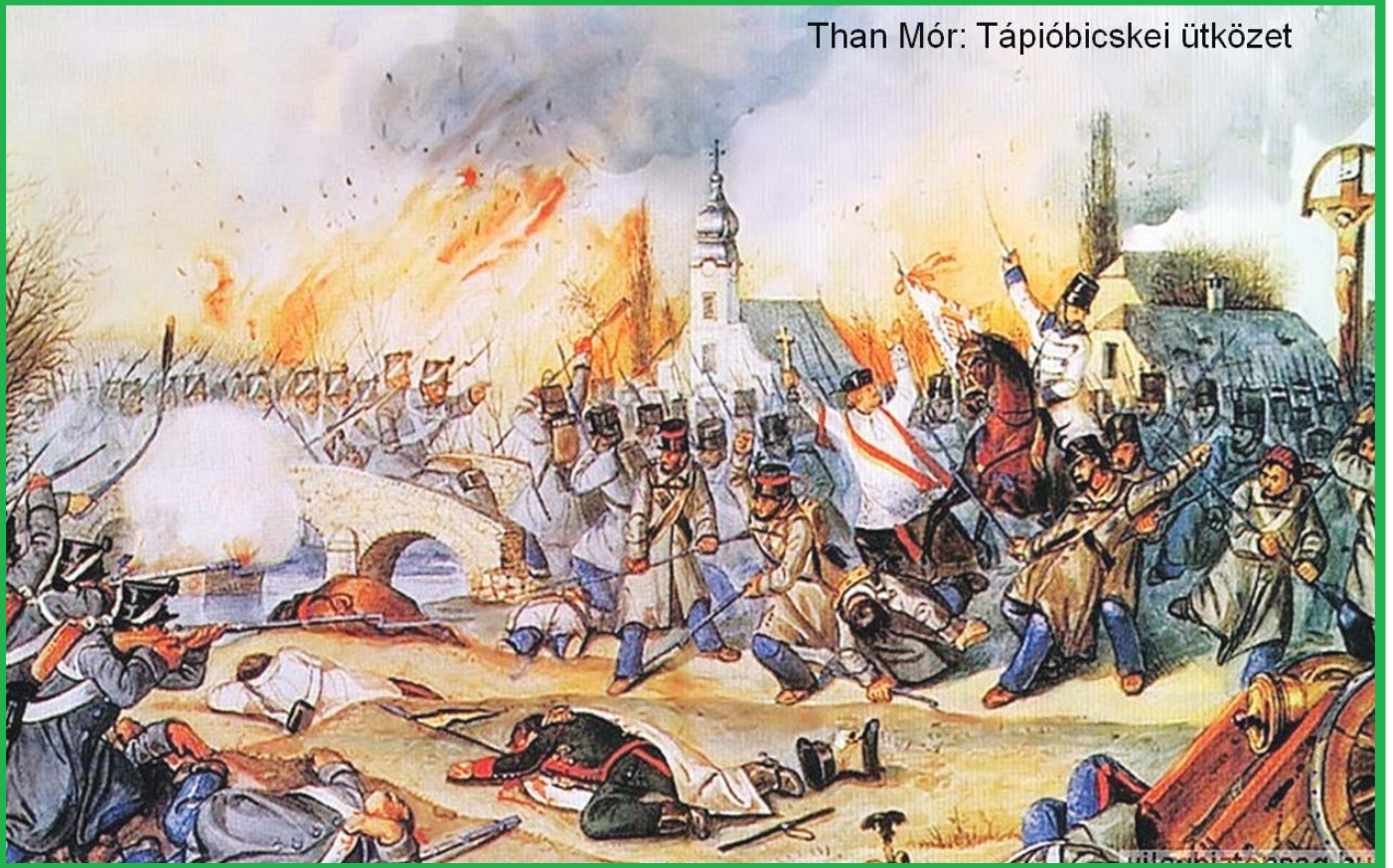
Korán reggel felébredtem, messze-messze jártam,
Tündérország kiskertjéből rózsavízet hoztam.
Na, te kislány, megöntözlek, ma van húsvét napja,
Tündököljön a két orcád, mint a piros rózsza.
Az illatos rózsavíztől megnőnek a lányok,
Zsebemben is elférnek a piros tojások.

Kinyílt az aranyeső
Én voltam ma a legelső,
aki kora reggel
locsolkodni kelt fel
Minden szőke, barna lány,
Mint a piros tulipán
Virulva-viruljon
Rózsapermet hulljon.
Íme, itt a kölni
Szabad-e locsolni?

Húsvét másodnapján régi szokás szerint
Fogadják szívesen az öntözőlegényt.
Én a legénységhez igen kicsi vagyok,
De öntözőlegénynek mégis csak felcsapok.
Minden esztendőben ilyenkor itt vagyok
Ha a locsolásért piros tojást kapok.

**Kellemes húsvéti ünnepeket kíván
mindannyiuknak a szerkesztő néni,
és továbbra is várja leveleiteket, javaslataitokat
az alábbi címre:
B. OSVÁT ÁGNES
540477 Targu Mures Str. Armoniei nr. 22. ap. 13
Jud. Mures ROMÁNIA
Telefon: 0265-249918 és 0365-803670
Mobiltelefon: 0771-293784**

Tisztelt olvasóink!

Előfizetói díj változatlanul: 2000 Ft. belföldre, Európába 20 EU, a tengeren túlra 30 USD egy évre.

Előfizetni természetesen banki átutalással is lehet, a következőképpen:

Belföldről: Erdélyi Körök Országos Szövetsége. Számlaszám: 10918001-00000063-39990003, UniCredit Bank, Szekszárd.

Külföldi átutalás esetén: Erdélyi Körök Országos Szövetsége 2200 Monor, Kapisztrán János u. 49. Számlaszám: 10918001-00000063-39990003. IBAN: HU34 1091 8001 0000 0063 3999 0003. Bank-kód: UNICREDIT BANK - SWIFT (BIC): BACXHUHB

Kérjük, ne felejtsek: lapunk biztonságos kiadását, Erdélybe történő ingyenes eljuttatását segíti az SZJA 1%-nak adományozásával.

Adószámunk:

19110114-1-13

Decemberi lapszámunk mindenikébe tettünk befizetési csekket. Sokan be is fizettek, sokan jelentős támogatással tetézték azt (Támogatóink listája az 54–55. oldalon olvasható!), de sokan, sajnos nagyon sokan nem reagáltak február 1.-ig. Reménykedünk, hogy ami késik, nem múlik, azonban a későbbiekben – júniusi lapszámunk vonatkozásában – fájó szívvel tudomásul kell majd vennünk a visszautasítás tényét. (A befizetéseket nem csupán anyagi vonzatuk, inkább a lap iránti igény kifejezéséként tartjuk fontosnak.) Reménykedünk benne, hogy csupán figyelmetlenségről van szó, ezért fordulunk most Önökhöz e sorokkal. Amennyiben a csekk elkallódott, kérnénk visszajelzést, és azt a júniusi számunkkal együtt küldjük majd. (A szerk.)

Évről évre olvasható lapunk hátoldalán a világhálón való elérhetőségünk (www.ekosz.hu), 2008-ig visszamenőleg. Az egyes évfolyamok után egy új fejezet, érdekes és értékes munka került fel oda nemrég, melynek bevezetőjét – nem titkoltan a figyelemfelkeltés szándékával - itt közöljük.

Átalvető repertórium

Hatalmas munkára szánta el magát *Spaller Árpád* az Átalvető repertóriumának összeállításával. Magyarul címjegyzék erre a megfelelő szó, ám esetünkben inkább műjegyzéket mondanánk, elsősorban a feldolgozás színvonalának okán. Aki régóta - netán a kezdetektől - olvasója a lapnak, az is érdeklődéssel (meg némi nosztalgiával) szemelgetheti, aki pedig most lapoz bele, bizony elcsodálkozhat a szerzők, témák sokféleségén, meg a sors kegyén, mellyel segítette e lap megszületését, továbbélését mind a mai napig. Hellyel-közzel tartalomjegyzéknek tűnik e munka, aztán tudomásul kell vennünk, hogy több ez annál: átfogó szemrevételezése a lap egészének, reflektorfénybe állítása a fontosnak, értékelése a szépnek, elismerése a jónak. A (mű)-ítész szemét a lap gazdáival teljes elvi-gondolati egységben a haza- és nemzetszeretet, erdélyi elkötelezettség, az egységes magyarság eszménye vezette az idézetek kiválasztásánál, az értékelő megjegyzések megtételénél. A „repertórium”-ot a lapban valaha is megjelentetett szerzők nevének listája egészíti ki.

A szerző megvárta a 100. lapszámot és ezzel zárta le munkáját, de talán folytatni is fogja. Reméljük, lesz még mit számba venni, elemezni.

Ezen anyagok kinyomtatására ugyan lett volna lehetőség, de a postázás nehézségei, költségei megálljt parancsoltak e szándéknak, és az sem biztos, hogy minden olvasónk igényelné, a netre feltéve viszont szabadon lehet benne csemegézni. Ezért aztán, akit érdekel, az kattintson, és „tolle, lege!”

(K. P.)